

HROZBY NEONACISMU

PŘÍLEŽITOSTI DEMOKRACIE

AKTUALIZACE PŘÍRUČKY **DOVEDU TO POCHOPIT? HROZBY NEONACISMU**
PROGRAMU **VARIANTY SPOLEČNOSTI ČLOVĚK V TÍSNI**

HROZBY NEONACISMU

PŘÍLEŽITOSTI DEMOKRACIE

AKTUALIZACE PŘÍRUČKY DOVEDU TO POCHOPIT? HROZBY NEONACISMU PROGRAMU VARIANTY SPOLEČNOSTI ČLOVĚK V TÍSNI

ASI-MILOVANÍ, o. s., 2009

TIRÁŽ

Kolektiv autorů: Hrozby neonacismu – Příležitosti demokracie

© Asi-milování, o. s.

Vydání první

Editor: Václav Zeman

Autoři textů: Miroslav Brož, Ondřej Čákl, Jaroslav Holec, Jan Charvát, Klára Kalibová, Pavel Košák, Ilona Labuťová, David Lebeda, Miroslav Mareš, Jarmila Prošková, Jana Skácelová, Štěpán Smolík, František Valeš, Václav Zeman

Ilustrace na předělových listech: ČTK, René Volfík: Shromáždění svolané Dělnickou stranou a podpořené Národním odporem, 1. 5. 2008, Praha (str. 7); Střední škola umění a designu, Brno (str. 115); Šárka Navrátilová, Střední škola umění a designu, Brno (str. 193)

Grafická úprava a DTP: Radim Stuchlík

Příručka je aktualizací příručky Dovedu to pochopit? - Hrozby neonacismu vytvořené programem Varianty společnosti Člověk v tísni.

V příručce byly použity materiály Radia Wave a Židovského muzea v Praze.

ISBN: 978-80-254-7147-0

Obsah

Předmluva	4
O projektu	6

INFORMACE PRO UČITELE

Ideologie pravicového extremismu	
<i>Terminologie</i>	8
<i>Kořeny krajní pravice</i>	10
<i>Současná krajní pravice</i>	27
<i>Radikální levice</i>	40
<i>Subkultury</i>	44
(Neo)nacismus v českých zemích	47
<i>Nacistické tradice v českých zemích</i>	49
<i>Vývoj neonacismu v českých zemích</i>	52
<i>Současná nacistická scéna v ČR</i>	57
<i>Strategie a hlavní politická témata neonacismu v ČR</i>	62
<i>Český neonacismus v globálním kontextu</i>	65
<i>Vztah neonacismu k dalším formám extremismu v ČR</i>	68
<i>Neonacismus jako bezpečnostní hrozba ČR</i>	71
<i>Politika proti neonacismu</i>	74
Aktivity českých neonacistů na internetu	82
Symbolika neonacistických skupin	92
Protiextremistické aktivity MVČR a Policie	99

PEDAGOGICKÁ PRÁCE

Pedagogické metody	116
Pedagogické postupy proti neonacismu	118
Osobnost pedagogů i studentů a její vliv na práci s extremisty	120
Jak pracovat s extremisty v rámci školy	128
Prevence extremismu v třídním kolektivu	132
Spolupráce pedagogicko-psychologických poraden a škol zaměřená na práci s třídními kolektivy	138
Diskuse s extremisty v třídním kolektivu	144
Myšlenkový svět pravicových extremistů	154
Jak zapracovat téma extremismus do výuky, ŠVP	158
Aktivity pro základní školy	164
Aktivity pro střední školy	176

PŘÍLOHY

Seznam organizací	194
Shromažďovací zákon	198
Extremistická symbolika	204
Slovníček pojmů	206
Literatura a odkazy	213

Předmluva

Hrozby neonacismu – Příležitosti demokracie

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

sdružení Asi-milovaní v roce 2009 realizovalo projekt s příznačným názvem „Hrozby neonacismu – Příležitosti demokracie“.

Rok 2009 opravdu ukázal, že aktivita pravicových extremistů v České republice (ale i v okolních státech) rozhodně není na ústupu a představuje reálnou hrozbu pro Českou republiku. Sledovali jsme další demonstrace a pochody neonacistů v ulicích českých měst, snahu státu o zrušení Dělnické strany, která je podle řady důkazů úzce napojena na neonacistickou scénu, i jeden z nejotřesnějších rasistických útoků českých neonacistů, kteří vypálili dům romské rodiny v obci Vítkov a těžce přitom popálili čtyřletou Natálku a její rodiče.

Tato hrozba je pro naši demokracii zároveň příležitost – příležitost ukázat její pevnost i to, jak si za dodržení demokratických zásad dokáže poradit se silami, které se ji snaží rozvrátit.

Sdružení Asi-milovaní se proto v roce 2009 rozhodlo navázat na činnost společnosti Člověk v tísni, která se rok předtím v rámci projektu Dovedu to pochopit? a informační kampaně, která byla jeho součástí, intenzivně věnovala snahám o zmírnění nárůstu aktivit příslušníků krajní pravice v České republice.

Lektoři Člověka v tísni a studenti vysokých škol, kteří prošli lektorským seminářem, uskutečnili během roku 2008 60 seminářů o pravicovém extremismu, kterých se zúčastnilo 1701 žáků. Semináře se konaly na všech typech škol ve městech z různých částí republiky.

Odpověď na otázku, kudy dál, která po ukončení těchto seminářů nastala, byla zřejmá. Síly několika lektorů nejsou dostatečné, aby pokryly území celé republiky. Pro další práci s tímto tématem a možnosti otvírat nelehké, avšak velmi aktuální a důležité téma vztahu k aktivitám pravicových extremistů a jejich návrhů na řešení společenských problémů, je třeba namotivovat co možná největší počet pedagogických pracovníků. Aby oni sami měli zájem pracovat s tímto tématem, měli dostatek informací o samotném tématu i tom, s jakými úskalími se při práci s ním mohou setkat. Zkušenosti, které jsme získali při seminářích na školách i při práci s příručkou, která vznikla během předchozího projektu, jsme se rozhodli využít pro její aktualizaci a doplnění i pro semináře pro pedagogické pracovníky.

Hlavním motivem našich zkušeností je zjištění, které stojí v úvodním textu pedagogické části příručky. Tato příručka vám nepřinese jasné a jednoznačné návody na to, jak si konkrétně poradit se situací, kdy máte ve třídě sympatizanta extremistického hnutí ani na to, jak o extremismu jediné správně vyučovat. Při jakékoli snaze o práci s tímto tématem budou vznikat jedinečné situace, které odrážejí interakci konkrétního studenta a pedagoga zařazené do kontextu místa, doby, kolektivu, v nichž se odehrávají a událostí, které této situaci předcházely. Vždy půjde o specifický koktejl namíchaný z mnoha ingrediencí, ze kterého vzejde vždy zcela nová unikátní situace, na kterou se však můžeme co nejlépe připravit.

O projektu

Hrozby neonacismu – Příležitosti demokracie

Proto jsme se snažili na základě bohatých zkušeností nashromáždit co nejvíce odborných i metodických materiálů, které by vám měly přinést bohatý a pestrý obraz toho, jak se připravit na práci s tématem extremismu ve škole – v místě, které může velkou měrou přispět k tomu, aby aktivitám českých extremistů čelili informovaní mladí lidé, dostatečně seznámení se všemi historickými souvislostmi s ujasněnými názory, které se nemusí bát vyřknout v prostředí školy, která jasně deklaruje, k jakým hodnotám se hlásí a jaká pravidla na její půdě mají být dodržována.

Dana Gabalová a Václav Zeman

O projektu

Hrozby neonacismu – Příležitosti demokracie

HROZBY NEONACISMU – PŘÍLEŽITOSTI DEMOKRACIE

Občanské sdružení Asi-milovaní realizovalo v roce 2009 projekt s názvem „Hrozby neonacismu – Příležitosti demokracie“. Hlavním cílem projektu bylo poskytnout českým pedagogům nástroje umožňující jim účinně působit na studenty v prevenci projevů neonacismu a dalších extremistických postojů.

Obsahem projektu „Hrozby neonacismu – Příležitosti demokracie“ bylo vytvoření metodiky a uspořádání pilotních seminářů pro pedagogické pracovníky, které budou podkladem pro získání akreditace, a doplnění a aktualizace metodické příručky, která byla vydána v rámci projektu Člověk v tísni.

Od října do listopadu roku 2009 uskutečnilo sdružení Asi-milovaní tři pilotní semináře pro pedagogické pracovníky v Plzni, Brně a Jihlavě. Cílem seminářů bylo přiblížit účastníkům, jak pracovat ve výuce s tématem extremismu. Seminářů se zúčastnilo celkem 73 účastníků. Program seminářů se v rozsahu 16 pracovních hodin skládal z teoretických přednášek, práce s interaktivními metodami výuky, sociálním klimatem školy, se strategiemi argumentace i s vlastními postoji, předsudky a motivací účastníků. Do teoretických částí se zapojili přední odborníci, kteří se v ČR věnují tématu pravicový extremismus (Miroslav Mareš, Jan Charvát). Seminářů se účastnili také příslušníci Policie ČR, kteří účastníky seznamovali s možnostmi zapojení policie do snah o zmírnění nárůstu aktivity extremistických skupin na území ČR. Sdružení Asi-milovaní v současné době na základě zkušeností získaných z těchto pilotních seminářů usiluje o získání akreditace pro tento typ seminářů. V příštím roce by tak měly být pořádány i v dalších měsících a otevřeny pro další pedagogické pracovníky.

Druhou významnou částí projektu byla aktualizace a doplnění metodické příručky pro pedagogické pracovníky. Výsledek této snahy právě držíte v rukou. Předchozí příručka byla aktualizována a doplněna o texty podrobněji popisující možnosti práce s tématem extremismus v rámci samotné školy. Nové texty pedagogické části podrobně představují, na co se musí připravit pedagog ještě před tím, než s takovým tématem začne pracovat, jaké možnosti se mu nabízejí v rámci práce se školním kurikulem a klimatem školy, jak může téma efektivně a bezpečně zapojit do výuky a jaké jsou možnosti prevence příklonu studentů k extremistickým názorům. Aktualizovaná příručka dále obsahuje tři nové aktivity, které mohou pedagogové přímo zapojit do hodin, a texty od Policie ČR, které podrobněji představují možné zapojení Policie do protixtremistických snah.

Projekt úzce navazoval na předchozí projekt „Dovedu to pochopit? – Hrozby neonacismu“, který realizoval v roce 2008 vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísni.

Projekt byl podpořen z dotačního programu MŠMT na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy.

INFORMACE PRO UČITELE

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

IDEOLOGIE PRAVICOVÉHO EXTREMISMU

Jan Charvát, Institut politologických studií Univerzity Karlovy

TERMINOLOGIE

Chceme-li hovořit o problematice současného pravicového extremismu, nevyhneme se alespoň krátké debatě o samotném pojmu „extrémní“.

V médiích se slovem **extremista** označuje člověk, který zastává politické názory v dané společnosti neakceptovatelné.

V politické teorii označuje tento pojem takovou pozici na pomyslné politické škále, která je nejvíce vzdálená od politického středu.

Nejčastěji se ale extremismus chápe jako jakákoli ideologie nebo aktivita, která směřuje proti politickému systému jako takovému a která si klade za svůj cíl jeho likvidaci. V současné době tak za extrémní obvykle pokládáme takovou ideologii, která směřuje proti demokratickému pořádku s cílem nastolit režim totalitního nebo autoritářského charakteru.

Vlastní termín extremismus tak může být chápán mnoha způsoby, neboť žádná univerzálně platná definice neexistuje. Díky tomu se s tímto termínem dá nakládat velmi volně a označit politického protivníka za „extremistu“ se stalo poměrně oblíbeným způsobem diskvalifikace soupeře.

Extremismus je tak pojem, jehož používání bývá v akademických rozpravách stabilně kritizováno. Jeho neuchopitelnost je trnem v oku velké části sociálních vědců, kteří dávají přednost přesným označením – neonacismus, rasismus, případně terorismus.

Naopak se tento pojem používá **v policejních složkách**, které ho definují jako jakoukoli aktivitu směřující proti ústavě a demokracii, a samozřejmě v médiích, kde se označení „extremista“ často redukuje na populárního výtržníka, asociála či rasistu.

Pokud se tedy dotýčný „extremista“ převlékne do obleku, násilí se zřekne (alespoň verbálně) a místo o rasismu začne hovořit o „zhoubné politické korektnosti“, stane se v médiích někdy „radikálem“ a jindy „politickou alternativou“, ačkoli jeho názory zůstaly nezměněné.

Ze všech těchto důvodů zřetelně vyplývá, že používání pojmu extrémní je poměrně problematické a jako vhodnější se jeví přesné označení jednotlivých skupin na **neonacisty, neofašisty** či **reakční populisty** podle konkrétního ideologického zaměření. Takové označení totiž má, na rozdíl od pojmu extremismus, jasnou výpovědní hodnotu.

PRAVICE A LEVICE

Přestože nejde o vědecké pojmy, je používání termínů pravice a levice natolik rozšířené, že je třeba věnovat pozornost i jim. Historicky se termíny levice a pravice vztahují k období Francouzské revoluce, kde

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

v roce 1789 během zasedání Generálních stavů aristokracie věrná králi seděla po jeho pravici a radikálové společně se zástupci třetího stavu měli svá místa nalevo. **Pravice** tak představovala síly Ancien Régime, usilující o restauraci monarchie a opírající se o šlechtu a církev. **Levice** byla oproti tomu reprezentována nastupující střední třídou, která požadovala nahrazení monarchie republikou, likvidaci privilegií církve a šlechty a zrovnoprávnění třetího stavu. Toto pnutí na dlouhou dobu předznamenalo rozložení politických sil v Evropě a otevřelo politický prostor pro ideologie konzervatismu a liberalismu.

V průběhu 19. a 20. století se agenda obou hlavních politických proudů změnila. Podpora monarchie – ať již absolutistické nebo konstituční – a privilegovaných vrstev mezi **konzervativci** pozvolna slábla a byla nahrazena podporou tradičních hodnot, obce, rodiny a církve. **Liberální strany** se stále více zaměřovaly na omezování státních regulací ekonomiky a podporu volného trhu a zvolna se rodícího kapitalismu. Volání po větší rovnoprávnosti či rovnosti se přesunulo do agendy třetího aktéra, masových **stran socialistického typu**. Tyto strany se postavily jak proti kapitalismu, tak i proti tradicionalismu a církvi, čímž se dostaly do opozice vůči konzervatismu i liberalismu. Nástup socialistických stran donutil oba dřívější rivaly – konzervativce i liberály – postavit se společně novému soupeři, což vedlo ke sblížení obou původně nepřátelských ideologií. **Pojem pravice tak dnes užíváme pro spojení stran konzervativního a liberálního typu, levice pak pro strany typu socialistického.** Dělicích mantinelů mezi oběma pojmy existuje celá řada, od vztahu k soukromému majetku (pro pravici je typická jeho akceptace, pro levici problematizace sahající od státního přerozdělování až k jeho likvidaci) až po vztah k rovnosti (typický pro levici, problematický na pravici).

Ze sporu obou politických křídel vyrostla i **politická uskupení radikálního charakteru**. Tam, kde socialističtí radikálové odmítali kapitalismus i stát, se uchytil **komunismus**, tam, kde se konzervativci odmítali smířit s nástupem moderní seklarizované občanské společnosti, začaly vznikat zárodky **fašismu** a konečně tam, kde pronikla liberální tradice do neautoritářského socialismu, se začal šířit **anarchismus**.

ULTRAPRAVICE A ULTRALEVICE

Termíny **ultrapravice** a **ultralevice** představují ještě vágnější ekvivalenty termínů pravicový a levicový extremismus.

V praxi se termín **ultrapravice** používá pro souhrnné označení skupin sahajících od ultrakonzervativního nacionalismu, přes reakční populismus, až k neofašismu a neonacismu. **Ultrapravice tak není synonymem pro neonacismus.**

Termín **ultralevice** je obdobně shrnujícím pojmem pro celou škálu levicových ideologií komunistického, trockistického či anarchistického typu. Na rozdíl od **ultrapravice** zde však nepanuje všeobecná shoda, jak nakládat s komunistickými stranami, které jsou v mnoha zemích etablovanými součástmi politického systému již dlouhá desetiletí, a řada z nich se běžně podílí i na vládě. Mnoho z nich navíc prodělalo od konce druhé světové války významný vývoj, který je často odvedl od „tvrdé“ marx-leninské či stalinistické linie k umírněnějším variantám tzv. eurokomunismu. Ještě obtížnější je přístup k různým skupinám navazujícím na filosofii původního marxismu, které odmítají revoluci a diktaturu proletariátu. Hranice definující **ultralevicový** prostor jsou tak mnohem méně zřetelné, než v případě **ultrapravice**.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Dne 16. srpna 2008 plánovala Dělnická strana v letním kině v Hradci Králové uspořádat hudební akci nazvanou „Den svobody“. Poté, co město vypovědělo pořadateli smlouvu, uspořádali v tento den nepovolené shromáždění v centru Hradce Králové. Kromě členů strany se demonstrace účastnilo na 300 sympatizantů nacionalistických a neonacistických hnutí.
Foto: ČTK, Alexandra Mlejnková

KOŘENY KRAJNÍ PRAVICE

NACIONALISMUS

Nacionalismus představuje ideologii, která je základem většiny směrů krajní pravice, ale významně ovlivnil i krajní levice. Sám o sobě nemusí být ani extrémní, ani radikální, avšak vnáší do politické praxe prvky, které je snadné zneužít.

LIDOVÁ SVRCHOVANOST

Nacionalismus se jako ideologie objevuje od konce 18. století v souvislosti s Francouzskou revolucí a změnami, které vnesla do evropského politického prostoru. Patrně nejvýznamnější změnu představovala **emancipace třetího stavu spojená s ideou lidové svrchovanosti**. Ta se stavěla proti dosavadní praxi, kdy politická moc spočívala v rukou monarchy a případně úzkého okruhu nejvyšší šlechty a většině obyvatel státu nesvěřovala žádná politická práva. Neexistoval pojem občan, ale pouze poddaný. Idea lidové svrchovanosti oproti tomu přicházela s představou, že **moc ve státě pochází od lidu**, tedy od všech jeho obyvatel, respektive zejména těch, kteří tvoří bohatství státu.

Nová doktrína suverenity lidu, vycházející zejména z myšlenek Jeana-Jacques Rousseaua, změnila během Francouzské revoluce poddané francouzského krále v občany Francie, což si vynutilo zcela nové pojetí kolektivní identity uvnitř státu. Lid již nadále nebyl objektem vládnutí, ale měl se napříště sám stát subjektem vládnutí – měl sám vládnout. **Idea národa jakožto přirozeného společenství** se tak spoji-

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

la s **ideou národa jako politické jednotky**. Tato myšlenka stála ve své době v opozici vůči ideji absolutní monarchie opřené o „božské právo králů“ a reprezentovala základ moderního chápání demokracie.

Úzce s tím souvisela otázka definice „lidu“. Do Francouzské revoluce byl za lid považován jen úzký segment vyšších vrstev podílejících se na výkonu moci. V období před Francouzskou revolucí například v generálních stavech zasedala šlechta a církev, ale třetí stav byl vytrvale ignorován. Není divu, že v okamžiku, kdy došlo během revoluce k emancipaci třetího stavu, došlo ke ztotožnění národa právě s ním.

Nové vnímání národa dramaticky změnilo dosavadní politickou praxi. Pokud by měl být národ tvořen třetím stavem, pak je nutné mu zajistit odpovídající práva, která dosud neměl. Díky tomu se začala tvořit **představa občana**, tak jak ji známe i dnes, **včetně souboru politických občanských práv**. V této první fázi vývoje nacionalismu se ale představa občanství odvozovala spíše od politických aktivit či jazykově-kulturních determinant, než „pospolitosti krve“, jako v pozdějších dobách.

Spolu s pozvolným prosazováním myšlenek, které se ostře stavěly proti absolutismu, se začala rozpadat celá struktura politické moci. Původní koncept, podle kterého je král povolán k vládě samotným bohem a povinností všech poddaných je ho poslouchat, byl ideou lidové svrchovanosti popřen. Spolu se změnami, kterým evropská společnost čelila v oblasti sociální i ekonomické, se změny v oblasti politické podílely na nárůstu nejistoty, kterým čelil právě rodící se nacionalismus. Ten totiž nabízel náhradu za původní poddanská a vazalská pouta. Národní jednotu se zdála být překonáním již nefunkčních post-feudálních společenských vazeb, které se rozpadaly pod vlivem Francouzské revoluce.

NACIONALISMUS JAKO IDEOLOGIE

Nacionalismus vychází z představy, že lidstvo je přirozeně rozděleno do jednotlivých národů, které mají svou vlastní specifickou povahu. **Nacionalisté** přepokládají, že **každý národ má svůj jazyk a kulturu a historické území**, které ho formují. Z této představy pak vyplývá přesvědčení, že centrem politické organizace má být národ, respektive národní stát. Cílem nacionalistů je tedy dosáhnout stavu, ve kterém **územní hranice států splývají s hranicemi etnickými, jazykovými a kulturními**. O tom, jak tyto hranice přesně definovat, však nepanuje shoda a v minulosti bylo toto přesvědčení mnohokrát využito jako záminka k agresi.

Problém je do značné míry způsoben tím, že základní premisy, ze kterých nacionalismus vychází, jsou přinejmenším sporné. Archaické společnosti například běžně podporují existenci několika kultur na svém území. Národní jazyky vznikaly většinou až na přelomu 18. a 19. století. Do té doby se na většině území dnešních národních států hovořilo převážně dialekty. **Klíčovým aspektem středověkých říší** také nebyla národní nebo etnická jednotu, ale spíše **věrnost panovníkovi** a etnický či jazykový princip nemusel hrát větší roli.

Na druhou stranu je ale třeba dodat, že různé formy nacionalismu se objevují v evropské historii již v průběhu středověku. Většina historiků se ale shoduje v tom, že tyto středověké formy raného nacionalismu se odlišovaly od nacionalismu novověkého a jejich projevy obvykle neovlivňovaly společnost natolik, jako tomu bylo od 19. století.

I přes to, že nacionalismus staví na některých ahistorických premisách, ve společnosti se uchytil. Pravidelně tomu tak bylo zejména z důvodu potřeby nové kulturní identity, která by byla schopná sjed-

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

nocovat vnitřně otřesenou raně industriální společností. **Myšlenky nacionalismu** byly do hloubky rozpracovávány **zejména tam, kde byl nacionalismus nutnou podmínkou pro politické sjednocení**. Jako příklad mohou sloužit Německo a Itálie, tedy země, které byly historicky spíše volným sdružením samostatných politických jednotek, než unitárním státem s jasnými hranicemi.

S etablováním nacionalismu v průběhu 19. století začaly do popředí vystupovat problémy vyplývající z chybných premis vložených do samotných základů této ideologie. Ukázalo se, že nelze říci, že by v Evropě obecně platil stav, kdy politická, etnická, jazyková i kulturní jednotka splývá. Zároveň se ukázalo, že většina evropských států má na svém území různé cizojazyčné či etnické menšiny. Vzhledem k výše popsané historii to nebylo nic zvláštního. Jestliže ale taková situace neznamena problém pro mnohonárodnostní říše ve středověku, pro národní státy novověku to problém byl. Minority prostě nezapadly do konceptu národního státu, jakožto jednotného organického těla.

Situace se dramaticky změnila po první světové válce. Prohraná válka vedla **v Německu** k radikalizaci a **novému definování nacionalismu**, nikoli již na základě jazyka, ale na základě krve. Zatímco jazyk se lze naučit a kulturu přijmout, tak krev kolující v lidských žilách vyměnit nelze. Tato myšlenková linie od národa definovaného jazykově k národu definovanému pokrevně je poměrně logická, avšak její důsledky byly nedozírné. Menšiny již nadále nemohou být součástí nově chápáného národa, i kdyby hovořily stejným jazykem a sdílely stejnou kulturu, protože pokrevně s ním totožné nejsou. Tím se otevřela cesta k ideologiím, jako byl **fašismus** a zejména **nacismus, které spojily etnický nacionalismus s rasismem a antisemitismem**.

Nacionalismus tak vstoupil do své finální podoby, kdy se definitivně obrátil proti svým liberálním kořenům. **Zatímco liberalismus chápal národní stát jako záležitost občanskou, tak nacionalismus založený na pospolitosti krve je záležitostí silně exkluzivní**. Jestliže se moderní společnost vyvíjela směrem k občanství, pak tento „pokrevní“ nebo etnický (či etnicko-kulturní) nacionalismus představuje regresí a krok zpět do před-občanských společností založených na pokrevních svazcích.

FORMY NACIONALISMU

Přesně definovat nacionalismus jako jednu koherentní ideologii je velmi obtížné. Nacionalismus prodělal zásadní vývoj, který ho vedl od liberalismu středních tříd, přes konzervatismus aristokracie až po fašismus nižších a středních tříd.

Liberální nacionalismus

Liberální nacionalismus představuje nejstarší typ nacionalismu. Liberální nacionalisté jsou přesvědčeni, že **národy tvoří přirozené a svrchované entity, a mají tudíž právo na svobodu a sebeurčení**. Z tohoto důvodu vystupují liberálové proti národnostní nadvládě, jak v rámci mnohonárodních říší, tak i v případě kolonialismu. Zároveň podporují **demokratické formy vládnutí**, neboť podle nich splňují ideál vlády lidu, a tedy národa. Z liberalismu vyrůstá i představa, že **jednotlivé národy jsou si rovny**. Součástí tohoto myšlenkového proudu bylo tedy také uznávání sebeurčení i pro ostatní národy.

Konzervativní nacionalismus

Původní postoj konzervatismu k nacionalismu byl negativní. Nicméně řada konzervativních politiků si záhy uvědomila, že jejich obrana tradičních společenských institucí může zahrnout i obranu národa coby

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

přirozeného a historicky daného společenství. Díky tomu se **konzervativní nacionalismus** objevuje obvykle v již etablovaných národních státech. Vychází z přesvědčení, že **národy jsou přirozeně vzniklé skupiny lidí, které se identifikují na základě společných hodnot, kultury a historie**. Z tohoto důvodu je vztah konzervativců k imigraci přinejmenším opatrný a spíše negativní. Konzervativním cílem je naopak zachování národní svébytnosti, zejména prostřednictvím **vlastenectví**.

Expanzivní nacionalismus

Expanzivní nacionalismus se obvykle spojuje s šovinismem, tedy přesvědčením o výjimečnosti a nadřazenosti vlastního národa. Vypjaté formy šovinismu upřednostňují národ před jednotlivcem, identita jednotlivce je pohlcována všemocným národem, jehož existence je nejvyšším smyslem bytí, za nějž stojí jednotlivci obětovat i svůj život. Tato forma nacionalismu se obvykle nazývá **integrální nacionalismus**. Je logické, že se tento druh nacionalismu projevuje militantně, **zejména voláním po expanzi a válce**. Válka je důkazem národní velikosti, podporuje národní hrdost a prověřuje oddanost členů národa. Mobilizační schopnosti šovinismu vycházejí převážně z „negativní integrace“, tedy z mobilizace proti jinému národu.

Všechny tyto aspekty vedly k propojení evropského kolonialismu a imperialismu v 19. století s nacionalismem, respektive s jeho expanzivní podobou. V té době se v Evropě rozšířila **představa, že bílé národy stojí intelektuálně a kulturně výše než národy barevné**, a je tedy jistou morální povinností či dokonce břemenem Evropanů šířit vyšší civilizaci mezi barbary a divochy.

Protikoloniální nacionalismus

Koloniální expanze zanesla myšlenky nacionalismu i na kolonizovaná území a ironicky tak sama napomohla ideologickému zaštitění **domorodých snah o národní osvobození**. To bylo často ve svých počátcích formováno pod vlivem liberálního, osvobozujícího nacionalismu. Záhy však většina protikoloniálních hnutí ve třetím světě začala spojovat svůj nacionalismus spíše s různými formami socialismu (od umírněného socialismu v Indii, až po revoluční marxismus v Číně a Vietnamu), který jednak nasedal na místní kolektivistické tradice a jednak nabízel širší politickou analýzu koloniálního vykořisťování, než jakou mohl poskytnout liberalismus.

V období po rozpadu koloniálních říší pak tato forma nacionalismu často přešla k **odmítání západních idejí jako takových** a mnohde podpořila narůstající vliv islámského fundamentalismu.

Kulturní nacionalismus

Kulturní nacionalismus vnímá národ v první řadě jako určitou civilizaci. Stát (ani ten národní) nehraje pro jeho stoupence větší roli. Lze říci, že **kulturní nacionalismus je mystický a romantický, upřednostňuje emocionální pouto k národu**, který chápe jako jedinečný a organický celek. V centru jeho zájmu obvykle leží spíše **lidová kultura a tradice**, než kultura vyšších vrstev.

Etnický nacionalismus

Etnický nacionalismus se svým pojetím národa blíží kulturnímu nacionalismu, **avšak hlavní měřítko pro něj představuje etnicita**. Přesto se často s kulturním nacionalismem propojuje. Příkladem etnického nacionalismu je například nacionalismus černošských skupin v USA, který apeluje spíše na společné kulturní zázemí, než na skutečnou etnicitu, která je v případě amerických černochů obtížně definovatelná.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

ANTISEMITISMUS

Antisemitismus představuje zášť, **nesnášenlivost** a **předpojatost vůči židům** jako etnické i náboženské skupině.

Historicky lze rozdělit antisemitismus na tři hlavní části. Nejstarší je **antijudaismus** vycházející z náboženských kořenů, na něj navázal v průběhu 19. století **antisemitismus** inspirovaný nejprve nacionálně, avšak záhy přecházející do podoby **rasové**, a po druhé světové válce pak tzv. **nový antisemitismus**.

NÁBOŽENSKÝ ANTISEMITISMUS (ANTIJUDAISMUS)

Židé představovali v průběhu historie v Evropě největší a nejviditelnější etnicko-náboženskou minoritu, a přitahovali tak často nenávisť majoritní křesťanské společnosti. (Odlišná situace panovala v muslimském světě, který byl v této době vůči židům podstatně tolerantnější.) Křesťanský antisemitismus nasedal na středověkou tradici, která v židech viděla zejména vrahy Ježíše Krista, za což měli být zatíženi dědičným hříchem a měli svým věčným zavržením a utrpením pykat za odmítnutí jediné správné víry. Konkrétní projev tohoto typu protižidovské zášti představovaly **středověké zákony namířené proti židovskému náboženství i proti jeho nositelům**. Typické příklady takovýchto zákonů představují vyhánění židů ze země či jejich částí, omezení výkonu zaměstnání pro příslušníky židovské komunity (zejména zákaz vlastnit půdu), označování židů (například pomocí žlutých židovských klobouků, jako tomu bylo v českém království), placení zvláštních daní, omezování počtu židovských sňatků a přístupu židů ke vzdělání (numerus clausus) a násilné křty. Na druhé straně tzv. peněžní obchod, vnucený židům coby bohem beztak zatracenému národu, je často stavěl do role věřitelů, což vůči nim vyvolávalo nenávisť rázu ekonomického.

Tato forma všudypřítomné diskriminace a perzekuce přesto neměla ve svých důsledcích absolutní, genocidní podobu a do jisté míry bylo možné se jí vyhnout konverzí ke křesťanství.

Vedle **nábožensky pojatého antisemitismu oficiálního** však existoval ještě **antisemitismus lidový, který v sobě spojoval náboženský antisemitismus s řadou predsudků**. Zde má svůj původ také větší na pověr, které rezonují v antisemitismu dodnes (např. o rituální vraždě). Tyto pověry byly hojně rozšířené a nepravidelně vystupovaly na povrch středověké společnosti v podobě erupcí násilí, jako tomu bylo nejčastěji v krizových obdobích, například při epidemiích moru, nebo v obdobích vypjaté náboženské propagandy, jako tomu bylo v období během prvních třech křížových výprav.

Titulní stránka mimořádného vydání antisemitského plátku Der Stürmer z ledna 1935.
Foto: archiv Židovského muzea v Praze

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

RASOVÝ ANTISEMITISMUS

Poté, co byli židé v západní a střední Evropě od konce 18. století postupně emancipováni, vytvářely se proti nim nové předsudky rázu ekonomického, ale i nacionálního, politického a kulturního. V průběhu 19. století byl takto motivovaný antisemitismus, kombinovaný stále s antisemitismem náboženským, nahrazován antisemitismem rasovým, který se snažil navazovat na dobové teorie vysvětlující vývoj ras. **Rasový antisemitismus**, na rozdíl od antisemitismu náboženského, hlásal, že **samotní židé jsou rasově oddělenou skupinou, kterou nemůže změnit ani přijetí křtu**.

S nástupem rasového antisemitismu začaly také výrazněji vystupovat do popředí již dříve patrné konspirační teorie, které obviňovaly židy ze snah o ovládnutí světa. Tyto teorie spiknutí často poukazyvaly na údajně neúměrné množství osob židovského původu v určitých odvětvích (typicky bankovníctví) a přitom zapomínaly na fakt, že se jedná o přirozený důsledek středověkých diskriminačních zákonů, které židům práci v jiných odvětvích prostě neumožňovaly. Klasickým dílem tohoto druhu jsou **Protokoly sionských mudrců**. Historici prokázali, že se jedná o podvrh a současně plagiát staršího politického spisku z Francie, který byl sepsán ruskou tajnou policií. Kniha hojně zneužívaná nacistickou propagandou je dodnes využívána antisemity na celém světě, včetně některých radikálních islamistů.

Rasový antisemitismus kulminoval v učení **nacionálního socialismu** Třetí říše. Pro Hitlera **židé představovali ideální prototyp nepřítele**. Vzhledem k odlišné historii a vizuální odlišnosti některých ortodoxních skupin pocházejících z východní Evropy Hitler poukazyval na cizorodé postavení židů ve společnosti, přičemž jejich zastoupení v některých profesích (právníci, lékaři, novinářství, obchod, věda a kultura) interpretoval jako disproporční.

Židé byli historicky zatíženi křesťanskou nenávistí a bylo je možné spojit jak s bolševickou revolucí v Rusku, tak i s vykořisťujícím kapitalismem v západní Evropě. Díky tomu se dali použít jako kapitalistický strašák pro dělníky, i jako bolševický strašák pro střední a vyšší třídu. Klíčovým pojmem pro Adolfa Hitlera při označení údajného židovského nebezpečí ovšem bylo „mezinárodní židovstvo“. Hitler tvrdil, že židé představují mezinárodní politicky aktivní veličinu, která už dříve dokázala rozpoutat první světovou válku a disponuje přímou politickou a zprostředkovaně i vojenskou mocí. Pokud nacistická propaganda vykreslovala židy tímto způsobem, legitimizovala tím svůj vlastní postup proti lidem, kteří zřetelně vojenskou ani politickou mocí nedisponovali.

*Pochodně židovství jsou
zhoubou národa.*

*Pochodeň pravdy je světlo
světa.*

Antisemitické karikatury z *Der Stürmer*, 1935.
Foto: archiv Židovského muzea v Praze

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

„NOVÝ ANTISEMITISMUS“

Po druhé světové válce, kdy vešly v obecnou známost hrůzy holocaustu, se antisemitismus stal v evropské politice de facto nepřipustným, ale to neznamená, že přestal existovat. Pouze na sebe vzal jinou podobu. **Nový antisemitismus** se projevuje zejména ve dvou oblastech. Jde o **popírání holocaustu a antisionismus**.

POPÍRÁNÍ HOLOCAUSTU, NEBOLI „OSVĚTMSKÁ LEŽ“

Vzhledem k tomu, že právě holocaust představuje jeden z nejhorších zločinů spojovaných s nacismem a antisemitismem, snaží se jeho příznivci tohoto prizmatu zbavit. Moderní antisemité již od sedmdesátých let minulého století tvrdí, že plynové komory neexistovaly, stejně jako prý neexistovaly ani vyhlazovací tábory a konečně ani žádný plán na „konečné řešení“, tedy vyhlazení židovské komunity. Pokud odborná veřejnost odmítá brát jejich úvahy vážně, ohrazují se, že jsou umlčováni a volají po svobodě bádání a historické pravdě. Tyto termíny však neoznačují nic jiného, než **snahy popíračů o revizi dějin** (odtud i termín „revizionisté“, který pro sebe popírači někdy používají), jejichž cílem není nic jiného, než vyjevení nenávisti vůči židům a **rehabilitace nacismu**.

Současně slouží revizionismus i k **útokům na Stát Izrael a židovské obce ve světě, zejména v USA**, které jsou obviňovány z udržování lži o holocaustu, jež jim – alespoň podle popíračů – slouží pouze k legitimizaci izraelského politického násilí v prvním případě a vymáhání finančních kompenzací v případě druhém.

V rámci popírání holocaustu rezonuje i standardní výba-
va původního antisemitismu, totiž **víra v židovské spiknutí**. V tomto případě je to teorie židovského podvodu na dějinách a německém národu, který od druhé světové války zabíjí historikům ve skutečném zkoumání dějin druhé světové války a vytváří „nedotknutelné náboženství holocaustu“. Popírači holocaustu chtějí dnes s novou argumentací dokázat, že svět ovládá nadnárodní židovské spiknutí a že „slabá“ demokracie údajně slouží „židovským zájmům“. Mezi nejznámější popírače holocaustu patří kanadský občan německého původu **Ernst Zündel** a Angličan **David Irving**.

Obálka knihy
Ernsta Zündela
*Osvětim – Fakta
versus fikce.*

Argumenty popíračů holocaustu byly historiky přesvědčivě vyvráceny. V roce 2000 se stal známým proces v Londýně, v němž americká historička Deborah Lipstadt uspěla právě proti D. Irvingovi.

ANTISIONISMUS

Antisionismus se objevil v Evropě v **sedmdesátých letech 20. století**. Mezinárodní atmosféra byla v šedesátých a sedmdesátých letech naladěná spíše protiválečně a stavěla se odmítavě k některým aspektům izraelské politiky. Současně se „boj proti sionismu“ stal součástí propagandy komunistických států. V atmosféře odmítání imperialismu se i Izrael stal terčem kritiky, čehož využilo zejména rodící **se neonacistické hnutí** stejně jako **některé radikální islámské skupiny a za kritiku Izraele začaly skrývat svůj antisemitismus**. Kritika politiky státu Izrael rezonuje i u některých skupin krajní levice, kde může nabývat až kvaziantisemitský charakter.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Tento přístup zajišťuje antisemitům jistou legitimitu, neboť se tváří jako pouhý kritický politický názor. V jeho jádru je však obsažena myšlenka, že za krizi na Blízkém Východě nesou zodpovědnost výhradně Izraelci, kteří jsou tím pádem odpovědní i za nárůst islámského fundamentalismu, který ohrožuje Evropu. Někdy se tento názor deformuje až v tvrzení, že i **za samotný holocaust si vlastně mohou židé sami**. Tento postoj se často spojuje také s nekritickou pro-palestinskou podporou, která obvykle poněkud koliduje s krajně pravicovým odporem vůči islámu a arabskému světu obecně.

Samotnou kritiku izraelské politiky nelze automaticky zaměňovat za antisemitismus. Je ale třeba vždy rozlišovat, zda je jejím cílem seriózní politická analýza, anebo odpor proti samé existenci Izraele, snaha paušálně odsoudit židovský stát podobně, jako byli dříve paušálně odsuzováni židé jako jednotlivci.

TEORIE NEONACISTICKÉHO ANTISEMITISMU

V rámci současného neonacismu nacházíme **rasový antisemitismus** i **nový antisemitismus**. Spojují se do zvláštního konglomerátu.

Neonacistický antisemitismus vychází z přesvědčení o světovládných ambicích mezinárodního židovstva, které mají vést k zotročení árijského obyvatelstva. Árijské obyvatelstvo představuje podle této představy pro židy největší nebezpečí, neboť vzhledem ke svému nadřazenému rasovému původu stojí intelektuálně, morálně i kulturně na mnohem vyšší úrovni, je tedy jako jediné schopno učinit světovládným židovským choutkám přítrž, a je proto přirozeným a věčným nepřítelem židovstva. Vzhledem k tomu, že je tento **konflikt podle neonacistů podmíněn neměnným a přirozeným rasovým zákonem**, vnímají neonacisté celé dějiny jako dějiny rasového boje.

V průběhu tohoto boje si **podle neonacistů židé vytvořili několik institucí**, které jim mají pomoci jejich odpůrce porazit. Nejprve to bylo **křesťanství**, které svým hlásáním lásky k bližnímu a nastavováním druhé tváře **oslabuje původního bojovného ducha árijců** (proto se většina současných neonacistů obrací k starogermánské či keltské mytologii, nebo různým pseudo-árijským kultům). Dále jde o **liberalismus** a **kunismus**, které rozkládají politickou a třídní jednotu bílého světa, a konečně ani **demokracie** neslouží k ničemu jinému, než k potlačení přirozeného hierarchického uspořádání společnosti, kdy nejníže stojí otroci a na vrcholu vůdce. Aby bylo potlačení árijských sil dokonalé, podporují židé pomocí dalšího svého vynálezu – **humanismu** – myšlenky migrace, multikulturalismu a následného míšení ras, které je z hlediska věčného rasového zákona největším hříchem.

Co se týče mezinárodní politiky, věří neonacisté, že židé ovládají OSN a mají hlavní vliv v USA, které zase ovládají NATO. S pomocí těchto institucí se prý židé snaží ustavit ve světě tzv. „nový světový řád“, tedy takové zřízení, ve kterém budou celému světu vládnout židé. Podle neonacistů jsou židy ovládány i všechny vlády euro-amerických států, proto pro jejich souhrnné označení používají zkratku ZOG z anglického Zionist Occupation Government (Sionistická okupační vláda).

Je zřejmé, že zejména v případech neonacismu se nejedná o ideologii, kterou by bylo možné hlásat veřejně bez nebezpečí střetu se zákony. Proto neonacisté již od konce druhé světové války pracují na tom, jak nejlépe své přesvědčení prezentovat způsobem, který by zakryl jeho skutečný původ, a proto tak rádi používají antisionismus jako zástěrku pro svou protizidovskou nenávist.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

RASISMUS

Rasismus vychází z přesvědčení, že lidské vlastnosti jsou rasově podmíněné. Termín samotný se objevil ve třicátých letech 20. století, zejména v souvislosti s nástupem nacismu v Německu, ale odkazuje k ideám, které sahají do historie podstatně hlouběji.

Na rozdíl od antisemitismu, jenž má v evropské historii dlouhou tradici, je rasismus, zejména ve své biologické podobě, fenoménem převážně moderním. Je ale třeba dát pozor na to, aby nebyl směřován s pojmy xenofobie nebo etnocentrismu. O rasismu můžeme hovořit tehdy, máme-li před sebou **ideologii, která tvrdí, že rozdíly mezi jednotlivými etniky jsou vrozené a neměnné**, přičemž se z faktu odlišnosti jednotlivých ras odvozuje existence rasové hierarchie – nadřazenost jedné rasy nad ostatními.

HISTORIE

Kořeny evropského rasismu leží ve 14. a 15. století, avšak vývoj evropského rasismu byl natolik spjat s antisemitismem, že oba fenomény v historii často splývaly. Společný mají například původně náboženský charakter, který později přerostl do biologické podoby. Tu získal rasismus až v průběhu 18. století.

Od 18. století se termín rasa (do té doby odkazující převážně ke zkoumání zvířecí říše) začal používat i pro kategorizaci lidských typů. V roce 1735 provedl první podobné třídění švédský přírodovědec Carl Linné. Na něj navázal Johan Friedrich Blumenbach, který jako první rozdělil lidstvo na pět skupin (kavkazskou, mongolskou, etiopskou, americkou a malajskou). Blumenbach sám ale ještě odmítal protičernošské předsudky. George de Buffon pak přišel s dodnes platným názorem, že různé barvy pleti vznikly díky odlišnému podnebí, avšak tento názor nebyl tehdy všeobecně uznáván. V této době ještě rasismus neměl tzv. vědeckou podobu. Tu získal až později.

Takzvaný vědecký rasismus se zformoval v průběhu 19. století. Vycházel z **osvícenecké antropologie**, která přišla jako první s materialistickým výkladem rasových rozdílů. Jedním z nejvýznamnějších teoretiků tohoto směru byl francouzský diplomat **Joseph Arthur Comte de Gobineau** (1816–1882). Ve svém díle **Esej o nerovnosti ras** (1853–1855) de Gobineau prezentoval svou tezi, že starověké civilizace zanikly v okamžiku, kdy se krev jejich tvůrců smísila s krví nižších ras. Díky tomu krev vyšších ras ztratila svou jedinečnost a duch civilizace podlehl barbarismu. Tento názor ho vedl až k historickému pesimismu, neboť čistá krev a čistá rasa byly podle něj již ztraceny a svět čekal pouze úpadek. Gobineau také definoval tři hlavní rasy, žlutou, černou a bílou, přičemž tvrdil, že árijská rasa má mezi ostatními rasami výsadní postavení.

V Anglii tyto myšlenky reprezentoval **Robert Knox** (1798–1862), který ve své knize **Lidské rasy** (1850) dokládal podřadnost židovské rasy a nadřazenost dvou árijských ras, saské a slovanské, čímž se významně odlišoval od ostatních autorů tohoto směru, kteří za nadřazenou pokládali obvykle pouze rasu germánskou.

Významný moment pro rozvoj rasismu představoval vznik **sociálního darwinismu**, který se snažil aplikovat myšlenku přirozeného výběru a přežití nejsilnějších na společenský vývoj. Tato představa plně odpovídala rozvíjející se rasové teorii a byla do ní vstřebávána. Klasickými představiteli tohoto spojení jsou Georges Vacher de Lapouge z Francie a Otto Ammon z Německa, kteří věřili v nadřazenost árijců (které definovali mimo jiné pomocí měření lebky) a v neměnnost rasového předurčení. Budoucí svět měl patřit jen těm nejsilnějším, tedy nejlepším.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Na těchto základech postavil **Houston Stewart Chamberlain** (1855–1927), další z významných teoretiků rasismu, svou vizi, která měla mít optimistické vyústění. Tento anglický myslitel žijící v Německu se pokusil de Gobineauovu pesimistickou předpověď vyvrátit ve svém díle **Základy XIX. století** (1911). Chamberlain s Gobineauem souhlasil v tom, že pád civilizace je způsoben míšením krve, ale nesouhlasil s představou, že je tento proces ireverzibilní. Naopak tvrdil, že přísnou rasovou hygienou lze opět dosáhnout očistění nadřazené krve a zabránit úpadku civilizace. Nutná je k tomu ale pochopitelně **tvrdá rasová politika**.

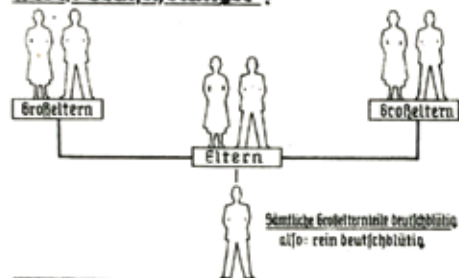
Všechny rasové teorie se shodovaly v tom, že **nejvyšší rasa, která vytváří kulturu a civilizaci**, je bílá, přičemž se ji tehdy objevovaly termíny árijská (samostatně, nebo jako synonymum pro bílou rasu). Zároveň panoval i jistý souhlas s tím, že **nejnižší rasu představují židé**, kteří tuto civilizaci ničí, avšak kteří – na rozdíl od árijců – jsou schopni udržet čistotu své krve neměnnou po tisíceletí.

Rasistické myšlenky byly v této době v Evropě relativně přijímány a významným způsobem napomohly k pozdějšímu nástupu nacismu.

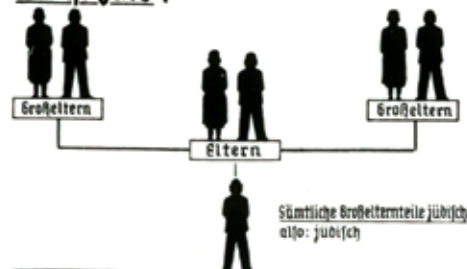
Was bejetz untercheidet :

Wer ist Deutschblütiger ?

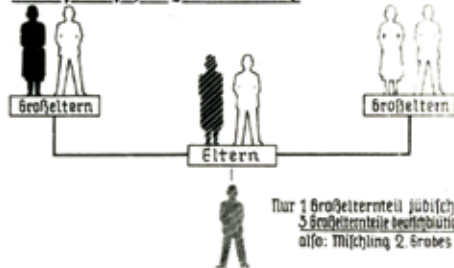
Wer ist Jude ?

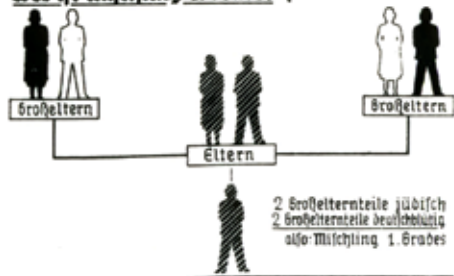
Ebenfalls zur jüdischen Rasse gehörig :

Wer ist Mischling 2. Grades ?

Wer ist Mischling 1. Grades ?

Schematické znázornění uplatnění rasové teorie v nacistickém Německu.

Schéma ukazuje, kdo je považován za žida a na koho se tudíž vztahují norimberské zákony. Archiv Židovského muzea v Praze

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

NACISTICKÉ NĚMECKO

Extrémní podoby nabyl rasismus v případě nacistického režimu. Pod vlivem prací **H. S. Chamberlaina, Alfreda Rosenberga a Adolfa Hitlera** vznikla ideologie opírající se o **mýtus čisté rasy tzv. Árijců**, tedy původních Evropanů, která měla být **nejlépe uchována v germánských národech**, zejména v Německu. V návaznosti na antisemitskou víru v židovské spiknutí věřil Adolf Hitler v dějinnou úlohu germánské rasy, která **má jednu provzdu zlikvidovat židovské nebezpečí** a očistit Evropu, potažmo celý svět, od této rasové zhouby. V roce 1933 se Hitler dostal k moci a již v roce 1935 byly přijaty **tzv. norimberské zákony**, které definovaly pojem „žid“ a postavení židů v Německu a které znamenaly počátek jejich vylučování ze společnosti, konkretizované postupně vydávanými **rasově motivovanými protižidovskými nařízeními**. Hitlerova rasová politika vyvrcholila v tzv. „konečném řešení“ židovské otázky, které spočívalo ve snaze o fyzickou likvidaci židů. Po válce byl tento nacistický pokus vyhladit židy nazván holocaustem. Jde o nejhorší projev rasismu, který lidstvo dosud poznalo.

Po zkušenostech druhé světové války a pod tlakem nového zkoumání byla většina teorií „vědeckého rasismu“, sociálního darwinismu a eugeniky opuštěna jako nevědecká a v současné době řada vědců odmítá koncept rasové kategorizace jako takový.

SOUČASNÝ RASISMUS

I v současnosti existuje tradičně chápáný, biologický rasismus, přestože není zdaleka tak rozšířen, jako tomu bývalo dříve. **Bělošský biologický rasismus**, se kterým se v Evropě setkáváme nejčastěji, se projevuje jako přesvědčení o „biologické nadřazenosti“ bílého etnika. Tyto myšlenky vycházejí částečně z prací teoretiků vědeckého rasismu 19. století (Gobineau, Chamberlain), opírají se však spíše o některé aktuální vědecké výzkumy (jako například kniha **Bell Curve** amerických autorů **Murraye a Herrnsteina** o rozdílech IQ černého a bílého etnika v USA, srovnej též *Tabu v sociálních vědách*, Petr Bakalář, Praha 2003). Tyto názory jsou však v současnosti většinově odmítány, a to i vědeckou komunitou, která mnohdy zpochybňuje samotnou biologickou existenci ras.

KULTURNÍ RASISMUS

Stigma nacismu nutí moderní rasisty vyhýbat se označení rasista a vede je k hledání nových přístupů, které by jim umožnily hlásat nerovnost ras, aniž by je to politicky či společensky diskvalifikovalo. Jeden z těchto přístupů představuje kulturní rasismus, který vzniká poukazováním na údajně hluboce zakořeněné **kulturní odlišnosti jednotlivých etnik**. Poukazováním na tyto rozdíly lze ospravedlňovat negativní postoje vůči konkrétnímu etniku jako celku, aniž by bylo nutné sahát k rasovým teoriím. Díky tomu kulturní rasismus dnes velmi často nahrazuje rasismus biologický.

Kulturní rasismus vychází z přesvědčení, že příslušníci jiných ras jsou primárně příslušníky jiných kultur, které **nejsou kompatibilní s evropskou kulturou a civilizací**. Tento druh rasismu se obvykle spojuje s všeobecnější **xenofobií**, zaměřenou obecně vůči všem cizincům. Ta se v jednotlivých zemích obvykle pojí s averzí vůči konkrétnímu etniku, kterému je kladeno za vinu zhoršování ekonomické situace („cizinci nám berou práci“) a parazitismus (často nemajetní, málo vzdělaní a jazykově špatně vybavení přistěhovalci se častěji dostávají do „záchytné sociální sítě“). To je obvykle ještě umocňováno kulturními, sociálními a náboženskými odlišnostmi, kte-

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

ré tyto skupiny zřetelně oddělují od majoritní společnosti. Někdy dochází i ke ztotožnění této kulturní odlišnosti s konkrétním negativním jevem spojovaným s některými nositeli této kultury (muslimové jsou fundamentalisti, Romové kradou apod.), což ve svém důsledku obvykle vede k odmítání této kultury jako takové.

RACIALISMUS

Protože termín rasismus je v současné době chápán negativně a označení „rasista“ je pejorativní, hledají moderní rasisté cesty, jak se tohoto označení zbavit. Jednou z nich je i používání slova „racionalista“ namísto rasista. **Racialismus** je směr, který tvrdí, že **mezi rasami existují dané a nepřekonatelné rozdíly**, ale vyhýbá se označení některé rasy na nadřazenou. Požaduje ale striktní **segregaci** (oddělení ras), **pod záminkou zachování diversity a kulturního dědictví**. Tento termín se ale objevuje téměř výhradně jen v prostředí rasistických a neonacistických organizací a jasná dělicí čára mezi rasismem a racialismem v podstatě neexistuje.

Nápis na dětském hřišti „Židům nepřístupno“ z roku 1940.
Foto: archiv Židovského muzea v Praze

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Italský diktátor Benito Mussolini na přehlídce uspořádané v Římě v roce 1941 při příležitosti 14. výročí založení fašistické gardy.
Foto: ČTK

FAŠISMUS

HISTORIE

Pojem samotný pochází od latinského slova „fascis“, svazek, což odkazuje k původnímu symbolu, kterým se ve starověkém Římě označovali úředníci, tzv. liktoři a liktorský svazek prutů s vetknutou sekerou se stal také oficiálním symbolem fašismu.

Poprvé se **fašismus** dostal k moci v Itálii. V roce 1919 **Benito Mussolini** (1883–1945) založil organizaci Fasci italiani di combattimento, která se v roce 1921 přeměnila na politickou stranu Partito nazionale fascista. V roce 1922 po tzv. pochodu na Řím získal Mussolini moc ve státě a byl jmenován ministerským předsedou. Do roku 1926 trvalo v Itálii období tzv. zákonné diktatury, ale v roce 1926 byla vyhlášena fašistická diktatura s vládou jedné strany.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Itálie se stala vzorem pro nastupující nacistické hnutí v sousedním Německu, avšak Mussolini si dlouho udržoval od Hitlera odstup. Před válkou se Itálie stala spojencem Německa, avšak do války samotné nezasáhla zásadním způsobem a v roce 1943, po invazi spojenců na jih Itálie, Mussoliniho vláda 25. července padla.

Fašismus se dostal k moci pravděpodobně díky širší shodě příznivých okolností. Jednu z nich představovala nestabilita nových demokratických režimů, vyčerpání tradičních demokratických států po první světové válce, ekonomická krize a v neposlední řadě i vliv bolševické revoluce v Rusku, která vedla k obávám středních a vyšších vrstev v celé Evropě z rozšíření sociální revoluce a která tak nepřímo podporovala ochotu těchto tříd podpořit fašismus a nacismus, jež měly boj proti komunismu jako stěžejní bod svého programu.

IDEOLOGIE

Počátky italského fašismu spadají do období italského risorgimenta a vyrůstají z anti-materialistického idealismu, nacionalismu a revolty vůči měšťákům. Za klíčové pojmy pro italský fašismus pak lze označit tři základní momenty: **odmítání myšlenek rovnosti** (tedy odmítnutí jak liberalismu a demokracie, tak i komunismu), **integrální nacionalismus** a **totalitní stát**.

Politický fašismus vychází z kombinace myšlenek syndikalismu, totalitního státu a šovinismu. Odmítá liberální demokracii s její definicí státu coby instituce určené k ochraně individuálních práv a vnímá stát jako přirozené společenství vycházející primárně z národa. **Stát je naopak pro fašisty hodnotou sám o sobě.** Totalitní stát měl být lékem na neduhu demokracie.

Namísto systému politických stran zavedl fašismus **politicko-ekonomický systém nazývaný korporativismus**, který měl svůj předobraz ve středověkém cechovním systému. Společnost měla být organizována v jednotlivých korporacích (odborových organizacích) podle pracovního zařazení. Korporace měly překonat roztržitost politické scény a nahradit ji přirozenou stratifikací podle zaměstnání. Zároveň měly korporace plnit i ekonomickou roli a určovat směr výroby podle informací svých odborníků. V zásadě šlo o koncepci odborových svazů, kterou Mussolini okopíroval od syndikalisty George Sorela. V praxi však vládl Mussolini sám a všechny pomocné instituce – korporace, parlament i fašistická rada – sloužily pouze k podpoře jeho moci.

Na rozdíl od nacismu se v Itálii příliš nedařilo antisemitismu. Na Hitlerův nátlak sice byly přijaty rasové zákony, ale jejich zavádění do praxe bylo na rozdíl od Německa velmi vlažné. Rasismus jako takový není pro italský fašismus nijak typický a ukazuje, že fašismus (nikoli nacismus) může fungovat i bez tohoto atributu.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

*Přísaha jednotek SS
na Staroměstském náměstí
v Praze v roce 1941.
Foto: ČTK*

NACISMUS

Nacismus vznikl ve stejné době jako fašismus a pod jeho vlivem, ale jeho cesta k moci byla podstatně delší a v konečném důsledku se od fašismu v mnoha ohledech vzdálil.

HISTORIE

Předchůdkyně nacistické strany vznikla v roce 1919 pod názvem **Německá dělnická strana** (Deutsche Arbeiterpartei, DAP) pod vedením **Antona Drexlera**. Do této strany vstoupil ve stejném roce i Adolf Hitler, původně jako informátor německé armádní rozvědky, a stal se šéfem propagandy. V roce 1920 změnil název strany na **Nacionálně socialistickou německou dělnickou stranu** (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, **NSDAP**) a v roce 1921 převzal ve straně moc. V roce 1923 se pod vlivem úspěšného Mussoliniho „pochodu na Řím“ pokusil v Bavorsku o tzv. „pivní puč“, který byl potlačen. Hitler sám byl zatčen a odsouzen k pěti letům vězení, avšak byl propuštěn již v roce 1924. Během svého uvěznění napsal **Adolf Hitler** knihu o svém životě a svých politických idejích nazvanou **Mein Kampf** (Můj boj), která se stala základním kamenem nacistické ideologie. Po propuštění se Hitler vzdal pokusů o násilné převzetí moci a rozhodl se získat moc legální cestou. Přesto však **NSDAP disponovala ozbrojeným křídlem**. Jednak šlo o **jednotky SA (Sturmabteilung – útočné oddíly)**, určené oficiálně k ochraně demonstra-

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

cí a veřejných akcí NSDAP, v praxi však častěji k rozbíjení volebních schůzí opozičních politických stran, a jednak o **oddíly SS (Schutzstaffel – ochranné síly)**, fungující jako Hitlerova osobní stráž. V roce 1932 získala NSDAP ve volbách 37,4 % hlasů a stala se nejsilnější stranou v parlamentu a o několik měsíců později nastoupil Hitler do úřadu říšského kancléře. Po nástupu NSDAP k moci se mu podařilo **legální cestou vytvořit politický systém jediné strany v čele s vůdcem (Führer)**.

V roce 1935 následovalo přijetí tzv. **norimberských zákonů** namířených zejména proti židovské komunitě. Jednalo se o **zrušení německého občanství pro židy a zákaz smíšených manželství**, které odstartovalo vlnu legálních perzekucí, vrcholící v roce 1938 rozsáhlým pogromem nazvaným „Křišťálová noc“ (název pochází z množství střepů z rozbitých výloh židovských obchodů).

Od roku 1938 vyvíjelo nacistické Německo expanzivní aktivity, které vyvrcholily v roce 1939 vypuknutím druhé světové války. Během ní se naplno rozběhly také **eugenické programy** směřující k „očišťení“ německé rasy od nežádoucích prvků, což v praxi obnášelo **násilné sterilizace či přímou fyzickou likvidaci nežádoucího obyvatelstva**. Nejrozsáhlejší z těchto aktivit zahrnovalo tzv. „konečné řešení židovské otázky“, jehož cílem bylo vyhlazení židovského etnika na všech územích ovládaných nacisty.

Na konci války v dubnu 1945 spáchal Adolf Hitler sebevraždu. V letech 1946–47 proběhl v Norimberku soud s prominentními nacisty, který odsoudil nacismus jako zločinnou ideologii. Dodnes je propagace nacismu v evropských státech zakázána.

IDEOLOGIE

Jasně definovat nacistickou ideologii je ještě složitější než v případě fašismu. Dodnes se například vedou spory o to, zda se má nacismus zařadit spíše do pravicové nebo levicové části politického spektra. Samotný název strany, obsahující slova jako socialistická a dělnická, naznačuje příklon k levici. Popření principu rovnosti a podpora velkokapitálu zase ukazují na radikální pravici. Stejně tak se vedou spory i o to, zda je nacismus barbarickou ideologií a reakčním vybočením z jinak pokrokového evropského myšlení, anebo jde jen o do extrému dovedené postupy typické pro moderní evropskou politiku.

S fašismem má nacismus mnoho společného. Stejně jako fašismus i **nacismus vychází** na jedné straně **z odmítnutí myšlenek rovnosti a z integrálního nacionalismu**. V několika momentech se však od fašismu liší. První odlišnost spočívá v přístupu ke státu. Na rozdíl od fašismu, **nacismus stát nijak neadoruje**. Co oproti tomu naopak **akcentuje** velmi výrazně, je **otázka krve, respektive rasy**. Rasa byla pro nacismus naprosto klíčovou záležitostí a v této věci spočívá druhá významná odlišnost od fašismu.

V praxi se pak nacistická ideologie proměnila ve víru v **pokrok prostřednictvím agrese** a v přesvědčení o nutnosti a blahodárnosti rasového konfliktu v mezinárodním měřítku, jehož vyústěním bude zničení podřadných ras a stvoření nového „nadčlověka“. V nacismu také významně rezonuje dobový **zájem o okultismus a esoterismus**. Nalezneme v něm i jistý druh iracionalismu, obsahující víru v rasový mýtus, odkazy ke starogermánským bohům a **odpor k moderní společnosti**. Souběžně nacismus vychází i z některých prvků socialismu a využívá **rétoriku antikapitalismu a revolučně-idealistického nadšení**. Zejména v počátcích své existence NSDAP používala výrazně antikapitalistickou a revoluční rétoriku, což vedlo některé historiky (zejména konzervativní) k tvrzení, že nacismus je v zásadě ultralevicové hnutí. Problém

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

představuje skutečnost, že v okamžiku, kdy se Hitler dostal k moci a upevnil své postavení, okamžitě potlačil „ultralevicové“ prvky v NSDAP volající po uskutečnění revoluce a nadále se orientoval na velkokapitál, což vedlo opětovně některé jiné historiky (zejména marxistické) k tvrzení, že nacismus je pouze extrémní formou kapitalismu, která přichází ke slovu tehdy, když je nebezpečí komunistické revoluce příliš silné. Řada historiků si také všimla, že existovaly významné rozdíly mezi hlášanou nacistickou ideologií a prováděnou praxí. Hlavním cílem nebyla ideologická čistota, ale v první řadě uchopení moci a později vítězství Německa ve válce. Nicméně prostor agresivního až fanatického **antisemitismu** Hitler neopouštěl až do samotného konce.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Na společné demonstraci Dělnické strany, Národního odporu, Národních korporativistů, Resistance Woman Unity, Slovenské pospolitosti a Slovenského Národního odporu 1. května 2008 se na náměstí Jiřího z Poděbrad v Praze sešlo asi 650 účastníků. Ti se po přečtení projevů vydali na pochod přílehlými ulicemi.
Foto: ČTK, Stanislav Zbyněk

SOUČASNÁ KRAJNÍ PRAVICE

Po pádu fašistického režimu v Itálii a nacistického v Německu sice došlo k mezinárodnímu odsouzení fašismu, respektive nacismu, ale nezmizeli ani jejich přívrženci z období Mussoliniho a Hitlerovy vlády, ani myšlenky samotné. Od konce války se neustále objevují různé skupiny, které se na obě ideologie snaží navazovat. Pro ideologický rámec jejich aktivit se vžil název **neofašismus**, respektive **neonacismus**, případně obecně extrémní či krajní pravice. V posledních letech se ke krajní pravici započítává ještě **pravice populistická**, která často využívá **antiimigrantskou a homofobní rétoriku**, avšak distancuje se od fašismu, respektive nacismu.

IDEOLOGICKÝ ZÁKLAD SOUČASNÉ KRAJNÍ PRAVICE

Přestože existuje v celosvětovém měřítku i u nás značné množství různých ultrapravicových uskupení, která se v mnoha ohledech odlišují, lze je všechna na základě jejich politického programu zařadit do tří základních skupin: **reakční populisté, neofašisté a neonacisté**. Pro úplnost je třeba říci, že názory všech tří skupin se v mnoha případech doplňují či překrývají a žádná přesná dělicí čára mezi nimi neexistuje. Některé postupy připisované zde jedné skupině se proto mohou objevit také u skupiny druhé, ve velmi všeobecné rovině však toto rozdělení funguje.

Je pochopitelné, že rasistické, xenofobní a antisemitské postoje nejsou příslušníky řady krajně pravicových skupin nazývány (alespoň navenek) pravými jmény a obvykle jsou shrnovány pod zástupný termín „vlastenectví“. To se týká zejména skupin, které lze zařadit mezi reakční populisty a částečně i mezi neofašisty. Vlastenectví je u nich odvozováno od národní historie, která je vykládána zkresleně a jednostranně s akcentem položeným pouze na některé její aspekty. Naopak bývá vyzdvihován aspekt **antikomunismu a boje proti levicovým silám** obecně (i když toto označení může být velmi pružné) a **boje proti „zvrácenostem“**, jaké představují **narkomani** nebo **homosexuálové**. V těchto momentech se obvykle shodují všechny tři proudy současné krajní pravice.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Vystoupení předsedy Republikánské strany Miroslava Sládka na shromáždění SPR – RSČ a Sdružení důchodců ČR na Staroměstském náměstí v Praze v březnu 1997.
Foto: ČTK

REAKČNÍ POPULISTÉ

POPULISMUS

Populismus není politická ideologie. **Populismus představuje styl politické propagandy**, který se obrací na „obyčejného člověka“, kterého **slibuje ochraňovat** před „zkorumpovanými politickými elitami“ a „státní byrokratickou mašinerií“ na jedné straně a na druhé straně mu **nabízí rychlá a jednoduchá řešení** stávajících společenských problémů. Fixace na „obyčejného člověka“ je pro populismus klíčová, schopnost dosahovat slibovaných řešení diskutabilní. Populismus se často spojuje s radikálními až extrémními politickými názory, avšak z obou politických křídel. Existují proto pravicoví i levicoví populisté. Populismus lze ovšem oprávněně vnímat jako politickou techniku, kterou do určité míry používají všechny politické strany, včetně etablovaných. **Populismus se zaměřuje na lidské emoce, zejména strach** (z imigrantů, narkomanů, homosexuálů, komunistů/fašistů, islámu atd.) **a z něj vyplývající touhu po pořádku a spravedlnosti**, které slibuje dosáhnout razantně a silou. Silová řešení jsou pro populismus také typická – trest smrti pro drogové dealery, trestnost homosexuality, zákaz určitých politických stran (obvykle komunistů), tvrdé tresty pro korupčníky a úplný zákaz imigrace patří ke standardnímu vybavení stran tohoto typu.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

REAKČNÍ POPULISTÉ

Pravicový (reakční) populismus se objevuje **v Evropě od sedmdesátých let 20. století**, přičemž první strany tohoto typu byly spojeny zejména s ekonomickým liberalismem a odporem vůči vysokému zdanění. Tato první generace populistických stran však byla záhy nahrazena **novým typem pravicového populismu, který se zaměřoval více na nacionalismus a otázky spojené s odporem vůči imigraci**, jenž se stal do budoucna hlavním poznávacím znamením stran tohoto typu. Postupující globalizace podnítila u jisté části Evropanů příklon k nacionalismu. Imigrace, částečně vyvolaná přímo jednotlivými evropskými státy a částečně podmíněná ekonomicky (i když například u bývalých koloniálních velmocí je migrace obyvatelstva z kolonií do mateřské země pouze logickým důsledkem kolonialismu), se stala v Evropě politickým problémem, na kterém se právě v časech globalizace dají velmi dobře sbírat politické body. Od začátku „války proti terorismu“ ještě mnohem lépe. Proto lze předpokládat, že imigrace, obzvláště ve spojení s hrozbou islámu, zůstane ještě dlouho v repertoáru populistů i neofašistů a neonacistů.

Hlavní body programů pravicových populistů se blíží programům neofašistů a neonacistů. Rozdíl spočívá v tom, že **v pravicově-populistických stranách se koncentrují lidé, kteří mají zájem o reálnou politickou činnost**, zatímco mezi neofašisty a ještě více neonacisty tento moment ustupuje do pozadí. Z toho vyplývají i rozdíly mezi pravicovým populismem a neofašismem, i když bývá populismus někdy hromadně zahrnován pod označení neofašismus. Pravicově-populistické strany balancují na hraně legálnosti, což jim přináší zájem médií, a tím pádem i potenciálních voličů, ale na druhé straně s sebou nese nebezpečí označení za politické extremisty, kterému se populisté vyhýbají. Proto se **populisté obvykle straní otevřeného rasismu, poukazují spíše na kulturní odlišnosti** označující se za nacionalisty a **neofašismus a neonacismus veřejně odsuzují**, byť s protagonisty těchto skupin mohou nevěřejně spolupracovat.

Jádro pravicového populismu tvoří obvykle **odpor vůči imigraci, antikomunismus a snaha o kulturní a ekonomickou soběstačnost**.

K nepřátelům populistů patří v první řadě **imigranti**. Zvykem je poukazovat zejména na ty ze třetího světa a zároveň na „**nepříznoslivou etniku**“ **usazená delší dobu na území státu, ale etnicky odlišná od majoritní společnosti**, která představují u nás Romové, v Německu Turci, ve Francii Arabové a v Anglii Pákistánci. Tyto skupiny svou pouhou přítomností na území státu a národa zapříčiňují podle populistů řadu problémů (typické příklady představuje nezaměstnanost, zločinnost a kulturní dezintegrita národa) a jsou tedy nežádoucí. Odtud vyplývá volání po přísné imigrační politice, uzavření hranic a repatriaci, třeba i násilné.

Mezi dalšími nepřáteli ultrapravicových populistů najdeme **politické skupiny, jako jsou komunisté, anarchisté, socialisté, liberálové a humanisté**, kterým populisté vyčítají rozklad přirozené sociální soudržnosti národa. Komunisté navíc sehrávají roli „obětních beránek“, vůči kterým je možné se vymezovat radikálně a dostatečně agresivně, aby to na jedné straně uspokojilo militantní příznivce krajní pravice, a zároveň aby to ve společnosti nevyvolalo pouze negativní ohlas.

Vedle politických skupin stojí v řadě nepřátel pravicového populismu i **nadnárodní společnosti, ať už ekonomického** (Světová banka, Mezinárodní měnový fond) **nebo politického** (OSN, NATO, Evropská unie) **charakteru**. Jejich vina spočívá podle ultranacionalistů v tom, že jedni ekonomickými a druhí politickými prostředky omezují suverenitu národa.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Konečně posledního nepřítele představují skupiny „odpovědné“ za morální úpadek národa. Zde se v souvislosti s ultrapravicí obvykle hovoří pouze o problematice **homosexuality, prostituce a pornografie**, ale zapomíná se na to, že hlavním šířitelem těchto, podle ultranacionalistů, „zvráceností“, má být hlavně televizní a filmový průmysl, a to zejména americký. Snaha o záchranu kulturních hodnot, jak proti „barbarům“ z třetího světa, tak i proti „kulturním barbarům“ z USA, a poukazování na morální úpadek evropské společnosti patří též k oblíbeným tématům pravicových populistů.

KONKRÉTNÍ PŘÍKLADY

Typický příklad skupiny ultrapravicového populismu představuje **Front National Jeana Marie Le-Pena** ve Francii, **Freiheitliche Partei Österreichs** v Rakousku, nebo **Republikánská strana** a **Národní strana** v českém prostředí. Pravicově-populistické strany obvykle projevují ochotu spolupracovat do jisté míry s obdobnými subjekty v zahraničí, ale nemají skutečný zájem na vytváření nějaké pevné mezinárodní struktury. Velmi ale usilují o pronikání do struktur etablované konzervativní pravice, se kterou je pojí řada společných ideologických postulátů.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Členové Národní obce fašistické v průvodu, který 1. května 1936 prošel Václavským náměstím v Praze. Organizace inspirovala současnou ultrapravicovou scénu. Foto: ČTK

NEOFAŠISMUS

Termín **neofašismus** označuje **fašizující skupiny vzniklé po druhé světové válce**. V mnoha ohledech ale panuje v používání tohoto termínu nejistota, neboť je často používán velmi volně. Někteří politologové používají termín „neofašismus“ obecně pro označení všech ultrapravicových skupin, včetně neonacistů. Jiní odlišují neonacismus, neofašismus a pravicový (reakční) populismus. Situaci komplikuje i fakt, že část příznivců krajní pravice tyto nuance vůbec nerozlišuje a podílí se na aktivitách neofašistických, neonacistických i populistických. Navíc se, jak již bylo řečeno, řada aktivit všech zmíněných směrů překrývá, stejně jako se překrývají postupy, původně typické pouze pro jeden směr (typicky se to týká antisionismu, který je využíván jak neonacisty, tak i neofašisty a občas ho využívají i populisté).

HISTORICKÉ NÁVAZNOSTI

Skupiny tohoto zaměření se obvykle neodvolávají ani tak na Mussoliniho Itálii, jako spíše na Franko-vo Španělsko, Salazarovo Portugalsko, Chile za vlády generála Pinocheta a místní představitele fašistického politického proudu (v případě Čech se jedná zejména o osobu generála Radoly Gajdy a Národní obec fašistickou). Časté jsou u nich kontakty s křesťanskými fundamentalisty a intelektuálně laděnými skupinami nacionalistického či konzervativního charakteru, díky kterým se jim částečně daří vstupovat do politického mainstreamu.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Sídlištěm Janov prošli 4. října 2008 členové monitorovacích hlídek takzvaných ochranných sborů Dělnické strany. Proti nim se postavili místní Romové. Na 19. října svolala Dělnická strana do Janova protestní akci, při které došlo ke střetům s policisty. Následovaly další akce spojené s násilnostmi.
Foto: ČTK, Libor Zavoral

IDEOLOGIE

Neofašismus navazuje na původní fašismus, respektive na ty jeho prvky, které jsou v současné době akceptovatelné. Neofašisté tedy obvykle nezdůrazňují totalitní povahu svého učení a často se vyhýbají i propagaci násilí.

Politicky se jedná o **ideologii** stojící zejména na **myšlenkách nacionalismu, respektive šovinismu, antikomunismu a antidemokratismu**, přičemž každá z těchto myšlenek zahrnuje několik dalších, navazujících idejí. Původní Mussoliniho boj proti demokracii je ale u neofašistů obvykle nahrazen **kritikou nepružného parlamentního systému** a poukazováním na politické korupční aféry, neboť otevřené zpochybňování demokracie je v Evropě obvykle nezákonné.

Nacionalismus bývá u neofašistů chápán exkluzivně a obvykle i expanzivně a definuje se zejména **v opozici vůči ostatním národům**. Logicky z něj pak vyrůstá rasismus, který u historického fašismu poněkud chyběl. Nacionalismus se zde propojuje s xenofobií a rasismem ve smyslu odmítání imigrantů, respektive cizinců kvůli odlišné kultuře, destruktivně působící na místní kulturní zvyklosti.

Hlavním krédem neofašistů je **silný, zdravý a nezávislý národ**, ve vlastním silném státu. Proto neofašisté ostře vystupují **jak proti nadnárodním organizacím** (politického i ekonomického charakteru), tak **i proti imigraci**, zejména ze zemí třetího světa. Jejich rétorika má proto výrazně xenofobní a rasistický cha-

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

rakter, ale například antisemitismus, ač přítomný, nemusí být výrazněji akcentován. Přesněji řečeno, neofašisté se obvykle vyhýbají jak biologickému rasismu (a staví raději na kulturních rozdílech), tak i otevřenému antisemitismu a nahrazují ho raději **antisionismem**, tedy kritikou politiky státu Izrael.

Do podobné kategorie spadá i neofašistický **odpor k narkomanii a homosexualitě**. Trest smrti pro drogové dealery a postavení homosexuality mimo zákon tak patří ke standardní výbavě neofašistické politiky.

Neofašisté ostře vystupují **proti konkurenčním politickým ideologiím**, zejména levicovým. Komunismus vnímají neofašisté jako zvrácený ve všech podobách a jeho stopy nalézají i u dalších stran, zejména socialistického typu. Komunismus podle neofašistů představuje ten vůbec nejhorší režim, jaký kdy existoval, a proto je nutné proti němu vystupovat, a to i silou. Toto silové řešení ale bývá obvykle akcentováno spíše v historickém kontextu. Neofašisté obhajují povstání generála Franka proti republikánské vládě ve Španělsku, stejně jako Pinochetův puč v Chile proti socialistickému prezidentu Allendemu, ale vůči soudobým komunistům bývají opatrnější, neboť propagace násilí je v Evropě obvykle postižitelná zákonem.

Konečně ani demokracie nepředstavuje podle fašistů funkční model řízení společnosti a je třeba ji nahradit modelem výkonnějším. Etablované politické strany podle neofašistů nereprezentují skutečnou vůli národa a jeho občanů, neboť jsou ve vleku nadnárodních ekonomických gigantů, kteří jim diktují své podmínky. **Fašistický model společnosti** oproti tomu **vychází z principu korporativismu, neboli stavovství**, který by měl státu zajistit širokou a zcela jednotnou základnu občanů zbavených rozkladného vlivu politických stran jejich organizací v profesních komorách (stavech).

Často nalézáme u skupin tohoto typu **důraz na křesťanský rozměr evropské kultury**, běžné je (spíše v cizině než v Čechách) i propojování s ultrakonzervativními křesťanskými fundamentalisty.

KONKRÉTNÍ PŘÍKLADY

Klasickým **příkladem neofašistického uskupení** bývala **italská MSI** (Movimento sociale italiano), která existovala od roku 1946 do roku 1995, kdy ji rozpustil její tehdejší předseda Gianfranco Fini a založil na jejích troskách novou stranu Alleanza Nazionale, která se od fašismu distancovala. Do stejné kategorie spadá i **španělská Falanga**. **V českém prostředí** se mezi fašizující skupiny obvykle řadí **Vlastenecká fronta**, ovšem ta se od podobného označení distancuje. Teoreticky by bylo možné zařadit sem i skupiny Národní korporativismus a Autonomní nacionalisté, které se formálně pohybují na hraně nacionalismu a neofašismu, avšak u obou skupin nacházíme dlouhodobé pevné vazby na neonacistickou scénu, které naznačují, že prezentovaný nacionalismus je spíše zástěrkou, skrývajícím neonacistické jádro.

Neofašistické skupiny nejsou tak ostře oddělené od zbytku společnosti jako neonacisté. Samotní neofašisté se nijak ze společnosti nevydělují, kontakty ovšem udržují jak s neonacisty, tak i s konzervativními nacionalisty. U těchto skupin existuje zřetelná snaha o politické etablování, která je poněkud vzdaluje neonacistickému podzemí, které obvykle o politickou činnost v pravém slova smyslu neusiluje. **Neofašistické skupiny se vyznačují** mnohem větším **důrazem na politickou práci, zatímco subkulturní prostředí je pro ně vedlejší**.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

SYMBOLIKA

Původní symbol italského fašismu, fascis, svazek lictorských prutů s vetknutou sekerou, bývá neofašisty užíván jen zřídka, právě díky jeho návaznosti na historický fašismus. Častěji se objevují **národní symboly**, případně **symbolika plamenů**. Často také volí neofašisté pro veřejná vystoupení **jednotné oblečení**, obvykle tmavé košile z důvodů historické návaznosti.

SPORY UVNITŘ KRAJNÍ PRAVICE

Neofašisté se dostávají do sporu se skupinami neonacistické provenience ohledně nacionalismu. **Neofašisté hájí národní stát**, usilují o jeho růst a vycházejí z šovinistických a expanzivních základů. Oproti tomu **neonacisté nacionalismem pohrdají**, nebo přesněji – pokládají ho za překážku ve sjednocení bílé rasy a společného boje za pan-árijskou Evropu. Přestože lze tento rozpor pokládat za zásadní, obvykle nevede ke skutečně nepřekonatelným sporům mezi oběma skupinami. Navíc, jak již bylo několikrát zdůrazněno, řada příznivců krajní pravice nerozlišuje mezi neonacismem a neofašismem a podílí se rovným dílem na aktivitách skupin obou ideologických typů.

Neofašisté se někdy dostávají do sporů se skupinami populistické pravice, obvykle kvůli jejich akceptaci demokratického systému. Zde ale nejde o nijak zásadní rozpory a populistická krajní pravice se obvykle těší podpoře neofašistů, ať skrytě nebo veřejně.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Přibližně sto příznivců hnutí skinheads se 21. srpna 1999 shromáždilo na náměstí Míru v Praze na akci předem oznámené jako uctění „památky poslední oběti druhé světové války“. Foto: Michal Krumphanzl, ČTK

NEONACISMUS

Hovoříme-li o politické koncepci neonacismu, je nutné znovu připomenout jedno: existuje, nikoli nevýznamná, část neonacistů, pro které tento termín nic neznamená, kteří v takovýchto termínech vůbec neuvažují a jejichž **příklon k neonacismu** se mnohem spíše **definuje na základě jejich subkulturní příslušnosti** než politického názoru. Na druhou stranu existuje mezi neonacisty relativně **úzká skupina vůdců respektive ideologů**, pro něž jsou otázky politického charakteru zásadní a kteří je používají pro aktivizaci svých sympatizantů. Ti se ale zároveň snaží vystupovat veřejně takovým způsobem, aby nebylo možné je z neonacismu obvinít. Často se snaží vyvolat dojem, že žádný neonacismus neexistuje a jde pouze o spiknutí politiků a médií, kteří se snaží očernit „jedinou skutečnou opozici“.

HISTORICKÁ NÁVAZNOST

Neonacisté navazují přímo na hitlerovský nacismus a okrajově se dovolávají italského fašismu či jihoafrického apartheidu. Významnou roli zde ovšem hrají i proklamované návaznosti pseudohistorického charakteru (neonacisté se často odvolávají na starogermánskou či keltskou historii), avšak i ty v zásadě pouze kopírují původní hitlerovskou doktrínu. Obecně platí, že vymezení neonacistické ideologie, včetně odkazů na historii, je většinou velmi vágní.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

IDEOLOGIE

I když navazuje neonacismus na původní nacismus, lze ho reálně politicky vymezit ještě hůř, než ostatní směry uvnitř krajní pravice. V zásadě **představuje neonacismus fúzi pan-árijského rasismu a antisemitismu s militantním antikomunismem a odporem vůči rovnostářství**, zahrnujícím jak liberalismus, tak i demokracii, která má být nahrazena vůdcovským principem. **Ideologicky navazují neonacisté na rasovou koncepci Hitlerova Německa** a odlišují se tak, i když spíše jen nominálně, od neofašistů navazujících na lokální hlasatele fašizujících myšlenek.

Militantní antikomunismus a odpor k demokracii spolu s voláním po společnosti spravované vůdcem na korporativním základě se shodně objevují u neonacismu i neofašismu. Odlišné je ale chápání nacionalismu. Neonacisté nekladou **hlavní důraz** na národ, ale **na rasu**. Nejsou tedy nacionalisty v tom smyslu, v jakém se toto slovo obvykle chápe, ale představují extrémní případ nacionalismu etnického, nebo přesněji rasového, protože největší důraz kladou na „správný rasový původ“. Jsou **militantními rasisty a antisemity** a otevřeně se k tomu hlásí. Jinak ovšem kopírují neofašistické postupy bez větších problémů.

Stejně jako neofašisté hlásají i neonacisté odpor k imigrantům, požadují trest smrti pro drogové dealery a homosexualitu pokládají za zvrácenost, kterou je třeba trestat. Obdobně požadují i tvrdý postup proti komunistům, i když v neonacistickém pojetí bývá termín „komunista“ definován velmi pružně. Na rozdíl od neofašistů se ale neonacisté nerozpakují sahat k násilí vůči těm, které označují za své nepřátele.

Neonacisté odmítají moderní společnost jako takovou a jejich cílem je vytvoření „nové společnosti“ na rasovém, pan-árijském základě. Hlavní způsob **řešení současné situace** vidí v **rozpoutání tzv. „RAHOWA“**, tedy **Svaté rasové války** (z anglického Racial Holy War, jedná se o slogan americké neonacistické organizace World Church of Creator, dnes přejmenované na Creativity Movement) a „**Bílé revoluce**“. Tato revoluce by měla zbavit svět židů a jejich přísluhovačů z řad nižších ras, **zlikvidovat demokracii, liberalismus, humanismus a komunismus a nastolit vládu árijců sjednocených pod vládou Vůdce**. Silný vůdce by měl být schopen překonat „chaos demokracie“ a dát národu pevné a jasné vedení.

Velmi **důležité je** pro neonacisty také **budování vlastní image**. Neonacista je představován potenciálním příznivcem jako silný, hrdý a neohrožený bojovník, potomek dávných válečníků, který s požeňáním pravých bohů bojuje za bílou rasu, proti všem jejím nepřítelům, v první řadě proti židům. **Protivníka nelze napravit**, jeho špatné jednání vychází přímo z jeho přirozenosti, z jeho genetického materiálu, z jeho krve. Takového protivníka je pochopitelně nutno nejen porazit, ale **vysloveně zničit, fyzicky vyhladit**. Pro tento způsob vnímání reality je typický i emocionálně zabarvený projev, který místy přechází do exaltovanosti, která si nezádá s pseudonáboženským blouzněním.

TURNEROVY DENÍKY

Poměrně dobrý příklad, jak tato ideologie může vypadat, nám nabízí kniha Turnerovy deníky (Turner Diaries) **Williama Pierce**, napsaná pod pseudonymem Andrew MacDonald. William Pierce byl až do své smrti v roce 2005 hlavou přední americké neonacistické organizace National Alliance (jejíž název a logo používala i dnes již neexistující česká skupina Národní aliance). Ve své knize popsal fiktivní válečný konflikt mezi americkými neonacisty a federální vládou ovládanou židovským spiknutím. Earl Turner, hlavní hrdina knihy,

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

je perzekvován v souvislosti s nedovoleným držením zbraní a stává se členem podzemní organizace, která teroristickými způsoby bojuje proti vládě. Po vyhrocení konfliktu dochází k občanské válce. Na obsazených územích Turnerovi spolubojovníci popravují všechny ženy, které měly pohlavní styk s ne-árijskými obyvateli a následně likvidují i všechny rasové menšiny. Během bojů je část USA zničena nukleárními výbuchy a povstalci odpalují jaderné rakety i proti Izraeli. V samotném závěru knihy podniká Earl Turner sebevražedný let, při kterém atomovou bombou zničí Pentagon a zpečetí tak porážku mezinárodního židovstva.

V Piercově knize se objevují podobné motivy jako v díle Adolfa Hitlera. Stát není pro neonacisty skutečně důležitý, protože v budoucí árijské říši bude existovat jen vůdce a jednotliví árijci. Bude-li nová společnost tvořena výhradně árijci, není možné, aby v ní docházelo ke konfliktům. Nacistický řád je zcela přirozený, a proto se bude společenství árijců zcela pochopitelně a bez donucování samo od sebe řídit tím nejlepším možným způsobem. Hlavní překážku na cestě k dosažení tohoto cíle představují židé, kteří ztělesňují přirozeného nepřítele všech árijců, a má-li být někdy dosaženo skutečně ideální společnosti, je třeba je nemilosrdně vyhubit.

Knihou Turnerovy deníky se nechal inspirovat Timothy McVeigh, když zaútočil v roce 1996 v Oklahoma City na federální budovu. Při útoku zahynulo 168 lidí.

KONKRÉTNÍ PŘÍKLADY

Neonacisté sami obvykle **nevytvářejí politické strany**, i když lze vyzorovat inklinaci některých představitelů neofašistických stran k této ideologii. Běžnější jsou pro ně **subkulturně-politické skupiny**, z nichž nejvýznamnější jsou zejména skupiny **Blood and Honour** a **Hammer Skinheads** s mezinárodním dosahem. V českém prostředí patří mezi tyto skupiny zejména neregistrovaná organizace Národní odpor a skupiny tzv. Autonomních nacionalistů.

V posledních letech lze však v České republice pozorovat **příklon části neonacistických elit k politické činnosti**. Zdá se, že neonacisté představují **hlavní rezervoár sil krajní pravice** a tuto skutečnost si dobře uvědomují. Využívají toho, že pokud bude chtít jakákoli z legálních skupin krajní pravice uspět, bude se muset dříve nebo později na neonacisty obrátit.

SOCIÁLNÍ ZÁZEMÍ

Neonacistické skupiny představují segment relativně vydělený z běžné společnosti. Jejich **fungování se blíží modelu náboženských sekt** a značnou část své energie spotřebují na vlastní udržení a následnou autoreprodukcí. Spojujícím momentem těchto skupin není ani tak politika, jak již bylo řečeno, ale spíše subkultura. Nejdůležitější roli zde hraje zejména **společně sdílená image** (oblečení spřátelených módních značek) a tzv. **white power music**. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že hudební skupiny mají pro neonacisty zcela zásadní význam, a to v celosvětovém měřítku. Hudební skupiny formulují a šíří ideologické poselství, na jejich koncertech dochází k setkávání radikálů, navazování kontaktů a utužování pocitu jednoty.

Zatímco neofašisté mohou mít teoreticky potíže s navazováním kontaktů se svými kolegy z cizích zemí právě kvůli svému vypjatému nacionalismu, neonacisté takové potíže nemají. Pro nositele pan-árijských myšlenek je důležitá pouze správná krev a barva kůže a na zemi původu nezáleží. Proto na rozdíl od neofašistů **tvo-**

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

ří neonacisté obvykle mezinárodní sítě organizací (Hammerskins, Blood and Honour), které **jsou neoficiální** a **sdužují především rasistické militanty z hnutí skinheads**. Své **názory šíří** zejména **pomocí svých časopisů** (zinů) a **hudebních skupin**, širší veřejnost se tedy s nimi setká jedině díky náhodnému zobrazení v internetovém vyhledávači a prostřednictvím médií. Některé skupiny ale volí cestu neveřejné aktivity zcela záměrně. Jde zejména o ty skupiny, které shromažďují finanční prostředky na podporu neonacistických aktivit.

SYMBOLIKA

Protože pro neonacisty hraje v jejich sebeidentifikaci hlavní úlohu image, je symbolika těchto skupin velmi propracovaná. Původní nacistické insignie se ale objevují jen zřídka, neboť jsou v Evropě většinou zakázány. Symbolika neonacistických skupin je založena na několika oblastech: **legální symbolika Třetí říše, zástupné symboly, symboly zahraničních ultrapravicových organizací, nově vytvořené symboly, starogermánské symboly a subkulturní atributy hnutí skinheads**.

Z legální, či právně nepostižitelné symboliky nacistického Německa používají neonacisté zejména tzv. **barevný kánon černá-bílá-červená** (Schwarz-Weiss-Rot), tedy barvy nacistické vlajky (a barvy vlajky předválečného Německa). Často se také objevují **německé válečné kříže**.

Nacistický železný kříž

Na prvním místě mezi zástupnými symboly stojí **keltský kříž**, který je užíván místo většinou zakázané svastiky. Keltský kříž je symbolem tzv. černé internacionály, mezinárodní organizace neofašistických a neonacistických skupin se sídlem ve Španělsku.

Keltský kříž

Ze zahraničních symbolů se v Evropě používají zejména **symboly americké rasistické organizace Ku-Klux-Klan a Afrikánského hnutí odporu z Jihoafrické republiky**.

Mezi nově vytvořené symboly patří hlavně **znaky lokálních organizací a skupin** (u nás zejména Národního odporu).

Ze starogermánských symbolů se využívají především **runové znaky** (v Německu je ale jejich používání omezeno) a vedle nich také obecně pohanské **znaky starogermánského náboženství**, jako je například tzv. **Thórovo kladivo**. Tento ochranný amulet býval ve Skandinávii používán stejným způsobem jako křesťanský křížek a patří zde dosud k velmi oblíbeným šperkům. Samotný symbol nemá žádnou spojitost ani s nacismem ani s politickým extremismem a objevuje se i u celé řady dalších skupin, které nemají politický charakter (novopohanská hnutí, některé odnože metalové scény atd.).

Thórovo kladivo

Vzhledem k tomu, že je celosvětově neonacistické hnutí úzce propojeno s rasistickou odnoží hnutí skinheads, je logické, že i jeho symbolika je skinheadskou ovlivněna. **Image samotných neonacistů bývá obvykle skinheadská či polovojská** a řada skinheadských atributů, jako je tvar písma oblíbené skinheadské oděvní značky Lonsdale či vavřínový věnec jiné značky Fred Perry, se v rámci neonacistické symboliky objevuje i samostatně, nezávisle na původních značkách.

Vavřínový věnec s číselnou symbolikou

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Nejnověji se v odívání prosazuje civilní vzhled a černé oblečení podporující tzv. black bloc, tedy momenty, které neonacistická scéna přebírá od svých protivníků z řad radikálních antifašistů a anarchistů. Smyslem této neonacistické taktiky je zbavit se image spojované s hnutím skinheads a nahradit ji akceptovatelným vzhledem.

SPORY UVNITŘ KRAJNÍ PRAVICE

Neonacisté se vymezují jak vůči neofašistům, tak i vůči populistům. Neonacisté vyčítají neofašistům jejich vázanost na národní skupiny, ze které podle nich vyplývá roztržštěnost árijského světa. Vzhledem k celé řadě společných postojů však nebývá tento spor zásadní a spolupráce mezi skupinami obou politických typů existuje. V zásadě podobný vztah mají neonacisté i k oficiálním stranám pravicově-populistického typu. Zde obvykle neexistuje skutečná spolupráce, neboť politické strany se obvykle obávají veřejného spojení s neonacisty. Pokud ale není toto odmítnutí veřejné spolupráce příliš agresivní (v českém prostředí například došlo k velmi ostrému odmítnutí neonacistů ze stran ultrapravicové Národní strany), pak neonacisté tyto strany podporují, jak při jejich veřejných vystoupeních, tak i voličskými hlasy. K prolnutí obou subjektů došlo v případě Dělnické strany, která se otevřela aktivistům Národního odporu.

Při **srovnání neofašistické a neonacistické ideologie** je zřejmé, že zde existují rozsáhlé podobnosti, které umožňují propustnost obou ideologií. Je také jasné, proč někteří autoři shrnují obě ideologie pod jeden termín neofašismus. Přesto existují mezi oběma směry i rozdíly. Neofašisté upřednostňují vlastní národ a jazyk, neonacisté krev a barvu pleti. Neofašisté se obrací ke křesťanství, případně ke křesťanskému fundamentalismu, neonacisté k starogermánským legendám. Neofašisté dávají přednost politické propagandě, neonacisté pouličnímu násilí. Neofašisté se snaží působit na konzervativní střední třídu, neonacisté na dělnickou mládež. Neofašisté se dovolávají vlády zákona a tvrdé ruky, neonacisté volají po bílé revoluci.

Politická rovina hraje u skupin z neonacistického prostředí relativně omezenou roli a obvykle se omezuje na kopírování postupů skupin neofašistické provenience. Reálné politické působení neonacistů není obvykle nijak významné. Podstatně důležitější je subkulturní ikonografie. Neonacistická ideologie je pro většinu společnosti naprosto nepřijatelná, a proto je třeba ji nahradit přijatelnější variantou se současným zachováním co největšího možného počtu definičních znaků pro vlastní příznivce. Lze tedy říci, že **pro neonacismus je typické zakrývat své vlastní postoje za maskou neofašismu nebo nacionalismu**. Pokud jedinci anebo skupiny z tohoto prostředí mají zájem o proniknutí do reálné politiky, mění své vystupování podle vzoru neofašistů a ultrapravicových populistů. Reálně se však své víry nevzdávají.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Průvod proti neonacismu pražským Jižním městem svolaný Federací sociálních anarchistů, 2. prosince 2001.
Foto: ČTK, Michal Doležal

RADIKÁLNÍ LEVICE

Radikální levice, alespoň hovoříme-li o zkušenosti z České republiky, **se od krajní pravice významně odlišuje**. Odlišuje se v zásadě **na všech úrovních – počínaje ideologií, přes celkový pohled na svět, sociální složení svých přívrženců až k vztahu ke zbytku společnosti**.

Je-li krajní pravice založena zejména na myšlenkách autoritářství, pak krajní levice vychází (alespoň nominálně) **z myšlenek rovnostářství**. Díky tomu, že myšlenka rovnosti je – nikoli ve všech svých podobách, ale rozhodně v obecném slova smyslu – inherentní evropské kultuře 20. století, je krajní levice obecně mnohem přijatelnější, než krajní pravice. Také skupiny spojované s krajní levicí často participují na myšlenkách, které jsou obecně pokládány za přijatelné, nebo vysloveně pozitivní (ekologie, práva zvířat, lidská práva, antifašismus). Díky těmto momentům je hranice mezi krajní levicí a zbytkem společnosti nezřetelná.

Ideologicky můžeme rozdělit krajní levici na **dva hlavní proudy, komunismus a anarchismus**. Oba pokládají člověka za dobrého a stávající společnost za špatnou, oba usilují o jeho osvobození, avšak každá jiným způsobem. **Ideologie vycházející z komunismu sází na cestu revoluce vedené stranou profesionálních revolucionářů**, jejichž role je významná v období přechodu mezi kapitalismem a komunismem, během kterého budou stávající ekonomické a společenské vazby zlikvidovány. **Anarchismus naproti tomu věří v emancipaci zdola** a v přirozený vznik svobodných společností, které, ať už revolučně nebo evolučně, dosáhnou přeměny stávající společnosti.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

KOMUNISMUS

Samotný termín „komunismus“ představuje střešový pojem pro ideologie vycházející z marxismu. Karel Marx vycházel při formování svého učení z několika základních bodů. Šlo o otázky tříd, třídního boje a vykořisťování.

Podle Marxe v kapitalismu existují v podstatě jen dvě třídy – kapitalisté (buržoazie) a dělníci (proletariát). Buržoazie ovládá výrobní prostředky, díky nimž může vykořisťovat třídu proletářů, která výrobní prostředky nevlastní.

Dělník pracuje a dostává od kapitalisty zpět část své práce v podobě platu. Tento plat ovšem pokrývá pouze náklady na jeho fyzické přežití, přestože jeho práce přináší větší zisk. Zbytek zisku, nadhodnotu, si přivlastňuje kapitalista, čímž dělníka vykořisťuje. Podle marxistů buržoazie nemá zájem na změně těchto podmínek, neboť jejím cílem je maximalizace zisku, což není možné bez vykořisťování dělníků. Tento stav je trvalý a spor mezi oběma třídami nazývá Marx třídním bojem. Jeho cílem má být likvidace třídního rozdělení společnosti a nastolení nového, spravedlivého způsobu správy společnosti – komunismu.

Abyste bylo možné garantovat skutečnou likvidaci vykořisťování, je nutné zajistit, aby již neexistoval třídní rozdělný svět. **Třídní rozdělení je podle Marxe determinováno soukromým vlastnictvím výrobních prostředků**, a proto jediným způsobem, jak mu zabránit, je **likvidace instituce soukromého vlastnictví jako takového**. Výrobní prostředky budou nadále společné a soukromé vlastnictví, tak jak ho chápe kapitalismus, nebude existovat. Nová společnost bude beztřídní a také bezstátní. **Stát je totiž podle Marxe pouze institucí hájící zájmy buržoazní třídy**. Pokud žádná taková třída již existovat nebude, stát bude zbytečný a odumře sám od sebe.

Než však reálně komunistická společnost vznikne, bude jí předcházet přechodné období, kdy dojde ke **zničení vykořisťovatelské třídy pomocí diktatury proletariátu** a k vytvoření podmínek k přechodu ke komunismu.

Marxovy představy významným způsobem pozměnil jeho nástupce **Vladimír Iljič Uljanov (Lenin)**. Na rozdíl od původní Marxovy teorie **navrhl učení o dělnické avantgardě shromážděné v komunistické straně složené z profesionálních revolucionářů**, která povede masy proletariátu do vítězné revoluce. Lenin nově definoval i otázku přechodného období mezi buržoazním státem a komunismem. Leninoва vize socialismu a diktatury proletariátu vycházela z přesvědčení, že se vlastně jedná o buržoazní společnost a stát, pouze bez buržoazie, kterou nahradí proletariát. Protože se ale Lenin nespolehl na proletariát,

*Dvacátého pátého února roku 2008 se na náměstí Jana Palacha v Praze sešli příznivci Komunistické strany Čech a Moravy a členové Komunistického svazu mládeže u příležitosti 60. výročí komunistického převratu v Československu.
Foto: ČTK*

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

ale na dělnickou avantgardu soustředěnou v komunistické straně, došlo **ve skutečnosti pouze k výměně elit**, kdy původní buržoazní aparát byl nahrazen aparátem stranickým. V této podobě se již marxismus-leninismus výrazně lišil od původního Marxova učení. Po zásahu Stalina pak oficiální linie SSSR a jeho vazů připomínala původní Marxovy vize jen velmi omezeně. Díky tomu se objevila kritika této linie, jak vnitřní (trockismus, navazující na leninské učení), tak později i vnější, vycházející z komunistických stran v západní Evropě.

Komunistické strany se etablovaly v evropské politice mnohdy jako relevantní politický partner podílející se na moci a vládě, což zpětně působilo na jejich strukturu i ideologii, která se vzdálila původnímu radikálnímu zaměření. V průběhu sedmdesátých let 20. století došlo u většiny západoevropských komunistických stran k odklonu od Moskvy a ke snaze o hledání vlastní cesty v reakci na nedemokratický vývoj v SSSR, umocněný událostmi, jakými bylo potlačení Pražského jara, sovětská invaze do Afghánistánu a vznik Solidarity v Polsku. Základy tohoto procesu položil **Antonio Gramsci**, který vyzýval komunistické strany **k legálnímu boji o reformy** a odklonu od revolučních postupů ve prospěch širšího přechodného období bez diktatury proletariátu. Součástí reformu byla i **politika širší spolupráce s ostatními levicovými stranami**. Eurokomunismus se tak **začal přiklánět k demokratické tradici sociálních demokratů**, a do jisté míry tak kopíroval vývoj v táboře socialistů z období kolem první světové války.

Po roce 1989 a zániku Sovětského svazu padl největší garant komunistické politiky a zdálo se, že komunismus „zemřel“. Komunistické strany sice existují i nadále, avšak jejich program je jen stínem revolučního programu první poloviny 20. století. Většina z nich akceptuje do jisté míry společnost volného trhu a jejich agenda se omezuje na kritiku některých aspektů kapitalismu a nevolá již po jeho likvidaci.

Revoluční program si do jisté míry podržely skupiny trockistů, avšak ty jsou v rámci Evropy natolik marginální, že v zásadě postrádají jakýkoli relevantní politický vliv.

ANARCHISMUS

Anarchismus vznikl zhruba ve stejné době jako marxismus a významně ovlivnil formující se dělnické hnutí. Mezi jeho hlavní protagonisty patří **Pierre-Joseph Proudhon, Michail Bakunin, Petr Kropotkin** a **Errico Malatesta**.

Anarchismus představuje specifickou **formu společenské sebeorganizace**, spočívající na **antiautoritářství, dobrovolné dohodě a kooperaci**. Společnost by podle těchto představ měla být spravována bez donucovací autority státu, respektive bez jakékoli donucovací autority. Anarchisté odmítají představy, že stát má nezastupitelnou funkci ve společenské organizaci a že vládne se souhlasem občanů, obvykle vyjadřovaným ve volbách, který jeho vládnutí legitimizuje. Podle anarchistů si stát uzurpuje pravomoci, které vykonává především ve svůj vlastní prospěch, a volby pokládají za podvod, neboť podle nich neumožňují reálnou změnu, ale pouze změnu v rámci státního dozoru.

Anarchistická teorie stojí na představě společnosti, která nebude řízena státem, ale bude sestávat z federace samosprávných obcí kooperujících mezi sebou na základě volné dohody. Takovéto zřízení nebude ani státní, ani kapitalistické.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Anarchisté pokládají marxismus za autoritářské učení, které nemůže z principu vést k osvobození lidstva, ale pouze k jiné formě jeho zotročení. Na rozdíl od leninismu anarchisté věří, že skutečná **revoluce musí přijít zdola, od lidí, a nikoli od skupiny profesionálních revolucionářů.**

V anarchistické ideologii existují vedle sebe čtyři relativně nezávislé politické teorie, které představují dva základní proudy anarchismu. Na jedné straně stojí **anarcho-individualisté** a na straně druhé **anarcho-kolektivisté. Kolektivisté se dále dělí na mutualisty, anarcho-syndikalisty a anarcho-komunisty.**

Přestože má jeho kolektivistická větev řadu společných bodů s klasickým marxismem, od počátku své existence velmi razantně své spojení s ním odmítá a staví se vůči němu do opozice.

Na druhé straně ale anarchistické skupiny (převážně v západní Evropě, v postkomunistických zemích to nebývá příliš obvyklé) se skupinami „komunistického“ zaměření často spolupracují na dílčích kampaních.

V sedmdesátých letech došlo k renesanci anarchismu v rámci punkového hnutí, které stálo stejným dílem na hudebním i politickém vyjádření odporu ke stávající společnosti. Tato podoba je také nejčastěji spojována s anarchismem, takže je tato ideologie dnes obvykle vnímána jako součást punkové subkultury, byť jde o ideologii mnohem starší.

Narůstající ekonomická globalizace v druhé polovině devadesátých vyvolala novou vlnu zájmu o radikální ideologie, přičemž právě anarchismus často sloužil jako vzor nového uspořádání protestních aktivit.

V současnosti zahrnuje anarchismus široké spektrum názorových proudů, kdy se vedle základních typů anarchismu objevily i nové skupiny, spojující anarchistickou teorii s feminismem a environmentalismem. Mezi nejvýznamnější současné anarchisty se počítá americký lingvista **Noam Chomsky**, známý svou nesmlouvavou kritikou americké politiky.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

SUBKULTURY

Významnou roli v rámci šíření politického extremismu hrají subkultury, díky kterým se často politická ideologie snadno šíří mezi mládež, která tvoří významnou část (ne-li většinu) příznivců krajních politických postojů. Nejdůležitější subkultury z tohoto pohledu tvoří skupiny skinheads, hooligans a punk.

SKINHEADS

Ač je dnes slovo skinhead obvykle asociováno se slovem „fašista“, je skutečnost významně složitější. **Skinheadské hnutí** vzniklo na dělnických předměstích **na konci šedesátých let v Anglii**. Jeho vznik ovšem významně ovlivnili přistěhovalci z Jamajky, respektive jejich vlastní mládežnická subkultura, tzv. Rude boys. Díky tomu vzniklo zcela originální hnutí mládeže, která kladlo velký důraz **na styl oblékání odkazující k jeho dělnickým kořenům, na hudbu a kulturu tančičen, fotbalové fandovství a na násilí**.

*Demonstrace stoupenců Národní aliance a Vlastenecké republikánské strany v Jablonci nad Nisou, 4. listopadu 2000.
Foto: ČTK, Radek Petrášek*

První skinheads se rekrutovali stejnou měrou z obou částí – bělošské i černošské – britské dělnické komunity, přičemž zde již existovala animozita vůči přistěhovalcům z Asie, zejména z Pákistánu. Ranné hnutí skinheads ale nebylo rasistické v pravém slova smyslu a jen velmi těžko bychom o něm mohli mluvit jako o hnutí politickém. Objevily se v něm sice prvky nacionalismu a specifického rasismu, ale také prvky sociálního protestu a třídní sebeidentifikace, odkazující spíše k levicové části politického spektra.

Na druhou stranu je nutné zdůraznit, že **hnutí se od počátku formovalo jako násilné**. Významná část jeho stoupenců se účastnila diváckého násilí ve skupinách hooligans a příslušnost k tvrdému jádru fotbalových fanoušků byla pro skinheady typická.

Hnutí prodělalo svůj vrchol na konci šedesátých let, zájem o něj pak v britské společnosti upadal (mimo Velkou Británii se v té době ještě nerozšířilo). Zpět se vrátilo až v polovině sedmdesátých let spolu s punkovou revoloutou, se kterou skinheads sdíleli rebelantské názory. Současně se ale rozcházely v otázkách politické profilace, které v té době nebyla u skinheads nijak jasná, zatímco punkové hnutí směřovalo výrazně „doleva“.

Díky těmto prutím se na konci sedmdesátých let a na začátku první poloviny let osmdesátých hnutí začalo štěpit, aby **se posléze rozdělilo do tří skupin: rasistické, ne-rasistické a antirasistické**. Na jedné straně stáli **skinheads ovlivnění rasismem a politickým programem extrémní pravice**, proti kterým záhy začali vystupovat **skinheadi navazující na původní multikulturní základ celého hnutí a akcentující spíše levicové prvky** uvnitř skinheadského hnutí. Stranou celého konfliktu se snažili stát „tradicio-

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

nalisté“ udržující ducha původně nepolitického hnutí. Přestože se záhy všechny tyto skupiny rozšířily po celé Evropě, rasistická větev se stala „nejproslulejší“.

Rasisté (neofašisté a neonacisté)

Rasistickou odnož skinheads lze teoreticky dále rozdělit na **neofašisty a neonacisty**. Neofašisté se hlásí v první řadě k nacionalismu, který pokládají za základ společenského uspořádání a důležitý je pro ně boj proti imigrantům a „barevným“. Neonacisté oproti tomu navazují přímo na tradici hitlerovskou, pokládají se za árijce a nacionalismem opovrhují, neboť podle nich rozděluje bílé národy a staví je proti sobě. Důležitá je podle neonacistů barva kůže, respektive správná krev. Přestože lze toto dělení mezi rasistickými skinheads skutečně identifikovat, neznamená to, že se jedná o nesmiřitelné soupeře. Značná část rasistických skinheads v jasných politických termínech vůbec neuvažuje a důležitější jsou pro ně subkulturní znaky hnutí, násilí a rasismus.

Z této odnože skinheadského hnutí se celosvětově rekrutuje drtivá **většina neonacistů i významná část příznivců ostatních ultrapravicových uskupení**.

Vzhledem k tomu, že faktická politická aktivita této skupiny je velmi omezena, představuje její hlavní projev zejména subkulturní činnost spjatá v první řadě s působením tzv. white power kapel.

Ne-rasisté, tradiční skinheads, apolitičtí skinheads

Navazují na původní, nepolitickou formu hnutí a **odmítají extrémní politiku jak pravicovou, tak i levicovou**. Důležité jsou pro ně subkulturní atributy (oblečení, hudba, fotbal) a vlastenectví, které ovšem může přerůst až do nacionalismu a šovinismu.

Část apolitických skinheads se také kromě subkulturního základu ztotožňuje i s myšlenkami antikomunismu, což v kombinaci s nacionalismem může vést až k příklonu k extrémní pravici. Naopak ale existuje i řada apolitických skinheads, kteří se hlásí k antirasismu a antifašismu.

Anti-rasisté (SHARP a RASH)

Vývoj části skinheadského hnutí směrem k otevřenému rasismu vyvolal reakci těch členů hnutí, kteří rasismus odmítali. Již v sedmdesátých letech se tak v Anglii objevili **marxističtí Redskins** (původně šlo o název hudební skupiny). V polovině osmdesátých let pak vznikla v USA myšlenka **SHARP** (Skinheads Against Racial Prejudice – **Skinheads proti rasovým předsudkům**), která se rychle rozšířila do celého světa již v podobě samostatné odnože hnutí skinheads. Její příznivci se pokládali za tradiční skinheads, ale zdůrazňovali svůj antirasismus, který odvozovali od původního, multikulturního rámce celého hnutí.

Při potyčkách obou znepřátelených táborů v USA počátkem devadesátých let bylo několik skinheadů z obou stran politického spektra zabito, avšak americkým SHARP se v té době podařilo neonacistické skinheads v USA zatlačit do podzemí. V Evropě se nikdy nepodařilo marginalizovat rasistické skinheady v takové míře jako v USA.

Informace pro učitele

Ideologie pravicového extremismu

Počátkem devadesátých let pak došlo ke vzniku tzv. **RASH** (Red and Anarchist Skinheads – **Rudí a anarchističtí skinheads**), skupiny antirasistických skinheads, kteří se přímo hlásili k radikálně levicovému politickému křídlu a rozšiřovaly původní koncepci redskins o myšlenky anarchismu. Tito skinheads navazují na levicové prvky z původního hnutí ze šedesátých let – **důraz na dělnický původ, odmítání konzervativní politiky** – i na **multikulturní kořeny hnutí**, avšak kooptují mezi tyto atributy i **radikální antifašismus** a politické postoje blízké komunistické levici či anarchismu.

HOOLIGANS

Chuligáni představují **menšinu fotbalových fanoušků**, která **vyhledává násilné střety** s podobně laděnými příznivci soupeře. Fotbalové chuligánství vzniklo v průběhu šedesátých let v Anglii a odtud se v průběhu sedmdesátých let rozšířilo do celé Evropy. Členové těchto skupin se často rekrutují z řad skinheads, ale obecně **nelze hooligans označit za politickou skupinu**. Většina jejich aktivit se obvykle vztahuje pouze k fotbalovému násilí, kdežto činnosti politických skupin se obvykle neúčastní. Na druhou stranu byla ale v minulosti značná část hooligans nějakým způsobem s ultrapravicovou scénou provázaná, byť často jen velmi volně. V současné době existují skupiny **krajně pravicových hooligans** i skupiny **nepolitických hooligans**. Zároveň vznikají i skupiny, které se zaměřují na levicovou část politického spektra (nejvýznamnějším je hamburský klub St. Pauli, jehož symboly prostupují celou evropskou levicově-subkulturální scénou), avšak jejich počet je poměrně malý.

PUNK

Hnutí punk vzniklo v polovině sedmdesátých let v Anglii. **Prvotní punk byl výrazně nihilistický až asociální** a využíval symboly anarchismu spíše **za účelem šokovat** konzervativní Británii. Vedle něj ale záhy vznikl i **punk nepolitický** a také **punk politický, zaměřený radikálně levicově**. Během krátké doby vykrytalizovaly uvnitř punku dva hlavní proudy – **politický (sociálně kritický)** a **nepolitický (často spojený s apolitickou částí hnutí skinheads)**. Naprosto marginální skupinu pak představují příslušníci tzv. nazi-punků, tedy neonacistů s punkovou image.

Punková subkultura od svého počátku přitahuje rebelující mládež, přičemž anarchismus bývá chápán v punkové subkultuře jako synonymum **absolutní svobody jedince**. Adorace svobody je také hlavním tématem politických punkových kapel. Z absolutně chápané svobody jedince však logicky vyrůstá i **odpor k institucím** (zejména represivním, jako je policie a armáda), **státu, kapitalismu** a v dnešní době i **globalizaci**.

Punková hudba a image přitahuje nekonformní mládež, ale pouze její menší část se aktivizuje v rámci radikálních skupin. Punkové hnutí také ovlivnilo další subkultury mládeže, které nejsou primárně politické, jako je techno nebo hip-hop. Díky tomu neexistuje žádná jasná dělící čára mezi punkem a dalšími druhy hudby, což punk velmi výrazně odlišuje od white power hudby, která stojí zcela odděleně od ostatních žánrů.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Nástup příslušníků SS a SA v berlínském Luitpoldhainu, 11. září 1938. Foto: ČTK

Pochod Národního odporu, Praha, 1. květen 2006. Foto: ČTK

(NEO)NACISMUS V ČESKÝCH ZEMÍCH

Miroslav Mareš, Fakulta sociálních studií Masarykovy Univerzity, Brno

Podoba současného neonacismu v České republice je výsledkem specifického pojetí určitých historických tradic, dlouholetého domácího vývoje, permanentní reflexe mezinárodních trendů ve vývoji této části politického spektra a důsledků protipatření vůči němu v ČR i na mezinárodním poli. Uvedené faktory mají vliv na ideový, strategický i organizační charakter neonacismu a na jeho celkovou pozici v politickém spektru v ČR.

Přesné ohraničení neonacistického spektra v ČR je velmi obtížné. Neexistuje ustálená shoda na použití pojmu, což platí především pro média. Relativně stabilní je však vymezení v úředních dokumentech (pravidelné vládní informace o extremismu, výroční zprávy BIS apod.) a v poslední době i ve vědeckém prostředí (i když i zde se vedou o pojmu diskuse).

Neonacismus lze definovat jako politický proud, který alespoň částečně cíleně navazuje na historické tradice historického německého nacismu z dvacátých až čtyřicátých let, případně na kolaboraci s německými nacisty. Neonacismus však nemusí přejímat dogmaticky celkovou ideologii historického nacismu, ale

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

určité prvky může modifikovat, případně může navazovat pouze na některé proudy historického nacismu. V současnosti v celosvětovém rámci zpravidla opouští vazbu na germánsko-nordickou dominanci a pracuje s **konceptem rasové nadřazenosti a společného boje všech árijských národů**. V tomto kontextu se neonacisté propojili s „hnutím bílé síly“ („white power movement“), přičemž tento koncept vznikl primárně v neonacistickém prostředí.

Neonacismus je pojmem, který je používán primárně zvenjšku pro označení určitého politického prostoru. Sami neonacisté se takto zpravidla neoznačují, a to ani v ČR. Jejich vlastní identifikace spočívá především v označení za „národní socialisty“, objevuje se však i řada jiných pojmů, jako „národní síly“, „svobodné síly“, „svobodná mládež“, „národovci“, „národní opozice“ apod.

V českém prostředí je však třeba mít na paměti, že označení národní socialismus či národovci užívají pro označení sama sebe i politické subjekty, které nejsou součástí neonacismu. Národní socialismus byl jedním z nosných politických proudů českého politického života v 19. století a tvořil jednu z opor politického systému první a třetí československé republiky. Na jeho tradice navazují i některé soudobé organizace.

Za národovce či české nacionalisty se označují i takové politické síly, které se profilují protinacisticky, jsou však zařaditelné do oblasti extremismu kvůli vyhrčenému šovinismu a rasistickým a různým výrazně intolerantním prvkům v jejich politice (jedná se o „extremistický český nacionalismus“). Na druhou stranu neonacisté pracují s konceptem „češství“, „českého národovectví“ apod. Rozličnými způsoby svoji českou identitu adaptují na tradice a soudobé působení, které je v souladu se snahou o společné neonacistické působení ve světě. I v soudobé neonacistické scéně v ČR však probíhají diskuse o pojetí „českých zájmů“, zvláště ve vztahu k německému neonacismu.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

NACISTICKÉ TRADICE V ČESKÝCH ZEMÍCH

Český neonacismus se snaží využívat historické tradice z českého i ze světového (především německého prostředí). Je přitom třeba mít na paměti, že o důkladnější ideové podložení vlastní činnosti se snaží především elita neonacistické scény. Velká část příslušníků této scény je soustředěna především na jisté primitivní přebírání image a hesel nacismu a neonacismu bez důkladnějšího odůvodnění této činnosti. Polistopadový neonacismus v ČR přitom určité vlastní tradice postupně objevoval a definoval.

Český neonacismus se snaží z české historie převzít takové tradice, které umožňují prezentovat české dějiny jako součást evropanství s dominující pozicí „Svaté říše římské národa německého“, přičemž čeští neonacisté tím odůvodňují vazbu českého politického směřování na sounáležitost s německým. V tomto směru je interpretována svatováclavská tradice, účast české šlechty na bojích proti Mongolům či na křížových výpravách, dědictví éry Karla IV. apod. Tyto dávné tradice však nehrají v ideologii českého neonacismu příliš silnou roli.

Generál Radola Gajda
(1892–1948). Foto: ČTK

1918–1939

Ve dvacátém století je pro české neonacisty **součástí tradic** především **nacistické hnutí v Německu** (část z nich akceptuje i jeho projevy v sudetoněmecké politice ve dvacátých až čtyřicátých letech) a **tradice části domácí kolaborace v období německé okupace** českých zemí v letech 1939–1945.

Čeští neonacisté mohou **pouze omezeně** využívat tradic **prvorepublikového fašismu** a jeho tehdejší vůdčí síly – **Národní obce fašistické (NOF)** pod vedením **Radoly Gajdy**. **Prvorepublikový fašismus byl totiž z velké části orientován protiněmecky**, což souviselo s tehdejší národnostní situací na československém území. Na protiněmeckých aktivitách se podílela i organizace **Vlajka**.

Na druhou stranu je však skutečností, že již od konce dvacátých let docházelo k dílčím kontaktům mezi německými nacisty a českými fašisty, i když německý postoj byl spíše rezervovaný. Po nástupu hitlerovců k moci v Německu sice u českých fašistů přetrvávala animozita vůči Němcům, avšak současně u nich existoval **obdiv k mocenské strategii německého nacismu**.

Na československém území nacházeli ve třicátých letech útočiště uprchlíci před hitlerovským nacismem. Byli mezi nimi i příslušníci nacistického „nacionálně-revolučního“ proudu, který se dostal s hitlerovským nacismem do sporů kvůli postoji k velkokapitálu. Hlavním reprezentantem tohoto proudu byla organizace **Černá fronta (Schwarze Front)**, která působila také na českém území a vůči níž byla zaměřena činnost německých tajných služeb.

Na českém území se od poloviny dvacátých let objevovaly **projevy nacismu v sudetoněmeckém politickém hnutí**. Jeho část spolupracovala s českými a slovenskými politickými stranami na vládní úrovni

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

(tzv. aktivismus), další část však odmítala existenci Československa ve stávající podobě. Právě v této části našel nacismus silnou odezvu.

Projevil se především v **Sudetoněmecké straně** (*Sudetendeutsche Partei – SdP*) na konci třicátých let. Ta vytvářela i **vlastní ochranné složky, které získaly polovojenskou podobu. Jednalo se o *Freiwilliger Schutzdienst*** (Dobrovolnou ochrannou službu), tzv. „*Ordner*“ (toto obecné pojmenování se vztahovalo k předchozí pořádkové službě SdP). Především z jejich řad se následně rekrutovali příslušníci organizace **Sudetoněmecký dobrovolnický sbor** (*Sudetendeutsches Freikorps – SDFk*), která byla organizována z Německa a která v září 1938 ozbrojeně vystoupila proti československému státu.

Po Mnichovské dohodě se organizace SdP transformovaly v nově vzniklé Sudetoněmecké župy do organizací **Nacionálně socialistické německé dělnické strany** (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – NSDAP*). Na zbytku území Československa vznikla tzv. druhá republika s domácím autoritativním režimem, který byl relativně vstřícný k Německu. Vůči němu existovala domácí fašistická opozice, která již byla ve spojení s nacistickými tajnými službami. Platí to zvláště pro organizaci **Vlajka**, která v období druhé republiky mimo jiné uskutečnila několik teroristických útoků s antisemitským podtextem.

1939–1945

Po rozpadu Československa a okupaci zbytku českých zemí byl dne **16. března 1939** zřízen **Protektorát Čechy a Morava** (*Protektorat Böhmen und Mähren*).

I když v něm existovaly autonomní státní orgány, **faktickou moc** vykonávala **nacistická Velkoněmecká říše** prostřednictvím **říšského protektora**.

Pro soudobé neonacisty mají význam pouze některé z proudů v protektorátu – a sice **čeští fašisté**, kteří vystupovali proti bývalým demokratům v protektorátních orgánech anebo **loajální kolaboranti**.

V počáteční fázi se do předních míst protektorátní správy a do vedoucích pozic hlavní protektorátní politické organizace sdružující prakticky všechny české občany – **Národního souručenství** – dostali lidé, kteří byli z pohledu tradičního českého fašismu spjati s nepřátelskými politickými proudy z období první republiky. Část českého fašismu opustila v protektorátu protiněmecké pozice a naopak se snažila o výraznou kolaboraci s německými nacisty. Část z nich však **usilovala o vytvoření vlastního totalitního systému s omezeným přímým vlivem Německa**, což bylo pro okupanty nepřijatelné. Jejich nejvýznamnější organizací byl **Český národně-socialistický tábor – Vlajka** (ČNST) s paramilitární organizací **Svatoplukovy gardy** (SG). **Pronacistické postoje** se objevily i v malé

Sjezd Kuratoria pro výchovu mládeže, kolaborantské mládežnické organizace 3. března 1944. Na sjezdu zazněly nacistické a protibolševické projevy. Foto: ČTK

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

části **moravského separatistického hnutí** a u několika **českých muslimů** (Německo bylo z jejich strany vnímáno pozitivně jako bojovník proti Velké Británii, která kolonizovala arabská a muslimská území).

Fašistické živly využívala okupační moc v prvních letech protektorátu spíše k nátlaku na protektorátní správu s cílem donutit ji k větší povolnosti pod pohrůžkou, že jinak do ní budou dosazeni kontroverzní fašisté. Z protektorátních orgánů nacisté postupně odstranili osoby, které spolupracovaly s odbojem, a dosadili do nich loajální kolaboranty, ať již z řad prvorepublikových „demokratů“ či „fašistů“. V této situaci jim již byla na obtíž i existence malých opozičních fašistických skupinek, které v letech 1942–1943 zlikvidovali.

Hlavní část **kolaborace** se soustředila do organizací, které byly v protektorátu oficiálně uznány. Byly to hlavně **Národní souručenství**, ve kterém postupně získali jednoznačnou převahu loajální kolaboranti, **Kuratorium pro výchovu mládeže**, resp. jeho vedení, **Liga proti bolševismu**, **Český svaz válečníků** apod. Ze strany okupantů byla nejvíce ceněna činnost českých a moravských kolaborantů v oblasti konfidentství a donašečství. Kolaboranti pomohli odhalit důležité struktury domácího protinacistického odboje.

Českým a moravským kolaborantům se **nikdy nepodařilo vybudovat** plnohodnotnou **českou vojenskou jednotku**, která by bojovala **na straně Německa**. Oficiální malé Vládní vojsko bylo vnímáno ze strany Německa jako nespolehlivé. Žádosti o české jednotky v rámci wehrmachtu či Zbraní SS (*Waffen SS*) ze strany českých a moravských kolaborantů Němci odmítali. Teprve **v březnu 1945** byla zřízena **Svatováclavská dobrovolnická rota**, která však byla rozprášena během povstání českého lidu v květnu 1945.

Několik Čechů bojovalo v SS díky změně občanství na německé. Do wehrmachtu museli rukovat obyvatelé Hlučínska a Valticka a činnost některých z nich se snaží oslavovat i současní neonacisté. V nacistických vojenských složkách sloužili němečtí obyvatelé českého a moravskoslezského prostoru. Sporná je však existence divize SS „Böhmen und Mähren“ složené údajně ze sudetských Němců, jejíž existenci některé důležité prameny zmiňují. Nedostatek vlastních bojových tradic z období druhé světové války je v kontextu jejich začlenění do evropských neonacistických struktur jedním z deficitů ideologického zázemí neonacismu v soudobé ČR.

1945–1946

Po osvobození českých zemí se na tomto území vyskytly dozvuky činnosti nacistických a kolaborantských organizací (lze hovořit o post-nacismu). Jednalo se především o **dočasnou ilegální činnost Vlajky a některých menších skupinek** na domácím území a činnost bývalých vlajkařů a kolaborantů v rakouském a německém exilu ve druhé polovině čtyřicátých let. Na českém území, především v sudetoněmeckém pohraničí, působily i **skupiny Werwolfu** a obdobných organizací, které pokračovaly v nacistickém boji i po porážce Velkoněmecké říše. Po odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva jejich činnost ustala.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Čeští neonacisté uspořádali 11. ledna 2003 pochod pražskou židovskou čtvrtí. Trasa pochodu vedla z Palackého náměstí, Spálenou a Maiselovou ulicí.
Foto: ČTK, René Volfík

VÝVOJ NEONACISMU V ČESKÝCH ZEMÍCH

DO ROKU 1989

Neonacismus jako fenomén, který v různých modifikacích navazoval na původní nacistické a kolaborantské projevy z předválečných, válečných a bezprostředně poválečných let, se na území českých zemí **objevil již v období komunismu**. V této době však existoval pouze **ve velmi omezeném rozsahu**. Na druhou stranu je zajímavé, že i v komunistickém režimu se k jeho ideám alespoň primitivními gesty, symboly a rétorikou přiklonila část nespokojené mládeže. Pouze malá část těchto projevů byla organizována (většinou se jednalo o různé opilecké excesy, výtržnosti apod.).

Na počátku šedesátých let působila krátce na Ostravsku malá skupinka mladých lidí s názvem **Czechoslovak Nazi Party**. **V osmdesátých letech** existovala **v Brně malá organizace Totenkopf**, **na Děčínsku Werwolf**, **na Trutnovsku Národní fronta**, **v Praze Pravicově nacionální socialistická strana (s pobočkou v jižních Čechách)** apod. Existenci těchto neonacistických skupinek, především zmíněného severočeského Werwolfu, se komunistický režim snažil využít i k diskreditaci demokratické opozice.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

V komunistickém režimu se vyskytovaly i individuální izolované provokativní formy jednání s neonacistickým prvky. K jistým propracovanějším formám neonacistického protikomunistického odboje propojeného se sudetoněmeckým militantním hnutím se hlásil po pádu komunismu **ideolog českého neonacismu Roman Skružný**. Tato činnost však není dostatečně historiograficky doložena. **Projevy neonacismu se objevily v extrémní části sudetoněmeckého hnutí v Německu.**

Výraznější **rozvoj neonacismu** je v českém prostředí spojen až s **příchodem mládežnických subkultur**, jejichž části akceptovaly alespoň v primitivní formě neonacistickou ideologii v cizině ještě předtím, než se jejich stoupenci objevili na českém území. **Od konce sedmdesátých let** pronikala na území ČR **punková subkultura**, která je obecně spojena spíše s levicově alternativními postoji. Její malá část – tzv. **Nazi-Punks**, se však hlásí i k neonacismu. Na českém území se nazi-punkeři objevili již v roce 1983, později však byla jejich činnost spíše epizodní. Rasistické projevy byly v českém punku osmdesátých let poměrně častým jevem, nebyly ale podloženy hlubší ideologií.

Mnohem větší význam ve vývoji neonacismu sehrála **skinheadská subkultura**. Ta vznikla již koncem šedesátých let ve Velké Británii. Její **část se ve světě přiklonila k vyhrcočenému nacionalismu a v osmdesátých letech** (především pod vlivem hudební skupiny Skrewdriver) **i k neonacismu.**

První nepříliš vyprofilovaní **skinheads se v českém prostředí objevili v polovině osmdesátých let**. Výraznější rozvoj této subkultury nastal až díky hudební skupině **Orlík**, která vznikla **koncem roku 1988**. Založili ji pražští herci **Daniel Landa** a **David Matásek**. V tomto směru je zajímavé, že u rozvoje skinheads, kteří se snaží prosazovat dělnickou identitu, stáli na českém území vysokoškolští umělci a intelektuálové.

1990–1998

Orlík nehlásal neonacistickou ideologii, ale **hlásil se k českému nacionalismu inspirovanému tradicemi husitství**. Na tomto ideovém základě se konstituovala **dominantní část skinheadské subkultury v ČR na počátku devadesátých let**. Jednalo se o tzv. **kališníky**. K této orientaci se hlásilo i několik pachatelů rasistických vražd v devadesátých letech. V této dekádě došlo k **největší vlně rasistického násilí v ČR**, na níž se podíleli především rasističtí skinheads.

Masivní rozvoj skinheads lze sledovat od roku 1990. Napomohla k němu i celková bouřlivá atmosféra tehdejší politické, sociální a ekonomické transformace, s níž byly spojeny i etnické problémy (především ve vztahu k romské komunitě), nárůst kriminality a životní dezorientace části mládeže. **Elita kališnických skinheads založila již v roce 1990 i vlastní politické organizace**. První z nich byla **Nová česká jednota**.

Demonstrace Sdružení pro republiku – Republikánské strany Československa byla doprovázena střety mezi antifašisty a skinheads, 28. října 1994, Praha. Foto: ČTK

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

V rámci skinheadské subkultury se postupně vyprofilovaly i **neonacistické proudy**. První jedinci s touto orientací se objevili ještě v období komunismu, ale výraznější nárůst neonacistických tendencí nastal od roku 1991. Část skinheads, zvláště v pohraničí, se tehdy snažila navázat na sudetoněmecké tradice (říkali si „sudetáci“). Jiná část skinheads akceptovala tradice prvorepublikového fašismu, případně navázala na tradice domácí kolaborace z druhé světové války a reflektovala celkové trendy ve vývoji moderního panářijského neonacismu ve světě.

Skinheadi různé rasistické orientace byli násilničtí, především vůči Romům, přistěhovalcům nebielé barvy pleti a oponentům z řad krajní levice. Již na počátku devadesátých let bylo spácháno několik rasistických vražd a došlo i k masivním násilným nepokojům, především při střetech s krajní levicí na pražském Výstavišti v květnu 1991 a na Letné v květnu 1992.

V devadesátých letech došlo k postupné „**nacifikaci**“ **dominantní části skinheadské subkultury**. Důležitou roli přitom sehrály **hudební skupiny** z oblasti tzv. „**White Power Music**“ a koncerty, na nichž tyto skupiny vystupovaly. Z českých skupin to byly především **Diktátor, Buldok, Vlajka, Excalibur, Hlas krve** a řada dalších. Na konci devadesátých let na české území přišla i malá nacionálně socialistická black metalová subkultura. Kromě sdělení v textech hudebních neonacistických skupin byly v tehdejší době dominantním propagačním prostředkem především **subkulturní časopisy, tzv. ziny**. Od konce devadesátých let byly ziny většinou nahrazeny internetovou propagandou. Neonacisté intenzivně využívali internet již krátce potom, co se objevil v českém prostředí.

V rámci **neonacistických skinheads** postupně vznikly **organizace**, v nichž **se seskupila elita hnutí**. Zpočátku se jednalo o regionálně omezené organizace, zpravidla sdružující nevyprofilované neonacisty i nacionalisty. Postupně se v ČR etablovaly **pobočky mezinárodních neonacistických sítí s víceméně celostátní působností**. Organizovaly koncerty a obchod s neonacistickými materiály a šířily militantní propagandu.

V letech **1993–1996** byla v tomto směru dominantní organizací **Bohemia Hammerskins (BHS)**, což byla česká sekce mezinárodní sítě **Hammerskins Nation**, která vznikla koncem osmdesátých let v USA. Hammerskins měli ve znaku dvě zkřížená kladiva, což odpovídalo jejich názvu a symbolizovalo sepětí s dělnickou třídou. V ČR se jim v překladu říkalo i „kladivoví skini“ a jako „kladiva“ byli v některých lokalitách označováni neonacističtí skinheadi obecně. Aktivisté BHS však postupně utlumili aktivitu a zhruba od roku 1996 ztratila tato organizace v ČR význam, i když se i později několikrát dočasně objevila.

Roli BHS převzala **Blood & Honour Division Bohemia**, která v ČR **vznikla v roce 1996**. Jednalo se o pobočku mezinárodní sítě **Blood & Honour** (Krev a čest, což je překlad hesla nacistické mládežnické organizace *Hitlerjugend*), která byla založena v roce 1987 ve Velké Británii. Tato organizace **dominovala české a moravské neonacistické scéně v letech 1996–1999**. Dílčí činnost vyvíjela i později, nicméně již nikdy v ČR nenabyla tak silného vlivu jako v tomto období.

BHS i Blood and Honour **působily v ČR převážně na ilegální či poloilegální bázi**. Postupně se objevily i tendence k výraznějšímu průniku do oficiální veřejné politiky. Již v roce 1993 došlo ke kontaktům neonacistů a nacionalistické organizace Vlastenecká fronta, na této bázi však dlouhodobější politická platforma neonacistů nevznikla. **Část neonacistů se objevila v blízkosti dominantní české ultrapravicové strany devadesátých let, jíž bylo Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa (SPR-RSČ)**, přestože ta zastávala oficiálně ostře antinacistické postoje. SPR-RSČ měla **v letech 1992–1998**

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

parlamentní zastoupení. Několik neonacistů bylo členy mládežnické organizace této strany – občanského sdružení s názvem **Republikánská mládež (RM)**. Ta **vznikla v roce 1997 a v roce 2002 byla rozpuštěna Ministerstvem vnitra**. Členy RM však nebyli pouze neonacisté.

OD ROKU 1998

První ideově a organizačně konsistentní registrovanou organizací, v níž se seskupili čeští neonacisté, bylo občanské sdružení **Národní aliance (NA)**, založené v roce **1998**. Její symbolika byla inspirována prvorepublikovými i protektorátními vlajkami a současně soudobou americkou jmenovkyní – organizací National Alliance. Při NA začaly být vytvářeny i paramilitární Svatoplukovy gardy. Národní aliance byla **v roce 2000 rozpuštěna** Ministerstvem vnitra. Nejprve se proti rozhodnutí odvolala, počátkem roku 2001 ovšem svoji činnost sama ukončila.

Nová neonacistická neregistrovaná organizace vznikla **na přelomu let 1998/1999** z části pražské sekce Blood & Honour. Byla nazvána **Národní odpor (NO)** a její struktura a symbolika byla inspirována děním na německé neonacistické scéně, především konceptem volných buněk tzv. svobodných nacionalistů. Rychle si v neonacistickém spektru vydobyla dominantní pozici v celorepublikovém rámci. Dne **1. května 1999 uspořádal NO** velkou **prvomájovou demonstraci v Praze** s účastí zahraničních (především německých) neonacistů.

Dalším mezníkem ve vývoji neonacismu v ČR byl **vznik Národně sociálního bloku (NSB) v březnu 2001**. NSB představoval první výraznější **pokus o průnik neonacistů do stranické politiky** (již v roce

Na demonstraci Národního odporu uspořádané 28. října 2002 pochodovali mladí neonacisté centrem Ostravy. V této době převažovaly u českých neonacistů bombry, maskáče a kanady. Foto: ČTK, Jan Krzywoň

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

2000 se však neúspěšně pokusili zaregistrovat politickou stranu Národně sociální aliance). Z právního hlediska se jednalo o přejmenování Vlastenecké republikánské strany (VRS), což byl malý odštěpenecký subjekt od SPR-RSČ. Fakticky se však jednalo o sloučení VRS, NA a organizace Národní odpor.

Celý projekt NSB byl vytvořen s perspektivou možného úspěchu v parlamentních volbách 2002 a s vírou v možnost nahrazení pozice SPR-RSČ v politickém systému. Ministerstvo vnitra však změnu názvu VRS na NSB nepovolilo s poukazem na podobnost názvu s historickou nizozemskou ultrapravicovou organizací. I když Nejvyšší soud ČR později argumentaci Ministerstva vnitra v této otázce neuznal, **byl pro stranu zvolen nový název Pravá alternativa (PA)**.

PA však byla postižena již v před volbami 2002 vnitřními spory a nakonec se těchto voleb nezúčastnila. Tím byly na několik let utlumeny stranickopolitické ambice neonacismu v ČR. **Národní odpor** se opět vyprofiloval jako samostatná organizace (fakticky jeho struktury nikdy nezanikly) a **organizoval** především **každoroční prvomájové pochody a koncerty**. Jeho členové byli angažováni i v násilnických aktivitách. Zůstal **dominující strukturou neonacismu v ČR**.

Vedle NO vznikly na přelomu tisíciletí některé **menší organizace**. Rozsáhlou propagační činnost uskutěčovali např. **Rytíři slunečního kruhu** s členskou základnou na severní Moravě a ve Slezsku. Ideové základy českého neonacismu s využitím germánské mytologie budovala organizace **Ahnenerbe**. V prvních letech nového tisíciletí významně přispěl k **formování ideologie moderního českého neonacismu Roman „Elmar“ Skružný**, který se v tu dobu intenzivně stýkal s některými vůdčími osobnostmi mladé generace.

Vedle ideových struktur byl však český neonacismus spojen i s řadou **násilných aktů**. Známost se stala **vraždou Roma Oty Absolona** ve Svitavách v roce 2001. Odsouzen za ni byl Vlastimil Pechanec. V jeho vinu však nevěří neonacisté ani někteří další lidé. Neonacisté začali organizovat řadu aktivit na jeho podporu, z nichž některé přetrvávají do současnosti.

V neonacistickém spektru se od devadesátých let několikrát objevily i pokusy a **úvahy o teroristické činnosti**, a to pod hlavičkou **mezinárodní teroristické sítě Combat 18**. Nebyly však uskutečněny. **Násilná činnost** neonacistů byla na počátku nového tisíciletí spjata i s činností některých **ideově vyprofilovaných gangů fotbalových chuligánů**. Znáмым se v tomto směru staly především některé skupiny při Spartě Praha a brněnský Johnny Kentus Gang.

Zhruba **od roku 2005** lze na české neonacistické scéně vysledovat **nástup nových trendů**, které byly z velké části **inspirovány děním v Německu**, především **úspěchem Národně demokratické strany Německa v zemských volbách v Sasku v roce 2004**. Naproti tomu v českém prostředí zkrachoval projekt širšího zastřešení různých směrů ultrapravice v rámci tzv. Národních sil, které byly založeny v roce 2005, ale krátce poté se rozpadly. Ve volbách v roce 2006 žádná z ultrapravicových formací neuspěla.

Německý relativní úspěch a český krach roztržštěné ultrapravice vedl ke zintenzívnění politických ambic neonacistů. V rámci některých aktivit se **propojila činnost části nacionalistické scény s neonacisty**, např. na akcích **Národního korporativismu** (tato organizace existovala v letech 2005–2008) a **autonomních nacionalistů**, kteří se v ČR objevili od roku 2004 a výrazněji se prosadili v letech následujících. Opětovně **začaly sílit i stranickopolitické ambice neonacistické scény**.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Příznivci ultrapravice hodlali 1. května 2007 uskutečnit ohlášený pochod Brnem. Úřad městské části Brno-střed se však rozhodl po vyžádání znaleckého posudku shromáždění rozpustit, protože shledal jeho souvislost s protizákonnou organizací Národní odpor. Následovaly tvrdé střety neonacistů s policií. Foto: ČTK, Igor Šeřf

SOUČASNÁ NEONACISTICKÁ SCÉNA V ČR

Současnou **dominantní strukturu neonacismu** v České republice tvoří **Národní odpor**, přičemž tato organizace vystupuje v poslední době i pod pozměněnými názvy (např. Svobodný odpor, Svobodná mládež apod.). Jedná se o síť lokálních a regionálních skupin, které vzájemně spolupracují na celostátní úrovni. Jsou inspirovány německým konceptem „svobodného nacionalismu“ a spolupracují i s obdobnými strukturami v zahraničí. **NO nemá jednoho vůdce** a jeho politiku určuje několik osob s autoritou, kterou si uvnitř neonacistického hnutí vydobyly.

NO organizuje demonstrace, koncerty, sportovní a paramilitární aktivity. Ve Slezsku se v roce 2006 pokoušel vytvořit i protiromskou domobranu, ta však existovala jen velmi krátce. Veřejné aktivity NO však již zpravidla v důsledku právní represe nekoná pod svým jménem. Struktury NO se podílejí i **na násilné činnosti proti protivníkům neonacismu. Internetová stránka Odporu je důležitou informačně-propagační platformou soudobého neonacismu.** Projevuje se i snaha prezentovat NO jako široké protisystémové hnutí s volnou možností individuálního zapojení.

S NO úzce spolupracuje i **ženská neonacistická organizace – Resistance Women Unity (RWU)**, dříve byla aktivní i **National Resistance Women Side (NRWS)**. Významnou část aktivit RWU tvoří pomoc věz-

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

něným aktivistům, tzv. „válečným zajatcům“ (anglicky: Prisoner of War – P. O. W.), důležité jsou i aktivity pro děti. Neetablovala se dříve vytvářená organizace Mládežnický odpor.

Významnou roli zhruba **od konce roku 2004** v ČR postupně získali **Autonomní nacionalisté (AN)**. Tento **subkulturně-politický proud** vznikl **v Německu kolem roku 2002**. Vyznačoval se nejen volnou buňkovou strukturou, kterou navázal na **svobodný nacionalismus**, na jehož platformě byl vytvořen, ale i **novou image a symbolikou**. Ta byla okopírována od levicových autonomů. Spočívá mimo jiné **v černém oblečení a vytváření tzv. „černých bloků“ (Black Block) na demonstracích**, ve využití prvků moderní grafiky i graffiti, ve využití angličtiny v heslech a v přebírání hudebních prvků hip-hopu či techna s cílem získat pro neonacismus i mládež z příslušných subkultur. V Německu je charakteristická i revolučně nacionálně socialistická rétorika, navazující na koncepty revolučního národního socialismu „Schwarze Front“ z dvacátých a třicátých let.

V českém prostředí Autonomní nacionalisté přejali výše zmíněnou image, ideově se však část z nich zařadila spíše na pozici tradicionalistického českého fašismu. **Struktury AN** tak často vytvořily či **vytvářejí** spíše **platformu pro spolupráci neonacistů a nacionalistů neofašistické orientace**. Postupně však buňky AN v řadě českých lokalit začaly odpovídat původnímu německému vzoru i po ideové stránce.

K image „černého bloku“ se přiklonili i aktivisté NO a spolupracujících organizací. Černý blok tedy zahrnuje širší spektrum neonacistů než pouze AN. Na akcích s NO a AN participují i členové menších lokálních neonacistických skupinek, např. White Justice, White Rebels Klan, Radical Boys, Czech Gladiators či lokálních skupinek neonacistů (např. Národní socialisté Mladá Boleslav).

V menší míře se zhruba od konce roku 2006, ve větší míře pak **od jara 2008 osoby ze struktur NO a AN začaly zapojovat i do činnosti Dělnické strany (DS)** a zúčastňovali se společných akcí. **Dělnická strana** vznikla **v roce 2002** pod názvem Nová síla (NS) z bývalých členů SPR-RSČ a RM a dlouhou dobu pod předsednictvím **Tomáše Vandase** působila jako marginální národovecká skupinka (která spolupracovala i s levicovými spolky bránícími české pohraničí proti revanšistickým požadavkům).

Poté, co ji posílili lidé z výše uvedených neonacistických struktur, se začala orientovat na **spolupráci s neonacistickou německou NPD**, se kterou realizovala řadu společných aktivit. Strana **v roce 2008 zřídila** i vlastní **Ochranné sbory Dělnické strany (OS-DS)**, inspirované vlnou ultrapravicového paramilitarismu ve středovýchodní Evropě. **V roce 2009** vzniklo i samostatné **občanské sdružení Dělnická mládež (DM)**, které tvoří mládežnickou satelitní organizaci DS.

Pro mnohé neonacisty představovala **Dělnická strana (DS)** prostor pro realizaci stranickopolitických ambicí (přestože se DS oficiálně od neonacismu distancuje), což se doposud potvrdilo i složením kandidátek ke krajským volbám v roce 2006, k evropským volbám 2009 a k neuskutečněným předčasným parlamentním volbám v roce 2009. Ve zmíněných krajských volbách v roce 2008 DS (v koalici s Demokratickou stranou sociální spravedlnosti) získala téměř třicet tisíc platných hlasů (těsně pod jedno procento), nezískala však mandáty v žádném zastupitelstvu. Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 obdržela DS v absolutních počtech o několik tisíc hlasů méně, procentuálně však dosáhla výsledku 1,07 %, což jí zajistilo i prostředky státního financování politických stran.

DS a její paramilitární formace – Ochranné sbory Dělnické strany – byly od podzimu 2008 silně angažovány **v dění kolem litvínovského sídliště Janov**, kde se vyhrtoily vztahy mezi starousedlíky a nově

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

příchozími Romy. Demonstrace DS s protiromským zaměřením v Litvínově podporoval Národní odpor i Autonomní nacionalisté. Dosavadním nejviditelnějším vyústěním celého dění byly **rozsáhlé násilnosti a střety neonacistů s policií 17. listopadu 2008. Vláda** se pod vlivem událostí v Janově rozhodla podat **Nejvyššímu správnímu soudu žádost o rozpuštění Dělnické strany**, ten však **v březnu 2009 neuspěl** proto, že neobsahoval potřebné důkazy pro rozpuštění. **Další návrh** na rozpuštění DS podala vláda **v září 2009**.

V říjnu policie při rozsáhlé akci proti extrémní pravici zadržela 24 lidí. Akce byla dle slov policie namířena především proti strukturám, které organizovaly koncerty, propagační a podpůrnou činnost pro nacionálně socialistické hnutí apod. Mezi zadrženými byl například předseda pražské organizace Dělnické strany a i místopředseda Dělnické mládeže a zástupce šéfredaktora Dělnických listů. Sedmáctého listopadu 2009 při oslavách výročí dvaceti let od pádu komunistického režimu v Československu došlo ke střetům mezi policií a účastníky neohlášeného shromáždění Dělnické strany a později mezi policií a asi stovkou účastníků setkání pořádaného hnutím Odporuj (pod hlavičkou této iniciativy protestovali stoupcí krajní pravice proti údajné nesvobodě dvacet let po pádu komunismu v Československu). Zadrženo bylo 49 lidí.

V rámci neonacistických struktur v ČR se objevují i **tendence k organizované násilné činnosti**, především **v rámci kampaně Anti-Antifa** (monitoring a eliminace nepřátel neonacismu, především příslušníků ultralevice, lidsko-právních aktivistů, aktivistů etnických a imigrantských organizací, novinářů, policistů, politiků a dalších lidí vystupujících proti neonacismu). Ta může nabývat i organizační dimenze. Stejně tak se v tomto prostředí občas objevuje i symbolika Combat 18 (mezinárodní teroristická struktura), přihlášení se ke konceptu „Turnerových deníků“ (beletristická kniha z prostředí amerického neonacismu popisující teroristické aktivity) či k tzv. „ruské cestě“ (v Rusku nabyly v posledních letech na rozsahu brutální neonacistické teroristické aktivity).

Reálné **násilné aktivity neonacistů v ČR** spočívají především v pouličních přepadech nepřátel ultrapravice, v útocích na koncerty nepřátelsky nahlížených subkultur, v žhářských kampaních a jiných útocích na romská obydlí a v masových násilných nepokojích při demonstracích spojených s útoky na policisty a politické oponenty.

V rámci neonacistického spektra působí i **osvětově-intelektuální projekty**. Jedná se především o projekt **Národně vzdělávacího institutu (NVI)**, jehož internetová stránka obsahuje velké množství neonacistické, revizionistické, rasistické, antisemitské a obdobné literatury. Stále existuje i stránka **Nacional Socialist Education Centre** (česká sekce NSDAP/AO, řízené z USA). Není však již delší dobu aktualizována. V ČR působí i organizace Ahnenerbe, zabývající se mytologickými kořeny nacismu a související propagandou. Existují i **specializované projekty na pomoc vězněným aktivistům** – především P. O. W., Litera Scripta Manet. Kolem některých neonacistických aktivistů působí i neformální intelektuální „debatní společenství“, které se snaží proniknout i do širších diskusí.

Důležitou roli stále hraje i hudba **white power music (WPM)**, i když ve srovnání s devadesátými lety je její vliv i kvalita menší. Současnými významnými skupinami WPM z ČR jsou např. Impérium, Nomisterion, Ecce Mors, Ortel, Adler, Silesian Division, Devil's Guard, Conflict a další. Poslouchány jsou však i české skupiny devadesátých let a zahraniční neonacistická hudba.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Neonacistický vliv se projevuje i v některých **subkulturách mládeže. Většina tvrdého jádra neonacistického hnutí již není vázána na subkulturu skinheads, kterou považuje za zdiskreditovanou.** Mezi skinheads jsou dnes významnější spíše apolitické, antirasistické (SHARP) či levicové směry. Mezi velmi mladými neonacisty, případně mezi aktivisty z menších měst a venkova však na řadě míst stále skinheadská image přetrvává (někdy se jim ironicky říká „agroskins“).

Neonacismus má **vliv i mezi částí fotbalových a hokejových chuligánů.** Projevuje se i v prostředí tzv. nacionálně socialistického black metalu a pohanského (pagan) metalu a v na něj navázaných neopohanských strukturách. V ČR se doposud na rozdíl od některých jiných zemí výrazněji neprojevil vliv neonacismu v subkulturách gothic (též tzv. „grufties“) a industrial.

Výše uvedené představení struktury neonacistické scény bylo uskutečněno na základě přehledu organizací a subkultur. To však nemusí být pro pochopení „skutečného chodu“ soudobé neonacistické scény v ČR dostačující. Je třeba si uvědomit, že v jejím rámci působí lidé lišící se mírou angažovanosti, uvědomění i individuálními a sociálními determinanty. Obtížné je určit i přesný počet příslušníků neonacistického hnutí v ČR. Dříve byla pro neonacisty charakteristická skinheadská subkulturní identita, která dnes již nehraje důležitou roli. Důležité je zvnějšku obtížné zjiitelné vnitřní uvědomění si příslušnosti k „národně-socialistické“ scéně „evropských patriotů“, která alespoň částečně navazuje na historický nacismus. **Navenek se může projevovat nošením oděvních značek oblíbených v neonacistické scéně či přijetím vzhledu některých soudobých proudů neonacismu** (především autonomních nacionalistů) **anebo standardizovanými hesly, symbolikou a rétorikou.**

Na základě obecného odhadu vyplývajícího z dílčí znalosti hnutí se lze domnívat, že **politiku hnutí určuje jeho elita.** Tvoří ji **kolem padesáti lidí,** počet skutečných vůdců schopných určovat strategickopolitické směřování hnutí je však kolem deseti. Jedná se o lidi ve stáří kolem pětadvaceti až třiceti let, některým z nich je již i kolem pětaticeti let. Část z nich má z dění ve scéně i významné ekonomické příjmy (prodej oblečení ve vlastních obchodech, které se stávají i místem setkávání příslušníků scény, dále výdělků z organizování koncertů, příspěvků od zahraničních extremistů apod.). Někteří z nich se prosadili spíše ideovým přínosem, jiní zásluhami v násilném působení, častá je i kombinace obojího.

Dalších zhruba **dvě stě až tři sta lidí má silnou neonacistickou identitu.** Mezi nimi je již řada adolescentů. Mnozí z nich však ve scéně zůstávají pouze omezenou dobu a především po vstupu do rodinného života ji opustí (není to však pravidlem). Dále lze k neonacistické scéně řadit zhruba **2000-2500 lidí, kteří jsou méně ideově uvědomělí** (jedná se např. o některé fotbalové chuligány), **jsou však schopni podpořit různé neonacistické akce** (demonstrace, koncerty apod.) a **uskutečňovat agresivní aktivity na místní úrovni.** Jedná se zpravidla o mládež ve věku patnáct až dvacet pět let, jejíž působení ve scéně je časově omezeno.

Z genderového hlediska tvoří neonacistickou scénu převážně muži, počet žen lze odhadovat zhruba na dvacet procent. Většinou se jedná o přítelkyně či sestry mužských aktivistů a jejich aktivita ve scéně je vázána na jejich mužské partnery. Existují však i ženy, které ve scéně působí dlouhodobě samy o sobě a obecně role ženského prvku v neonacistické scéně sílí.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Jak již bylo uvedeno, všechny výše zmíněné charakteristiky byly podány na základě odhadu vyplývajícího z dílčí znalosti neonacistické scény, nikoliv přesných empirických výzkumů. Díky jejich neexistenci není možné podat ani přesný obraz sociálního složení neonacistického hnutí v ČR. Mezi neonacisty se hojně vyskytují lidé s nižším vzděláním, manuálních profesí, krátkodobě zaměstnávaní (často v různých bezpečnostních agenturách) a nezaměstnaní, nicméně ve scéně působí i mnoho lidí z podnikatelského prostředí, studentů středních i vysokých škol i absolventů těchto škol. **Model „průměrného českého neonacisty“ je však nemožné jednoznačně stanovit.**

Pro začlenění do scény hraje důležitou roli **pocit nespokojenosti s běžnými sociálními vazbami ve svém okolí** a související **potřeba sociálního ukotvení, potřeba najít ideové odůvodnění pro agresivitu či nenávistné postoje a potřeba cítit se jako elita** ve společnosti lidí, kteří se v tomto pocitu navzájem utvrzují. Významnou roli mohou sehrát i **osobní negativní zkušenosti s některými tradičními nepřáteli neonacistů** (především s Romy, přičemž osobní negativní zkušenost s některými z nich je paušálně přenášena na celé etnikum).

Základ neonacistického hnutí tvoří různé lokální a regionální skupinky, pro jejichž konstituování a dlouhodobý chod je potřebná především **osoba lokálního charismatického vůdce či skupinky vůdců**, kteří mají neformální autoritu a jsou schopni kontaktů s dalšími součástmi hnutí v ČR či v zahraničí. Příslušníci těchto skupinek spolu jezdí na koncerty, demonstrace a realizují sportovní a paramilitární výcvikové aktivity. Občas je organizují i pro příslušníky hnutí z dalších regionů. Mohou vytvořit i místní organizace některých registrovaných uskupení (politických stran a hnutí nebo občanských sdružení), které se pokouší legálně zastřešit neonacistickou scénu.

Příslušníci neonacistické scény na místní úrovni spolu pravidelně tráví volný čas. Mají oblíbené hospody a kluby, kde se scházejí. Půjčují si hudební a tiskové materiály, sdílí společnou image a nakupují si obdobné oblečení. Společně mohou uskutečňovat i více či méně připravené násilné akce. Pro každodenní komunikaci neonacistické scény mají velký význam internetová fóra, časté je i využití moderních komunikačních technologií (ICQ, skype apod.). Život ve specifickém ostrakizovaném, ale vnitřně semknutém prostředí nabízí specifický „svět prožitků“, který neonacistům připadá atraktivní. Přinejmenším v určité etapě jejich života se tohoto životního stylu a souvisejících názorů nechtějí vzdát.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Registrovaná Dělnická strana uspořádala za podpory krajně pravicového sdružení Národní korporativismus 30. června 2007 před budovou úřadu vlády demonstraci proti politice vlády Mirka Topolánka. Foto: ČTK, Roman Vondruš

STRATEGIE A HLAVNÍ POLITICKÁ TÉMATA NEONACISMU V ČR

Základním strategickým cílem neonacistů je **nahradit současný demokratický ústavní režim nacionálně socialistickou diktaturou**, která by existovala jako součást širšího nového nacionálně socialistického evropského a světového uspořádání. **V rámci tohoto uspořádání by nebyl respektován demokratický pluralismus, nebyla by dodržována základní lidská práva a represí by byly vystaveny politicky, národnostně a rasově vymezené skupiny nepřátel neonacistů.** Na Židech, Romech i dalších skupinách by byla zřejmě spáchána genocida. Tyto cíle však neonacisté nemusí deklarovat otevřeně.

Neonacismus je v českém politickém spektru obecně v problematické izolované pozici, protože svojí identitou, tradicemi a mezinárodními vazbami směřuje proti převažujícímu národnímu uvědomění většiny současné populace a proti oficiální politice ČR, která zohledňuje antifašistické tradice. Neonacisté se ve značné míře uzavírají do vlastního prostředí a snaží se pro ně vydobýt maximum prostoru, současně však usilují i o oslovení širší části veřejnosti, s jejíž pomocí by mohli uchopit politickou moc. Ne vždy proto přímo deklarují svou identitu.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Protestní prostředí, přitažlivé pro část mládeže, udržují v chodu a aktivitě pomocí koncertů, demonstrací, výcviku, sportovních činností apod. **Snaží se zastrašovat politické protivníky**, kteří proti nim postupují, čímž si „čistí cestu“ pro nerušenou politickou činnost. Jedná se **o veřejnou skandalizaci** (především na internetu), **výhrůžky i přímé násilí vůči oponentům neonacismu**.

Neonacisté uskutečňují i propagační činnost zaměřenou vůči veřejnosti. Děje se tak především propagandou na vlastních internetových stránkách, letákovými akcemi, šířením tiskovin a hudebních nosičů s politickým poselstvím, graffiti akcemi, demonstracemi a shromážděními i přesvědčováním svého bezprostředního okolí. Tyto způsoby však v českém prostředí nejsou příliš účinné. V poslední době se neonacisté snaží proniknout i do širších společenských debat, především **aktivitou na internetových diskusích v hlavních zpravodajských serverech a aktivní účastí na veřejných politických a osvětových akcích jiných než neonacistických subjektů** (včetně mítinků antinacistických organizací).

Neonacisté se snaží přesvědčit společnost a justici o takovém výkladu zákonů či o potřebě jejich změny, která by jim umožnila beztrestně hlásat jejich názory. Současně se snaží prezentovat jako alternativa vůči stávajícímu systému, která vyřeší stávající politické problémy. V tomto směru se snaží působit na své příznivce i na veřejnost. Zneužívají i instituce reprezentativní demokracie, a proto usilují o průnik do stranicko-politické volební a parlamentní sféry.

S tím souvisí celkový hlavní obsah **propagační strategie neonacistů** vůči veřejnosti – **prezentovat se jako utlačovaní bojovníci za pravdu či svobodu**, resp. za ty, kteří jsou za svoje údajně správné a pravdivé postoje a názory postihováni ze strany „zkaženého“ vládnoucího systému. Ten je na základě antisemitského přesvědčení neonacistů prezentován jako sionistický (používá se pojem ZOG – „Zionist Occupation Government“) a propojený s globálními sionistickými strukturami usilujícími o světovládu. Poukazují i na údajně nesymetrický postoj státu k nacismu či nacionalismu na straně jedné a komunismu a anarchismu na straně druhé, čímž se snaží apelovat na antikomunistické přesvědčení části veřejnosti.

Vzhledem ke špatné image historického nacismu ve veřejnosti existuje **snaha o rehabilitaci historického nacismu**, především **popíráním holocaustu** či alespoň zpochybňováním jeho rozsahu (číslo šest milionů obětí) a provedení (mimo jiné popíráním existence plynových komor) a **heroizací bojové činnosti nacistických a kolaborantských vojsk a politických organizací** (prezentují je jako „hrdinné bojovníky proti bolševismu a plutokracii a za novou Evropu“). V rámci českého neonacismu existuje dlouhodobější spor o míru akceptace německého neonacistického pojetí dějin (např. o potřebě navrátit Sudety či o užití oficiální vlajky ČR, která má podle některých z nich „zednářské kořeny“). Existují jak více **proněmecké proudy**, tak i **panářísky orientované proudy** zdůrazňující českou nezávislost na západním sousedovi.

Současnými hlavními tématy jsou **odpor proti multikulturalismu** a zvláště **vůči přistěhovalcům z mimoevropského prostoru a vybraným menšinám**, v ČR hlavně proti Romům. Vůči Romům jsou ze strany neonacistů uplatňovány paušalizující rasistické výpady, přičemž neonacisté si jsou vědomi toho, že tyto paušalizující předsudky jsou rozšířeny v poměrně velké části veřejnosti. To souvisí se skutečností, že chování části příslušníků romského etnika v ČR je reálně problematické. Lidé z majority s nimi často mají negativní zkušenosti, které poté paušálně vztahují na všechny Romy.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Charakteristická je i profilace neonacistů v rámci **politiky vnitřní bezpečnosti**. Požadují **tvrdý postup vůči obecné i organizované kriminalitě a vůči narkomanii**. Do těchto požadavků se často promítají rasistické a xenofobní předsudky. Výpady proti narkomanii jsou spojeny s kritikou levicových oponentů i romské komunity. Z propagačních důvodů neonacisté občas **vytvářejí vlastní pořádkové oddíly**, kterými chtějí zajistit bezpečnost namísto oficiálních policejních složek (tzv. vigilantismus).

Neonacisté se snaží bojovat za **tradiční hodnoty v oblasti morálky**. Ostře vystupují **proti homosexualitě** (paradoxně však lze v historii světového nacistického i neonacistického hnutí nalézt několik významných představitelů s homosexuální orientací) a napadají aktivistky a aktivisty gay/lesbického hnutí. Neonacisté se stále častěji staví i do pozice ochránců přírody a zvířat (kde mimo jiné podněcují antisemitismus kritikou košer-porážek).

V sociálně-ekonomické oblasti prosazují zásady národního socialismu. **Odmítají kapitalismus i komunismus**. V českém prostředí jsou však ekonomické a sociální koncepce neonacismu nepropracované. Antikapitalistická rétorika je inspirována především soudobým německým neonacismem. Neonacisté se snaží **využít sociálních problémů** a promítat do nich své antisemitské a rasistické předsudky.

Antisemitské a antidemokratické stereotypy se projevují v zahraniční politice. Jsou pro ni charakteristické **anti-amerikanismus, nepřátelství k Izraeli** a podpora jeho protivníků a **odmítání stávající evropské integrace**. Neonacisté se však hlásí k evropanství ve smyslu návaznosti na koncepty „Nového evropského řádu“ z období druhé světové války. Chtěli by nastolit nacionálně socialistický režim v evropských zemích a „vyčistit“ Evropu od etnicky a politicky nežádoucích obyvatel.

Antisemitský postoj spojuje neonacisty s islamisty a panarabisty, což vede část neonacistů ke stabilnímu spojenectví s nimi. Jiná část však upřednostňuje islamofobní politiku, kterou se snaží podchytit protimuslimské nálady v současné Evropě. Neonacisté sami dílčím způsobem navazují na tradice „křesťanské Evropy“ (např. středověkého rytířstva), sami **jsou však buď nábožensky nezařazeni anebo upřednostňují neopohanství** (v ČR jak germánské, tak slovanské tradice).

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Devatenáctého ledna 2008 se na Palackého náměstí shromáždili stoupenci krajní pravice. Na této demonstraci byl zřetelně viditelný nový trend ve způsobu oblékání příslušníků krajní pravice. Tím je černé oblečení, které komplikuje jejich identifikaci. Foto: ČTK

ČESKÝ NEONACISMUS V GLOBÁLNÍM KONTEXTU

Neonacisté v ČR jsou **součástí širšího neonacistického hnutí, které existuje v různých zemích světa**. Toto hnutí spolu vzájemně kooperuje, i když se v jeho rámci projevují spory mezi některými národy či pannárodními skupinami (část germánských neonacistů např. odmítá uznat slovanské neonacisty za plnohodnotné souvěrce, i když tato animozita v posledních letech oslabuje) i mezi jednotlivými transnacionálními organizacemi (většinou je příčinou spor o kontrolu trhů s neonacistickými materiály).

Neonacisté udržují svoje struktury **v Německu**, kde z pochopitelných důvodů nejvíce **navazují na tradiční nacismus**. Jsou propojeni s **Národně demokratickou stranou Německa (NPD)**, která má v současnosti parlamentní zastoupení ve dvou spolkových zemích (Sasku a Meklenbursku-Předním Pomořansku), na spolkové úrovni však není úspěšná. Jsou zde i relativně silné struktury svobodných a autonomních nacionalistů, které se projevují násilnými aktivitami (zvláště proti přistěhovalcům a krajní levici). Obecně však ani v Německu nepředstavuje neonacismus zásadní hrozbu pro tamní politický režim.

V dalších státech neexistuje významnější stranickopolitická reprezentace neonacismu. Slaběji než v Německu působí neonacistické hnutí v dalších německy mluvících zemích, nicméně jeho subkulturní projevy a projevy ve formě intelektuálních kroužků **v Rakousku a ve Švýcarsku** nejsou zcela zanedbatelné. Významnější pozici má militantní neonacismus **ve skandinávských zemích** (ve Švédsku byla dokonce koncem devadesátých let rozpoutána z jeho strany teroristická kampaň).

Silné organizační a strategické impulsy získal subkulturní neonacismus **ve Velké Británii**, resp. v Anglii. Vznikly zde některé významné koncepty a sítě (hlavně Blood & Honour/Combat 18). Britští neonacisté spo-

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

lupracovali i se severoirskými loajalistickými teroristy. V současnosti je britský neonacismus v určitém útlumu, stále však zaujímá důležitou pozici na mezinárodním poli.

Militantní neonacistické struktury působí i **v zemích Beneluxu a v jihoevropských zemích**, kde do své politiky neonacisté zpravidla **přebírají dědictví místních ultrapravicových diktatur** (např. Frankova Španělska). **V Itálii** lze najít spíše **neofašistické struktury**, které jsou propojeny s neonacisty i neofašisty v ostatních zemích. Italští neofašisté dokázali několikrát získat i zastoupení v Evropském parlamentu a dokonce spolupracovali i s demokratickými pravicovými stranami. V Itálii existuje i **tradice brutálního neofašistického terorismu**.

Neonacismus se stal i součástí politického spektra **v zemích východní Evropy**, kde zpravidla **navazuje na tradice politiky satelitních států hitlerovského Německa anebo na tradice domácí kolaborace**. Projevuje se především v subkulturním prostředí. Masové násilí spojené s terorismem (především proti přistěhovalcům z Kavkazu a střední Asie) rozpoutali v posledních letech neonacisté **v Rusku**. Zde mimo jiné navazují na tradice Ruské osvobozené armády z druhé světové války.

Specifickým ideovým způsobem se vyvinul **neonacismus v USA**. Zde v řadě případů akcentoval tradice domácího bělošského rasismu, případně různé obskurní výklady náboženství (křesťanských konfesí i nových směrů). Na tomto základě se zde vyvinuly i paramilitární a teroristické struktury. Na území USA však působí i organizace úzce dogmaticky vázané na původní nacismus, především Nacionálně socialistická německá dělnická strana /Zahraniční a výstavbová organizace (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei/Auslands- und Aufbauorganisation – NSDAP/AO). Obecně je neonacismus v USA spíše záležitostí omezeného počtu lidí, kteří jsou izolováni od důležitých politických proudů. Vzhledem k výrazné svobodě projevu v USA je v této zemi umístěna většina neonacistických serverů a stránek z celého světa.

Neonacisté v omezeném rozsahu působí i v britských dominiích – **Kanadě, Austrálii a na Novém Zélandu**. Projevují se i **v Jihoafrické republice**, kde jsou propojeni s širším domácím bělošským rasistickým hnutím. Menší základnu má neonacismus i **v Latinské Americe**, kde navazuje i na tradici německých nacistických a post-nacistických emigrantských komunit. Spíše kuriozitou jsou pak projevy neonacismu v Japonsku, Íránu i některých dalších zemích vně západní civilizace.

V rámci světového neonacistického hnutí působí **několik organizací s transnacionální působností**. Jedná se o více či méně formalizovaná uskupení. Zpravidla nemají jednoho vůdce, ale jejich činnost koordinují autority z více zemí. Jedná se o hlavně o síť **Blood & Honour/Combat 18**, menší význam má v současnosti **Hammerskins Nation**. V evropském prostoru hrají důležitou roli akce – hlavně velké koncerty spojené s politickou agitací – pořádané německými neonacisty či italskými neofašisty. Po ose Berlín – Řím – Madrid probíhá v současné době i hlavní část spolupráce organizace **Evropský národní front**. Část této organizace je však seskupena kolem polských neofašistů, kteří jsou ve sporu s německými. Specifickou formou transnacionálních neonacistických sítí jsou kontakty a setkání revizionistů holocaustu. V poslední době expandují do různých zemí struktury svobodného odporu (někdy nesou i název „evropský odpor“) a autonomních nacionalistů.

Pozice českých a moravských neonacistů v rámci světového neonacistického hnutí je odvislá od celkového vlivu České republiky v mezinárodním prostředí i od síly, kterou v rámci ČR neonacisté získali. ČR

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

je spíše menším evropským státem a neonacisté se zde neprosadili na stranickopolitické úrovni, přičemž v rámci ultrapravice jim konkurují antigermánští nacionalisté.

Neonacistické spektrum v ČR si však vydobylo nezanedbatelnou pozici mezi militantně naladěnou mládeží a část se snaží získat uznání a aktivně vystupovat na mezinárodní scéně. V několika případech se setkali s výtkami německých neonacistů vůči oficiální české politice (především v sudetské otázce), nicméně neonacisté z ČR se snaží tyto problémy překonat. Jejich reprezentanti vystoupili i na velkých mezinárodních akcích a setkali se s mnoha významnými představiteli světového neonacismu.

Na velkých mezinárodních neonacistických akcích (především v Německu a v Itálii) je v posledních letech pravidlem i několikasetčlenná účast neonacistů z ČR, což zvyšuje respektování českého neonacismu na mezinárodním poli. Na demonstracích a koncertech organizovaných neonacisty v ČR byla mnohdy patrná silná zahraniční účast. V ČR koncertovaly i mnohé významné světové neonacistické hudební skupiny. **Pozice neonacistů z ČR na mezinárodní scéně sice není zcela dominantní, není však ale rozhodně zanedbatelná.**

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Anarchisté sdružení do skupiny Antifa 1. května 2007 v Praze. Foto: ČTK

VZTAH NEONACISMU K DALŠÍM FORMÁM EXTREMISMU V ČR

Neonacismus je jednou z forem politického extremismu, které působí proti demokratickému ústavnímu zřízení v České republice. Působení jednotlivých variant extremismu není převážně uskutečňováno ve vzájemné koordinaci. Naopak **mezi jednotlivými variantami i sub-variantami extremistických směrů existuje často vzájemné nepřátelství**. Pouze v některých případech dochází ke spolupráci.

Neonacismus je ve státních dokumentech řazen do oblasti pravicového extremismu. Vedle něj existuje i český nacionalistický pravicový extremismus, který odmítá ideové základy vybudované alespoň zčásti na německém nacionálním socialismu. **Vztah k historii i k Německu je hlavním dělícím prvkem v rámci ultrapravicového spektra**. Ani nacionalistické spektrum však není jednotné. Uvnitř něj lze vyzorovat proudy, které se hlásí k husitským tradicím, i proudy, které více zohledňují katolickou či konzervativní tradici českých dějin anebo tradice prvorepublikového fašismu.

Mezi neofašisty na straně jedné a neonacisty na straně druhé dochází k dílčím kontaktům, přestože vůči sobě mají řadu výhrad. Neonacisté se již dříve zúčastňovali demonstrací Vlastenecké fronty, strategických diskusí na serveru Altermedia, či se objevili na kandidátkách politických stran z tohoto proudu.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Nepřátelství panuje mezi nacionalisty navazujícími na husitskou tradici a neonacisty. I když dříve došlo k omezeným kontaktům zjišťujícím možnosti spolupráce mezi Národní stranou a Národním odporem, v současnosti jsou vztahy mezi těmito organizacemi (včetně Národní gardy, která vznikla při Národní straně) charakteristické ostrými střety.

Pokud se týká domácího etnického extremismu, německý etnický extremismus v soudobé ČR v podstatě neexistuje. Příslušníci německých pravicově extremistických organizací, včetně neonacistických struktur v sudetoněmeckém hnutí, se pokoušeli agitovat mezi soudobými českými, moravskými a slezskými Němci. Nebyli však příliš úspěšní. Mezi příslušníky německé ultrapravice a lidmi z neonacistického spektra v ČR, kteří v sobě na základě několika rodinných předků objevili „německou identitu“, se vytvořily dílčí vazby. Na stránkách českých tiskovin blízkých neonacistům se tak objevila i propaganda Witiko-Bundu, což je jedna z nejradikálnějších složek sudetoněmeckého hnutí.

Určité vazby lze vysledovat mezi neonacismem a malou částí moravského etnického extremismu. Převážná část moravistického separatismu se hlásí k jistému anti-pangermánskému pojetí moravského nacionalismu, a proto neonacismus odmítá. Platí to i pro organizace, které vyhrožovaly terorismem (jako byla Moravská osvobozená armáda). Malá část moravsky uvědomělých aktivistů se však hlásí k neonacismu a podporuje moravskou identitu v rámci panářijsky uspořádané Evropy. Projevují se i v pagan metalové a nacionálně socialistické black metalové subkultuře. V části neonacismu se projevují i prvky slezanství, avšak ve formě regionálního patriotismu, nikoliv etnického extremismu.

Vůči neonacismu se jednoznačně negativně vymezovaly zárodky romského etnického extremismu (např. organizace Black Panthers z devadesátých let). Jako reakce na rasistické útoky nebo na neonacistické či nacionalistické domobrany vznikly několikrát i krátce existující romské domobrany, případně romští předáci vyhrožovali ozbrojenými aktivitami vůči „bílým rasistům“.

Paradoxně se v rasistických mládežnických subkulturách několikrát objevili i mladí Romové. Jednalo se však o výjimky, které netrvaly dlouhou dobu. Romové zde přitom nepropagovali romskou identitu, nešlo tedy o romský extremismus. V poslední době se stala známou vražda antirasistického skinheada v Příbrami, kterou v lednu 2008 spáchal mladík částečně romského původu spolupracující s neonacisty. Význam jiných forem domácího etnického extremismu v ČR je marginální a o jejich vazbách na neonacismus nejsou známy žádné bližší informace.

Levicový extremismus je v ČR reprezentován různými formami komunismu, anarchismu i některými variantami tzv. nové levice. Základní identita všech těchto proudů v sobě obsahuje antifašistické a antinacistické vymezení. Proto **levicoví extremisté vystupují aktivně proti neonacismu.** Navazují tak na antifašistické tradice svého působení. Neonacismus v duchu levicových teorií považují za průvodní jev kapitalismu a za potencionálního spojence velkokapitálu a buržoazie v boji proti silicím levici. Jejich antinacistické působení tak slouží i levicově extremistické antidemokratické propagandě.

V rámci anarchistického proudu vznikla **v roce 1996 Antifašistická akce (AFA).** V současnosti se v ní však projevují i ideové prvky nové levice. Její členové **odmítají spolupracovat se státem a se státem spolupracujícími nevládními organizacemi.** Proti neonacismu postupují různými způsoby – od politické a kulturně-politické agitace až po přímé násilí proti neonacistům. Právě násilné aktivity a rovněž pro-

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

pracovaný způsob monitoringu neonacistického spektra učinily z AFA nejznámější a nejvýkonnější ultra-levicovou složku.

Jak již bylo uvedeno, antifašistické působení je charakteristické i pro další směry **levicového extremismu**. Protinacisticky se projevují **komunistické organizace**, které v daném kontextu tematizují i vlastní tradice odboje proti nacistické okupaci. Mezi mladými lidmi v tomto směru agituje především **Komunistický svaz mládeže (KSM)**. „Specializovanou“ organizací z komunistického proudu je na tomto poli **Vlastenecké sdružení antifašistů – Antifa**, které sdružuje především bývalé komunistické odbojáře a jejich sympatizanty. Protinacisticky se vymezují i **národní bolševici** (ti však sami hlásají některé myšlenky, blízké pravicovému extremismu). Proti-neonacistická agitace je typická i pro **trockistické organizace**.

Přes vzájemnou animozitu se neonacisté pokoušeli zúčastnit i některých aktivit, na nichž se významnou měrou spolupodílela i krajní levice (nebyla však jejich výhradním organizátorem). Jedná se především o aktivity na podporu Srbska v kosovské otázce a o demonstrace proti vybudování radarové základny USA na území ČR (v tomto případě ovšem organizátoři akcí z řad krajní levice i dalších politických proudů s neonacistickou účastí nesouhlasí).

Mezi různými extremistickými náboženskými sektami a kulty a neonacismem panuje většinou vzájemná animozita. Výjimkou je především malá část neonacismu propojená se satanismem, další část satanistů však neonacismus odmítá jakožto kolektivistickou ideologii stojící proti satanistickému individualismu. Neonacismus odmítají i extremistické proudy v křesťanství, včetně těch, které jsou provázány s nacionalisty. Křesťanský neonacismus, existující v USA, nenašel v ČR odezvu. Židovský extremismus, reprezentovaný v ČR především **Židovskou obrannou ligou (JDL)**, se pochopitelně vůči neonacismu ostře vymezuje.

Neonacisté sdílí společné antisemitské a antiamerické cíle s islámským extremismem, i když jejich cílové představy o uspořádání společnosti se liší. Někteří čeští neonacisté proto vyjadřují sympatie islamistickým vůdcům, především iránskému prezidentovi Mahmúdu Ahmadínežádovi. Ten podporuje i revizionismus holocaustu. V roce 2006 dokonce požádalo několik členů Národního odporu prezidenta republiky ČR o možnost sloužit v iránských ozbrojených silách. Podpora je směřována i vůči militantně laděnému **Radiu Islám**. Ze strany existujících islamistických organizací v ČR nejsou známy bezprostředně vyjádřené sympatie k domácímu neonacismu, objevily se však spekulace o sympatiích k neonacismu od jednotlivců z řad muslimské komunity.

Neonacisté v ČR vyjádřili několikrát podporu palestinskému protiizraelskému boji, který vedou palestinské islamistické i sekulární etnické extremistické skupiny. Ani zde není známa politická odezva od existujících palestinských extremistických struktur. U dalších zahraničních ideologických, etnických a náboženských extremistů lze vypožorovat ve vztahu k neonacismu buď animozitu nebo nepřátelský postoj, samsřejmě s výjimkou některých cizinců s neonacistickou identitou (např. srbských či ruských neonacistů v ČR).

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Rozpuštění prvomájového pochodu Národního odporu v Brně vedlo k tvrdým střetům s policií. Foto: ČTK, Igor Šefr

NEONACISMUS JAKO BEZPEČNOSTNÍ HROZBA PRO ČR

Neonacismus je možné pojímat i jako bezpečnostní hrozbu, která ohrožuje bezpečnostní zájmy ČR. V tomto smyslu je neonacismus možné analyzovat na několika úrovních. Neonacismus obecně představuje **hrozbu pro demokratický ústavní režim v ČR**. Hodlá jej **nahradit nacionálně socialistickou diktaturou**. Jeho kapacita k uskutečnění tohoto cíle je však omezená. Situace by se mohla změnit v případě hlubší globální krize se závažným dopadem na Evropu a ČR, která by vyvolala rasistické emoce v širší části veřejnosti (např. rasistické konflikty o přístupy k surovinovým a energetickým zdrojům). To je však v dohledné době nepravděpodobné.

Za stávajícího stavu **neonacisté nemají v rámci politického spektra v ČR vlastní stranickou reprezentaci v zastupitelských orgánech ani relevantní politické domácí spojení**. Přes existenci neonacistického spektra v řadě dalších zemích není pravděpodobné, že by se v případě stávajících trendů vývoje neonacisté chopili v některé z těchto zemí moci a expandovali do dalších států (včetně ČR) za pomoci tamních souvěrců. Na situaci, kdy by se neonacisté k moci dostali za pomoci stranické reprezentace quasiústavní cestou, se zřejmě dlouhodobě nic nezmění.

Neonacismus nemá ani silné strategické pozice ve státních strukturách v ČR, včetně bezpečnostních složek. U dosavadní **přítomnosti neonacistů ve státní či městské policii** anebo v armádě se jednalo o **ojedinelé excesy na nižších úrovních těchto složek**. I když se v souvislosti s personálními problémy zajištění policie a armády zvyšuje riziko průniku neonacistů do nich, pozici k ozbrojenému státnímu převra-

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

tu si dlouhodobě nezajistí. Obdobně přítomnost neonacistů v soukromých bezpečnostních agenturách nemá zatím kapacitu ohrozit podstatu režimu. Zkušenosti z armády, policie a soukromých služeb však mohou být využity při násilné činnosti, včetně případného terorismu.

Neonacismus **může svým násilným působením ohrožovat politickou a sociální bezpečnost (tj. stabilní mírové soužití různých sociálních skupin) na lokální a regionální úrovni** a dlouhodobě vyvolávat napětí ve společnosti a oslabovat státní autoritu. Neonacisté útočí i na policisty, především v rámci násilných demonstrací (např. v Brně v květnu 2007, v Litvínově v roce 2008 či v Přerově v roce 2009). Neonacisté jsou schopni vyvolat v určitých lokalitách rozsáhlé násilné nepokoje, které může podporovat i část místního obyvatelstva (jak ukázaly události v Litvínově v roce 2008).

Problém násilného působení by se stal mnohem intenzivnějším, pokud by neonacisté vybudovali **funkční teroristické struktury**, což není zcela vyloučeno, a to ani v blízké budoucnosti. Povzbudit je může stávající tolerance státních bezpečnostních složek k probíhajícím debatám o užití násilí terorismu v neonacistickém spektru a k užití různých neonacistických výhrůžek a ilegálních metod psychologického nátlaku proti svým oponentům (včetně hrozeb zabitím či útoků proti majetku), resp. neschopnost státu rychle odhalit a potrestat pachatele těchto činů. K neonacismu se obecně přiklání řada psychopatologických agresivních individuí.

Násilné útoky, ať již připravené či situačně podmíněné, na politické a rasově vymezené nepřátele, vyvolávají oprávněně subjektivní obavy o individuální bezpečnost u příslušníků politických, etnických, genderově definovaných či společenských skupin. Projevilo se to např. po žhářském útoku ve Vítkově v dubnu 2009, při němž byla těžce popálena dvouletá romská holčička. V případě, že stát není schopen určité skupiny obyvatel před neonacismem ochránit, je oslabena jejich důvěra ve státní autoritu, demokracii, ústavnost a právo v ČR. Může to vést i k lokálním a regionálním etnickým nepokojům s tragickými následky.

Neonacisté jsou ochotni a schopni „čistit“ si **násilnými a diskreditačními kampaněmi** prostor pro své působení. Zaměřují se hlavně **proti novinářům**, kteří o nich negativně píší, **nevládním aktivistům i příslušníkům státních bezpečnostních a justičních složek**, kteří proti nim postupují, **představitelům menšinových organizací** (romským, přistěhovaleckým a gay/lesbickým) a **ultralevicovým antifašistům**. Tím se zvyšuje ohrožení demokratických mechanismů, doposud však v daném kontextu nedochází k jejich zásadnějšímu narušení. V případě neřešení těchto problémů by však hrozba neonacismu narostla.

Neonacismus obecně svým působením narušuje interetnické a politické konsensuální soužití v ČR, protože jeho působení vnímají negativně ohrožené politické a etnické skupiny a jejich reprezentace (v současnosti zvláště romská a židovská), které se necítí dostatečně ochráněny současnými zákony anebo jejich aplikací. Neonacismus svým působením většinou uráží i žijící oběti nacismu i neonacismu, jejich potomky a obecně osoby, které udržují tradici antinacistického boje.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

SHRNUTÍ

V českém prostředí je možné vymezit neonacistické spektrum, které navazuje na dlouholeté tradice tohoto politického proudu v českých zemích. Moderní neonacismus se rozvíjí především od počátku devadesátých let. Dlouhou dobu byl úzce propojen se skinheadskou subkulturou, v posledních letech však začal tuto image opouštět. V současnosti tvoří jeho dominantní část struktury budované po vzoru německého svobodného a autonomního nacionalismu, především Národní odpor (vystupující v poslední době i pod jinými názvy), jeho satelitní organizace a Autonomní nacionalisté. Lidé z neonacistické scény se zapojili i do činnosti Dělnické strany. Pro veřejné i neveřejné aktivity na českém území i v zahraničí dokáží neonacisté mobilizovat několik set lidí, převážně z mladé generace. Neonacisté zatím nejsou schopni uchopit v ČR ani v jiných zemích moc a v dohledné době se nejeví šance na změnu. Neonacisté mají stranickopolitické ambice, ale doposud na tomto poli nebyli úspěšní. Nemají podporu v širší veřejnosti. Jsou však schopni uskutečňovat různé násilné aktivity, které narušují bezpečnost ČR, a mohou je v budoucnu zintenzívnit.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Prvního května 2002 demonstrovali v ulicích Brna sympatizanti krajně pravicových i krajně levicových uskupení. Vedení města ani policie proti demonstrujícím nezasáhli. Foto: ČTK, Igor Šeřf

POLITIKA PROTI NEONACISMU

POJETÍ POLITIKY PROTI NEONACISMU

Neonacismus je obecně vnímán jako negativní jev, a proto je vůči němu postupováno ze strany státu i nestátních složek. Lze hovořit i o politice proti neonacismu. **Politiku proti neonacismu je možné vnímat** v užším smyslu **jako koordinovanou činnost státních a státem podporovaných složek**, v širším smyslu **jako souhrn všech nezávisle působících činností zaměřených proti neonacismu**. V následujícím výkladu bude politika proti neonacismu pojímána v prvním z uvedených významů (za její součást tedy nebudou považovány např. nestátní aktivity levicového extremismu proti neonacistům).

I v rámci státních struktur a se státem spolupracujících nevládních organizací je politika proti neonacismu v podstatě výsekem širěji zaměřených politik. Z pohledu státu se jedná primárně o **součást protixtremistické politiky**, tj. **politiky proti subjektům a činnostem zaměřeným cíleně proti demokratickému ústavnímu zřízení České republiky**. Neonacismus je ve státních dokumentech řazen do oblasti pravicového extremismu.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

Protiextremistická politika je **součástí bezpečnostní politiky**, především vnitřní bezpečnostní politiky, má **přesah do obecné politiky demokratické osvěty** (včetně výchovy k demokracii na pedagogickém poli). Do **protiextremistické politiky** se prolínají i výšece dalších politik, především **protirasistické politiky, politiky v oblasti lidských práv a protiteroristické politiky**.

Politika proti neonacismu je uskutečňována na několika úrovních. Primární je **centrální státní úroveň**. Důležité jsou však i **úroveň komunální a lokální**. Dochází i k **mezinárodní spolupráci** na evropské regionální úrovni (např. protiextremistické aktivity tzv. Visegrádské čtyřky) a k europeizaci této politiky, především na poli boje Evropské unie a dalších mezinárodních evropských organizací proti rasismu a xenofobii a částečně i proti terorismu. Na těchto polích je aktivní i globálně působící Organizace spojených národů.

Neonacismus je tedy ze strany státní politiky České republiky vnímán jako jedna z forem politického extremismu. Pojem extremismu není v ČR pojmem právním, ale úředním, tj. takovým, který je užívaný v oficiálních dokumentech. Nejvýznamnější je v tomto směru definice používána ve zprávách a informacích ministerstva vnitra o extremismu, přičemž platná definice pochází z roku 2003. Zní:

„Pojmem **extremismus** jsou označovány vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Mezi tyto principy patří:

- úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),
- svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),
- nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),
- svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),
- volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),
- ochrana menšin při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),
- svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezczitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).“

Extremistické postoje jsou způsobilé přejít v aktivity, které působí, ať již přímo nebo v dlouhodobém důsledku, destruktivně na stávající demokratický politicko-ekonomický systém, tj. snaží se nahradit demokratický systém systémem nedemokratickým (totalitním nebo autoritářským režimem, diktaturou, anarchií).

Proti extremismu, a tedy i proti neonacismu, lze postupovat různými způsoby. Jedná se především o:

- **monitorování** (sledování neonacismu a shromažďování informací o něm),
- **ústavně-právní sankce** (zákazy neonacistických stran, sdružení, shromáždění apod.),
- **trestněprávní sankce** (různé trestněprávní normy, které je možné aplikovat proti neonacismu),
- **správní a pracovněprávní sankce** (odmítnutí výkonu některých práv a přístupů k některým profesím a funkcím z důvodu příslušnosti k neonacistickému hnutí, zvláště tam, kde jsou třeba bezpečnostní prověrky, např. u funkcí v Armádě ČR).

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

- **diskurzivní postupy** (ideově-politické vypořádání se s neonacismem, kdy jeho protivníci argumenty a osvětou prezentují a brání své hodnoty, např. ve výchovném procesu v pedagogických zařízeních).

V českém prostředí je ze strany státu kladen mimořádný důraz na právní, zvláště pak trestněprávní postih neonacismu. Souvisí to s obecnou snahou o řešení řady společenských problémů právními represemi. V této souvislosti je však třeba připomenout, že právo je pouze jedním z normativních systémů ve společnosti a jeho užití není a nemůže být všelékem. Proti neonacistickým aktivitám je třeba bojovat především diskursivně. Je třeba zamezit tomu, aby lidé inklinovali k neonacismu a pokud už neonacisté existují, je třeba je v politickém spektru izolovat a marginalizovat.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

AKTÉŘI POLITIKY PROTI NEONACISMU

Primárními aktéry politiky proti neonacismu na státní úrovni jsou v nejobecnější rovině **hlavní ústavní orgány ČR**, především tím, že základním způsobem formují politiku, politickou kulturu a legislativu. V užším pojetí kopírují státní orgány dominantně angažované na poli proti neonacismu především strukturu protixtremistické politiky jakožto součásti bezpečnostní politiky.

V **oblasti bezpečnostní politiky** hraje důležitou roli **Bezpečnostní rada státu**, což je poradní orgán vlády. Několikrát se zabývala i problémy spjatými s neonacismem (rasová vražda ve Svitavách v roce 2001, demonstrace při příležitosti „Křišťálové noci“ v Praze v roce 2007 apod.).

Ministerstvo vnitra je hlavním orgánem na poli státní politiky proti neonacismu, a tedy i extremismu. Toto ministerstvo připravuje **každoroční Informaci o situaci v oblasti extremismu na území České republiky**, kterou schvaluje vláda jakožto přílohu Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky. V roce 2009 byla schválena i **Strategie boje proti extremismu**. Pod ministerstvem vnitra působí od roku 2009 i pracovní **skupina Task Force Extremismus**.

Do gesce ministerstva vnitra spadá i činnost **Policie ČR** jakožto ozbrojeného bezpečnostního sboru. Policie ČR disponuje specialisty zaměřenými na odhalování kriminality s extremistickým podtextem. Ti působí na okresní, krajské i celostátní úrovni. Na území Prahy se extremistickou kriminalitou zabývá **speciální oddělení Odboru pro odhalování závažné obecné kriminality**. Organizovanou kriminalitu s neonacistickým podtextem řeší **odbor extremismu a terorismu Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu**. Na neonacistické masové akce dohlíží jednotky **pořádkové policie**. Metodicky vede policisty na úseku boje proti extremismu specializované oddělení policejního prezidia.

Důležitá role ve sledování extremistických aktivit **na území ČR** připadá **Bezpečnostní informační službě** (BIS), která je podřízena vládě. Extremismus **v cizině** sleduje **Úřad pro zahraniční styky a informace** (ÚZSI) podřízený ministrovi vnitra. Neonacismem ve vztahu k ozbrojeným silám se zpravodajsky zabývá **Vojenské zpravodajství**. Kriminalitu příslušníků ozbrojených složek s neonacistickým podtextem řeší **Vojenská policie**. Soudy a vězení neonacistů zajišťují v rámci svých obecných kompetencí justiční a vězeňské orgány.

Boj proti neonacismu není pouze záležitostí bezpečnostních a justičních složek. Angažuje se v něm i **ministr pro lidská práva a národnostní menšiny a jemu podřízené organizace**. Daným tématem se zabývají i složky a organizace podřízené **Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy**, a to především v oblasti výchovy k demokratickému občanství a protirasistické výchovy. Různým způsobem se do něj zapojují i další resorty a krajské a obecní orgány.

Stát dílčím způsobem spolupracuje na boji proti neonacismu i s některými **nevládními organizacemi**, především těmi, které působí na poli lidských práv. Důležitou roli hraje **občanské sdružení Tolerance a občanská společnost, Český helsinský výbor** a organizace **Člověk v tísni**. Na státních aktivitách se podílejí i **organizace hájící zájmy menšin ohrožených neonacistickými aktivitami**, především některé romské a židovské organizace.

Jak již bylo uvedeno, mezinárodní politika proti neonacismu probíhá i na evropské a globální úrovni. Protirasistickou politikou, a tedy i neonacismem, se zabývá **Agentura Evropské unie pro základní lidská práva** (Fundamental Rights Agency – FRA), která koordinuje i **sít antirasistických nevládních organizací RAXEN**. Problematiku neonacismu řeší i další protirasistické a protiteroristické složky EU, Rady Evropy, OBSE i OSN.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

PRÁVO PROTI NEONACISMU

Neonacistické aktivity jsou v ČR sankcionovány zákony v různých právních odvětvích. I když v těchto zákonech není neonacismus zmíněn přímo, jsou zde sankcionovány některé jeho podstatné programové či strategické prvky. Neonacisté se však snaží právní normy často obejít tím, že veřejně přímo neuvádějí své pravé cíle.

Tyto pravé cíle je mnohdy obtížné dokázat. Právní represe tak působí preventivně anebo jsou právní normy aplikovány pouze na zjevnou kriminalitu s neonacistickým extremistickým podtextem. Efektivitu právního působení proti neonacismu oslabuje i nejasný nebo nejednotný výklad řady právních norem.

V ČR je ústavou a zákony znemožněna činnost otevřeně neonacistických politických stran, politických hnutí a občanských sdružení. Rovněž podle práva není možné konat veřejná shromáždění s neonacistickým zaměřením a otevřeně organizovat neonacistické petice. Jak však již bylo uvedeno, neonacisté v těchto případech většinou nedeklarují své cíle přímo.

V ČR existuje v **trestním zákoníku (č. 40/2009 Sb.)** několik skutkových podstat trestných činů, které jsou často aplikovány v souvislosti s neonacisticky orientovanými pachateli. Jedná se především o následující paragrafy :

„§ 403

Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka

(1) Kdo založí, podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným podobně účinným způsobem, b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, c) spáchá-li takový čin jako voják, nebo d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

(3) Příprava je trestná.

§ 404

Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka

Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 odst. 1, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

§ 405

Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia

Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické nebo jiné genocidium nebo jiné zločiny nacistů a komunistů proti lidskosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

§ 355

Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

(1) Kdo veřejně hanobí

a) některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo b) skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) nejméně se dvěma osobami, nebo b) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

§ 356

Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

(1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo b) účastní-li se aktivně takovým činem činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.

§ 352

Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

(1) Kdo skupině obyvatelů vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(3) Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí ke spáchání takového činu.

Dále v trestním zákoníku existuje několik kvalifikovaných skutkových podstat násilných trestných činů (mj. vražda, ublížení na zdraví apod.), v nichž jsou zpřísněny tresty za to, pokud někdo spáchá takový čin „na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání“.

V ČR existují i další normy, které je možné v různých souvislostech aplikovat proti neonacismu (ať již v oblasti trestního práva, přestupkového práva, ústavního práva, pracovního práva apod.). Přehled a výklad těchto právních norem by však vyžadoval mnohem více prostoru, než umožňuje prostor tohoto příspěvku.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

DISKUSE O POSTUPECH PROTI NEONACISMU V ČESKÉ SPOLEČNOSTI

Do současného politického, mediálního, právního či pedagogického působení proti neonacismu se promítají širší společenské diskuse o pojetí a řešení tohoto problému. Existence těchto diskusí je běžnou součástí vytváření demokratické politické vůle ve společnosti a není třeba je vnímat jako něco, co by a priori oslabovalo postupy proti neonacismu. Je skutečností, že se je snaží pro svoji profilaci využít i neonacisté či jiní extremisté, jejich přítomnost a konečné cíle angažovanosti v nich by však měli demokratičtí aktéři demaskovat a odmítat je. Pokud bude pozornost zaměřena pouze na nejzávažnější diskuse, je třeba zmínit diskuse o konceptu extremismu, o politice neonacismu v kontextu politiky proti dalším formám extremismu a o míře právní represe vůči neonacismu a extremismu.

Část účastníků diskusí proti neonacistické politice odmítá státem preferovaný **koncept extremismu**, a tedy i souhrnné protiextremistické politiky. Tvrdí, že vychází z nejasného vymezení pojmu extremismus a část diskutujících odmítá společné podřazení neonacismu a nacionalismu do jedné kategorie s komunismem, anarchismem apod. Tvrdí, že se tím zastírá, že neonacismus je výrazem širších společenských tendencí a rasismu ve společnosti. Naproti tomu stojí argumentace, že extremismus je pojmem úředně vymezeným a jeho jednotlivé varianty je možné potírat při zohlednění jejich specifik, některé základní vlastnosti jsou však všem formám extremismu společné.

Další diskuse se vede o obdobném tématu. Část veřejnosti i politických a mediálních elit kritizuje na jedné straně silnou **právní represí** vůči neonacismu a údajnou toleranci k levicovému extremismu (komunismu a anarchismu). Naproti tomu někteří lidé poukazují na údajnou toleranci bezpečnostních složek k neonacistům či dokonce na sympatizování s nimi. V tomto kontextu je třeba upozornit na to, že protiextremistická politika se snaží zohledňovat aktuální problémy, české právo obecně umožňuje postupovat proti různým variantám extremismu a případné minulé a současné problémy je možné odstranit precizací této politiky a aplikací práva.

S výše uvedenými diskusemi souvisí i diskuse o tvrdosti právních postupů, především o **míře omezení svobody projevu**, ať již obecně nebo pouze ve vztahu k neonacismu. Spektrum názorů je v tomto směru široké – od zastánců podstatného zvýšení právní represe přes zastánce udržení současného stavu a případného upřesnění právních norem a jejich výkladu až po zastánce neomezené svobody projevu, včetně otevřeně neonacistických názorů. Důležité je, že demokratický politický systém v ČR tuto diskusi umožňuje a občané se mohou svobodně rozhodnout, jaký postoj budou v jejím rámci preferovat. To se pak promítá i do vytváření politické vůle.

Informace pro učitele

(Neo)nacismus v českých zemích

SHRNUTÍ

Politika proti neonacismu je součástí dalších politik, především protiextremistické politiky. Uskutečňuje se na vnitrostátní, evropské i globální úrovni. Jejimi aktéry jsou různé státní i nestátní organizace, přičemž z bezpečnostních složek hraje nejdůležitější roli ministerstvo vnitra, policie a zpravodajské služby. V ČR existují normy různých právních odvětví, které umožňují sankcionovat neonacistické aktivity, s jejich aplikací jsou však mnohdy spojeny problémy. Neonacisté se naučili pohybovat v českém právním prostředí. Při pedagogickém působení proti neonacismu je třeba osobní přístup a pedagog musí disponovat dostatečnou argumentační výbavou, díky níž přesvědčivě obhájí demokratické hodnoty a vyvrací neonacistické argumenty. O postupech proti neonacismu se v ČR vede svobodná politická diskuse.

Informace pro učitele

Aktivity českých neonacistů na internetu

Webová stránka neonacistické neregistrované organizace Národní odpor.

AKTIVITY ČESKÝCH NEONACISTŮ NA INTERNETU

František Valeš, Český helsinský výbor

VÝCHODISKO: SVOBODA PROJEVU A NESNÁŠENLIVOST NA INTERNETU

Svoboda projevu a s ní spojený zákaz cenzury patří k základním politickým právům,¹ na nichž je nutné v demokratické společnosti bezvýhradně trvat. Svoboda projevu znamená především právo mít názor a tento názor svobodně, bez omezení publikovat, a to bez zásahů státu, který je povinen pečovat o zachování plurality názorů. Svoboda projevu ovšem, v mezinárodněprávním i přirozeném pojetí, nemá povahu práva absolutního – její základní mezí, obdobně jako je tomu u ostatních základních práv a svobod, je míra, jakou je jejím uplatňováním zasahováno do lidských práv a právního postavení jiných osob nebo, v širším pojetí, jakým je narušován základní rámec hodnot, na nichž je založena demokratická společnost. Z toho důvodu mezinárodní i ústavní dokumenty počítají s **limity svobody projevu**,² vždy však v obecné a předvídatelné, tedy zákonné podobě. Mezi základní meze pak patří nezbytná **opatření pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost a ochranu veřejného zdraví a mravnosti**.

Toto obecné vymezení svobody projevu zde uvádím jako základní východisko pro sledování nesnášenlivosti na internetu, zejména pro vyrovnání se s případnými (a nikoliv výjimečnými) výtkami snah o cenzuru internetového prostoru. Internet je nepochybně platformou, charakterizovanou otevřeností, dostupností informací a jejich sdílením, jakož i možností projevovat či uplatňovat vlastní názory a myšlenky, tedy jakýmsi ideálním prostorem pro realizaci svobody projevu. Z perspektivy obecných mezí této svobody lze přitom dovodit, že internetové projevy nesnášenlivosti jsou zcela zřejmým překročením garantovaného projevování názoru, neboť:

- ¹ Viz zejména čl. 17 Listiny základních práv a svobod, čl. 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 10 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.
- ² Přičemž limity svobody projevu jsou její neoddělitelnou součástí.

Informace pro učitelevosti

Aktivity českých neonacistů na internetu

1. projevy nesnášenlivosti přímo či nepřímo **útočí na práva některých osob nebo skupin osob**, hanobí je, ponižují, zesměšňují či vyzývají k útokům namířeným proti nim či dokonce k jejich likvidaci, a to na základě rasistických a xenofóbních východisek,
2. velmi často je obsahovou součástí projevů nesnášenlivosti proti skupinám osob zároveň **schvalování protidemokratických a nelidských ideologií**, typicky nacismu, nebo zločinů proti lidskosti,
3. internetové projevy jsou náchylné k negativnímu ovlivňování rizikových uživatelů internetu, tedy dětí a dospívající mládeže, případně k jejich infiltraci a vytvoření xenofóbních či rasistických postojů,³
4. internet slouží jako prostor komunikace a organizace ultrapravicových, zvláště neonacistických hnutí, a šíření jejich postojů, z toho hlediska je též možné sledovat velmi jemnou hranici mezi internetovým projevem a faktickou nesnášenlivostní akcí.

Relevance tématu svobody projevu a jejích mezí, a to nejen v prostoru internetu, je prohlubována stávajícími tendencemi v českém neonacistickém hnutí, kdy právě údajné nepřipustné zásahy státu (alias Systému) do „neomezitelné“ svobody projevu se stávají základním bodem jejich PR.

³ Jsem toho názoru, že riziko ovlivnění dětských uživatelů internetu je zvyšováno schématickým charakterem nesnášenlivých projevů, tzn. černobílou vizí světa, kde na jedné straně stojí správný, „bílý“ hlasatel/příznivec extrémních postojů, na straně druhé nepřítel (např. příslušníci menšiny), který je zdůvodněním jakýchkoliv nespravedlností či nešvarů ve společnosti, subjektivně vzato pak může být přímo nebo přeneseně zdůvodněním neúspěchu jednotlivce v jeho vlastním životě.

Informace pro učitele

Aktivity českých neonacistů na internetu

NESNÁŠENLIVOST NA INTERNETU: ZÁKLADNÍ FORMY

Sledování nesnášenlivosti na internetu (Cyber Hate) nelze omezit pouze na aktivity neonacistických skupin, jakkoliv v jejich případě je tento fenomén nejvíce viditelný, obdobně se objevuje v internetových zdrojích jiných skupin a jednotlivců. **Kritériem posouzení, zda se jedná o nesnášenlivý projev, je obsah či motivace zásahu do práv jiných osob** jím činěného. Typickými kritérii jsou:

- rasismus, antisemitismus, antiislamismus, anti-imigrace, anti-antifašismus, xenofobie, nenávisť z dalších důvodů, zejména etnická a národnostní příslušnost, původ, náboženství, pohlaví, sexuální orientace, sociální nenávisť atd.,⁴
- zločiny proti lidskosti (v kontextu tohoto textu zejména nacismus, též však komunismus) a jejich schvalování,
- genocidium (zejména holocaust) a jeho popírání.

Nesnášenlivý kontext se v internetovém prostředí projevuje formami psaného textu (jenž lze považovat za základní prostředek šíření a podněcování nenávisť), zároveň ovšem obrazovým ztvárněním, využíváním nacistické a neonacistické symboliky (v podobě obrazových symbolů či slovnic a číselných šifer), filmem či hudební produkcí, též obchodními nabídkami (typicky v případě neonacistického oděvního průmyslu) a podpůrně odkazy na jiné internetové zdroje (ukazujícími na provázanost s jinými původci nesnášenlivosti, která může být dle mého názoru minimálně kvalifikována jako pomoc při šíření nesnášenlivosti).

Původce nesnášenlivých projevů v českém kontextu lze typologicky zařadit zejména mezi neonacisty a krajní nacionalisty.⁵ Společnou charakteristikou nesnášenlivosti v jejich podání je rasismus a jiné formy xenofobie, které se odlišují v příklonu neonacistů k podpoře a propagaci nacistických ideálů a zločinů, a to v internacionální perspektivě, na rozdíl od nacionalistů, usilujících zejména o národní suverenitu a češství. Z hlediska internetových zdrojů, na nichž se nesnášenlivost vyskytuje, je nutné věnovat pozornost především nesnášenlivým webovým stránkám (u nichž je nesnášenlivost „červenou nití“ jejich existence; typicky stránky organizovaných, legálních či nelegálních skupin, „politicky nekorektní“ informační portály, ale též osobní stránky či blogy), platformám web 2.0 (např. YouTube, MySpace, které jsou nejvýznamnější a nejhůře postižitelnou sférou šíření hudební a video nesnášenlivosti), diskusním fóřům (a to včetně nesnášenlivých příspěvků na fóřech neutrálních) a též peer-to-peer sítím.

⁴ Nelze opomíjet, že nesnášenlivým projevem je též projev motivovaný třídní či náboženskou záští a původcem nesnášenlivosti nemusí být nutně pouze ultrapravice, nýbrž též ultralevice či náboženské fundamentalistické směry.

⁵ Jedná se o zjednodušenou typologii (nutno konstatovat, že politologicky nepřesnou), která vychází ze statistik Českého helsinského výboru při provádění monitoringu internetu. Neonacisté a krajní nacionalisté patří k nejčtenějším původcům nesnášenlivosti, v jednotlivých případech však nelze opominout též skupiny ultrakatolické a chuligánské. Zároveň je třeba brát na zřetel, že ne všichni původci nesnášenlivosti se přímo hlásí k určité organizované skupině či formulované ideologii, lze je popsat jako nezařaditelné ad hoc autory nesnášenlivosti, kteří se však přibližují některému z těchto směrů.

Informace pro učitele

Aktivity českých neonacistů na internetu

Webová stránka Altermedia.info je příkladem stránky plně zapadající do kategorie internetové nesnášenlivosti. Pravidelně se na ní objevují články útočící vůči etnickým a národnostním menšinám, muslimům, imigrantům a homosexuálům.

MONITORING INTERNETOVÉ NESNÁŠENLIVOSTI

Základními metodami, které lze doporučit při zjišťování výskytu nesnášenlivých zdrojů na internetu, je jednak využívání standardních internetových vyhledávačů ve spojení s klíčovými slovními spojeními (tedy hesly, jež se typicky vyskytují v nesnášenlivých textech či symbolice),⁶ jednak využívání propojenosti nesnášenlivých zdrojů, tedy odkazů.

Český helsinský výbor za využití těchto metod prováděl plošný monitoring internetu, na jehož základě zjistil **226** internetových zdrojů v českém jazyce (ve všech formách uvedených výše, tedy včetně platform web 2.0). Analýzou těchto zdrojů dospěl k obsahové typologizaci do tří kategorií:

TENDENČNÍ A RYZE NACIONALISTICKÉ NEBO VLASTENECKÉ (CCA. 40%)

Jedná se o poměrně širokou část internetových zdrojů, u nichž lze sledovat nesnášenlivý podtext, případně provázanost s nesnášenlivými zdroji, ten je však umně skryt mezi řádky a není jednoznačně kvalifikovatelný. Z hlediska sledování nesnášenlivosti se jedná o zdroje mezní, jejich základní obsahovou charakteristikou je ochrana národních zájmů, suverenity a češství, zpochybňování teze multikulturalismu a vyjadřování pochybností či nepřízně vůči EU, případně USA. Z hlediska pojmání nesnášenlivosti jako meze svobody nelze tyto zdroje považovat za právně nepřijatelné, lze však u nich pozorovat zřejmou provázanost či názorovou shodu s nesnášenlivými zdroji a jednotlivé nesnášenlivé ataky, případně též ultrakonzervativní a neofašistické trendy. Patří sem například Vlastenecká fronta, Fragmenty.cz, Právo a Spravedlnost, Svědomí.

6 Rámec klíčových slov, využívaných a ověřených Českým helsinským výborem, viz www.helcom.cz.

Informace pro učitele

Aktivity českých neonacistů na internetu

NESNÁŠENLIVÉ – RYZE NESNÁŠENLIVÉ NEBO KRAJNĚ NACIONALISTICKÉ (CCA. 15%)

Jedná se o zdroje plně zapadající do kategorie internetové nesnášenlivosti, charakterizované nacionalistickými schémata doplněnými o nesnášenlivost zejména ve formách: rasismu a nenávisti vůči etnickým a národnostním menšinám (jehož adresátem jsou především Romové), antiislamismu, anti-imigraci, anti-semitismu, homofobie. Mezi ně patří Národní strana, Národní garda, Dělnická strana, Národní myšlenka, Národní tisková agentura, Altermedia, Zvědavec, Chceteje.cz.

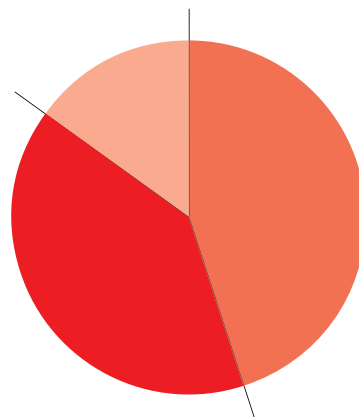
Specifická pozornost v rámci této skupiny musí být věnována **krajně pravicovým politickým stranám**. Zejména v případě Národní strany a Dělnické strany lze sledovat nepochybný nesnášenlivý kontext v obsahu jejich webových stránek, s populistickým zaměřením zvláště proti Romům, cizincům, sexuálním menšinám. Právě jejich internetová prezentace (společně s vydáváním tiskovin) je podstatným zdrojem informací o jejich politickém a názorovém směřování, které by měly mít svůj odraz v zachycení jejich právního statutu – jsem toho názoru, že informace z internetových portálů těchto uskupení opakovaně zavdávají důvod k iniciaci jejich rozpuštění pro rozpor se zákonem o sdružování v politických stranách a hnutích. V případě Dělnické strany je dále nutno uvést (ačkoliv tato skutečnost dosud nevyplývá z jejich webových stránek přímo), že se její prezentace pohybuje na hranici krajního nacionalismu a neonacismu, a to včetně minimálně nepřímých odkazů na symboliku Národního odporu či proklamace spolupráce s neonacistickými skupinami (např. Autonomními nacionalisty, Resistance Women Unity nebo též německou NPD).

NEONACISTICKÉ (CCA. 45%)

Neonacistické internetové zdroje jsou charakteristické neskrývanou jednoznačně protiprávní a nesnášenlivou povahou, přímo se hlásí k odkazu nacismu a jeho následovnictví. Základní ideou je nacionální socialismus, kult nacistických zločinců, radikální antisemitismus a rasismus, popírání holocaustu, nacistická a neonacistická symbolika, násilí, boj proti Systému a s ním spojené mučednictví (POW – podpora tzv. Prisoners of War). Velmi často jsou charakterizované profesionalitou jejich tvůrců (pokud se týče zpracování webových stránek), ve valné většině případů jsou registrovány v zahraničí, případně se jedná o české verze či oddíly mezinárodních zdrojů. Např. Národní odpor, Autonomní nacionalisté, White Justice, Blood and Honour, NSEC (Nacionálně socialistické vzdělávací centrum), Národní vzdělávací institut, Resistance Women Unity, Women Side, Bratrstvo, Planeta opic, Anežka Hrůzová.

Graf nesnášenlivých zdrojů na internetu v českém jazyce.
K srpnu 2008 bylo nalezeno 226 webů.

■ Tendenci a ryze nacionalistické nebo vlastenecké	40%
■ Neonacistické zdroje	45%
■ Nesnášenlivé – ryze nesnášenlivé nebo krajně nacionalistické	15%

Informace pro učitele

Aktivity českých neonacistů na internetu

Charakteristické znaky neonacistických internetových zdrojů:

- formální, popř. alespoň faktická provázanost internetové stránky s konkrétním neonacistickým hnutím
- neskrývaná prezentace názorové orientace uskupení, radikálnost
- v závislosti na radikálnosti hnutí je u některých serverů před jeho vstupem povinná registrace (běžná registrace – heslo a login, nebo ověřená registrace – povolená administrátorem)
- internetový portál slouží k prezentaci cílů uskupení a názorové orientace členů uskupení (typická je oficiální deklarace cílů uskupení, názorová prohlášení, kodexy jednání členů, statuty atd.)
- prezentací oficiálních stanovisek hnutí dochází nejen k vymezení hnutí navenek, ale i k získávání nových příznivců (návodnost, propagace)
- internetový portál slouží k faktickému organizování hnutí (organizace koncertů, pochodů, setkání atd.)
- napojení příslušného serveru na ostatní portály krajně pravicové sféry (internetové odkazy, typická provázanost scény) a na zahraniční neonacistické zdroje
- internetové portály nabízejí ke stažení publikace autorů, na nichž jsou neonacistická hnutí ideologicky postavena, a tiskoviny vydávané příslušnými hnutími (např. Max Hammer, publikace *Cesta vpřed – Blood and Honour*; A. Hitler, *Mein Kampf*, *Turnerovy deníky* atd.)
- prezentace idolu vůdce, popř. mučedníka (např. Skružný, Pechanec, osoby stíhané a odsouzené v souvislosti „s uplatňováním práva na svobodu projevu“ atp.)
- napojení na průmysl související s krajně pravicovou scénou (oděvní průmysl a hudba)
- registrace internetové domény u zahraničního registrátora.

Informace pro učitele

Aktivity českých neonacistů na internetu

METODY POSTUPU PROTI INTERNETOVÉ NESNÁŠENLIVOSTI A JEJICH ÚSKALÍ

Za základní cíl postupu proti internetové nesnášenlivosti lze považovat na jedné straně odstranění nebo znepřístupnění nesnášenlivého zdroje, na straně druhé postih (trestněprávní či správní) jeho původce nebo jiného odpovědného subjektu. Účelem znepřístupnění zdroje je ochrana či podpora obětem či adresátům nesnášenlivosti a zároveň znemožnění dalšího šíření nesnášenlivého textu, a to také v kontextu již zmiňované ochrany dětí a mládeže jako skupiny uživatelů internetu nejvíce ohrožené infiltrací nesnášenlivými postoji. Sankce vůči původci plní účel, vyplývající obecně z penologického pojetí sankce⁷, v prostředí internetu má však navíc, dle mého názoru, významnou roli pro uvědomění si a přijetí odpovědnosti za vlastní jednání a jejich dopady (a to z hlediska vesměs anonymní povahy internetu a obecné představy beztrestnosti či složité možnosti odhalení při jednáních činěných internetem).

ÚSKALÍ BOJE S INTERNETOVOU NESNÁŠENLIVOSTÍ

Postihování internetové nesnášenlivosti, obdobně jako jiných forem internetové kriminality, je zásadním způsobem stěžováno složitostí internetových sítí. Pokud opomineme praktickou nemožnost lokalizace všech či většiny nesnášenlivých zdrojů a též flexibilitu internetu včetně možnosti takřka okamžité re-registrace a obnovení přístupu k nesnášenlivému obsahu (idea překonání tohoto fenoménu či idea „snášenlivého internetu“ by samozřejmě byla naivní a vyvolávala by podezření na aplikaci nedemokratické internetové cenzury), základními úskalími je identifikace pachatele či původce nesnášenlivosti a možnost registrace domén v zemích, v nichž není na nesnášenlivost pohlíženo jako na protiprávní jednání.

V tomto kontextu je nutné zmínit především **registraci domén ve Spojených státech amerických**. Jedná se o praxi, které využívají vesměs všechny české neonacistické i další skupiny, potažmo neonacisté z ostatních evropských zemí. Americké pojmání nesnášenlivosti je zahrnuto v Prvním dodatku Ústavy USA, zaručujícím prakticky neomezenou povahu svobody projevu, a to včetně projevů nesnášenlivých. Z tohoto východiska se odvíjí skutečnost, že americké státní instituce prakticky odmítají spolupracovat při postihování s orgány činnými v trestním řízení a formální postup zejména proti internetovému neonacismu je tím prakticky zmražen.

Identifikace odpovědné osoby

Odpovědnost za konkrétní nesnášenlivý projev má v tomto kontextu vždy autor, jehož identifikace je však vzhledem k povaze internetu (zejména otevřenosti a anonymitě) často značně složitá. Vedle autora (původce) je nutné sledovat další kategorie subjektů, u nichž je dána určitá míra odpovědnosti, přičemž se jedná zejména o vlastníka domény, administrátora, registrátora, provozovatele serveru. Není-li možné identifikaci odpovědných subjektů provést přímo prostřednictvím inkriminovaného internetového zdroje, jsou základním nástrojem pro identifikaci těchto subjektů registry center přidělování domén, v českém prostředí (tedy u domén prvního řádu s koncovkou „.cz“) na webových stránkách <http://nic.cz>, u jiných domén prvního řádu např. <http://who.is>. Konkrétní doporučení k identifikaci odpovědné osoby viz www.hel-

⁷ Tzn. účel výchovný, zabrahující páčání nedovoleného jednání, ochrana společnosti, výchovné působení na společnost.

Informace pro učitele

Aktivity českých neonacistů na internetu

com.cz. Je však nutné předeslat, že informace získatelné tímto způsobem neodpovídají vždy skutečnosti, v těchto databázích není vyloučena anonymizace či uvádění klamných údajů (což je typické u českých neonacistů). Konkrétní informace, resp. identifikační údaje konkrétních osob (vlastníků domén, administrátorů atd.) musejí uchovávat subjekty uskutečňující registraci domén, nejedná se však o údaje veřejné. Prostřednictvím uvedených nástrojů lze zjistit identitu konečného poskytovatele informační služby, obdobně jako zemi registrace domény. Tyto údaje pak lze využít při neformálním postupu, viz dále.

Zvláštní význam má **odpovědnost poskytovatele informační služby** (provider, resp. vlastníka domény a administrátora). Východiskem české právní úpravy je zák. č. 480/2004 Sb. o některých službách informační společnosti. Právní úprava je založena na mezinárodní standardech informačního práva, vychází z principu neodpovědnosti provozovatele internetové sítě za obsah, který je ukládán jinými subjekty (těž z objektivní nemožnosti toho, aby provozovatel znal veškerý obsah sítě, který je něj ukládán jinými uživateli). Provozovatel v tomto kontextu odpovídá zejména za takový obsah, který sám iniciuje nebo změní. Za obsah poskytnutý jiným uživatelem odpovídá pouze v případě, že:

- vzhledem k předmětu své činnosti a okolnostem a povaze případu mohl vědět, že obsah ukládaných informací nebo jednání uživatele je protiprávní,
- prokazatelně se dozvěděl o protiprávnosti obsahu nebo jednání uživatele a neučinil kroky k odstranění nebo znepřístupnění informací.

Přitom platí, že provozovatel není povinen aktivně prohledávat síť internetu, již provozuje.

Z uvedeného vymezení odpovědnosti provider se odvozuje první krok při **právním postupu při odstranění nesnášenlivého obsahu** – tedy iniciace provider, resp. informování ho o nesnášenlivém obsahu internetového zdroje, a to ideálně včetně rámcové právní analýzy konkrétních pasáží obsahu (nelze totiž spravedlivě požadovat po providerovi, aby byl vždy schopen právního úsudku co do trestnosti konkrétních ataků internetové nesnášenlivosti). Zároveň je třeba dbát na uložení či archivaci příslušného obsahu, a to takovým způsobem, aby byla zřejmá jednak doba zachycení, jednak doména a umístění v internetu (např. zálohování, využití nástroje CamStudio, natočení na videokameru apod.), a to jako podkladu či důkazu pro případné trestní řízení. Tato informace směrem k providerovi je přesně naplněním zákonné úpravy – v tomto okamžiku se již stává odpovědným za obsah, neboť se o něm a o jeho protiprávní povaze dozvěděl. Vedle toho, a to optimálně simultánně, je samozřejmě namístě podání podloženého podnětu orgánům činným v trestním řízení – daná problematika spadá především do odborné působnosti oddělení informační kriminality Policie ČR, případně Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (zejména v případě zjevných internetových aktivit neonacistických skupin).

MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ RÁMEC BOJE S INTERNETOVOU NESNÁŠENLIVOSTÍ

Vzhledem k povaze internetu (jakožto fenoménu univerzálního) je pro postihování této formy nesnášenlivosti nezbytným východiskem mezinárodní spolupráce. Na půdě Rady Evropy byly přijaty dva základní dokumenty stanovící mezinárodní standardy boje s internetovou nesnášenlivostí, a to:

- Úmluva o internetové kriminalitě (Convention on CyberHate, CETS No.: 185, z roku 2001),
- Protokol k úmluvě o trestání rasistických a xenofobních jednání páchaných počítačovými systémy

Informace pro učitele

Aktivity českých neonacistů na internetu

(Additional Protocol to the Convention on cybercrime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems, CETS No.: 189, z roku 2003).

Základním obsahem těchto dokumentů jsou standardy, jichž musí všechny smluvní státy dbát při stíhání internetové kriminality (včetně zakotvení příslušných trestných činů do vnitrostátního práva), především však nastavení účinné mezinárodní spolupráce při tomto postupu, včetně poskytování informací o pachatelích a vydávání pachatelů k trestnímu řízení. Dodatkový protokol v daném kontextu stanoví povinnost států kriminalizovat jednání spočívající v distribuci a zpřístupnění rasistických a xenofobních obsahů. Jednání, motivovaná rasou, barvou, etnickou a národnostní příslušností, původem a náboženstvím obětí (resp. adresátů), která musí být ve všech signatářských státech trestná, pak jsou:

- vyhrožování skupině nebo jednotlivci,
- hanobení skupiny nebo jednotlivce,
- popírání, hrubé zlehčování nebo schvalování genocidia či zločinů proti lidskosti (ve smyslu Mezinárodního trestního tribunálu v Norimberku či jiných),
- napomáhání a návod k takovým jednáním.

Oba zmiňované dokumenty jsou vedle všech členů Rady Evropy otevřeny k podpisu Kanadě, Japonsku, Jihoafrické republice a USA. V případě ratifikace dodatkového protokolu ze strany Spojených států (Úmluvu ratifikovaly v roce 2006), tedy nastavení právního východiska pro omezení volnosti registrace neonacistických webů v USA, by došlo k nastavení prostoru pro skutečně účinné potírání internetové nesnášenlivosti (předpokladem ratifikace však jsou složitá diplomatická jednání, neboť dle oficiálních vyjádření americké vlády je Protokol v rozporu s ústavním pořádkem USA). Bohužel je však nutno konstatovat, že Česká republika Úmluvu dosud neratifikovala, k dodatkovému protokolu dosud ani nepřistoučila.

TRESTNĚPRÁVNÍ RÁMEC INTERNETOVÉ NESNÁŠENLIVOSTI⁸

Česká právní úprava obsahuje celkem vhodné definice trestných jednání, která lze sledovat v prostředí internetové nesnášenlivosti, zároveň odpovídají jednání ve smyslu Dodatkového protokolu. Překážkou pro jejich aplikaci jsou již uvedená úskalí s identifikací pachatele a s registrací nesnášenlivých zdrojů zejména v USA, zároveň však nedostatečná kapacita policie při stíhání nesnášenlivých projevů a zdá se, že též přetrvávající nezájem orgánů činných v trestním řízení posuzovat internetovou nesnášenlivost jako relevantní společensky nebezpečné jednání. Základní formy aktů, které lze podřadit pod jednotlivé skutkové podstaty trestných činů, jsou:

- hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení (§ 198 trestního zákona),
- podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv (§ 198a trestního zákona),
- podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka (§ 260 trestního zákona),
- veřejné projevy sympatií takovému hnutí (§ 261 trestního zákona),
- popírání, schvalování, zpochybňování nebo ospravedlňování genocidia a zločinů proti lidskosti (§ 261a trestního zákona),
- vyhrožování usmrcením, ublížením na zdraví nebo škodou velkého rozsahu (násilí proti jednotlivci nebo skupině osob dle § 196 odst. 2 trestního zákona).

⁸ Pro bližší informace o trestněprávní kvalifikaci nesnášenlivých projevů na internetu viz www.helcom.cz.

Informace pro učitele

Aktivity českých neonacistů na internetu

ALTERNATIVNÍ POSTUPY PROTI INTERNETOVÉ NESNÁŠENLIVOSTI

Bylo již konstatováno, že přestože právo vnitrostátní i mezinárodní zná adekvátní instrumenty k postihu internetové nesnášenlivosti, v mnohých případech je prakticky nelze využít s ohledem na objektivní překážky formálního postupu. V tomto kontextu lze uvést několik doporučení pro neformální postupy v boji s internetovou nesnášenlivostí, hlavně pro potírání aktivit neonacistů na internetu. Zejména tím mám na mysli webové stránky registrované v USA.

Při potírání neonacistických aktivit na webu lze doporučit využívání mezinárodní spolupráce na nevládní bázi, zejména mezinárodní sítě organizací **INACH** – International Network Against CyberHate⁹ (www.inach.net).

Podnět providerovi – kontaktovat všechny odpovědné subjekty

Vedle vlastníka domény či providera (jejichž identita dle whois apod. je mimoto pochybná) lze doporučit kontaktování provozovatele serveru (např. za využití tzv. abuse contact), na němž je doména registrována. Přitom je žádoucí apelovat na morální principy a trestnost takového jednání v ČR, na dopad internetové nesnášenlivosti na oběti či společnost v ČR, poukázat na „reálné“ aktivity např. neonacistů prezentujících se v daném zdroji, doplnit překladem a právní kvalifikací. Zejména je ovšem vhodné seznámit se s **obchodními podmínkami** daného provozovatele serveru – i v USA je v těchto podmínkách často zakázáno umísťování nesnášenlivých obsahů.

Špatná reklama

Při zjištění subjektů, jejichž stránky hostují na tomtéž serveru jako např. neonacisté, lze kontaktovat všechny tyto subjekty a informovat je o obsahu jejich „sousedů“ na serveru. Špatnou reklamou lze zároveň upozornit veřejnost na skutečnost, že provozovatel serveru poskytuje prostor neonacistům. Obdobně lze kontaktovat bankovní společnosti, jež inzerují neonacisté jako prostředek pro bezhotovostní platby ve svých internetových obchodech.

V případě alternativních metod se jedná o postupy, které snad přímo nesnášenlivé aktivity neznemožní, minimálně však jejich původcům způsobí potíže při šíření nesnášenlivosti či jim jejich roli znesnadní.

Tento text vychází ze zkušeností Českého helsinského výboru při realizaci projektu Monitoring internetového extremismu jako metoda boje proti diskriminaci a rasismu. Zdroj: www.helcom.cz.

9 Český helsinský výbor je členem této sítě.

Informace pro učitele

Symbolika neonacistických skupin

SYMBOLIKA NEONACISTICKÝCH SKUPIN

Ondřej Cakl, Klára Kalibová, Tolerance a občanská společnost, o.s.

Symbyly jsou významným nástrojem, které neonacistické hnutí využívá k vzájemnému rozpoznání a komunikaci, vnější identifikaci s myšlenkami nacionálního socialismu, k vyjádření vzájemné sounáležitosti a v neposlední řadě k projevení rasistických nebo xenofobních myšlenek.

Podstatou symbolů je veřejná prezentace myšlenky směřující k určitému cíli. Jakkoli není možné trestněprávně postihnout použití symbolu jako takové, je možné postihnout účel, ke kterému byl symbol zneužit (podněcování k nenávisti, hanobení skupiny osob, vyzývání k násilí). Proto je potřeba pochopit význam symboliky v celém jeho kontextu a v historických, politických a sociálních souvislostech, ve kterých je neonacisty použit.

Znalost symboliky neonacistických hnutí umožňuje rozeznat sympatizanty neonacistických hnutí, pochopit sdělení vložená do jednotlivých symbolických zobrazení a zaujmout odpovídající postoj vůči těmto osobám a sdělením.

Zkoumat a následně porozumět symbolice neonacistických hnutí nelze izolovaným způsobem. K poznání charakteru konkrétního symbolu je potřeba historických, sociologických, politologických a právních znalostí.

Symbyly jsou neonacistickými aktivisty užívány dynamickým způsobem. Mění se vlivem státní represe, která veřejné užívání symbolů sloužících k šíření myšlenek neonacismu postihuje, vlivem vlastního vývoje neonacistické subkultury, a v neposlední řadě v souvislosti s módními vlivy, které ovlivňují i neonacistické hnutí.

Neonacisté užívají symboly na třech základních úrovních, které se vzájemně prolínají. V první řadě je prostřednictvím symbolů vytvářena mytologie, vlastní tradice a vizualizace myšlenek neonacistického hnutí, za druhé slouží symboly k projevení vzájemné sounáležitosti a k vnější identifikaci příznivců neonacistického hnutí a za třetí jsou prostřednictvím symbolů prezentovány myšlenky a postoje neonacistů.

Informace pro učitele

Symbolika neonacistických skupin

MYTOLOGIE

Neonacistické hnutí přímo navazuje na ideologii **nacionálního socialismu**, za tímto účelem přejímá také řadu symbolů, které byly nacionálním socialismem využity a zneužity (svastika, Totenkopf) či přímo vytvořeny (SS) a představují tak spojnicí s myšlenkami národnostní, etnické a sociální nerovnosti, resp. nadřazenosti árijské, resp. bílé rasy.

Některé další symboly pochází ze **starogermánské** nebo **vikingské** historie. V neposlední řadě jsou samotnou neonacistickou subkulturou ve snaze konstituovat vlastní nosnou vizuální tradici a mytologii vytvářeny **nové symboly**.

IDENTIFIKACE

Prostřednictvím symbolů se neonacisté identifikují s myšlenkami a cíli své ideologie, deklarují se jako součást neonacistického hnutí nebo jeho sympatizanti. V této funkci působí symboly jako nástroj, prostřednictvím kterého se sympatizanti neonacistického hnutí jednak vymezují vůči osobám stojícím vně tohoto hnutí, jednak jako nástroj, který jim slouží jako vzájemný rozpoznávací znak. Tuto funkci plní symboly zejména v podobě **oděvních značek, nášivek a odznaků**.

PREZENTACE MYŠLENEK A POSTOJŮ

Symbolika představuje významný nástroj užívaný na všech úrovních neonacistické komunikace – demonstracích, webových stránkách, v textech písní, při vzájemné komunikaci. Užívání zástupných symbolů umožňuje vyjádřit rasistické, xenofobní a antisemitské myšlenky způsobem, který není otevřeně rasistický, xenofobní či antisemitistický, resp. nemusí tak být vnímán, a je tedy obtížně stíhatelný. Myšlenky, které nemohou být projeveny v běžné komunikaci, protože by ten, který je vysloví nebo jiným způsobem zveřejní, mohl být stíhán, jsou nahrazeny **symboly**. Jako příklad může sloužit užití číslovky 88 na konci sdělení šířeného mezi neonacisty. V kontextu neonacistické subkultury půjde o pozdrav Heil Hitler (číslo 8 označuje písmeno H v abecedě, tedy 88 = HH, zkratka pro Heil Hitler).

KDE JE MOŽNÉ SE S NEONACISTICKOU SYMBOLIKOU SETKAT

V první řadě je neonacistická symbolika užívána jako součást oděvů novodobých sympatizantů nacionálního socialismu. Původně se jednalo především o nášivky a odznaky, od poloviny devadesátých let ve větší míře vznikají **oděvy** určené nebo užívané specificky právě neonacisty. Nejvýznamnější v tomto ohledu je především německá oděvní značka **Thor Steinar** a české **Grassel** a **Nibelungen**, slovenské **Eighty Eight**.

Symbolika se zobrazuje také v podobě **vlaček a transparentů** užívaných na demonstracích a dalších veřejných shromážděních. V první řadě se jedná o zástavy jednotlivých neonacistických skupin (Národní odpor, Autonomní nacionalisté), dále jsou prostřednictvím symbolů na transparentech deklarovány základní témata konkrétních veřejných manifestací, například Rudolf Hess – Martyr des Friedens (Rudolf Hess – mučedník míru). Na většině demonstrací se objevují vlajky v trojbarevné kombinaci symbolické pro období Třetí říše, **černo-bílo-červené trikolóře** (schwarz-weiss-rot).

Informace pro učitele

Symbolika neonacistických skupin

Symbolika je neonacisty využívána při **grafické úpravě tištěných materiálů**, CD bookletů, materiálů šířených po internetu a webových stránek. Grafická úprava textu nebo webových stránek zpravidla využívá stylizovaného písma a barevnosti. Běžně se autor článku podepisuje kryptogramem 88, resp. 88/14. Obaly s White Power Music jsou dalším prostorem, kde jsou znázorňovány starogermánské runy či symbolika nacistického Německa. Obal CD tak presumuje jeho obsah, je pro posluchače čitelnější a v této souvislosti i prodávanější. Symbolická hesla a slogany jsou skandovány na koncertech.

Mezi neonacisty je stále oblíbenější nechat se tetovat motivem se stylizovaným starogermánským hrdinou, vojákem SS, vikingskou runou či symbolickým nápisem.

Také názvy hudebních rasistických kapel jsou užívány v symbolické rovině. Souvislost s nacismem, rasovým či jiným násilím, netolerancí a vyzýváním k nenávisti je patrná především z kapel napojených na hudební průmysl organizovaný Blood and Honour. Symbolický název má například plzeňská neonacistická kapela Conflict 88, hodonínská Agrese 95 nebo německá kapela Agitator.

V neposlední řadě jsou texty produkovány neonacisty nebo jejich sympatizanty plné symbolických zobrazení, odkazů a historických, politických, mytologických souvislostí.

Symbol svastiky se objevuje například v textu písně české neonacistické kapely Imperium:

Destrukce tvého myšlení, ukřižování srdce.

Budoucnost dalších století, pro někoho hra, pro někoho přežití.

Nepřichází vykoupení, jen uvěznění a ponížení

Spasitel našich duší umírá, není léku na vysvobození?

Svastika místo srdce, v mysli nenávisť.

Láska se z tebe vytrácí, cítíš bolest, nemáš sílu jít dál!

Ref:

Hej! Vše ti vzali, tak běž a zabíjej!

Odpovědnost žádná, tak běž a zabíjej!

Nemáš na výběr, tak běž a zabíjej!

Nemáš na výběr, tak běž a zabíjej!

Z měst zbyly jen ruiny, z lidí otroci bez jména.

Evropa silná a hrdá se změnila ve slabou a zlomenou!

Informace pro učitele

Symbolika neonacistických skupin

ČLENĚNÍ NEONACISTICKÉ SYMBOLIKY

Symbyoly užívané v současnosti neonacisty lze rozdělit podle několika hledisek. Podle původu, významu pro neonacistickou subkulturu a vnímání většinovou společností je možné rozlišovat následující skupiny symbolů:

1) symboly historické, otevřeně související s nacistickou ideologií nebo rasismem

V souvislosti s vytvářením mýtu Třetí říše bylo lidry nacionálního socialismu využito řady symbolů. Jako nejvhodnější byly zvoleny předrunové symboly (hákový kříž), keltské, starogermánské a vikingské runy (Sig-Rune, Wolfangel, Leben-Rune, Odal-Rune aj.), kříže (hákový kříž, keltský kříž) a staroněmecký symbol smrtihlava (Totenkopf). Jednotlivé symboly sloužily k označení nacistických jednotek (SS, SA, divize Waffen SS aj.), organizací v rámci NSDAP (projekt Lebensborn, Rasový a osídlovací úřad) a státních organizací. Řada z těchto symbolů je v současnosti užívána aktivními neonacisty právě proto, že přímo souvisí s ideologií nacionálního socialismu, se kterou chtějí aktivisté vyjádřit svou sounáležitost, sympatii či oddanost k ní.

SS Totenkopf

Obecnou veřejností jsou tyto symboly zpravidla rozeznávány jako přímo související s nacionálním socialismem nebo rasismem, jako takové jsou vnímány jako problematické, a oprávněně stíhatelné. V evropském prostoru je veřejné užívání těchto symbolů na demonstracích a jiných veřejných shromážděních v současnosti fakticky znemožněno státní represí, která svoji odůvodněnost odvozuje od rozsudku Norimberského tribunálu, který nacistické organizace postavil mimo zákon.

Na rozdíl od veřejných shromáždění jsou symboly nacionálního socialismu i nadále užívány na webových stránkách některých neonacistických organizací. I zde je přitom rozdíl v zobrazování otevřeně nacistických symbolů. Zatímco militantní neonacistické organizace (Combat 18, Blood and Honour) nemají problém se zobrazováním hákového kříže, Totenkopfu apod. na svých webových stránkách, především kvůli tomu, že se jinak veřejně neprezentují a neusilují o legální vstup na politickou scénu, uskupení, která o další veřejnou aktivitu usilují (Národní odpor, Autonomní nacionalisté), jsou vůči těmto symbolům zdrženlivá a užívají zástupné symboly. Typicky může jít například o využívání trikolóry schwarz-weiss-rot, která v kontextu užití neonacisty odkazuje ke státním barvám Třetí říše.

2) novodobé symboly vzniklé v rámci neonacistické subkultury

Neonacistická subkultura vytváří řadu vlastních původních symbolů, které jsou následně využívány ke vzájemné komunikaci a komunikaci vlastních myšlenek navenek. Jedná se zejména o názvy neonacistických a rasistických kapel (Skrewdriver, Brutal Attack, Landser), názvy organizací a politických stran (BaH – Blood and Honour, C18 – Combat 18, NPD – Národně demokratická strana Německa), názvy kampaní (Anti-antifa, GNLS – Good Night Left Side, RAC – Rock Against Communism), značky oblečení (Thor Steinar, Grassel), slogany (Wir sind wieder da – My jsme znovu tady, Opa war Recht – Děda měl pravdu).

Combat 18

Informace pro učitele

Symbolika neonacistických skupin

Koncem devadesátých let byla díky státní represi otevřeně rasistická a nacistická hesla vystřídána symbolickými slogany a zkratkami. Nejčastěji se používají zkratky RAHOWA (Racial Holy War), ZOG (Zionist Occupation Government), ACAB (All Cops Are Bastards – Všichni poldové jsou bastardi) apod.

Novodobé symboly nemusí být veřejností rozeznávány jako neonacistické a tedy problematické, vyžadující státní represi. Tyto symboly představují pro neonacistickou subkulturu významný komunikační prvek obdobně důležitý jako výše uvedené historické symboly. Některé ze symbolů (např. GNLS) přímo útočí na určité skupiny obyvatel a jejich právo na existenci, a mohou tedy být přímo trestněprávně postižitelné.

3) symboly, kterým neonacistická subkultura dala nový vlastní význam

Jedná se o symboly a znaky, které vznikly a běžně jsou užívány ve zcela jiném kontextu, než ve kterém je užívají neonacističtí aktivisté. V tomto smyslu byly neonacisty (obdobně jako předtím nacisty) využity zejména runy, znaky, tradice a mytologie spojená s vikingskou a starogermánskou historií. Runy a znaky mohou být různým způsobem modifikovány či vzájemně propojovány v nové tvary (například symbol oděvní značky Thor Steinar spojoval symbol runy Vlíčí hák a runy života).

Thor Steinar

Neonacistické hnutí specificky využilo i některé oděvní značky (Lonsdale, Fred Perry), které jsou v současnosti, ne zcela šťastně, širokou veřejností považovány za značky neonacistické, resp. značky rasistických skinheads.

Neonacisty jsou s oblibou symbolicky užívána i určitá čísla. V podání neonacistů a rasistických skinheads čísla zpravidla představují pořadí písmen v abecedě. Typicky se jedná o čísla 18 (AH – Adolf Hitler), 88 (HH – Heil Hitler), 28 (BH – Blood and Honour). Dále je používáno číslo 14, počet slov anglické věty (We must secure the existence of our people and a future for white children), resp. v českém prostředí číslo 10 (My musíme chránit existenci svých lidí a budoucnost bílých dětí).

Za symboly svého druhu je možné považovat některé z významných postav národního socialismu nebo novodobého rasismu. Jeden z předních nacistů, spoluzakladatel NSDAP a spoluautor norimberských zákonů, Rudolf Hess, symbolizuje pro neonacisty mučedníka míru a na jeho počest jsou pravidelně pořádány neonacistické demonstrace a pochody. Novodobou ikonou je pak zakladatel whitepower music a Blood and Honour – Ian Stuart Donaldson, který zpopularizoval nacismus mezi evropskými rasistickými skinheads.

SYMBOLIKA NEONACISTICKÝCH HNUTÍ A JEJÍ TRESTNĚPRÁVNÍ POSTIŽITELNOST

Symboly představují pro neonacistickou subkulturu významný prostředek, prostřednictvím kterého se identifikují s ideologií nacionálního socialismu. Dlouhodobě je diskutováno, zda užívání symbolů má být trestněprávně postihováno, popřípadě za jakých podmínek a jak konkrétně. Samostatně stojící symboly představují zástupné znaky, jejichž užívání může být postihováno až v okamžiku, kdy je poznán význam konkrétního symbolu a podstata použití tohoto symbolu.

Informace pro učitele

Symbolika neonacistických skupin

Vzhledem k tomu, že symboly jsou užívány k vzájemné komunikaci, identifikaci a prezentaci myšlenek, představuje postup proti užívání některého ze symbolů zásah do ústavně zaručené svobody projevu. Listina základních práv a svobod, ve které jsou svoboda projevu, právo na informace a zákaz cenzury zakotveny v článku 17, zároveň umožňuje toto právo omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Při tomto omezení zároveň musí být šetřena podstata a smysl tohoto práva a omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Zákonem, kterým je možné v konkrétním případě užívání (neo)nacistických symbolů omezit, je trestní zákon, konkrétně zejména ustanovení upravující skutkové podstaty trestných činů

§ 198 – Hanobení národa, rasy a přesvědčení

§ 198a – Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

§ 260 – Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka

§ 261 – Veřejné projevování sympatií k hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka

§ 261a – Veřejné popírání, zpochybňování nebo schvalování nebo ospravedlňování nacistické nebo komunistické genocidy nebo jiných zločinů nacistů nebo komunistů proti lidskosti

Prokazování skutečnosti, že se některého z uvedených trestných činů osoba dopustila veřejným užitím symbolu, je poměrně složitý proces, při kterém je nezřídka potřeba posudku soudního znalce.

Uvedených trestných činů se osoba může dopustit veřejným užitím konkrétního symbolu. Symbol je nošen veřejně, je-li nošen před nejméně dvěma lidmi. Proto je možné na některých neonacistických veřejných shromážděních vidět osoby, které mají páskou přelepeny části oblečení nebo tetování, zakrývají tak symboly, za jejichž veřejné užití by jim mohl hrozit trestněprávní postih.

Aby mohla být osoba, která symbol veřejně užije, trestněprávně odpovědná, je potřeba, aby užitím symbolu naplnila tzv. materiální stránku trestného činu. Tedy, aby jednání, ke kterému bylo symbolu užito, bylo pro společnost natolik nebezpečné, aby bylo chráněno trestněprávní sankcí. Nebezpečnost trestného činu pro společnost závisí na posouzení konkrétního skutku. Přitom se zkoumá především význam chráněného zájmu, který byl trestným činem dotčen. Je nepochybné, že výroba a šíření nášivek zobrazujících Totenkopf a slogan *Meine Ehre heisst Treue* (Moje čest se jmenuje věrnost) za účelem zisku finančních prostředků na pořádání neonacistických koncertů je společensky mnohem nebezpečnější než veřejné nošení trička s názvem německé neonacistické kapely Landser.

Při stíhání veřejného užívání symbolů by měl být vždy brán zřetel na to, zda symbol je veřejností, která je schopna jej vnímat, chápán jako symbol problematický, tedy útočící na některou hodnotu chráněnou trestním zákonem (život, zdraví, lidská důstojnost, pokojné soužití, nezkrslování historie). Například veřejné nošení hákového kříže, který je v českém kulturním kontextu vnímán jako symbol nacionálního socialismu, tedy totalitního režimu usilujícího o likvidaci Židů, Romů a dalších skupin obyvatel, může být téměř vždy chápán jako symbol propagující nedemokratický režim útočící na základní hodnoty právního státu, a tedy jako symbol problematický. Obtížnější situace nastane v případě veřejného užití některé starogermánské runy, která sice může být spojována s neonacistickým hnutím, tato spojitost a skutečný účel užití symbolu bude však muset být podrobně prokazována

Informace pro učitele

Symbolika neonacistických skupin

a vysvětlována v kontextu, ve kterém byl symbol užít, ve kterém je obvykle užíván a ve kterém jej obvykle užívá neonacistické hnutí.

Trestné činy, které mohou být spáchány veřejným užitím symbolu, jsou trestné činy úmyslné. Při prokazování konkrétního trestného činu musí orgány činné v trestním řízení (policie, státní zástupce, soud) zkoumat, zda pachatel zamýšlel konkrétním symbolem někoho hanobit, podněcovat někoho k nenávisti vůči některé skupině osob, podporovat, propagovat či veřejně vyjadřovat sympatie s neonacistickým hnutím, nebo věděl, že jeho jednáním může k tomuto dojít. Obecně patří otázka prokazování úmyslu, a to zejména u symbolů, které jsou neonacistickými hnutími pouze užívány, obecně však mají jiný význam, mezi nejobtížněji prokazovanou součástí skutkové podstaty některého z uvedených trestných činů.

Stíhání veřejného užívání symboliky spojitelné s neonacistickým hnutím musí být ve vztahu k ostatní trestné činnosti neonacistů a jejich sympatizantů proporcionální. Je nesporné, že zde existují symboly, skrze které dochází k šíření rasové, etnické, národnostní nebo jiné nenávisti, k útokům na lidskou důstojnost jednotlivých skupin obyvatel nebo propagaci myšlenek nacionálního socialismu. Zároveň existuje řada symbolů, které jsou sice užívány neonacisty, jejich společenská nebezpečnost však není v současnosti natolik významná, aby jejich veřejná prezentace zakládala opodstatněnost trestního stíhání. V neposlední řadě je potřeba upozornit, že neonacisté a jejich sympatizanti by měli být stíháni především za nenávistí motivované fyzické násilí, organizaci veřejných aktivit vedoucích k šíření nacionálně socialistické ideologie postavené na nadřazenosti bílé rasy nebo popírání nacistického genocidia.

Poznámka: Ukázky symboliky využívané neonacisty najdete v příloze na stránkách 204 a 205.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Policisté zatýkají příznivce extrémní pravice při pochodu v Přerově (4.4.2009). Foto: Stanislav Krupař

PROTIEXTREMISTICKÉ AKTIVITY MVČR A POLICIE

Odbor bezpečnostní politiky MV ČR

Radikalizace, profesionalizace a internacionalita extremistů (včetně neonacistů) představuje pro Českou republiku bezprostřední a každodenní bezpečnostní hrozbu. V jejich podání čelíme vysoce organizované a efektivní trestné činnosti, přesahující nejen hranice regionů, ale i hranice republiky. Boj proti extremismu je proto jednou z bezpečnostních priorit **Ministerstva vnitra i Policie České republiky**.

Policie České republiky (PČR) je **ozbrojeným bezpečnostním sborem České republiky**, který plní zejména úkoly ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti. Policie působí na území celé republiky a její zaměstnanci, policisté, jsou ve služebním poměru, který upravuje zákon č. 361/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Vedle Policie České republiky existují také městské, resp. obecní policie řízené jednotlivými městy a obcemi, které mají poněkud odlišnou působnost, pravomoci a územně je jejich činnost omezena na příslušnou obec a nejsou ve služebním poměru.

V rámci Policie České republiky **se problematikou** extremistické trestné činnosti **zabývá služba kriminální policie a vyšetřování**, která je členěna podle územního uspořádání státu. Služba kriminální policie a vyšetřování je dále členěna podle systemizace útvarů. Nejnižším organizačním článkem jsou územní od-

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

bory, krajské odbory služby kriminální policie a vyšetřování a dále úřad služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR. Ve zmíněné systemizaci se jedná o odbory a oddělení obecné kriminality, ve kterých jsou zařazeni policisté specialisté na problematiku extremismu.

Samostatným celorepublikovým útvarem, který se zabývá problematikou extremismu, je Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování, který řeší nejzávažnější případy.

Problematika extremismu vyžaduje od policistů specialistů na extremismus kromě znalostí policejních činností a trestního řízení také znalosti z oblasti politologie, sociologie a dalších společenských věd.

Na kvalitativní posun na extremistické scéně reagovalo Ministerstvo vnitra formulováním konkrétních úkolů ve vládním dokumentu nazvaném **Strategie boje proti extremismu**.¹ Tyto úkoly se týkají několika ministerstev, Ministerstvo vnitra je garantem jejich plnění.

Dokument stojí na **pěti pilířích**:

- 1.) Síla extremistů vychází z lidské nevědomosti. Jedinou možností, jak bojovat s extremistickou propagandou, je komunikace, otevřenost a nabízení alternativy.
- 2.) Poučení lidé si dokáží vytvořit obranné mechanismy vůči nebezpečným myšlenkám. Výhodnost demokratické alternativy musí vysvětlovat škola.
- 3.) Boj proti extremismu není jen záležitostí Ministerstva vnitra a policie, ale i dalších vládních i nevládních subjektů. Jenom spoluprací s nimi lze extremisty odsunout do role bezvýznamného hráče.
- 4.) Specialisté, kteří bojují proti extremismu, musí vědět, co mají dělat, a dostat k tomu dostatečný prostor. Profesionalizace je výhodnější než paušální represe.
- 5.) Konkrétní pachatele trestné činnosti je nutné nekompromisně postihovat za efektivního využití stávajících prostředků a mechanismů.

JAK VIDÍ POLICIE DNEŠNÍ NEONACISTY

Jsou mladí, schopní, vzdělaní, kultivovaní, cílevědomí a nesmírně pracovití. Vědí, že éra skinheads už je dávno pryč a větší popularitu ve společnosti jim nepřinesla. Proto se změnili. Dnes se tváří jako spořádaní lidé, mluví s novináři, obratně formulují libivé názory, na své akce chodí upravení a slušně oblečení. Používají masku vyvolených hrdinů, kteří milují svou vlast a brání zájmy bílých Čechů. Vědí, že o sobě musejí dávat patřičně vědět, proto zahlcují internet nenávistnými články a videi. Pořádají efektní pochody a shromáždění, protože jim zajistí ohlas v médiích. Znají české zákony a konzultují s právníky, co si ještě mohou dovolit a co ne. Pokud dělají něco nelegálního, používají důmyslné konspirační metody. Získali podporu neonacistů ze sousedních zemí.

Extremisté dnešních dnů nejsou skutečně těmi křiklouny a rváči z počátku devadesátých let krátce po listopadu 1989. Za nejzávažnější z hlediska jejich nebezpečnosti lze považovat probíhající „internacionalizaci“ extremistických uskupení v Evropě. Neméně nebezpečné jsou prostředky, kterými se snaží ovlivno-

¹ Celý dokument Strategie boje proti extremismu, včetně konkrétních úkolů pro jednotlivé resorty, najdete na adrese <http://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-kriminalita-zpravy-o-extremismu.aspx>.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

vat společnost. Ke své propagaci používají společensky citlivá témata a nabízí na ně jednoduchá řešení. Ta se týkají otázky imigrace, národnostních menšin, či hospodářské krize. Z jejich strany se Policie České republiky jako představitel represivních složek státu stala nepřítelem, vůči kterému je třeba bojovat jako proti představiteli „Systému“.

Devět bodů, proč Ministerstvo vnitra a Policie bojují proti neonacistům

Neonacisté:

- 1) oslabují demokracii a mohou ji zničit,
- 2) nerespektují koncept základních lidských práv,
- 3) kazí České republice renomé v zahraničí,
- 4) narušují veřejný pořádek,
- 5) cíleně šíří strach mezi skupinami lidí, proti kterým vystupuje jejich ideologie,
- 6) stojí za násilnými činy z nenávisti, včetně vražd,
- 7) usilují o získání moci a následné silové řešení problémů,
- 8) urážejí oběti totalitních režimů a oběti extremistické trestné činnosti,
- 9) zvládání extremistických akcí je nákladné. Vynaložené prostředky by bylo možné použít na skutečné a demokratické řešení problémů, které extremisté zneužívají ve své propagandě.

Ministerstvo vnitra a policie čelí v dnešních pravicových extremistech novému, schopnějšímu a sebevědomějšímu protivníkovi. Musí proto volit nové postupy práce. Proto vznikly nové postupy používané v boji proti pravicovým extremistům.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Policejní jednotky byly přítomné při demonstraci Dělnické strany 27. března při příležitosti setkání ministrů zahraničí EU nedalekou Hluboké nad Vltavou. Foto: Luboš Pavlíček, ČTK

POSTUPY MVČR A POLICIE PROTI PRAVICOVÝM EXTREMISTŮM

1.) CESTA DEMOKRACIE

Neonacisté cíleně zneužívají práv, která jim nabízí demokratická společnost. Chtějí využít možností, které jim demokracie nabízí, aby se chopili moci. Jakmile ji získají, tak se demokracii vysmějí a zavedou tuhý, brutální, totalitní režim. Na základě jejich programů a prohlášení lze předpokládat, že v takovém režimu by docházelo k pošlapávání základních lidských práv a násilí vůči určitým skupinám obyvatel by bylo legitimizováno a legalizováno.

Police i MVČR vychází z předpokladu, že v našem státě žijí lidé, kteří chtějí žít v demokracii, a neonacisté jim vadí. Myslí si také, že náš stát je dnes natolik odolný, že se dokáže ubránit neonacistickým mocenským ambicím. Není proto vhodné kvůli neonacistům zpříšňovat stávající zákony, ani se pouštět na cestu tvrdého a razantního postupu vůči všem lidem, kteří s neonacisty měli někdy něco společného. Volí proto takové metody, aby nemuseli omezovat práva jiných občanů, kteří chtějí projevit svobodně svoje politické názory.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Praktický příklad:

Ministerstvo vnitra a policie často dostávají dotazy, proč policie nezasáhne proti účastníkům demonstrace, když „je přece každému jasné, že ji pořádají náckové“. Podle českých zákonů platí, že každý má právo demonstrovat, pokud při demonstraci neporušuje platné české zákony. Neonacisté proto často nahlašují své demonstrace za jiným účelem (např. „za mír“), na místě si přelepují páskami tetování s neonacistickými symboly a s nimi sympatizující kapely zpívají písně s pozměněnými texty. Jednou z možností, jak neonacistům zkomplikovat pořádání těchto akcí, by bylo zpřísnění zákona. Toto zpřísnění zákona by ale komplikovalo situaci i skupinám lidí, kteří chtějí na veřejnosti prosazovat prospěšné myšlenky.

Ministerstvo vnitra a Policie ČR volí jiné formy boje proti neonacismu. Usilují o **informování veřejnosti** o tom, kdo opravdu jsou neonacisté. Cílem je nehodnotit neonacisty, ale říkat, co ve skutečnosti dělají. Kvalitnějšího informačního servisu chce ministerstvo a Policie dosáhnout pomocí podrobnějšího a rychlejšího policejního zpravodajství, umístováním nových materiálů na webové stránky Ministerstva vnitra a Policie ČR, organizováním a vystupováním na přednáškách, workshopech a seminářích.

Dále oba orgány usilují o **spolupráci se všemi lidmi, kteří je chtějí podpořit v boji proti extremismu**. Konkrétně spolupracují s nevládními organizacemi, akademickou sférou, zástupci měst a obcí. Velice důležité jsou poznatky veřejnosti. Do budoucna je plánováno zřízení policejní krizové linky pro hlášení nelegálního a nežádoucího (tedy i extremistického) obsahu na internetu.

Další formou boje proti extremismu je **výchova ryzích profesionálů**, kteří budou schopní postihovat neonacistické vůdce a rozbíjet ilegální neonacistické organizace.

Součástí postupů proti extrémní pravici v České republice je i **efektivní a korektní zvládnutí neonacistických akcí** tak, aby se jich česká města nemusela bát a jejich obyvatelé zažívali co nejmenší újmu. Nový přístup v práci Policie je založen na neagresivním a nevyzývavém projevu, charakterizovaným zásadami: „Low profile policing“² a 3D strategie.³ Obě zásady patří mezi nové policejní trendy a leží zjednodušeně ve dvou rovinách.

- policisté by se měli snažit maximálně zabránit eskalaci násilí (v tomto stádiu je činnost pořádkové policie založena na monitoringu hlídek a komunikace Antikonfliktních týmů. Vyzbrojené pořádkové jednotky jsou v této fázi mimo vizuální kontakt s veřejností).
- v případě propuknutí násilí by policisté měli rychle a dynamicky zasáhnout proti jeho původci. (Zde se uplatňuje zásada „Get and back“, kdy policisté zadrží konkrétního násilníka a okamžitě opouští místo zákroku.)

2 „Low profile policing“ znamená vystupování policie na veřejnosti v takovém počtu a takové výstroji, aby její přítomnost nevzbuzovala negativní emoce a nedeklarovala připravenost očekávání střetu (zákroku). Naproti tomu „Hard profile“ znamená typické nasazení pořádkových jednotek s helmami, kuklami a těžkou výstrojí.

3 Přístup 3D je zkratka složená ze tří slov: „Discussion“ – diskuze nebo komunikace, „De-escalation“ – uklidňování a „De-termination“ – rozhodný zákrok.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Antikonfliktní týmy (AKT):

- představují novou formu preventivního působení za účelem předcházení protiprávnímu jednání, zejména při akcích s účastí většího počtu osob spojených s riziky narušení veřejného pořádku.
- Myšlenka AKT byla převzata v roce 2006 od německé policie z opatření na technoparty v Berlíně (LOVE PARADE).
- V České republice fungují od roku 2006.
- Využívají se při pochodech, shromážděních, demonstracích (zejména extremistických skupin), při divákém násilí (zejména doprovody rizikových skupin fanoušků mimo sportoviště), při technoparty (povolných i nepovolených) a při dalších akcích (rizikové sportovní kulturní akce, uzávěry, hromadná neštěstí).
- Jejich základním úkolem je transparentním způsobem prostřednictvím komunikace předcházet agresivnímu jednání osob při policejním opatření.
- „Ákátéčka“ se orientují na stanovené cílové skupiny osob (extremisty, fanoušky, technaře), místní obyvatelstvo, nezúčastněné osoby. Vysvětlují v rámci rozhovorů smysl a účel policejního opatření a konkrétního postupu policie. Upozorňují osoby dotčené opatřením na zákonné povinnosti policie v případě spáchání protiprávního jednání.
- Nosí zpravidla civilní oblečení s reflexní vestou s nápisem „Antikonfliktní tým“, případně čepici s nápisem „Policie“.

2.) PROTI LŽÍM A PODVODŮM

Lidé se mohou přidávat k neonacistům, protože podlehnou jejich lákavým heslům a nerozpoznají, kdy a jak lžou. Cílem MVČR a Policie je proto ukázat případy, kdy neonacisté nemluví pravdu, kdy něco zamlčují a kdy podvádějí. Extremistické ideologie jsou často spojeny se lživými názory, které je nutné vyvracet.

Praktický příklad:

Během nepokojů na litvínovském sídlišti Janov v roce 2008 došlo k nešťastné události: jeden z mladých radikálů přišel následkem exploze výbušky o prsty. Neonacisté této příhody ihned zneužili. Zahltili internet smyšlenými články o „hrdinovi z Janova“, jehož zranění způsobil granát hozený policisty. Netušili přitom, že existují policejní videozáběry, které dokazují, že nešlo o policejní granát, ale o podomácku vyrobený dělbuch, který mladíkovi explodoval předčasně v ruce. Neonacisté tak byli snadno usvědčeni ze lži.

V rámci boje s neonacistickou propagandou chtějí MVČR a Policie nabídnout lidem dostatek informací o neonacistech a jejich aktivitách, poskytovat informace na webových stránkách Ministerstva vnitra a Policie ČR, zabránit neonacistům, aby na internetu šířili nenávist,⁴ a předávat prostřednictvím přednášek a seminářů na školách informace zejména mladým lidem, protože v jejich řadách neonacisté cíleně hledají své příznivce.

⁴ Řada neonacistických webových stránek je umístěna v zahraničí, zejména ve Spojených státech, protože tam platí pro extremisty méně striktní legislativa. Ministerstvo vnitra proto spolupracuje s americkými právníky a hledá i technická řešení, která by policisty dovedla k usvědčení autorů nenávistných textů.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

3.) SPOLEČNĚ PROTI NEONACISMU

Naši předkové, kteří zažili druhou světovou válku, by asi stěží uvěřili, že se šedesát let po této tragické historické etapě najdou Češi, kteří budou obdivovat Hitlera.

Neonacismus zřejmě nikdy úplně nezmizí. Co ale můžeme a musíme dělat, je předcházet tomu, aby se lidé k neonacistům přidávali. V oblasti prevence existuje několik postupů:

- informování a vzdělávání občanů,
- řešení společenských problémů, které neonacisté zneužívají (např. romská otázka – výchova policejních profesionálů, kteří se specializují na práci s menšinami; spolupráce policistů a terénních sociálních pracovníků),
- předcházení konfliktům na neonacistických akcích. V praxi to znamená předcházení demonstracím či pochodům, které neonacisté nahlašují pod jinými názvy, než je jejich skutečný účel. Ve skutečnosti se jedná o provokace, jejichž cílem je zastrašování určitých skupin obyvatel, nebo přímo vyvolání konfliktu. Pakliže se nepodaří akci nepovolit, je nutné, aby na ni byli policisté i úředníci perfektně připraveni a znali svá práva a povinnosti.
- pomoc lidem, kteří se stávají terčem útoků neonacistů. Musíme zabránit tomu, aby se radikalizovala i druhá strana konfliktu (např. obyvatelé sociálně vyloučených lokalit). Za tímto účelem policie bude intenzivněji spolupracovat s institucemi, které působí v sociálně vyloučených lokalitách – například s Agenturou pro sociální začleňování,
- působení na samotné neonacisty. I s neonacisty se dá prostřednictvím Antikonfliktních týmů vyjednávat a zabránit tak propuknutí násilí.

Praktický příklad:

Dne 4. 4. 2009 svolali příznivci extrémní pravice do Přerova „Pochod proti rasismu“. Oficiálně bylo cílem akce upozornit na rostoucí „cikánský rasismus“ a zastat se všech „slušných a spořádaných obyvatel města“. Skutečným záměrem ale bylo vyprovokovat násilný konflikt mezi extremisty a romskou komunitou. Prostřednictvím těchto akcí se pravicoví radikálové pravidelně snaží zviditelnit.

Extremisté se několikrát poprali s malou skupinou odpůrců pochodu, posléze zaútočili i na policisty. Cíl střetnout se s Romy jim ale nevyšel. Po celou dobu akce totiž policejní odborníci společně s terénními pracovníky nevládních organizací vytrvale vyjednávali s přerovskými Romy a ujišťovali je o tom, že je policie ochrání. Přerovští Romové proto zůstali v klidu a nereagovali na provokace extremistů. Díky této spolupráci tak policisté nemuseli zasahovat na jedné straně proti pravicovým radikálům a na druhé straně proti zradikalizovaným Romům.

Policie se snaží rozšiřovat své řady a navazovat kontakty doma i v zahraničí. Společně s Ministerstvem vnitra usiluje o vytvoření široké kooperující protiextremistické platformy. Spolupracují přitom s ostatními ministerstvy, úředníky měst a obcí, nevládními organizacemi, vysokoškolskými učiteli. Snaží se vycházet vstříc i běžným občanským aktivitám naměřeným proti neonacistům.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Ministerstvo vnitra i Policie chtějí být otevření a znát, co si o jejich aktivitách směřujících proti extremismu myslí veřejnost. Za tímto účelem pořádají řadu konferencí, seminářů, organizují jednání, na které zvou zástupce veřejnosti, nevládních organizací, akademické obce, národnostních menšin apod. Počítají přitom i s provedením celospolečenského výzkumu, který by měl odhalit skutečný potenciál extremistů.

4.) PROFESIONÁLOVÉ 21. STOLETÍ

Chceme-li vystupovat proti současnému neonacismu, musíme jej dobře poznat a naučit se adekvátně reagovat na aktivity jeho dnešních příznivců. Cílem zájmu policie jsou hlavně ideoví vůdci krajní praviče a organizované skupiny, jakými jsou buňky Svobodného (dříve Národního) odporu či Autonomních nacionalistů.

Policisté se proto musí zaměřit především na dvě hlavní oblasti:

- rozkrývání neonacistických struktur (kriminální policie),
- efektní a vůči lidem maximálně vstřícné zvládnutí neonacistických akcí (pořádková a kriminální policie).

Praktický příklad:

V období mezi spácháním trestného činu neonacistou a jeho odsouzením u soudu musí policejní specialista na extremismus provést celou řadu úkonů. Musí v první řadě neonacisty dlouhodobě monitorovat a dokumentovat jejich trestnou činnost. Sesbíraný materiál musí pečlivě vyhodnotit, aby byl výsledek využitelný pro žalobce a soudce. K tomu musí mít obsáhlé právní a politologické znalosti, musí se orientovat v nacistické historii a podrobně znát domácí i zahraniční neonacistickou scénu. Takovýchto komplexně vybavených expertů má policie málo a musí si je vychovávat. Tito specialisté proto v současnosti procházejí tréninkem ze strany zkušených policistů s mnohaletou praxí a jsou školeni vybranými odborníky z českých univerzit.

Policie proto usiluje o zlepšení své činnosti. **Vychovává nové profesionály**, kteří budou důsledně odhalovat neonacistickou trestnou činnost a budou dodávat žalobcům a soudcům takové materiály, na jejichž základě bude možné neonacisty odsoudit. Zaměřuje se přitom zejména na špičky neonacistů, protože ty představují největší riziko.

Policie **připravuje pořádkové policisty**, aby byli schopni dobře reagovat na neonacistické demonstrace, pochody a koncerty. Cílem jejich práce je rychlý a tvrdý postup vůči jedincům, kteří vyvolávají násilnosti, a maximálně korektní a profesionální postup vůči těm, kteří s násilníky nechtějí mít nic společného.

Cvičení Extrém 2008 se uskutečnilo 29. května v bývalém vojenském prostoru v Milovicích na Nymbursku. Foto: Alexandra Mlejnková, ČTK

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Zároveň policie provádí opatření, která **zabrání neonacistům proniknout do řad policie**. V současné době bylo významně zpřísněno výběrové řízení, aby uchazeč, který je neonacistou nebo s neonacisty spolupracuje, neměl šanci získat místo u policie.

5.) POMÁHAT A CHRÁNIT

Pomáhat a chránit jsou dvě hlavní zásady práce Policie. Zatímco pravicovní extremisté používají násilí jako prostředek k dosažení svých mocenských ambicí, policie ho může využívat jen k tomu, aby pomáhala a chránila slušné lidi. Zatímco neonacista se nezděráhá použít násilí, kdykoli mu to přijde vhod, policista může použít násilí jen v zákonech přesně vymezených případech. Naším cílem je používat násilí co nejméně. A pokud už se k němu musíme uchýlit, tak jen proti skutečným agresorům.

Ministerstvo vnitra a policie se snaží vychovávat profesionály, kteří tyto zásady dokáží naplňovat. Tedy policisty, kteří budou umět dobře hodnotit situaci a správně a citlivě na ni reagovat.

Praktický příklad:

V březnu roku 2007 zorganizovali pravicovní extremisté v Blansku demonstraci, kterou chtěli upozornit na údajné neřešené problémy a kriminalitu páchanou Mongoly, kteří pracují v tamní fabrice. Jako v mnoha předchozích případech šlo o zástupný důvod. Policisté v jejich řadách žádné delikty neevidovali, největším prohřeškem z nedávné doby bylo zabití a upečení ovce na ubytovně. Policie se proto rozhodla použít v té době čerstvou novinku – antikonfliktní týmy. Jejich speciálně proškolení pracovníci se pohybovali mezi místními obyvateli a trpělivě jim vysvětlovali, že Mongolové nejsou kriminálníci. Blanění záhy ztratili o demonstraci zájem a provokace skončila fiaskem. Mítink proběhl bez incidentů, jediným zadrženým byl opilý muž, který hajloval.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Průznivci extrémní pravice stavěli barikády v ulicích Litvínova při střetech s policisty, kteří jim chtěli zabránit v útoku na sídliště Janov obývané především Romy. Foto: Stanislav Krupař

KRIMINÁLNÍ ASPEKTY EXTREMISMU

Pravicový extremismus v sobě obsahuje mnoho forem kriminálních deliktů. Zjednodušeně by se dalo říci, že možnosti právního postihu se vymyká pouze v tom případě, kdy je provozován bez přítomnosti dalších osob a není při něm poškozena žádná osoba ani cizí věc. Jakékoliv veřejné propagování symbolů, naky nebo hesel propagujících hnutí směřující k potlačení práv a svobody člověka, je v České republice trestné. Zákony, které se týkají trestní činnosti extremistů, jsou uvedeny v jiných částech této publikace.

Formy deliktů na tomto poli zasahují od propagace symbolů a hesel v podobě tetování, vydávání textových materiálů s extremistickým obsahem, popírání historických fakt, slovních útoků až po ublížení na zdraví a vraždu s rasovým podtextem. Smutným faktem je, že mnoho případů zůstává i přes velké nasazení policie nevyřešených a jejich pachatele se nepodaří odhalit.

Znepokojujícím faktem je odhadované vysoké číslo neohlášených případů s rasovým podtextem. Tyto často dílčí a nahodilé události nemívají za následek těžké ublížení na zdraví nebo vysokou finanční škodu na poškozené věci, ale pro rasový motiv činu představují vysoké riziko pro společnost. Jeden takový skutek totiž znehodnocuje dlouholetou práci lidí snažících se o multikulturní společnost bez extremistických společenských deviací. Zároveň tyto činy uvrhají do pocitu frustrace a beznaděje lidské bytosti, které se dle některých znaků liší od většinové společnosti.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Proto je třeba, aby společnost nebyla lhostejná k jakýmkoliv formám extremistického chování a vyvinula vlastní úsilí k napravení situace nebo vyzvala k řešení policii, či jiné instituce zaobírající se touto problematikou. Je potřeba, aby si společnost byla neustále vědoma nebezpečí neonacismu a nepřehlížela ho u ostatních ani u své osoby a uměla mu čelit.

CO MŮŽE DĚLAT STÁT A CO OBČANÉ

Státní intervence do problematiky extremismu je vnější hranicí celého problému. Stát stanovuje legislativní rámec a zasahuje v případě jeho zjevného překročení. Možnosti občanské iniciativy jsou širší, stanovují vnitřní podmínky soužití občanské společnosti. Jestli se neonacisté nedočkají souhlasné reakce široké veřejnosti a nebudou moci navazovat na latentní rasismus, xenofobii společnosti, jejich aktivita oslabí a úzké jádro zůstane izolované a bezmocné. Neonacisté žijí v představě, že bojují za „bílou“ většinu, které brání strach ze systému, aby se k nim přidala a rozpoutala „svatou rasovou válku“. Tuto jejich představu jim sebereme tím, že nebudeme hlouzí a slepí a řekneme „ne“ jakýmkoliv formám rasismu a extremismu.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Zásah policie proti účastníkům pochodu extremistů 4. dubna v Přerově. Foto: Vladislav Galgonek, ČTK

PŘÍKLADY PŘÍPADŮ S EXTREMISTICKÝM PODTEXTEM

Případy zde obsažené se zakládají na skutečnosti, jména a data jsou pozměněna. Příklady jsou uváděny pro ilustraci, jak extremistické jednání může vypadat v praxi a jaké z něho plynou následky. Je přitom důležité upozornit na to, že se paradoxně velmi často jednalo o skutky vykonané v úkrytu a anonymitě nebo skupinou proti jednotlivci, přestože se neonacisté tak často označují jako hrdinní a čestní válečníci „bílé“ rasy.

Kutná Hora

R. M. namaloval tužkou na fasády domů hákové kříže a napsal několik jmen a přezdívek osob a sprostých nápisů. R. M. byl obviněn dle §§ 260/1 a 257/1 trestního zákona a odsouzen k trestu 300 hod. obecně prospěšných prací.

Kutná Hora

J. F. zdravil neztotožněné osoby podobající se příslušníkům hnutí skinheads postavením do pozoru a zvednutím pravé ruky šikmo vzhůru se slovy „Sieg Heil“. Dále viditelně nosil na veřejnosti na krku kovový přívěšek ve tvaru německého válečného kříže za účelem propagace fašismu. Dále školní křídou na různých místech Kutné Hory maloval na chodnících hákové kříže. J. F. byl obviněn dle § 261 trestního zákona a odsouzen k trestu 150 hodin obecně prospěšných prací.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Trutnov

K. P. v čekárně a následně v ordinaci nemocnice Trutnov za přítomnosti dalších osob slovními výroky „Bílé svině“ urážel ošetřujícího lékaře E. L. a zdravotní sestru V. B. K. P. byl obviněn dle § 198/1a trestního zákona a odsouzen k trestu odnětí svobody na 6 měsíců se zkušební dobou na 1 rok.

Brno

Kolem 17.45 hodin I. H. v přízemí domu křičela na svého souseda A. F. a jeho syna A. F., kteří uklízeli na pavlači, slovy „Ty černá hubo, proč uklízíš, když nikdy neuklízíš, přijdou hitlerovci a vystřílejí celou rodinu, černý huby vypadněte odsud, nechodíte do práce“. Poté, co přijela hlídka Městské policie, dvakrát zvedla pravou ruku k nacistickému pozdravu a zvolala „Heil Hitler“. Dále napadla fyzicky zakročující příslušníky Městské policie.

I. H. byla obviněna dle §§ 198/1a 260/1 155/1a a odsouzena k úhrnnému trestu odnětí svobody na 1 rok se zkušební dobou na 2,5 roku.

Brno

V přesně nezjištěné době F. CH. opakovaně telefonicky vyhrožoval O. B. újmou na zdraví a dále slovně napadal poškozeného a jeho celou rodinu slovy „vy kurvy židovský, ty děvko, chrápeš s policajtem a židákama, Hitler to měl udělat, kurvy“. Pachatelé bylo známo, že se poškozený hlásí k židovským předkům. Dále kolem 13.30 přes zjevný odpor J. B. násilím vnikl do bytu poškozeného, kde odcizil hotovost 7000 Kč a dále sexuálně obtěžoval poškozenou J. B. F. CH. byl obviněn dle §§ 197a, 198/1a 247/1a 238/1 231/1 a byl MS Brno odsouzen pro trestný čin dle § 197a trestního zákona k trestu odnětí svobody na 7 měsíců nepodmíněně.

Havířov

A. B. v baru v podnapilém stavu začal nadávat vietnamským občanům „vy kurvy žlutý, do plynu s vámi, já vás zabiju“. Následně fyzicky napadl vietnamského občana T. V. L. úderem pěsti do čela a tím způsobil zranění, podlitinu pod pravým okem. A. B. byl obviněn dle §§ 198/1, 202/1 trestního zákona a byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 1 rok nepodmíněně.

Jablonec nad Nisou

M. R. v restauraci držel v ruce mačetu délky čepele cca 30 cm v úmyslu zde napadnout občany romského původu, když před tím fyzicky napadl poškozenou Z. P. V restauraci křičel „kde jsou ty kurvy cikánský, já jsem je přišel zabít“. Vzhledem k tomu, že žádní občané romského původu se zde nenacházeli, fyzicky napadl jiného hosta restaurace, jelikož skupina Romů již před jeho příchodem odešla. M. R. byl obviněn dle §§ 196/1, 8/1 k 221/1, 257/1, 247/1d trestního zákona s odsouzen k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 20 měsíců.

Praha

Pachatel v první polovině srpna vstupoval do sítě internet pod IP adresou, jejímž uživatelem byla firma obviněného J. F. z počítače umístěného v domě v Praze, který patřil obviněnému, a to konkrétně vstupoval do veřejných diskuzí k článkům a uveřejňoval příspěvky, které měly silně antisemitský obsah.

Právní kvalifikace: 198a/1,3a trestního zákona.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Praha

Pachatel při pochodu s další skupinou osob, v rámci akce pořádané soukromou osobou v souvislosti se svátkem 1. máje, procházel veřejně po tomto místě, oblečen do trika s krátkým rukávem, kdy měl obnažené paže, přičemž na předloktí pravé ruky má vytetovaný nápis RAHOWA (Racial Holy War – Svatá rasová válka) a na vnější části pravé ruky, na jejím hřbetu, má vytetovaný znak Totenkopf (smrtihlav, umrlčí lebka). Tento nápis a uvedený symbol, jenž má takto vytetovaný na těle, dával veřejně na obdiv.

Právní kvalifikace: § 261 Trestního zákona.

Praha

Hlídka Policie ČR při projíždění parku na Karlově náměstí si povšimla muže, který seděl na lavičce a vedle sebe měl v lavičce zabodnutý nůž, tzv. motýlek. Dále si hlídka povšimla, že tento muž má na pravém předloktí vytetovaný nacistický symbol (hákový kříž). Vzhledem k této skutečnosti a faktu, že se nacházel na místě veřejně přístupném, kde se v té době nacházelo cca 30 lidí, byl vyzván k prokázání totožnosti. Následně příslušníci Policie zjistili, že na muže byl vydán příkaz k zatčení vydaný Okresním soudem. Na základě těchto událostí byl muž na místě hlídkou zatčen.

Právní kvalifikace: § 261 Trestního zákona.

Zdroj: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/dokument/index.html>.

Materiály MVČR o extremismu

Ministerstvo vnitra každoročně vydává obsáhlou zprávu o extremismu, která mapuje aktuální podobu všech extremistických aktivit na území České republiky. Zprávy o extremismu jsou veřejně přístupné. Zprávy za období 2004–2008 jsou ke stažení na stránkách ministerstva vnitra (<http://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-kriminalita-zpravy-o-extremismu.aspx>).

Na stránkách je zároveň ke stažení „Manuál pro obce k zákonu o právu shromažďovacím“ a „Strategie boje proti extremismu“ na rok 2009.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

POSTUP PŘI PODÁNÍ TRESTNÍHO OZNÁMENÍ

Pokud je podáno trestní oznámení, musí policie prošetřit, zda došlo ke spáchání trestného činu.

Trestní oznámení:

- může podat kdokoliv, nikoli tedy pouze poškozený
- lze podat ústně či písemně
- je možné podat na kterékoli oddělení policie (ideální je podat trestní oznámení na službu kriminální policie a vyšetřování v místě, kde došlo ke spáchání trestného činu) nebo na státní zastupitelství. Tyto orgány mají povinnost oznámení přijmout a bez průtahů věc vyšetřit.

V případě písemného trestního oznámení doporučujeme odeslat oznámení doporučeně nebo si nechat potvrdit doručení na kopii oznámení u pracovníka podatelny policie nebo státního zastupitelství.

Pokud chce být oznamovatel informován o tom, co v té věci policie učinila, musí o to výslovně při podávání trestního oznámení požádat (uvést do protokolu nebo v písemném oznámení např. „žádám, abych byl/a vyrozuměn/a o tom, s jakým výsledkem bylo moje trestní oznámení prošetřeno“). Policie jej musí do třiceti dnů vyrozumět.

Forma a obsah trestního oznámení nejsou stanoveny, doporučujeme však formulovat trestní oznámení srozumitelně a stručně tak, aby bylo zřejmé, kdo oznámení činí (včetně přesné totožnosti a adresy), kdy a kterému policejnímu útvaru bylo oznámení podáno. Dále doporučujeme zodpovědět následující otázky:

Kdo se trestného činu dopustil?

- totožnost účastníků: pachatel, poškozený, svědci; pokud oznamovatel nezná jejich totožnost, uvede co nejpodrobnější popis osoby a jejich vnějších projevů.

Co se stalo?

- popis skutku

Kde k události došlo?

- místo spáchání skutku

Kdy došlo k události?

- doba spáchání skutku

Jak k události došlo

- popis jednání všech zúčastněných osob

Čím byl trestný čin spáchán?

- pokud byla použita zbraň nebo nástroj

Proč se podle názoru oznamovatele čin stal?

Jaký byl motiv pachatelova jednání

Jaké následky pro oběť měla?

- např. újma na zdraví, újma na majetku atd.

Informace pro učitele

Protiextremistické aktivity MVČR a Policie

Jak volat na linku 158

Linku 158 volejte, pokud jste obětí nebo svědkem trestného činu, je ohrožena bezpečnost osob, majetku a veřejného pořádku nebo máte-li podezření na jakoukoliv formu terorismu. Je rovněž možné volat na jednotné číslo evropského tísňového volání 112.

I pokud jste pod silným psychickým tlakem, neměli byste zapomenout uvést:

- celé jméno
- oznámit místo, kde se nacházíte
- oznámit událost, které vás přinutila zavolat
- oznámit telefonní číslo pro případ zpětného ověření oznámení
- odpovědět na doplňující otázky
- řídit se pokyny a doporučeními policie.

„Kdo neví, oč tu běží, ať zvedne ruku.“

PEDAGOGICKÁ PRÁCE

Pedagogická práce

Pedagogické metody

Nikola Mayerová, Střední odborná škola obchodu, užitého umění a designu, Plzeň

PEDAGOGICKÉ METODY

Václav Zeman

Pedagogická část příručky „Dovedu to pochopit? – Hrozby neonacismu“ vám po informačních textech o ideologických východiscích extremistů a historii neonacistického hnutí v českých zemích nabízí texty a aktivity, které vám umožní pracovat s těmito tématy na školách a v dalších dětských a mládežnických kolektivech.

Tato část příručky vám nepřinese jasné a konkrétní návody na to, jak si jednoznačně poradit se situací, kdy máte ve třídě sympatizanta extremistického hnutí ani na to, jak o extremismu jediné a správně vyučovat. Při sestavování této příručky i pořádání seminářů pro pedagogické pracovníky o tom, jak pracovat s tématem extremismu, jsme totiž vycházeli především z toho, že při jakékoli snaze o práci s tímto tématem budou vznikat jedinečné situace. Ty vzniknou z interakce konkrétního studenta a pedagoga a budou zařazeny do kontextu místa, doby, kolektivu, v nichž se odehrávají, a událostí, které této situaci předcházely. Vždy půjde o specifický koktejl namíchaný z mnoha ingrediencí, ze kterého vzejde vždy zcela nová unikátní situace, na kterou se však můžeme co nejlépe připravit.

Texty v této části příručky tedy postupně nabízí několik textů, které by vám k takové přípravě měly napomoci.

Pedagogická práce

Pedagogické metody

Pedagogická část příručky se skládá ze dvou částí:

První část: Aspekty pedagogické práce s extremismem

Druhá část: Výuka o extremismu

V úvodu první části politolog **Miroslav Mareš** souhrnně představí možnosti, jakými mohou pedagogové v rámci práce ve škole vystupovat proti neonacismu. Psycholog a terapeut **Štěpán Smolík** přiblíží pohled na to, jak se na práci s tématem extremismu připravit do té chvíle, než s ním začneme pracovat. Ideálně by samotné práci s extremismem mělo předcházet ujasnění vlastních názorů a postojů každého pedagoga a podrobnější zaměření se na vlivy, které ovlivňují jeho osobnost i osobnost studenta. Text lektora společnosti Člověk v tísni **Pavla Košáka** podrobně popisuje, jak můžete zapojit snahy vystupující proti projevům extremismu a nesnášenlivosti do každodenního chodu školy prostřednictvím školních kurikulů. Koordinátor prevence kriminality a protidrogové prevence Úřadu městské části Prahy 7 **David Lebeda** se ve svém textu zaměřuje na možnosti fungování preventivních programů při snahách o předcházení toho, aby mladí lidé inklinovali k extremismu. Závěrečné dva texty jsou věnovány tomu, jakým způsobem vést diskusi s žáky, kteří sympatizují s extremistickými názory. Text mediátora **Jaroslava Holka** a pedagožky **Jany Skácelové** přibližuje, jak mají učitelé pracovat v třídním kolektivu se studenty, s nimiž se často dostávají do konfliktních situací, a zvláště se sympatizanty extremistických hnutí. Tento text odpovídá na základní otázky jako: Jak pracovat se žákem s kontroverzními názory? Na co si dát při vedení diskuze s ním pozor? Jak otevřít diskusi na téma extremismu, xenofobie a intolerance? Jak spolupracovat s rodiči takového žáka? Jakým způsobem pracovat s kolektivem, který ovlivňuje sympatizant neonacismu? Text **Miroslava Brože** pak představuje hlavní témata, kterými se současní neonacisté často zabývají a která budou při diskusi pravděpodobně otevírat.

Druhá část pedagogických textů představí, jakým způsobem můžete zapojovat téma extremismu do školních vzdělávacích programů, a také několik konkrétních aktivit, díky nimž můžete studentům ve výuce přiblížit různá témata spojená s extremismem. Tato část obsahuje popis několika aktivit, z nichž můžete sestavit rozsáhlejší seminář pro své studenty nebo je samostatně zařazovat do výuky. Kombinací aktivit je možné sestavit seminář v délce jedné, dvou nebo i více vyučovacích hodin. U každé aktivity je uvedena cílová skupina, pro kterou je uvedená aktivita vhodná. Kromě podrobného postupu, jak vést jednotlivé aktivity, jsou u nich uvedeny pracovní listy, s nimiž se v aktivitách pracuje.

Doufáme, že vám tato značně rozšířená pedagogická část přinese dostatek podnětů i praktických návodů pro možnost komplexní práce s tématem extremismus, ať už předcházení jeho výskytu, tak práce s konkrétními jedinci sympatizujícími s extrémními názory.

Pedagogická práce

Pedagogické postupy proti extremismu

Foto: Stanislav Krupař

PRVNÍ ČÁST: ASPEKTY PEDAGOGICKÉ PRÁCE S EXTREMISMEM

PEDAGOGICKÉ POSTUPY PROTI EXTREMISMU

Miroslav Mareš, Fakulta sociálních studií Masarykovy Univerzity, Brno

Pedagogové základních a středních škol a učilišť se v současnosti v ČR většinou nesetkají s neonacisty, kteří by patřili do elitních struktur hnutí. Někteří středoškoláci ve vyšších ročnících se však již zúčastňují důležitých neonacistických akcí a mohou mít relativně pevné neonacistické sebeuvědomění, na druhou stranu vzhledem k věku a životním zkušenostem jejich světový názor nemusí být nezvratně zafixován. Většina lidí v pubertálním a adolescentním věku však ještě není pevnou součástí neonacistického hnutí, často se jedná pouze o několikaměsíční záležitost.

- Při pedagogickém vypořádání se s neonacisty v širším školním kolektivu **je třeba osobní přístup**.
- Je nutné zohlednit psychické předpoklady konkrétního jedince, jeho ochotu k diskusi, potřebu provokovat anebo vymezit se vůči ostatním apod.
- Je třeba **zjistit, zda v konkrétním pedagogickém zařízení existuje semknutý širší neonacistický kolektiv** (v takovém případě je třeba postupovat při řešení problému souhrnně) nebo zda impulsy pro příklon jedince k neonacismu přišly z mimoškolního prostředí.

Pedagogická práce

Pedagogické postupy proti extremismu

Pro utváření neonacistických part je zpravidla důležitá postava lokálního vůdce, který dokáže získat pro věc dospívající mládež. Pokud je zpochybněna jeho věrohodnost, pomůže to podkopat u mladých důvěru v neonacistické hnutí jako takové.

Při prvním kontaktu s nevyprofilovaným neonacistou ve třídě není třeba ihned používat právní hrozby. Z pedagogického hlediska je pro vypořádání se s neonacismem důležité **primárně postupovat argumenty** (o tom, jakým způsobem lze vést diskusi s žákem s extremistickými názory, podrobněji v jedné z následujících kapitol **Diskuse s extremisty v třídním kolektivu**). K nim je zapotřebí znalostí, a to nejen soudobého neonacismu, ale především moderní historie a demokracie v našem prostoru. Schopnost **přesvědčivě hájit demokratické hodnoty** je nejdůležitější zbraní na pedagogickém poli.

- Mladí neonacisté se snaží argumentovat v zásadě několika naučenými frázemi a vzory.
- Při diskusi s nimi **není třeba popírat řadu soudobých politických, sociálních a ekonomických problémů, je však třeba poukazovat na skutečnost, že neonacisté nemají reálné návrhy na jejich řešení.**
- Je třeba **odmítnout etnizaci sociálních problémů**, v ČR především v kontextu romské otázky. Nemá však smysl zamlčovat problémy se sociálně vyloučenými romskými komunitami.
- **Antisemitské útoky** je třeba **odmítnout s pomocí důkazů pozitivního vlivu židovství na dějiny lidstva**. K obraně proti revizionistickým argumentům je třeba znát fakta o nacismu a holocaustu a mít k dispozici materiály, které přesvědčí žáky a studenty o historické pravdě.

Při diskusích s mladými lidmi inklinujícími k neonacismu je třeba **sledovat hlavní argumentační linii**. Není vhodné doplňovat kritiku neonacismu obecným „mentorováním“ o nedostacích dnešní mládeže, např. tím, že bude neonacistické hudbě poslouchané žáky či studenty vytýkáno kromě ideového obsahu to, že je „uřvaná“ apod. Pedagog by měl mít i znalosti o současných subkulturách a životním stylu mládeže, jinak nebude považován za důvěryhodného (neměl by např. každého skinheada, včetně protirasistického „Sharp“, považovat za fašistu či označovat Rammstein za neonacistickou kapelu apod.). Metodiku vedení diskuse se sympatizanty s extremismem rozvineme v textu na str. 144).

Pedagogická práce

Osobnost pedagogů i studentů a její vliv na práci s extremismem

Účastníci semináře Hrozby neonacismu/Příležitosti demokracie se v sebezkušenostní části programu semináře věnovali svým vlastním postojům a předsudkům. Foto: Václav Zeman

OSOBNOST PEDAGOGŮ I STUDENTŮ A JEJÍ VLIV NA PRÁCI S EXTREMISMEM VE ŠKOLÁCH

Štěpán Smolík, psycholog, preventista a terapeut

Pracovat v současné době v prostředí školy s tématem extremismu je samo o sobě de facto extrémní situací kladoucí vysoké nároky jak na učitele či lektora, tak na skupinu i jednotlivce, k nimž je takový program směřován. Obzvláště, jsou-li členové této skupiny ve spojení s některým z extremistických hnutí.

Tento fakt podtrhuje skutečnost, že takřka denně se téměř každý z nás ocitne v situaci velmi blízké extrému. Média nás každodenně zaplavují informacemi o extrémních situacích, které mají různou podobu. Jde o konflikty končící ozbrojenými střety a teroristickými útoky nebo o silniční, letecká či železniční neštěstí. Řada z nich končí smrtí, která je extrémem takřka pro každého z nás. Mnozí z nás jsou při cestě do práce svědky extrémních osudů lidí bez domova, narkomanů, lidí okradených nebo okrádajících. Mnoho z nás je čas od času vystaveno extrémní situaci ztráty zaměstnání někoho v bezprostředním okolí, závažného onemocnění či úmrtí blízké osoby. Mnozí zažívají tyto i jiné extrémní situace na vlastní kůži.

To vše jsou momenty výrazně ovlivňující a modelující naše vidění světa, naše názory a postoje. Jednak ovlivňují naše prožívání běžných, extrémům vzdálených situací. Zároveň **způsob, jakým vnímáme, prožíváme a řešíme běžné situace, ovlivňují způsob vnímání, prožívání a řešení extrémů a problémů z nich vyplývajících.**

Pedagogická práce

Osobnost pedagogů i studentů a její vliv na práci s extremismem

Významným faktorem je přitom **individuální charakter našeho prožívání**, v důsledku kterého je někdy velmi obtížné stanovit hranici extrému. Co je pro jednoho vcelku rutinní záležitostí, může druhého položit na lopatky. Tato individualita je důsledkem součinnosti mnoha aspektů počínaje individuálními osobnostními charakteristikami, přes vývoj jedince či aktuální životní situaci, v níž se nachází, a situací ve společnosti konče.

Vystavení extrémní situaci tak může někoho dovést k extrémnímu jednání, jiného paralyzovat a uvést do pasivity a netečnosti, dalšího třeba k revizi svých dosavadních životních postojů a filozofie.

Zvědomění faktu, že mnohé podoby extremismu se chtě nechtě v určité formě přímo týkají každého z nás, ovlivňují naše vnímání a prožívání a vynucují si, ať už pro nás vědomě či nevědomě, nějakou reakci a zaujetí určitého postoje, **je základní podmínkou pro práci s tímto tématem**.

Výchozím bodem je tedy vždy **individuální příběh každého**, kdo s tématem extremismu pracuje a s tím spojené otázky, které bychom si měli položit a pokusit si je zodpovědět předtím, než s tímto tématem vůbec začneme pracovat:

- Jakým způsobem se problematika extremismu dotýká mně osobně?
- Jaká je moje zkušenost?
- Jaké jsou mé postoje?
- Co ve mně jednotlivá témata vyvolávají? (myšlenky, témata, vzpomínky, obavy, úzkosti, další pocity apod.)
- Jak rozumím filozofii, postojům a chování extremistů?
- Co a z jakých zdrojů o nich vím?
- Co bych potřeboval/a (k lepšímu pochopení, náhledu, větší jistotě apod.)?

Poté, co jsme si tyto otázky zodpověděli, můžeme začít vlastní práci s tématem extremismu. Je důležité mít na paměti, že **tato práce bude vždy vycházet z našich prožitků a zkušeností**. Takto pojatý přístup patří mezi nejosvědčenější a nejefektivnější metody výchovy a výuky.

V tomto bodě rovněž dochází k oddělení dvou základních rovin práce s extremismem: přímé a nepřímé. V obou hrajeme aktivní roli.

Přímá práce s extremismem zahrnuje buď **přímé jednání s jednotlivci či skupinou konfrontovanou s extremismem** či **v extremistickém hnutí aktivně působící** nebo **vedení programu tématicky zaměřeného na extremismus**.

V každém okamžiku vstupují do hry **proměnné** týkající se všech zúčastněných. Ty zcela zásadně **ovlivňují průběh programu či diskuse** a je možné popsat je následovně:

a) V první řadě jsme to my: **učitelé/lektori**, kteří vstupujeme do skupiny či třídy s jistým očekáváním, záměrem a motivací, které mohou do značné míry určit běh dalších událostí. Očekáváme-li například, že během krátké doby zcela změníme postoje žáků, pravděpodobně se dříve či později dostaneme do úzkosti, že se nám nedaří, a začneme jednat pod tlakem. Nemáme-li jasno v tom, k čemu by mohl program posloužit, jakým způsobem ho vést a proč užívat určité metody, dříve či později se naše nejistoty objeví při zadávání úkolů, argumentaci a celkovém vystupování. Pokud naše motivace k vedení programu vychá-

Pedagogická práce

Osobnost pedagogů i studentů a její vliv na práci s extremismem

zí pouze z faktu, že jsme to dostali za úkol, který vnitřně pociťujeme buď jako příliš obtížný nebo jako trest, velmi těžko sami sebe přemluvíme k vyššímu výkonu, než je pouhé formální provedení.

Obdobně nás mohou zradit naše ne zcela ujasněné postoje, nezpracované obavy či úzkosti, a to zejména ve chvílích konfrontace a potřeby jasné a srozumitelné argumentace. Naopak čím více jsme si vědomi našich silných i slabých stránek, toho, jakým způsobem působíme na své okolí, jak může naše aktuální prožívání (nálada, pocity, fyzický i psychický stav, životní situace) ovlivnit naše chování, co pociťujeme jako bezpečné a co jako ohrožující, tím spíše můžeme pružně reagovat na situaci tady a teď, vytvořit bezpečné prostředí pro nás i skupinu a směřovat program k vytčenému cíli.

b) Další proměnnou je **postava žáka či studenta** ovlivněného myšlenkami extremismu. Zde je důležité, co konkrétně o tomto člověku víme – o jeho osobě, rodině, zázemí, přátelích, zálibách apod. Důležité je také to, které informace pocházejí z přímého kontaktu s ním, které jsme získali zprostředkovaně a do jaké míry se necháme ovlivnit předsudky a stereotypy svými i okolí. Rovněž, co víme o historii vývoje jeho postoju.

Zásadní roli však hraje povaha našeho vztahu, vzájemné sympatie či antipatie, předchozí zkušenosti a navyklý způsob komunikace. Pokud jsme s tímto žákem dlouhodobě ve sporu kvůli učivu či nedodržování školního řádu a naše postavení nás nutí jednat z pozice „nadrženého“, velmi těžko s ním budeme z ničeho nic navazovat jiný kontakt a požadovat partnerskou diskusi.

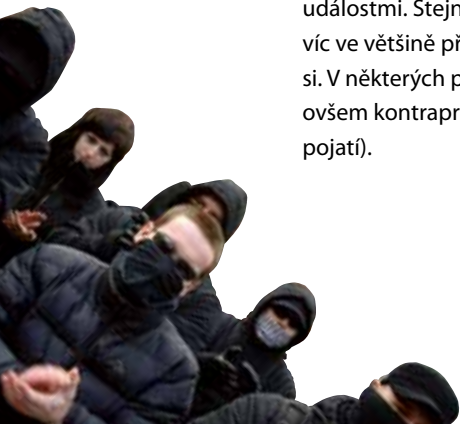
Podstatnou roli hraje samozřejmě naše aktuální vyladění. Pokud se žák hodinu před programem dozvěděl o snížené známce z chování, pravděpodobně nebude naladěný na jakoukoli spolupráci.

c) Neméně důležitý je i stav **skupiny či třídy** ovlivněný momentálním složením třídy, klimatem třídy, postavením žáka ovlivněného extremismem ve třídě, sdílenými postoji ve třídě (a to jak postoji obecně, tak i konkrétně vztaženými k tématu).

Pro úspěšný průběh programu potřebujeme neustále monitorovat verbální i neverbální projevy ve skupině, reakce vůči nám, vůči žákovi, vůči tématu, vůči naší interakci s žákem. Tento monitoring pak souběžně porovnáváme s tím, nakolik se naše pocity shodují s pocity ve skupině, jak nás reakce ve skupině ovlivňují, jak proměňují naše prožívání a chování, nakolik se jimi necháváme zmanipulovat ať již ve smyslu potřeby vstupovat se třídou nebo některými členy do koalice a být jimi za každou cenu přijímáni, anebo se od nich naopak distancovat.

d) Svoji roli v přímé práci sehrává i instituce **školy**. Tím, z jakého titulu jsme školou pověřeni k programu a jak vystupujeme jako zástupci této instituce. Důležité je i momentální klima školy, události posledních dní, postavení třídy i žáka s tendencemi k extremismu v této škole.

e) Obdobně se mohou v diskusi objevit anebo sehrát roli témata vztažená k situaci ve **společnosti**. Jde o kontext aktuálního dění, postoje, které k němu my i ostatní přítomní máme a prožitky spojené s těmito událostmi. Stejně tak je důležité vzít v potaz, že vystupujeme jako reprezentanti instituce, tedy školy (a navíc ve většině případů na její půdě), což jistým způsobem pozměňuje ideál neutrálního území pro diskusi. V některých případech tento fakt může posloužit podpůrně (např. pro náš vlastní pocit jistoty), jindy ovšem kontraproduktivně (v důsledku prostředí školy a naší role učitele jsme primárně vnímáni jako předpojatí).

Pedagogická práce

Osobnost pedagogů i studentů a její vliv na práci s extremismem

Přímá práce s natolik obtížným a delikátním tématem, jako je téma extremismu, tedy vyžaduje osobní přístup nejen ve vztahu k žákům či studentům, ale především k sobě. Z této premisy vychází i rovina nepřímé práce, která je svým způsobem od přímé obtížně oddělitelná a přímou práci může buď výrazně usnadnit, nebo naopak ztížit.

Nepřímá práce s extremismem se týká **proměnných, které průběžně ovlivňují postoje a případné tendence k extremismu**. Jde o roli proměnných, které figurují v programech a aktivitách, jež nejsou přímo zaměřeny na extremismus. Tyto proměnné se do jisté míry překrývají s proměnnými ovlivňujícími práci přímou.

a) Stejně jako v případě přímé práce je důležité vzít v úvahu **působení sebe samého** jakožto **učitele/lektora**. Stejně tak jako pro hodnověrné vyznění programu cíleného na extremismus je i u těchto programů zapotřebí, aby se způsob, jakým program vedeme, argumenty, kterými operujeme a náš způsob jednání s druhými pokud možno přirozeně překrývaly s naším obvyklým smýšlením a jednáním, na které je okolo, v tomto případě třeba třída, zvyklé mimo program.

Do toho se promítá i naše každodenní působení ve škole i mimo školu, včetně toho, jaký máme vztah k výuce, žákům, kolegům, jak přistupujeme k autoritám a nadřízeným, jak zacházíme se zodpovědností a hodnocením. Neméně důležité je i to, jak se ve škole či třídě cítíme, jaké zaujímáme a vyjadřujeme postoje (verbálně či neverbálně, vědomě i nevědomě) k žákům, kolegům, společnosti a pochopitelně k tématům blíže či vzdáleně souvisejícím s extremismem.

To vše přitom vychází z osobního založení každého z nás, tzn. ze struktury naší osobnosti, vývoje, vědomí sebe sama, svého prožívání, chování, potenciálu i hranic, způsobu komunikace, řešení každodenních i zátěžových situací.

b) Obdobně je nutné vzít v potaz veškeré okolnosti týkající se **žáka** ovlivněného extremistickými postoji. Mezi ně patří jeho osobnost, osobní historie a současnost, psychický a fyzický vývoj a stav, zdraví, schopnosti, dovednosti, intelekt, potenciál, stupeň zralosti. Stejně tak role, kterou zaujímá ve škole, třídě a vstevnické skupině, ale také rodině a společnosti.

To vše ovlivňuje jeho prožívání, chování, motivaci ke změně, pocity bezpečí či ohrožení. Je tedy výhodou všimnout si jeho snů, představ o budoucnosti, obav, úzkostí, zálib, zkušeností, stereotypů, způsobů komunikace.

Tím je zároveň jasně postulován nutný individuální přístup k žákovi či studentovi s tendencemi k extremismu. Co může pomoci v případě jednoho, nemusí zabrat v případě kohokoli jiného. Stejně tak je důležité vzít v úvahu, kdo s žákem pracuje: přístup, který úspěšně aplikuje jeden učitel, nemusí vůbec fungovat druhému.

c) V případě často diskutované **rodiny** jako další nepřímé proměnné pro nás může být významný její vývoj, historie a současnost rodičů, sourozenců, včetně rodových zátěží i tradic a stereotypů. Je dobré všimnout si statutu rodiny, postojů jejích členů i rodiny jako celku, vztahu s okolím, se školou.

Pedagogická práce

Osobnost pedagogů i studentů a její vliv na práci s extremismem

Je přitom důležité nepropadnout zažitým stereotypům, že extremisté pocházejí především ze sociálně slabších rodin s nižším vzděláním, nebo že jde o osoby týrané či zneužívané v dětství. Tyto hendikepy ve spojení s jinými nepříznivými faktory mohou skutečně k extremistickému smýšlení přispět. Nemusí však být přítomny. Opět je však třeba použít individuální posouzení a komplexní přístup.

Příklad z pilotního semináře:

Na semináři pro pedagogy o práci s tématem extremismu zmínila jedna z účastnic příklad chlapce, který v sedmé třídě vystupoval velmi negativně vůči Romům. Chápala to jako výsledek osobní zkušenosti chlapce s Romy, kteří žijí ve stejném domě jako on. Chlapec však následně začal verbálně velmi nevybíravým způsobem napadat i staré lidi. Když se učitelka snažila dopátrat zdroje jeho nenávisti k této skupině, ukázalo se, že chlapcův otec je řidič dálkového autobusu, který vozí na dovolené k moři převážně starší lidi a důchodce. Otcův vztah k nim je velice negativní a doma se o těchto „účastnících zájezdů“, vyjadřuje velmi hrubým způsobem. Chlapec tedy bez zjevné osobní zkušenosti přebíral názory svého otce.

d) Velmi významnou proměnnou je **vrstevnická skupina**, která se často (ne vždy) do značné míry překrývá se školní kmenovou třídou žáka. K objasnění postojů žáka někdy může pomoci znalost historie skupiny, složení skupiny, vůdčích autorit ve skupině, vnímaných autorit obecně, způsob navazování kontaktů. Každá vrstevnická skupina se zároveň vyznačuje určitými rysy konformity, postoji, povahou interakcí, rolami, obranami. Podstatné je sledovat působení žáka v takové skupině, jeho postavení, role, způsob komunikace.

Vrstevnická skupina, bez ohledu na první dojem zvenčí, je zásadní referenční skupinou, s níž se dospívající jedinec identifikuje. V tomto období je pro něj do jisté míry důležitější než rodina a v podstatě nemůže být zastoupena jinou strukturou. Skupina vrstevníků pomáhá dospívajícím orientovat se ve světě, zaujímat postoje, vymezovat se vůči ostatním, učit se spolupracovat, tvořit si svůj hodnotový systém, vytvořit si bezpečné prostředí a systém obran. Každý jedinec si vybírá svoji referenční skupinu poměrně intuitivně na základě předchozích zkušeností a aktuálních potřeb, které mohou být zvenku na první pohled velmi nesrozumitelné. I pro jedince s nízkým postavením ve skupině, na hranici šikany (či už šikanovaného) může být tedy velmi obtížné až frustrující a svým způsobem více ohrožující opustit tuto „svou“ skupinu, než v ní setrvat a v podstatě trpět.

e) V rámci **školní třídy** je zároveň důležitý vliv jiných, „externích“, vrstevnických skupin. A pochopitelně i vliv složení, klimatu třídy, přijímaných autorit (vrstevnických i dospělých), postojů, rolí, vztahů mezi jednotlivci a způsobů interakcí. V neposlední řadě má významný vliv role a postavení žáka ve třídě a toho, jak jej třída přijímá.

V některých případech mohou některé extremisticky prezentované postoje žáka vyplývat z toho, že jeho postavení ve třídě mu pro vydobytí si prostoru pro sebe sama v důsledku různých okolností neumožňuje jiné než extrémní a extremistické formy. Tento prostor přitom může být velmi nepohodlný. Žák může být navenek odmítán, jeho extrémní postoj ho však jasně zařazuje do struktury třídy, přiznává mu v ní nějaké místo a paradoxně tím vytváří jisté „bezpečí“.

f) Samostatnou kapitolou v rámci těchto proměnných je opět **škola**. Dlouhodobě se projevuje klima školy, zaměření, postoje školy i zaměstnanců. Je důležité vzít v potaz složení pracovního týmu, tedy většínou učitelského sboru, a jeho fungování v rámci jednotlivců i skupinově.

Pedagogická práce

Osobnost pedagogů i studentů a její vliv na práci s extremismem

Často opomíjenou, ale o to fatálnější roli hraje způsob vedení, uznávané autority, způsob řešení konfliktů a problémů, prezentace sboru i školy navenek, způsob komunikace mezi učiteli i způsob komunikace s žáky, rodiči i dalším okolím, pojetí výuky a způsoby hodnocení. To vše bychom mohli shrnout pod termín filozofie školy.

Veřejnost (i ta odborná) bývá někdy zaskočena faktem, kolik problémů se šikanou či extremistickými postoji se objevuje na tzv. výběrových školách, ať už se jedná o sportovní, jazykové, matematické či jiné. Často se jedná o školy, kde je kladen velký důraz na výkon jako jeden ze základů uznávané, byť explicitně nepojmenované, filozofie školy. Důraz na výkon je kladen jak na žáky, tak na personál. V takových školách je početný učitelský sbor, kde se někteří členové sotva znají, a stovky žáků. Učitelé se zde snaží především naplnit „osnovy“ ve smyslu výuky znalostí a jejich bezchybné prezentace navenek, akcentují materiální zabezpečení školy.

V takovém prostředí se velmi často setkáme s permanentním stresem, nedostatkem prostoru na sdílení příjemného i nepříjemného, navazování hlubších kontaktů, tolik potřebných pro úspěšnou spolupráci. A rovněž se stereotypy, převážně kvantitativním hodnocením práce a neustálým poměřováním jednotlivých členů. Chybí zde prostor pro psychohygieny, supervizi (ta je dodnes ve školství bohužel stále poměrně neznámým nástrojem), chybí bezpečí pro ventilaci nejistot, empatická podpora při řešení problémů.

K letitým stereotypům našeho školství obecně stále patří neformálně uznávané, zažité a z generace na generaci předávané přesvědčení, že kantor s deseti a víceletou praxí už má ovládat své „řemeslo“ zcela bezchybně a bez pochybností. Není tudíž zapotřebí mu věnovat více prostoru, má vždy vědět a nalézt ideální řešení. Učitel dozrálý do tohoto stupně, ať již na základě vlastního pocitu nebo očekávání okolí, se tak dostává do pastí. Měl by vždy znát správnou odpověď, správně reagovat, poradit si, problémy osobního charakteru nechávat za dveřmi školy. To sebou zákonitě přináší velký tlak, který se pro většinu normálních lidí stává dříve či později neúnosným. Vede ke zkratkovitým řešením, formálnímu vedení výuky, neosobnímu přístupu k žákům, někdy dokonce i k řešení a ventilaci vlastních vnitřních konfliktů, napětí, nejistot a nepohody skrze přístup k žákům či hierarchicky níže postaveným kolegům, atributům tolik diskutovaného tématu vyhoření.

Žáci jsou pak primárně vnímáni jako nepřátelští, drzí, nevychovaní, jejich rodiny jako selhávající, kolegové příliš mladí, troulalí a přitom neschopní, zcela jistě se snaží ukázat, že jsou chytřejší a zaujmout tak „naše“, tak pracně vydobyté, místo.

Podobné nastavení se pochopitelně velmi brzo obraží i v chování a jednání takového jedince a vyvolá negativní odezvu od žáků, kolegů či rodičů a tlak oboustranně narůstá. Tato atmosféra je živnou půdou pro extrémní řešení, agresí, jednání z pozice moci a síly a tím pádem i pro růst extremistických postojů.

V pilotních seminářích pro pedagogy a pedagožky základních a středních škol o práci s tématem extremismu jsme se mimo jiné věnovali Allportově škále pěti nepřátelských akcí inspirovaných předsudky. Ty jsou seřazeny podle míry jejich intenzity:

- 1) osočování, pomluvy
- 2) exkluze (vytěsňování)
- 3) diskriminace
- 4) fyzické násilí
- 5) vyhlazování (genocida).

Pedagogická práce

Osobnost pedagogů i studentů a její vliv na práci s extremismem

S účastníky seminářů jsme diskutovali o tom, které z výše zmiňovaných akcí mohou ovlivňovat či se na ně zaměřit v rámci výuky a působení ve škole. Všichni účastníci semináře se shodli na prvních dvou akcích. Jako zdánlivě nejjednodušší „problém“ k řešení v rámci práce s třídním kolektivem se většině účastníků zdály pomluvy. Následně však jedna z účastnic přinesla do diskuse zajímavou zkušenost ze střední školy, na níž učí. Učitelka je nejen před ostatními členy učitelského sboru pomlouvána jednou ze svých kolegyň. Neshody ve sboru jsou ventilovány i za přítomnosti žáků. Při následné debatě se ukázalo, že je pro tuto pedagožku velmi obtížné debatovat se studenty o tématu pomluv a jejich významu v práci s předsudky, protože k němu dosud sama nezažila vlastní postoj. O to hůře hledala řešení ve chvíli, kdy se jí pomluvy osobně dotýkaly a ovlivňovaly její vztah k ostatním kolegům.

g) Na základě výše uvedeného nebude překvapením, že velmi důležitou proměnnou nepřímo ovlivňující práci s extremismem je **společnost** obecně.

Významnou roli při zprostředkovávání témat společnosti dnes hrají média. Ta často touží po senzaci a témata jsou v nich často podávána jako jednoznačná a nezpochybnitelná. Svět se tudíž jeví jako černobílý, rozdělený pouze na dobré a špatné, příjemné a nepříjemné. Relativita hodnocení, nejednoznačnost, možné úhly pohledů ustupují do pozadí, stávají se nepřipustné. Chybí prostor pro možnost nejistoty, pochyb a pro kritické myšlení. Podle médií by vše mělo být dostupné hned a pokud možno s co nejmenším úsilím. Tento způsob prezentace reality se stává vzorem pro vnímání, smýšlení a očekávání široké veřejnosti. Zároveň je zdrojem vzniku velkého napětí a úzkosti, protože málokdy je něco v běžném životě zcela jednoznačné a dosažitelné bez jakéhokoli úsilí ihned. Málokdo se vejde do šablon prezentovaných jako jediné přípustné normy. Pocit nedostatečnosti a nedokonalosti až selhávání vede k obavám z nepřijetí okolím, k problémům se sebezpřijetím a často extrémním způsobům řešení a vyrovnání se s těmito pocity nebo k pasivitě a laxnosti.

Při dialogu jedince a společnosti dochází k napětí mezi potřebami jedince a očekáváním společnosti. Je podstatné, do jaké míry jsme schopni naplňovat představy a potřeby ostatních a jak se ty kryjí s našimi potřebami a představami. Čím větší rozpor, tím větší napětí vyžadující ventil.

ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ:

Z výše uvedeného by leckdo mohl propadnout skepsi či dokonce panice, že s extremismem by měl pracovat pouze dokonalý superman. Cílem tohoto textu však nebylo poukázat na nedokonalost současného systému či společnosti a požadovat dokonalý výkon hraničící s utopií. Smyslem bylo poukázat na složitost a obtížnost práce s tak náročným tématem jako je extremismus a zdůraznit psychologické aspekty, které mohou tuto práci významně ovlivnit. Možná největší devizou pro práci s tímto tématem je fakt, že každý člověk je přirozeně chybný a občas nejistý a nedokonalý, s jistou mírou tendence reagovat extrémně. Tím spíše můžeme být schopni tyto „poklesky“ chápat i u ostatních, stejně tak, jako mají oni za určitých podmínek potenciál je chápat u nás.

Nemusíme tedy po sobě chtít, abychom byli dokonalí, nemusíme mít spasitelské tendence a snahy obrátit „pomýlené“ na „pravou víru“. Je ulehčující uvědomit si, že **při práci nejsem zodpovědný za žáka, za**

Pedagogická práce

Osobnost pedagogů i studentů a její vliv na práci s extremismem

jeho život, ale za to, jakým způsobem s ním jednám, jak vedu program. Jsme tedy zodpovědní „pouze“ vůči žákům. Stejně tak jako oni jsou svým způsobem zodpovědní za své chování vůči nám. Tím je de facto odhalena přirozená rovina mezilidských vztahů, která dokumentuje zde tolikrát zdůrazňovanou nutnost začínat u sebe, aktivně pracovat se sebou samým. Vycházet tedy z předpokladu, že pečujeme-li o sebe, pečujeme zároveň i o ostatní a naopak.

Při práci s tématem extremismu v třídním kolektivu mějte na paměti, že jedním programem se pravděpodobně nic zásadního nevyřeší, ale na druhou stranu může tento program nastartovat změnu. Na tuto problematiku má mnohdy vliv velké množství složek, proměnných, z nichž vy sami můžete skutečně ovlivnit jen malou část. I tento vliv je však velmi důležitý. Při jakékoli práci s tématem extremismu je vždy důležité začít od sebe, znalosti sebe sama, aktivního zvědomování především vlastních nejasných postojů, obav, úzkostí, neznalostí a práce s nimi. Nezáleží ani tak na konkrétní technice či technikách výuky a pomůckách, které využijete, ale na osobním přístupu, vycházejícím z vlastní zkušenosti a prožitků. Snadněji se nám komunikuje o tom, co máme zpracované a odžité, než o tom, co je pro nás spíše abstraktní, neznámé, k čemu cítíme nejistotu nebo o čem nemáme ve svých postojích a pocitech jasno. Velmi důležitá je při práci s podobnými tématy i možnost psychohygieny, supervize, spolupráce s kolegy, při které můžeme sdílet příjemné i nepříjemné.

Závěrem uvedeme několik rad a doporučení pro ty, kteří budou pracovat s tématem extremismu:

- Nemusíte vědět vždy všechno a není ostuda nevědět.
- Nejste zodpovědní za žáka, ale vůči němu.
- Mějte respekt k žákovi, třídě, ale i sobě samému (a samozřejmě i dalším).
- Poznejte své meze a hranice vyplývající z role učitele/lektora, ale i své individuální hranice.
- Vždy máte možnost říci „ne/stop“.
- Pamatujte na to, jak komunikujete. Můžete vědomě užívat určité postupy, ale zároveň sledujte, jak působíte, co a jak sdělujete verbálně a co neverbálně.
- Zjistěte, jaké máte postoje k sobě samému, ke svému okolí, ke společnosti, k životu, to, jak fungujete obecně. Ve třídě budete vždy příkladem a budete ovlivňovat dění kolem sebe, i když budete zdánlivě v úplné pasivitě.
- Nic není špatné, důležitý je proces, dostatek času; nespěchejte ani na sebe, ani na žáka či třídu.
- Nikdy neuvídíte vše.
- Zaujměte aktivní přístup, snažte se žákům aktivně naslouchat.
- Budte pokud možno empatičtí, autentičtí a akceptujte rozdílné názory.
- Není nutné za každou cenu stále hodnotit (sebe, druhé...), vše je relativní (co je pro mě ne/příjemné, ne/příznivé může na druhého působit opačně).
- Někdy je užitečné zrelativizovat kritéria „úspěšnosti“ programu či intervence. V některých situacích může být úspěchem už jen to, že se vůbec rozvine debata o choulostivějších bodech v rámci zvoleného tématu nebo fakt, že se podaří alespoň částečně dodržovat dohodnutá pravidla diskuse.

Pedagogická práce

Jak pracovat s extremismem v rámci školy

Foto: Stanislav Krupař

JAK PRACOVAT S EXTREMISMEM V RÁMCI ŠKOLY

Pavel Košák, *Varianty, Člověk v tísni, o. p. s.*

V případě výskytu jevů, které jsou z pohledu společnosti či školy nepřijatelné, je důležité nezapomínat na kurikulum jako hlavní „jízdní řád“ školy jako celku. **Kurikulum a školní vzdělávací program (ŠVP)** jako dokument, který ho zachycuje v písemné podobě, **jsou zásadními prvky řídicími výchovný a vzdělávací proces školy.**

NASTAVTE NA ŠKOLE JASNÁ PRAVIDLA

Zásadní roli v prosazování a plánování kurikula **má vedení školy**, tedy **ředitel**. Principy, které budou na půdě školy uplatňovány ve vztahu k politickému extremismu, by proto mělo stanovit její vedení. Cílem není, aby si ředitelé k již tak velké administrativní zátěži přibírali další povinnosti. Je však nutné připomenout, že vedení školy je odpovědné za situaci na škole. V rámci této odpovědnosti je důležité, aby ředitelé v rámci školy jako celku **iniciovali proces, při němž budou nastavena pravidla pro jednání v mimořádných situacích**, a ručili za jejich dodržování. Těmito situacemi mohou být kromě šikany projevy rasové nesnášenlivosti, verbální útoky nebo nenávisti motivované fyzické útoky.

Pro sbor, ostatní zaměstnance školy a také studenty **je důležité stanovit jasná pravidla, která budou reagovat na výše popsané situace.**

Pedagogická práce

Jak pracovat s extremismem v rámci školy

Konkrétně by **škola měla jasně deklarovat hodnoty, které budou na půdě školy prosazovány**. Od těchto celoškolských pravidel se mohou odvozovat pravidla jednotlivých tříd, pravidla pro řešení konfliktů, pravidla pro jednání mezi pedagogy, pedagogem a rodičem, pedagogem a žákem. Logická provázanost těchto pravidel je také podstatným zdrojem pro takzvané skryté kurikulum. Skryté kurikulum zahrnuje zkušenosti žáků s hodnotami a postoji, vzory chování, které žáci získají v reálném životě školy. Tato formulace hodnot je také důležitým signálem pro rodiče, aby s důvěrou posílali své děti do školy, pro studenty i pro samotné pedagogy.

Zdrojem pro „opisování“ hodnot zásadních pro školu jsou vzdělávací programy (RVP, Bílá kniha apod.). Také jsou to samozřejmě dokumenty rámující společnost obecně a to např. Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky.

Úloha vedení školy je tyto hodnoty uvést v život a lpět na jejich dodržování. Konkrétně jde například **o nastavení pravidel toho, co se stane v situaci, kdy na škole dojde k projevu rasismu, intolerance nebo k fyzickému útoku**.

Škola by měla být předem připravena na to, jakým způsobem bude zajištěna ochrana a podpora obětí takového činu, jak budou podpořeni pedagogové, kteří byli svědky nebo i oběťmi takového činu. Je důležité **stanovit jednotný postup, jak budou pedagogové na půdě školy na tyto projevy reagovat**, a formálně tyto postupy **zakotvit v preventivním plánu školy, ŠVP, dále např. v etickém kodexu pedagoga, kodexu studenta, školním řádu**.

BUĎTE PŘIPRAVENI NA KRIZOVÉ SITUACE

Vedení školy by dále mělo stanovit, jaké pravidelné preventivní aktivity budou na škole mimořádně realizovány v případě, kdy dojde k jasným projevům extremismu na škole. Všechny tyto aktivity směřují k jasné struktuře akcí, které škola bude ihned a bez zbytečných odkladů realizovat v případě extremistických aktivit na půdě školy.

Zároveň je důležité připomenout, že jasná a nezpochybnitelná hodnotová orientace školy je základem pro vytýčení důležitých momentů v ŠVP pro samotnou výchovu a výuku těchto hodnot. Ty pak škola vybere jako podstatné pro samotnou výuku, aby i ve výuce naplňovala své vytyčené směřování a profilování školy. Často zmiňované rámcové vzdělávací programy dané ministerstvem jsou i v tomto případě opravdu jen rámcem, ke kterému škola může přidat mnoho vlastního.

PRACUJTE OPRAVDU SE VŠEMI ŽÁKY

Aktivity realizované v oblasti prevence a práce s násilím a vyhrožováním jsou často zaměřeny úzce na samotné „extremisty“, v menší míře na jejich oběti, potenciální oběti a svědky jejich činů. Často **opomíjenou skupinou však zůstávají** ti ostatní, zdánlivě nezáúčastnění – **zbývající žáci tříd**. Práce s nimi je velmi důležitá. Z nezapojených a ve škole opomíjených se často stává hodnotově dezorientovaná mlčící většina. Tato situace se stává také leitmotivem občanských postojů v pozdějším životě. Proto **je důležité do řešení a debat o důsledcích skutků spojených s politickým extremismem zapojit opravdu všechny žáky**. Škola by přitom měla razantně řešit především činy. Názory by měly být materií pro výuku a výchovu. Je obtížné argumentovat na mnohé názory a postoje extremistů. Je ale nutné uvědomit si, že studenti často nebudou mít jinde než ve škole možnost zamyslet se v souvislostech nad důsledky svých postojů a skutků. Tato situace vy-

Pedagogická práce

Jak pracovat s extremismem v rámci školy

žaduje od všech pedagogů školy alespoň základní vhled do problematiky extremismu, jednotný postoj a reakce. Vracíme se tak k potřebnosti strategie školy, v těchto případech je zároveň spojena s potřebností vyjasnění postoje a odvahy pedagoga. Pokud budou strategie vedoucí k formování postojů žáků a jejich vědomostí v ŠVP, stanou se tyto aktivity závazné pro všechny pedagogy, mohou být systematické a vymahatelné.

Kurikulum samotné poskytuje široké pole pro práci s tématy spojenými s extremismem obecně, i konkrétně politickým. Na tomto místě je důležité připomenout, že cílem výchovy a vzdělávání u nás není objasňování podstaty extremismu. Je nutno toto **téma překlomit v protipól a to v prosociální výchovu, multikulturní výchovu a především ve výchovu k aktivnímu občanství**. Tyto aktivity směřují k naplnění samotných cílů vzdělávání a výchovy. Extrémistické postoje, případně násilí motivované těmito postoji je součástí „nepovedeného“ výsledku výchovy a vzdělávání (samozřejmě ne pouze ze strany školy). Nástin možností práce s tímto tématem v rámci práce s RVP a při vytváření vlastních ŠVP najdete na str. 158.

VYTVOŘTE SI VLASTNÍ PLÁNY

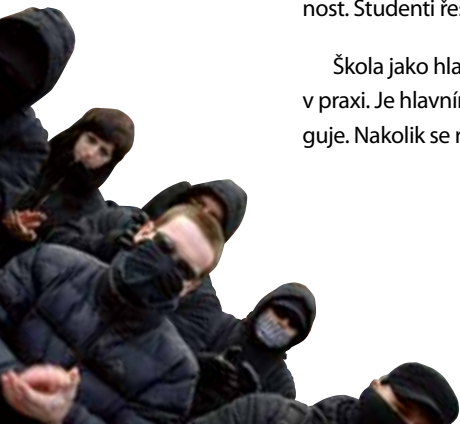
Škola má dnes v úpravách vlastního kurikula (ŠVP) volnou ruku. Právě pro situace akutní potřeby reagovat na podstatné společenské jevy a problémy školy je forma RVP/ŠVP rozvolněná. Školám se doporučuje mít koordinátora např. jednotlivých průřezových témat. Automatické je ustanovení koordinátora ŠVP. Jejich úkolem je možná revize ŠVP. V něm se v procesu úprav dají určit momenty, které budou v souladu s cíli školy a vzdělávání využity pro práci s tematikou politického extremismu. Nabízejí se především společenskovední předměty a také například jazyky. Přírodním místem pro vedení debat a získávání znalostí o uvedené problematice je výuka dějepisu, ZSV apod.

Pro výchovu a budování postojů obsahují RVP průřezová témata. V jejich rámci je možné realizovat širokou škálu aktivit. Od debat s hosty, exkurzí, projektových dnů až po specializované semináře a výcviky prosociálních postojů.

JAK ŘEŠIT KONFLIKTY

U postojů a jejich pěstění se vracíme zpět k vnitřním pravidlům školy (kurikulu v širším slova smyslu). **Pokud chce škola u studentů pěstovat prosociální chování a postoje, musí sama vnitřními pravidly a praxí tyto postoje hlásat.** Jako příklad uvedme konflikty. Pokud škola chce, aby žáci byli vybavení pro řešení konfliktů, je nutné jim poskytnout znalost o dynamice konfliktu, jeho stádiích, možnostech řešení. Poskytnout jim znalost, v jakých životních situacích se konflikt může vyskytnout, jak je pro společnost důležité konflikty umět řešit, teorii mediace. Je dobré **dát studentům zažít v rámci nácviku, jak sami reagují na konflikt, poskytnout jim možnost nacvičit si možnosti, jak sami mohou bezpečně konflikt vyřešit.** Takto probíhá běžné pedagogická praxe a využívá mnohé postupy a materiály dle preferencí školy a jednotlivých pedagogů. A je to tak správně. Shodneme se, že v tomto případě škola opravdu připravuje na život. Nejde však jen o vzdálenou budoucnost. Studenti řeší řadu konfliktů již dnes, a to především ve škole nebo v souvislosti s ní.

Škola jako hlavní společenská instituce se tak pro studenty stává hlavním polem pro vyzkoušení si poznatků v praxi. Je hlavním místem pro uplatnění dovedností a prostorem pro pozorování, jak „to“ vlastně v životě funguje. Nakolik se rozchází teorie s praxí. V této situaci škola ručí svými hodnotami a praxí za to, co studenty učí.

Pedagogická práce

Jak pracovat s extremismem v rámci školy

Je tedy dobré mít také na úrovni školy nastaveny mechanismy pro řešení konfliktů a tyto mechanismy důsledně aplikovat (nejen mezi studenty, ale také pedagogy apod.). V mnoha zemích jsou již ve školách pravidla pro řešení konfliktů stanoveny, fungují žákovské parlamenty, jsou ustaveni mediátoři a především je definován komunikační styl předcházející konfliktu a definující komunikaci v konfliktních situacích, či potenciálně konfliktních situacích.

KLÍČOVÝ JE PEDAGOG

Zjednodušeně platí, že škola, pokud chce vychovávat slušné lidi, sama musí být ze slušně se chovajících pedagogů a dalších zaměstnanců složena. V případě kolizí práv a povinností jednotlivých zaměstnanců a posluchačů školy musí mít stanoveny spravedlivé mechanismy pro řešení a vyjednávání těchto kolizí.

Klíčovou roli sehrává **osobnost pedagoga**, který je pro studenty zárukou hodnot, jež škola předává svým studentům. Je požadováno, aby pedagog byl jistou „renesanční“ osobností, která bude nejen špičkově vzdělána v mnoha oborech, ale zároveň bude vyrovnanou osobností zvládající konflikty a bude přenášet na studenty hodnoty potřebné pro aktivní občanství v jejich budoucím životě. Tyto požadavky se často bohužel míjejí s praxí a možnostmi pedagogů v terénu. Oporou pedagogů byly a budou kurikulární dokumenty. Ty umožňují rozložit odpovědnost a naplánovat úkoly pro jednotlivé pedagogy sboru. V této situaci se každý pedagog může zapojit dle svých schopností a preferencí. Pro školu jako celek jde o možnost, jak synchronizovat výuku a zajistit si velkou míru účinného působení na studenty.

I přes tuto možnost zůstává osobnost pedagoga důležitá. **Každý pedagog by měl být schopen a vedením školy úkolován, aby adekvátně zareagoval na situace, které se neslučují s hodnotami důležitými pro život ve společnosti** (jako je například výskyt extremistických postojů u jeho žáka). V tomto momentu se projeví také osobnostní nastavení jednotlivých pedagogů, jejich odvaha a postoje, které jsou jim vlastní.

ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ:

V případě, že se rozhodneme se ve škole aktivně angažovat v práci s tématem extremismu, může jít o úsilí s nejistým výsledkem, které občas může být i v napětí s cíli, které chce škola naplňovat. Je však důležité takto pracovat, aby škola své svěřence opravdu řádně vybavovala pro život. Tyto situace jsou zároveň často ovlivněny vlivy, které škola nemůže změnit. Vlastním úkolem a povinností školy je v maximální míře působit na své půdě a k tomuto využít všechny možnosti. Cílem je studentům předat hodnoty potřebné pro život v demokratické společnosti. Větší naději na úspěch má, pokud tyto aktivity nebudou náhodnými akcemi nadšených pedagogů, ale promyšleným systémem s vnitřním smyslem a návazností. I proto je nutné pracovat s kurikulem a klimatem školy. Základem úspěchu je přitom plánovat v souvislostech a důsledně naplánované záměry vyžadovat. Jde o dlouhý proces, který nebude vždy přinášet kýžené výsledky, ale o jedinou cestu sledující naplnění cílů vzdělávání a výchov.

Pedagogická práce

Prevence extremismu v třídním kolektivu

Foto: Stanislav Krupař

PREVENCE EXTREMISMU V TŘÍDNÍM KOLEKTIVU

David Lebeda, koordinátor prevence kriminality a protidrogový koordinátor ÚMČ Praha 7

S problémem narůstajících aktivit krajní pravice i levice jsou spojeny i možné **rizikové situace ve školství**. Je důležitým úkolem společnosti těmto rizikovým situacím předcházet a v případě, že nastanou, je za využití všech možných zákonných či preventivních prostředků eliminovat nebo alespoň minimalizovat.

Většina forem projevů extremismu spadá do oblasti takzvaných **sociálně patologických jevů**. Jak takovým jevům předcházet? Při snahách o prevenci a předcházení takovým projevům je třeba klást důraz zejména na:

- primární a sekundární prevenci zaměřenou na problematiku extremismu zejména ve školství, rodině, ale také v celé společnosti,
- intenzivnější spolupráci státních orgánů a nevládních organizací v souvislosti s problematikou extremismu bez rizika úniku důležitých informací,
- intenzivnější spolupráci mezi úředníky samosprávy, odborníky a Policií ČR,
- důraznější spolupráci mezi zástupci národnostních a etnických menšin, církevními organizacemi a úředníky samosprávy a Policií ČR bez rizika úniku důležitých informací,
- nepolitikaření,
- silnější zapojení veřejnosti do akcí typu „extremismus – věc veřejná“.

Pedagogická práce

Prevence extremismu v třídním kolektivu

Ze sociologického hlediska je extremismus souhrnem určitých sociálně patologických jevů vytvářených více či méně organizovanými skupinami osob a příznivci těchto skupin se zřetelnými prvky netolerance, zejména rasové, národnostní, náboženské nebo jiné obdobné nesnášenlivosti. Extremisté útočí proti demokratickým principům, společenskému uspořádání, životu, zdraví, majetku nebo veřejnému pořádku¹. Setkáváme se i s aktivitami, které mají prvky extremismu, ale nevybočují z ústavních pravidel. Můžou však být extremisty zneužity. Zde můžeme také hovořit o radikalismu.

NEŽ ZAČNEME S PREVENCÍ

Pojem extremismus není v našem zeměpisném měřítku neznámý. Je však podceňovaný. Stejně tak podceňovaná je prozatím prevence proti všem projevům extremismu. V této oblasti dosud chybí propracovanější systém preventivních aktivit.

Na začátku přemýšlení o preventivních snahách je důležité položit si otázku – kdo se zapojuje do demonstrací, protestních shromáždění a dalších aktivit pravicových i levicových extremistů a kdo tedy bude cílem našeho snažení? Jedna z častých odpovědí zní: mladí lidé. Proto je zřejmé, že preventivní snahy vedoucí k předcházení extremistických aktivit se často budou zaměřovat na mladé lidi.

Častou příčinou příklonu k extremismu bývá **neinformovanost**. Mladí lidé dnes mnohdy nejsou dostatečně seznamováni s nedávnou historií a s tématy jako totalita, diktatura, svoboda projevu, či přímo nebezpečí extremismu (pokud ano, většinou nikoliv takovou formou, která by u nich o tato témata vzbuzovala větší zájem). Přitom právě mladý člověk je velmi ovlivnitelný a mnohdy podlehně různým módním trendům, subkulturám a názorům. U mladých, kteří i díky své neinformovanosti začali sympatizovat s nějakou formou extremismu, dochází k odklonu od pouhého protestu proti rodičům, pedagogům a společnosti k promyšlenému prosazování myšlenek pocházejících od vůdčích osobností extremistických hnutí a stran.

V různých extremistických skupinách se realizují i jinak nepochopení jedinci. Člověk, který má pocit, že nikam nepatří, se v takové skupině může cítit silný, a je dostatečně prokázáno, že v mnoha případech je jeho jednání nebezpečnější. Jednou z preventivních snah je posilování sebedůvěry a zdravého sebevědomí u žáků. Nabízí se k tomu řada aktivit – např. adaptační pobyty pro nově sestavené kolektivy pořádané řadou organizací nebo řada her a aktivit.

Mladí extremisté jsou často agresivnější, aktivnější, mají sklony k militarismu apod. Chtějí se předvést před ostatními členy těchto skupin, aby z nich nevypadli a opět nikam nepatřili. Součástí preventivních snah tak může být i práce s agresivitou a se vztekem. Opět se nabízí celá řada programů a knih s hrami, které můžete zařadit do hodin.

Každý člověk má určité období vzdoru a protestu. Jak říkal sir Winston Churchill: „*Mladý člověk, který není přívržencem socialismu, nemá srdce. Starý člověk, který je přívržencem socialistického způsobu života, nemá rozum.*“ Je však důležité, aby toto období bylo v mnoha případech pro společnost co nejméně nebezpečné. K tomu jsou nutné určité mechanismy, ke kterým patří i v případě extremismu zejména **prevence**.

¹ JUDr. Jan Chmelík, Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, Praha 2001.

Pedagogická práce

Prevence extremismu v třídním kolektivu

Projekty primární a sekundární prevence by se měly zaměřit na veškeré projevy extremismu. Měly by mít preventivní i informační charakter a měly by být směřovány na projevy extremismu u jednotlivců i skupin z pravicového i levicového extremistického spektra.

Cílovými skupinami těchto projektů mohou být:

- žáci základních škol druhého stupně
- studenti středních škol, středních odborných učilišť, vyšších odborných škol
- pedagogové, metodici prevence kriminality na školách apod.
- rodiče dětí a studentů
- vedoucí pracovníci škol
- pracovníci pedagogicko-psychologických poraden

KONKRÉTNÍ ČINNOSTI PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ PREVENCE

Informovanost mladých lidí

Stojíme na začátku preventivních snah. Jako první se zaměříme na zmíněnou problematiku neinformovanosti. Uvedme několik příkladů, jakými způsoby a proč můžeme informovat mladé lidi, jejich rodiče a pedagogy o problematice extremismu.

K tomu se nabízí několik oborů, které s extremismem přímo souvisí:

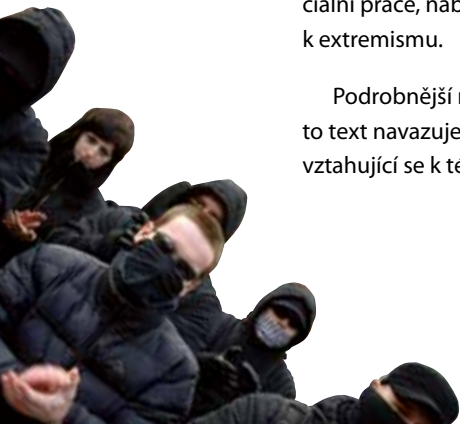
1.) historie: K období druhé poloviny 20. století, které zahrnuje druhou světovou válku a komunistické diktatury, se žáci základních škol dostávají většinou až v deváté třídě. Není to však dobré, protože na demonstracích pravicových extremistů nebo na koncertech v klubech můžeme potkat i mladší sympatizanty. Proto by se těmto obdobím mělo ve škole věnovat již dříve při jiných příležitostech (ve školním projektu na vybrané téma, nebo v samotných hodinách při příležitosti výročí vztahujícího se k některému období – 9. května, 17. listopadu atp.).

2.) politologie: V občanské výchově nebo základech společenských věd se žáci mohou mnohem podrobněji věnovat okrajovým politickým stranám včetně těch, které se zaměřují na extremistické spektrum, detailně rozebírat jejich program, aktivity, proklamované cíle a reálná řešení (a to jak aktuálně působící strany, tak strany, které existovaly v minulosti).

3.) sociologie: Tématu extremismu se můžeme věnovat i v hodinách sociologie. Za cíl praktických sociologických zkoumání si s žáky můžeme určit právě členy extremistických hnutí. Můžeme se ptát, jací lidé jsou členy těchto skupin, z jakého prostředí pocházejí, jaká je jejich motivace k tomu stát se členem této skupiny i jak je možné předcházet tomu, aby se do tohoto prostředí nedostávali další lidé.

4.) humanitní vědy: Mladí lidé se mohou obecně více věnovat oborům a tématům jako například sociální práce, náboženství, filosofie. I to může mít v důsledku preventivní účinky předcházející sympatiím k extremismu.

Podrobnější návod, jak je možné zapojit téma extremismu do výuky, najdete v textu na str. 152, na tento text navazuje několik návodů konkrétních aktivit, které vám umožní přiblížit žákům některá témata vztahující se k tématu extremismus.

Pedagogická práce

Prevence extremismu v třídním kolektivu

Příklad z praxe:

Projekt „Totalita do 21. století nepatří!“

Úřad městské části Prahy 7 se problematikou extremismu zabývá v rámci projektu „**Totalita do 21. století nepatří!**“. Na školách zřizovaných městskou částí Prahy 7 proběhly pilotní přednášky o politickém extremismu. Projekt dále připomněl období komunistické diktatury v Československu.

Projekt se nezaměřoval jen na žáky základních a středních škol, ale i na širokou veřejnost. Účastníci přednášek byli upozorněni na jejich možné stíhání při protiprávních extremistických projevech, které jsou uvedeny v trestním zákoně. Byli také poučeni o pravděpodobných dopadech v případě jejich protiprávního jednání, a to jak v souvislosti s jejich věkem, tak následně v dospělosti. Lektori se v přednáškách zaměřili také na trestnou činnost související s extremistickou kriminalitou jako jsou vraždy, loupeže, násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci, hanobení rasy a přesvědčení, opilství, propagace hnutí směřujících k potlačování práv a svobod obyvatel, omezování osobní svobody, výroba a distribuce omamné psychotropních látek, ale také na šikanu, zákon o shromažďování apod.

Projekt „Totalita do 21. století nepatří!“ neměl ambici v souvislosti s projevy extremismu nahrazovat práci pedagogů, rodičů nebo výchovných pracovníků ve vztahu k morálce, etice, povinností, trestu či sankcím, ale snažil se předcházet konkrétnímu problému, který se nazývá extremismus.²

Informovanost veřejnosti

Pojem extremismus se v poslední době vrývá do povědomí veřejnosti zejména ze strany komerčních televizí a bulvárního tisku za účelem vyvolání senzace. Občané (včetně našich studentů) jsou šokováni, rozčilují se, vyhrožují, ale jsou i tací, kteří nepřímo extremisty (zejména z pravicového spektra) podporují.

V tomto případě je třeba pozastavit se nad tímto faktem a podívat se na něj z hlubšího hlediska. Média a nejen ona by se měla zabývat těmito otázkami: „Kdo jsou ti lidé, kteří „za nás“ najednou bojují?“, „Nezneužívají jen situaci?“, „Proč bojují za něčí zájmy?“, „Proč jsou najednou středem jejich zájmu jen určité lokality?“, „Mohla by se historie opakovat?“ apod.

Navíc se v souvislosti s extremismem často jedná o verbální, grafické, fyzické a jiné aktivity spojené zpravidla s vyhraněným ideologickým nebo jiným kontextem. Nesmíme také zapomenout, že s extremismem souvisí ta nejzávažnější trestná činnost jako jsou vraždy, loupeže, vydírání apod. A také delikty proti právu shromažďovacímu.

Pokud by tato neinformovanost u veřejnosti přetrvávala, nebylo by divu, kdyby se v době ekonomické celosvětové krize stále zvyšovaly preference extremistických stran.

Pro minimalizaci rizik spojených s extremismem musí také probíhat spolupráce mezi nevládními organizacemi a Policií České republiky. A to za určitých dohodnutých podmínek, aby nedošlo k narušení pracovní náplně obou stran.

² Úryvek z Usnesení Zastupitelstva ÚMČ Praha 7.

Pedagogická práce

Prevence extremismu v třídním kolektivu

Informovanost pedagogických pracovníků a rodičů

Pro zdárný průběh preventivních aktivit je třeba dosáhnout určitého stupně informovanosti i u pedagogických pracovníků, metodiků prevence kriminality a dalších pracovníků, kteří přijdou do styku s mládeží, i samotných rodičů. U těchto skupin je prozatím velký nedostatek základních informací o problematice extremismu. Vhodnou formou může být například seminář zaměřený na základní informace o extremismu a s ním související pojmy, subkulturní hnutí, kulturu, oblečení, symboliku (čísel, barev, znaků apod.) a další znaky, které jsou důležité pro rozpoznání sympatizanta extremistických organizací či přímo začínajícího extremistu. Podrobné informace se snaží přinést i tato příručka.

PRÁCE S EXTREMISTOU V TŘÍDNÍM KOLEKTIVU

Pokud se i přes preventivní snahy dostaneme do situace, kdy se ve třídě setkáme se sympatizantem extremistického hnutí nebo ideologie, nabízí se několik základních zásad při práci s ním. Tou nejzákladnější je diskuse (její metodika bude podrobněji popsána v jednom z následujících textů).

Je vždy velmi těžké spolupracovat s člověkem, který neuznává autoritu nebo jen nějakou konkrétní, související s vlastním zájmem. V situaci, kdy kantor jedná se žákem, který se například pravidelně zapojuje do aktivit extremistického hnutí, popírá holocaust a má negativní vztah k menšinám, je vhodné s tímto člověkem co nejvíce komunikovat. Ukázat mu, že víte o problémech spojených s touto problematikou, ale argumentovat také zlem, které lze historicky doložit. Je vhodné přiklonit se ke zdravému vlastenectví, národnímu hrdinství, poukázat na doložitelné zločiny komunistických nomenklatur a vést dialog o řešení vzniklé situace. Ukázat na příklady z historie a použít argumenty sociologie, humanitních věd či politologie.

Kromě diskuse se samotným žákem je vhodné upozornit na vzniklou situaci metodika prevence kriminality, který by se měl obrátit na odborníky z různých oborů včetně psychologie. V případě, že by u žáka došlo k porušení zákonů, potom i na nejbližší oddělení policie.

Dále je důležité pracovat s celým třídním kolektivem, který může napomoci řešit vzniklou situaci. Je třeba nevyřazovat žáka s extremistickými názory z kolektivu, ale přesnou argumentací poukázat na nevhodnost jeho postojů. Můžete se zároveň pokusit tomuto žákovi ukázat, že se svým jednáním sám vyřazuje z kolektivu (pokud je však kolektivem, kde se realizuje extremistické hnutí, není to příliš vhodné).

Pedagogická práce

Prevence extremismu v třídním kolektivu

Příklad z praxe :

Filip a hooligans

V jednom nejmenovaném učilišti v Praze se sportovním zaměřením existovalo podezření, že jeden z učňů, jehož rodiče se rozvedli, se pravděpodobně stal členem skupiny radikálních fotbalových fanoušků, tzv. hooligans. Chlapec, kterému můžeme říkat třeba Filip, začal chodit v oblečení značky Umbro a oholil si hlavu. Brzy se zhoršil v prospěchu a často měl po těle hematomy a další podlitiny.

Metodička prevence kriminality si změny v chování učně všimla a spojila se s odborníkem na problematiku extremismu a s jedním z rodičů. Bylo zjištěno, že Filip opravdu zapadl do party a zúčastňuje se bitek hooligans. Na zmíněném učilišti se následně vystříдалo několik lektorů na problematiku extremismu, sociální práce a obecné kriminality. Je otázkou, zda u Filipa dojde k nápravě, a to i za předpokladu, že jeho rodiče budou informováni o problému diváckého násilí souvisejícího s další kriminalitou. Možná bude muset být v budoucnu použita represivní prevence za účasti Odboru péče o dítě, policie a dalších odborníků. Celá situace přitom vznikla proto, že rodiče se mu dostatečně nevěnovali, a také složitou rodinnou situací, kdy Filip odešel od otce k matce. Nyní se vrátil k otci a ve spolupráci s ním bylo prozatím vše řešeno. Hlavní podíl na řešení celé věci má zmíněná metodička prevence, která si všimla problému s extremistickým podtextem a velice odborně reagovala. To vše také díky tomu, že sama byla o problematice dostatečně informována.

Pedagogická práce

Spolupráce poraden a škol zaměřená na práci s třídními kolektivy

Foto: Stanislav Krupař

SPOLUPRÁCE PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÝCH PORADEN A ŠKOL ZAMĚŘENÁ NA PRÁCI S TŘÍDNÍMI KOLEKTIVY

PhDr. Jarmila Prošková, Pedagogicko-psychologická poradna Jihlava

Pedagogicko-psychologická poradna je zařízením, které kromě diagnostických, terapeutických i metodických činností a postupů ryze individuální povahy nabízí i možnost skupinové práce a skupinového vedení. Jedním z typů těchto činností je práce s třídními kolektivy (krátce práce se třídou). Pedagogicko-psychologické poradny každoročně obesílají školy v celé České republice se základní nabídkou, která obsahuje i tyto programy. Tuto nabídku je možné využít i při práci s třídními kolektivy spojenou s oblastí extremismu, ať už ve formě prevence, nebo práce s kolektivem, ve kterém se už projevy extremismu objevily.

Pedagogická práce

Spolupráce poraden a škol zaměřená na práci s třídními kolektivy

DŮVODY ŽÁDOSTÍ ZE STRANY ŠKOL

Požadavky na práci se třídou zadávají většinou školy samy podle situace v daných třídách. Někdy školy žádají podobnou službu pro více tříd, jindy pouze pro jednu třídu s nějakými zvláštnostmi či výraznějšími problémy. Může se jednat o formu prevence rizikových projevů, kdy má škola zájem o lepší seznámení či sblížení dětí ve třídě (to bývá časté u šestých tříd, které jsou nově sestaveny na druhém stupni či doplněny novými dětmi). Obvyklejší je žádost o práci se třídou, která má nějaký problém, případně, kdy má s touto třídou problém okolí (pedagogové, jiné děti i další třídy). Žádost však do poradny často přichází až v situaci, kdy je stav ve třídě hodnocen jako vyhraněný či neúnosný.

NEJČASTĚJŠÍ TYPY ŽÁDOSTÍ ŠKOL O PRÁCI SE TŘÍDOU

Objevují se žádosti z důvodů výukových i výchovných obtíží. Školy mnohdy uvádějí nedostatečnou kázeň, nezvladatelnost, nesoustředěnost, nerespektování běžných pravidel. Zahrnout lze i šikanu, těžko přijatelné projevy některých dětí a horší vztahy mezi nimi. Dále ale také silné vůdčí osobnosti projevující se negativním způsobem vůči ostatním i častý výskyt agresivního chování. Nejsou vyloučeny ani drogy, alkohol, ojediněle i náznaky netolerance a nesnášenlivých postojů u některých dětí.

FORMÁLNÍ POŽADAVKY ŽÁDOSTI ŠKOLY O PRÁCI SE TŘÍDOU

Při zájmu o využití pomoci nabízené pedagogicko-psychologickou poradnou musí škola do příslušné poradny doručit vyplněný tiskopis „Žádost o práci se třídou“. V žádosti uvede důvod zájmu o práci se třídou, aktuální situaci ve třídě a další případná specifika třídy. Zástupce školy ve formuláři sdělí, zda škola požaduje jednorázové setkání či dlouhodobější práci a jaký je její předpokládaný rozsah. Nezbytnou podmínkou je také vyplnění formuláře „Potvrzení o informaci rodičům žáků“, který podepisuje třídní učitel a také ředitel školy. V tomto dokladu je stanoveno, že rodiče (zákonní zástupci) všech žáků třídy byli seznámeni s formou práce, kde se práce uskuteční, kdo ji povede a za jakým účelem a s kým budou výsledky práce se třídou konzultovány. V případě, že bude ve třídě provedeno sociometrické šetření, je nutný písemný souhlas všech rodičů jednotlivých dětí třídy, další souhlas se týká sdělování výsledků šetření, které jsou většinou projednávány s třídním učitelem či s dalšími předem vybranými učiteli.

Pokud některý z rodičů nesouhlasí a nepřeje si, aby s jeho dítětem někdo odborně pracoval, pracovník poradny toto dítě nesmí zahrnout do práce se třídou, což velmi ztěžuje efektivitu celé práce (velmi často se to stává právě u dětí, které mají nejvýraznější obtíže a jejich vyloučení z této práce jejich obtíže ještě potvrzuje a prohlubuje). V tomto případě je dobré, aby se učitel vhodným způsobem pokusil rodiče přesvědčit, aby s nabídkou souhlasili. Osvědčuje se například osobní kontakt rodičů s pracovníkem poradny, který jim může formu práce s dětmi ve třídě nejlépe přiblížit.

Pedagogická práce

Spolupráce poraden a škol zaměřená na práci s třídními kolektivy

FORMY PRÁCE S TŘÍDNÍMI KOLEKTIVY OBECNĚ

Žádostí školy jsou pověřeni odborní pracovníci poradny. Se třídou pracuje vždy dvojice odborných pracovníků – tedy psycholog, speciální pedagog a sociální pracovníce, vždy podle konkrétní domluvy odvíjející se od možností poradny. Každá dvojice předem vypracuje plán, který zohledňuje věkovou kategorii dětí i povahu problému, který je třeba řešit. Poradny pracují s dětmi od první do deváté třídy, případně i se studenty středních škol. Průměrně jde o tři setkání se třídou po dvou vyučovacích hodinách, v případě potřeby ale může jít až o sedm setkání. Ta probíhají většinou přímo v poradně, někdy ale také pracovníce poradny vyjíždějí do školy, aby alespoň jedno setkání proběhlo v obvyklém školním prostředí dětí. Termíny návštěv pracovníků poradny domlouvají tak, aby jednotlivá setkání navazovala a následovala zhruba po dvou až čtyřech týdnech. Práce se třídou se odehrává převážně bez přítomnosti třídního učitele, některých setkání nebo alespoň jeho části se pedagog může účastnit. Bývá to po domluvě s pracovníci poradny, které třídu vedou a které zvolí postup umožňující za přítomnosti učitele takticky řešit daný problém či téma třídy.

Důležitou formou práce jsou psychoterapeuticky zaměřené hry, prožitkové, sebepoznávací i relaxační techniky, modelování sociálních situací, využívají se ale také besedy apod.

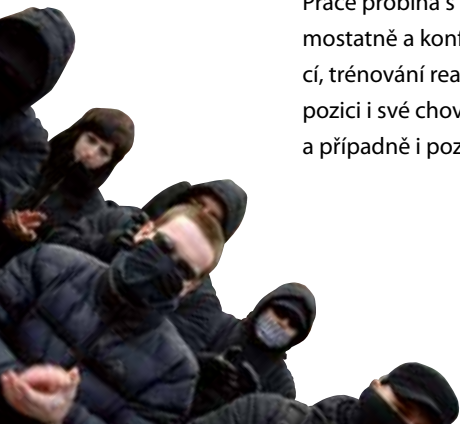
DIAGNOSTIKA TŘÍDNÍHO KOLEKTIVU

V oprávněných případech (pokud o to škola požádá, případně je-li toto zjištění pro další práci důležité) vypracovávají pracovníci poradny diagnostiku třídy formou sociometrického šetření. Jihlavská poradna například aplikuje „Diagnostiku vztahů v třídním kolektivu“ (zpracovanou a upravenou školním psychologem Richardem Braunem), která se nejčastěji používá u dětí od čtvrtého ročníku základních škol. S výsledky šetření se nakládá velmi opatrně a citlivě, jsou k dispozici pouze odborníkům, kteří rozhodnou, jak budou dále využity a jakou formou budou konzultovány se školou (obvykle s třídním učitelem).

V průběhu setkávání se třídou se také může velmi dobře osvědčit jakási forma klinické diagnostiky, která se obejde bez jakéhokoli „testování či diagnostikování“ a následného technického zpracování. Jde však o metodu, která vyžaduje dlouhodobou zkušenost. Vychází z pozorování vztahů ve třídě i z informací o jednotlivých dětech, které jsou běžně dostupné. Opírá se o citlivý pohled na reakce a interakce dětí a odbornou zkušenost mapuje klima třídy i pozice jednotlivých dětí.

SPECIFICKÉ POSTUPY PRÁCE SE TŘÍDOU

Nejde o přednášky a výklady, ale o verbální i neverbální postupy, zážitkové techniky, relaxační metody a jiné strategie zaměřené na sebepoznání, spolupráci a vzájemné pochopení i odreagování. Aktivita jsou vždy přizpůsobeny věku i možnostem dětí a v průběhu setkání se třídou se kombinuje řada jejich variant. Práce probíhá s celou třídou, ale i v menších skupinkách. Děti se současně mohou projevovat také zcela samostatně a konfrontovat svůj postup či přístup se skupinou. Za důležité je pokládáno modelování situací, trénování reagování v zátěžových situacích. Děti mohou pomocí prožitkových technik sledovat vlastní pozici i své chování z pohledu druhých. Průběh i efekt použitých technik pracovníce vzájemně konzultují a případně i pozměňují ve snaze o pokud možno optimální účinnost.

Pedagogická práce

Spolupráce poraden a škol zaměřená na práci s třídními kolektivy

Po každém setkání se třídou spolu odborní pracovníci hovoří o průběhu práce, uvádí své dojmy a zvažují další postup. Vychází přitom také z osobních pocitů, připomínek i požadavků jednotlivých dětí (tzv. vzkazů), které děti píší anonymně v závěru každého setkání. Děti v nich často samy připomínají, co si uvědomily, čeho důležitého si všimly, co by ještě chtěly řešit nebo čemu se věnovat. Zmiňují také další postřehy, nevyjímaje ani své negativní pocity a dojmy.

CÍL PRÁCE SE TŘÍDOU

Při práci se třídou jde především o terapeutický efekt se snahou nastartovat příznivější vývoj ve třídě jako malé sociální skupině. Také však může jít o pouhé zmapování situace ve třídě, účelem by měla být také prevence rizikového chování (dříve označovaná jako prevence sociálně-patologických jevů). Děti jsou vedeny k lepšímu sebepoznání, k pochopení zvláštností i odlišností druhého, současně se učí lépe spolupracovat a vycházet si vstříc. Snahou je eliminovat nevhodné chování a budovat přijatelnější vztahy. V případě patologických projevů ve skupině je záměrem ozdravení vztahů a vytvoření příznivějšího klimatu ve třídě. Současně lze vytipovat zranitelné jedince, kterým by prospělo individuální vedení a odpovídající terapeutický přístup.

PÍSEMNÁ ZPRÁVA O PRÁCI SE TŘÍDOU

Písemnou zprávu pro školu zpracovávají pracovníci poradny po vzájemné domluvě se školou. Uvádí v ní základní požadavek práce, realizaci a průběh setkávání, kdo a kdy s dětmi pracoval. Ve zprávě probírájí témata i průběh jednotlivých setkání a zmiňují také některé z využitých technik. V závěru zpráva shrnuje všechna zjištění a uvádí doporučení pro další způsob přístupu k dané třídě. Učitelé tak mohou lépe porozumět dění ve třídě a zaměřovat se citlivěji a s větším pochopením na děti, které mají v dané třídě svou specifickou, přitom převážně problémovou pozici. V těchto případech pracovníci poradny navrhnou i psychologické vyšetření některých dětí, případně i terapeutickou práci individuální či rodinné povahy.

MOŽNOST SPOLUPRÁCE S RODIČI A DALŠÍ POSTUPY NAVAZUJÍCÍ NA PRÁCI SE TŘÍDOU

Domluva s rodiči je vhodná, když má dítě ve třídě nevýhodnou či nějak problémovou pozici a když práce skupinové povahy není pro dítě dostačující. Pokud rodiče souhlasí, navrhnou pracovníci poradny konzultaci s rodiči i s dítětem přímo v poradně. Na základě osobního setkání lze s rodiči domluvit psychologické vyšetření dítěte a navazovat individuální, případně rodinnou terapii. V případě výraznějších obtíží není vyloučeno ani psychiatrické či neurologické vyšetření.

Kontakt na pedagogicko-psychologické poradny najdete v seznamu organizací v přílohách této publikace.

Pedagogická práce

Spolupráce poraden a škol zaměřená na práci s třídními kolektivy

KONKRÉTNÍ PŘÍKLAD

Pedagogicko-psychologická poradna v Jihlavě dlouhodobě pracovala se třídou státního gymnázia. Šlo o nově vytvořený kolektiv „primy“, většinou dvanáctiletých dětí, které se (každé podle svých možností) snažily přivykat novému prostředí, režimu, vyšším učebním nárokům i sobě navzájem.

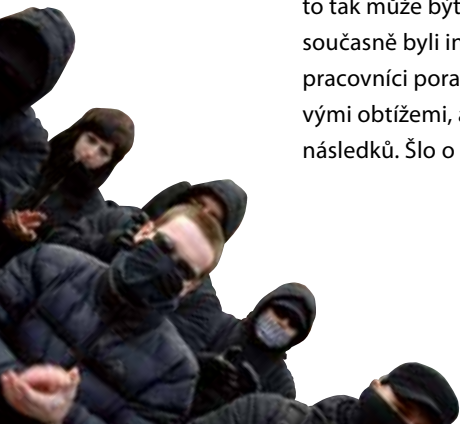
Základní požadavek školy vyplynul z problémů ve třídě, ke kterým patřily: projevy šikany, značná netolerance dětí k sobě navzájem až s projevy agresivity, těžko přijatelné projevy některých dětí k pedagogům i k sobě navzájem, celkově horší vztahy ve třídě vůbec. Na poradnu se tehdy obrátila třídní učitelka, která shrnula své dojmy i dojmy ostatních učitelů slovy, že „už si s nimi nevědí rady“.

Pracovníci poradny se třídou uskutečnili několik setkání v primě a po obnovené žádosti školy i v prvním pololetí sekundy. Práci se třídou doplňovaly osobní konzultace s třídní učitelkou a s výchovnou poradkyní. Souběžně probíhala individuální práce s jedním chlapcem ze třídy, který docházel do poradny na individuální i rodinnou terapii.

Pracovníci poradny ve třídě realizovali verbální i neverbální zážitkové sociálně psychologické aktivity, činnosti zaměřené na sebepoznání, porozumění i spolupráci, relaxační techniky apod. Pracovali převážně s celou třídou, ale i v menších skupinách a dvojicích.

V úvodu se pracovníci poradny s dětmi seznámili formou kreslených vizitek a slovních prezentací a stanovili pravidla fungování kolektivu. Na jejich vytvoření se podílely děti samy a měla pro ně být závazná při dalších setkáních i v běžném režimu třídy. Děti si je nazvaly „Takže národe“ a v deseti bodech do nich zahrnuly například vzájemný respekt a toleranci, neponižování ostatních spolužáků, lepší souhru v kolektivu. Pravidla třídní učitelka přepsala na počítači, aby byly k dispozici pro celou třídu. Následující setkání vždy vycházela ze vzkazů dětí a jejich představ, současně se pracovníci poradny snažili podporovat vzájemnou spolupráci dětí, empatii i náhled na vlastní chování a jeho dopad na ostatní. Chování některých dětí bylo spojené s až nezdravým sebeprosazováním a sebestředností. Pro ně bylo velmi zajímavé pracovat s tématem šikany, které si děti měly možnost ověřit na základě vlastních zkušeností i názorů ostatních. Při společné debatě dospěly kromě poznatků o okolnostech, které vedou ke vzniku šikany, a rozmanitého způsobu vnímání různých druhů chování, i k hledání možného řešení tohoto problému. Poradna po těchto setkáních zpracovala pro školu písemný výstup s doporučením dalšího postupu i přístupu k dětem.

V následujícím školním roce se situace ve třídě v některých oblastech poněkud zlepšila, přesto se u části dětí obtíže stále objevovaly a následně i promítaly do fungování třídy jako celku. Razantnost některých dětí se zvýraznila a limitovala méně vyspělé či méně schopné jedince, kteří neměli šanci se proti nim adekvátně vymezit či nějak se účinně projevit. Bohužel se postupně vytvářelo i povědomí třídy, že to tak může být a že je vše „v pohodě“. Uskutečnilo se opět několik setkání se třídou i konzultací s učiteli, současně byli informováni rodiče jednotlivých dětí. Jednou z nejzajímavějších akcí bylo setkání, na které pracovníci poradny pozvali čtyři děti z výchovného zařízení pro děti s výraznými výchovnými a výukovými obtížemi, aby žákům této třídy sdělili svoje osobní dojmy týkající se problémového chování i jeho následků. Šlo o chlapce, kteří svým vrstevníkům dokázali konkrétně a působivě prezentovat některé své

Pedagogická práce

Spolupráce poraden a škol zaměřená na práci s třídními kolektivy

potíže jako nevládnuté afekty, konflikty s okolím a agresivitu, zkušenosti s drogami a alkoholem, příklon k jedincům s extrémistickými názory, krádeže i závažnější trestnou činnost apod. Následná diskuse s nimi byla pro mnohé děti ve třídě důležitou korektivní zkušeností.

Od počátku práce v této třídě byli mezi žáky i ti, kteří alespoň jednou navštívili poradnu. Jedním z nich byl chlapec, který byl v poradně dlouhodobě veden kvůli výraznějším problémům chování. Ty se projevovaly doma ve vztahu k matce i ve škole v podobě agresivity, ubližování slabším, nátlakem na spolužáky, kteří se ho většinou báli. Škola například řešila situaci, kdy kopl jednu spolužačku do břicha, o jiném spolužákovi, který byl mongolského původu, se vyjádřil, že k nim do školy nepatří a měl by odejít. Již v prvním ročníku víceletého gymnázia škola matce doporučila zvážit jeho možný návrat na základní školu. Chlapec však pokračoval v docházce do uvedené třídy. Jeho potíže se v posledním roce natolik zvýraznily, že absolvoval pobyt v dětské psychiatrické léčebně, je psychiatricky sledován a pravidelně užívá psychofarmaka. Poslední dobou se u chlapce objevily i projevy tiků, proto absolvoval i neurologické vyšetření. Vedení tohoto chlapce v poradně nadále trvá a lze předpokládat, že i výhledově bude potřebné.

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

Foto: Stanislav Krupař

DISKUSE S EXTREMISTY V TŘÍDNÍM KOLEKTIVU

Jaroslav Holek, Asociace mediátorů ČR

Jana Skácelová, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Extremismus je obvykle zařazován mezi takzvané bariérové postoje, stejně jako xenofobie nebo fanatismus. Lidé sympatizující s extremistickými ideologiemi zauímají krajní, výstřední a radikální postoje, jejichž prostřednictvím hovoří o svých cílech a prezentují se navenek.

Dospívající žák prochází vývojovým údobím hledání sebe sama, poznává své potřeby a formuluje své zájmy, ze kterých si vytváří svůj vztah k okolnímu světu a svou pozici v něm. Při tomto hledání své vlastní identity je žák oslovován mnohými vlivy včetně myšlenek a postojů extremistických organizací a hnutí.

Kvůli jejich jednoduchosti a líbivosti mohou někteří dospívající snadno začít s podobnými myšlenkami sympatizovat. V první fázi nedochází k profilování dlouhotrvajících postojů, které by je zavedly na extrémní pozici, ale už v této situaci je důležité s těmito žáky začít systematicky pracovat.

Jako pedagog byste se v tomto případě neměl/a cítit bezmocný/á a měl/a byste být schopen/schopna kompetentně vystupovat v situacích, kdy budete konfrontován/a s postoji, s nimiž bytostně nesouhlasíte.

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

TECHNIKY ŘEŠENÍ KONFLIKTNÍCH SITUACÍ VE TŘÍDĚ:

Pro zvládnání konfliktních situací, do kterých se můžete dostat se žákem sympatizujícím s různou formou extremismu, využijete stejné komunikační dovednosti jako při řešení jakékoliv konfliktní situace. Jde například o techniky aktivního naslouchání. Nejdůležitější jsou z tohoto pohledu technika objasňování a technika shrnování. Obě techniky mají za úkol otevřít dialog bez okamžitého použití vlastních argumentů.

Technika objasňování slouží k tomu, aby se pedagog ubezpečil, že argumentům, které žák uvádí na obhajobu svého postoje, dobře rozumí. Pedagog by díky této technice neměl mít pochybnosti o tom, co mu chtěl žák sdělit. Využití této techniky umožňuje pedagogovi, aby zůstal v dialogu. Umožňuje mu zastavit vývoj konfliktní situace v jejím zárodku. Technika objasňování dává pedagogovi čas k volbě dalšího postupu a zvyšuje kontrolu pedagoga nad vývojem dialogu. Pokládejte studentovi například otázky:

„Můžete mi vysvětlit svůj názor?“, „Odkud jste získal tyto informace?“, „Jaké jsou vaše cíle?“, „Čeho konkrétně chcete vy osobně dosáhnout?“.

Technika shrnování má stejný účel – zabránit rozvoji konfrontační situace v jejím počátku. Využívá slovní obraty, které pedagogovi umožní zopakovat studentem prezentované názory: „Říkáte, že...“, „Rozuměl/a jsem správně, že...“.

Obě zmíněné techniky jsou jedním ze vstupních nástrojů pedagoga, pokud se dostane do konfliktní situace. Jsou odrazovým můstkem k navázání dialogu a k získání informací, díky nimž může pedagog lépe argumentovat. Pokud se dostanete do konfliktní situace se stoupencem extremistického hnutí, je důležité hned zpočátku usilovat o to, aby přistoupil na to, že s vámi povede dialog. Podmínkou úspěšného dialogu je, aby se obě strany slyšely a aby byly ochotny se slyšet. Když dialog vy nebo student ukončíte, je důležité dbát na to, aby se tak stalo ve smírlivé atmosféře a abyste nabídli možnost pokračování dialogu v budoucnosti.

JAK VÉST DISKUSI S ŽÁKEM S KONTROVERZNÍMI NÁZORY?

Záleží na tom, k čemu žák své kontroverzní názory používá a komu jsou adresovány. Pokud tyto názory slouží k upoutání pozornosti vrstevníků ve školním kolektivu nebo ke zvýšení prestiže své osoby a jsou používány při každé vhodné příležitosti, jste jako pedagog vyzýván ke konfrontaci. Na tento specifický způsob jednání byste měli být připraveni. Nejprve je třeba, abyste se rozhodli, zda přijmete nebo odmítnete konfrontační rámec diskuse s tímto žákem. V takových případech se totiž často jedná o výzvu ke **konfrontaci na bázi provokace**. Z takové pozice lze těžko vést smysluplný dialog. Proto je odmítnutí konfrontace z vaší strany v tomto případě zcela namístě. Abyste umožnili budoucí dialog, nesmíte takového žáka okamžitě, stroze a jednoznačně odmítnout. I odmítnutí má různé podoby, které mají určitý stupeň naléhavosti.

Nejmírnější formou vyjádření nesouhlasu pedagoga s kontroverzním názorem žáka je **zopakování názoru žáka** doplněné ověřovací otázkou „Je to tak?“ a následně otevřená formulace nesouhlasu: „S tímto

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

názorem nesouhlasím.“ Můžete však použít i další asertivní dovednosti a stupňovat nesouhlas: „S tímto názorem nesouhlasím“ a případné zopakování: „S tímto názorem rozhodně nesouhlasím“. Tímto způsobem můžete odmítnout podílet se na konfrontační formě dialogu. Zároveň je však důležité udržet kontrolu nad dialogem a položit základ k jeho smysluplnosti. Musíte se snažit udržet **iniciativu**. Například takto:

„Naše názory na ... se rozcházejí. Chci se dozvědět více o Tvém/Vašem názoru na ... a chci, abys i Ty/Vy znal můj názor. Chci, abychom se dohodli na určitých pravidlech, která v průběhu naší diskuse budou platit: navrhuji první pravidlo – neskákat si do řeči, druhé pravidlo – pokud jeden či druhý nebudeme s něčím souhlasit, uděláme si poznámku na svůj list papíru...“ atd.

Proto, aby dialog nesklouzl do chaosu, je důležité **stanovit si pravidla pro jeho průběh**. Během diskuse s žákem je proto dobré **vytyčit si body shody a neshody**, pojmenovat je a podat návrh k pokračování diskuse k bodům neshody v jiném domluveném čase. Z uvedeného vyplývá, že proto, aby byl váš dialog se studentem s kontroverzními názory efektivní, měli byste **přerámcovat stávající konfrontační styl diskuse v konstruktivní**.

Razantnější, ale žáka respektující podoba odmítnutí kontroverzního postoje se skrývá pod slovy: **zneklidňuje mne, když ..., protože, ... potřebuji** V praxi tento přístup může vypadat takto: „Zneklidňuje mne, když poslouchám Tvůj názor, protože s ním nemohu souhlasit a potřebuji, abychom si rozdílů v názorech vyjasnili.“ Takto se jednoznačně distancujete od kontroverzního názoru žáka, ale zároveň nabízáte pokračování dialogu, který budete kontrolovat.

Dalším způsobem, jak se vyrovnat s žákem s kontroverzními názory, je **osobní rozhovor**. Ten můžete navázat například v průběhu přestávky. Cílem takového rozhovoru by mělo být **zjištění motivů jeho chování a upozornění na možné důsledky**.

Přitom všem je důležité si uvědomit, že i dialog a racionální argumenty mají své meze. Naše postoje mají kromě racionální složky důležitou emotivní složku, která bývá v našem kulturním prostoru podceňována. Často je vnímána jako něco méněcenného vzhledem k racionální stránce naší osobnosti. **Emoce je nutné kultivovat a pracovat s nimi**. Potřebujeme rozvíjet pozitivní emoce jako soucit, empatii a vyrovnávat se s emocemi negativními – hněvem, strachem, nenávistí. Zde můžeme využívat možností zážitkové pedagogiky, samozřejmě přiměřeně danému tématu.

Při práci se žáky a studenty s kontroverzními názory můžeme využít blízkých historických témat jako je výuka o holocaustu, kde je jasná souvislost s ústředním problémem extremistického zaměření jedince. Vhodný je zážitek z návštěvy Terezína, Osvětimi, využití práce s deníky a vzpomínkami, upozornění na souvislost neonacismu právě s holocaustem. Četba knih, např. *Klid je síla, řekl tatínek* Zdeňky Fantlové i v nižších ročnících má velký emocionální náboj a velký vliv na žáky. Projektů s tímto zaměřením je dobré využít. Důležité je však uvědomění si širšího kontextu. Postoje jedince mohou vyplývat z neutěšené situace v rodině, z problému s citovým vyrovnáváním se s průběhem dospívání, z problémů s vlastním sebepojetím nebo s hledáním autority. Nabízí se tedy celá řada témat, kde máme možnost pracovat s rozvíjením pozitivních postojů a kde hned „okaté“ nenarážíme na ústřední problém nebo spíše jeho manifestaci. Při sledování širšího komplexu témat máme také možnost lépe pochopit motivy žákovy orientace. Důležité je hledat „místa“, kde je žák přístupný dialogu nebo jiné formě oslovení. Opět je důležité vědomí dlouhodobosti celého procesu.

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

Další možnosti, jak vést diskusi s žákem s extremistickými názory, uvádí německá učebnice Molthagen, Klärner, Korgel, Pauli a Ziegenhagen, *Gegen Rechtsextremismus: Handeln für Demokratie*, Bonn 2008

Pokládejte otevřené otázky

Namísto uzavřených otázek: „Jsi proti cizincům?“ se raději ptejte: „Jak to myslíš?“. Otázky, které umožňují odpověď pouze ano/ ne nejsou tak vhodné jako otevřené otázky: Proč? Jak? Co? Kdo?

Nespolupracujte při změně tématu

Pokuste se při diskusi zůstat u jednoho tématu. Zastánci extrémních názorů mají jen málokdy zájem o skutečný rozhovor, přesto se snažte udržet je při diskusi o různých aspektech jednoho tématu, zatímco se budou snažit přinášet do diskuse stále nová a nová témata.

Zůstaňte klidný

I když se druhá strana dostane do emočního vypětí, zůstaňte klidní a mluvte tiše. Kdo křičí, má problémy s hodnověrností. Uvědomujte si řeč těla a mimiku. Demonstrativní klid a uvolněná pozice s jednou rukou v kapse působí přesvědčivěji než zkřížené ruce.

Vyhýbejte se hlavnímu řečníkovi

Nezapomínejte, že máte před sebou celou skupinu. Zapojte proto do debaty pravidelně i ostatní. Nic není pro posluchače nudnější než rozčilený dialog dvou hádajících se kohoutů. Mnohem důležitější jsou pro vás ti nerozhodnutí, kteří vás poslouchají a zatím si nevytvořili pevný názor. Hledejte proto při diskusi spojení a ptejte se ostatních: Co si o tom myslíš ty? Jak se stavíš k tomuto problému?

Pracujte s humorem

Proč by se při diskusi měla smát jen jedna strana? I vy reagujte humorem nebo sebeironií, vyprávějte veselé příhody, které se k tématu hodí. Třída může mít k tématu společné zážitky, které můžete připomenout, aniž by někoho zahanbovaly.

Argumentujte na osobní rovině

Často se diskutuje o okolnostech, které ve skutečnosti nikoho nepotkaly, se kterými diskutující nemají osobní zkušenost. Ptejte se tedy diskutujících, zda se jejich argumentace zakládá na osobním požitku nebo to, o čem mluví, znají jen z doslechu. Pokud máte se třídou vztah založený na důvěře, můžete před ní představit svou osobní zkušenost s tématem, která může vyvrátit již řečené.

Upozorňujte na důsledky

Některé výroky, které v diskusi zazní, mohou naplňovat skutkovou podstatu trestného činu podněcování k nenávisti. Vzhledem k tomu je potřeba mladistvé inklinující k extremistickým názorům upozornit na to, že jejich jednání může mít trestněprávní důsledky. Neznamená to, že na ně hned budete volat policii. Je však důležité uvést, proč existují paragrafy, které tyto a podobné výroky staví mimo zákon (ochrana jednotlivce, menšin...).

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

Odmítejte zjednodušení

Často dojde na to, že žák s extremistickými názory bude při své argumentaci zjednodušovat. Upozorněte jej na to, že svět je více komplexní. K mnoha tématům se můžete ve škole vracet a věnovat se jim podrobněji. Nemáte-li na to čas v hodině, kdy diskuse probíhá nebo na to nejste dostatečně připraveni, přesuňte jej na další hodinu a podrobně se připravte. Nebraňte se tomu souhlasit s určitými aspekty a upozorňovat přitom na ty další („V tomto máš pravdu, to také nepovažuji za úplně v pořádku, zároveň si myslím, že...“)

Nemoralizujte

Lidé reagují velmi citlivě na morální odsouzení. Zůstaňte věcní, zdůvodňujte své stanovisko. V diskusi by nemělo být zakázáno vyřčení jakýchkoli myšlenek kromě těch, které jsou myšleny jako čistá provokace.

NA CO SI DÁVAT POZOR PŘI VEDENÍ DISKUSE S ŽÁKEM S KONTROVERZNÍMI NÁZORY?

Každá diskuse se odvíjí od oboustranné dohody o ochotě k diskusi. Ochota žáka diskutovat s vámi by měla být tím pravděpodobnější, čím lépe se vám podaří **eliminovat pokus o konfrontační či provokační charakter diskuse**. Důležitou fází je stanovení pravidel, za kterých se bude diskutovat. Těmi základními mohou být tato: nebudeme si vzájemně skákat do řeči, sporné body budeme zapisovat na papír a vrátíme se k nim později (viz výše), domluvíme si podmínky pro vstup dalších osob do diskuse a zda vůbec chceme, aby se do ní zapojoval někdo další, případně budeme mít během diskuse vypnuté mobily...

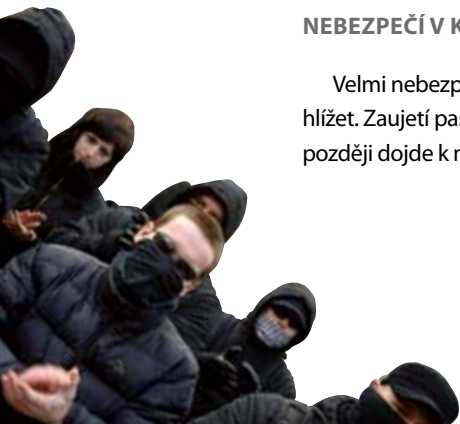
Diskuse se žákem zastávajícím kontroverzní extremistické názory je velmi těžká a nelze předpokládat, že jeho veřejně deklarovaný negativní názor přejde plynule v názor pozitivní. Značným problémem se může stát **vaše nejistota** – pokud nebudete pevní v postoji vůči názorům, se kterými nesouhlasíte. Vaše nejistota a neukotvenost mohou snadno vést k odmítnutí diskuse.

Dávejte si také **pozor na totální odmítání žákova názoru bez možnosti dalšího vysvětlení**. Tento postup vás sice postaví na srozumitelnou stranu, ale odebere vám možnost názory žáka korigovat. To může žák vnímat jako své vítězství, vítězství svého názoru, svého postoje a podporu své pozice v očích vrstevníků školní skupiny. Proto by z vašich úst měla vždy zaznívat nabídka ke konstruktivní diskusi. Vždy je nutné odlišit žáka od jeho názoru – neodmítáme žáka, ale jeho postoj nebo názor. Zde je nutné dávat pozor na komunikaci a slovní označení – ne nepřijatelní lidé, ale lidé s názory, které nemůžeme přijmout.

Další nebezpečí může nastat, pokud se k žákovi s extremistickými názory budete od začátku diskuse **vymezovat silně negativně**. Extremismus může být založen na logicky analyzovatelných a možná i legitimních zájmech žáka. Proto byste měli usilovat spíše o to, objasnit si co nejuplněji pozici žáka a zájmy, které jej k této pozici vedou.

NEBEZPEČÍ V KOMUNIKACI

Velmi nebezpečná je **pasivita pedagoga**, projevující se tím, že se rozhodnete extremistické názory žáka přehlížet. Zaujetí pasivního postoje s vnitřním odůvodněním, aby byl klid, vede zpravidla k tomu, že dříve nebo později dojde k masivní konfrontaci a v jejím průběhu ke zkratovým reakcím, ať z té či oné strany konfliktu.

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

Sporné je i **delegování opatření na vyšší autoritu**. Ve školním prostředí by se jednalo nejčastěji o ředitele nebo o některého z ráznějších kolegů, po kterém byste požadovali, aby žáka s extremistickými názory „usměrnil“. Jako pedagog si tímto krokem autoritu ve školní skupině neupevníte a navíc nebudete do budoucna připraveni na řešení podobných situací.

Ostatní pedagogy je ale třeba o problému informovat a pokud jsou otevření spolupráci, hledat i společnou cestu k řešení problému. Pokud se problém žáků s extremistickými názory vyskytl, je dobré, když existuje celoškolní strategie při práci s tímto problémem. Začátkem může být projekt, zážitkové semináře pro žáky, návštěva Terezína a dalších míst.

Neúčinné je také **použití právních prostředků**. Ty mohou být vnímány jako dostatečný nástroj ke změně nežádoucího smýšlení žáka. Obsahují však donucovací, represivní prvky, které mohou být žákem vnímány jako neslučitelné s dialogem a jeho právem na svobodu vyjádření svých názorů.

Z uvedeného plyne, že **nejdůležitějším předpokladem** práce s žákem s extremistickými názory je **dialog**. Při tomto dialogu byste se měli snažit být kompetentní v hodnocení vyvíjející se situace, v jejím zvládnutí a v předjímání důsledků a být ukotvení v osobní argumentační pohotovosti a v respektu k právu žáka na vlastní názor, byť nesprávný. Není dobré očekávat, že větší účinnost než dialog by mohly mít nějaké jiné jednodušší postupy. Jedná se přeci o výchovu, která je trpělivým a cílevědomým působením na žáka, byť se jeho názory vymykají našemu očekávání. Jednoduché způsoby rychlejších změn u žáka a jeho kontroverzních názorů neexistují. Existuje jen dialog, ve kterém má pedagog oproti žákovi na své straně zralý světonázor a své komunikační a argumentační dovednosti. A konečně, každý pedagog by měl mít jistotu, že dialog nebo trialog je z jeho strany kontrolovatelný, má svůj počátek, svoji dynamiku a svůj závěr.

Pedagog jako moderátor diskuse

I při diskuzi se sympatizanty extremistických hnutí však platí pravidlo, že pro ni nemůžeme určit jasná a návodná řešení, která budou platná a využitelná při všech situacích. Vždy bude do velké míry záviset na osobnostech žáka i pedagoga a mnoha dalších vlivech spojených s aktuální situací. Je třeba mít na paměti, že samotná otázka je velmi mocný nástroj. Ten, kdo odpovídá, je v podřízené pozici, v případě našeho tématu doslova v koutě. Učitele **není potřeba učit odpovídat na otázky**, ale **moderovat problematické debaty**, případně **důstojně, z nadsledu reagovat** (nikoli odpovídat) na xenofobní teze. Učitel by si měl **zachovat nadřazenou (chcete-li neutrální) pozici** toho, kdo debatu řídí, ale *není jednou z jejích stran*. Tím se opět vracíme k připomenutí toho, jak důležité je při práci s těmito tématy znát a uvědomovat si své vlastní postoje k němu a k různým situacím, které při práci s ním mohou nastat.

Posudte například tyto modelové reakce učitele:

Student se ptá: „Pane učiteli, a jak nám teda vysvětlíte, že Romové kradou?“

- Učitel 1: „Romové kradou, protože vyrůstají v prostředí sociálně vyloučených lokalit, kde je obecně vyšší kriminalita.“
- Učitel 2: „Kradou zloději. S národností tendence krást nesouvisí.“
- Učitel 3: „Co je tohle za otázku? To je jako kdybych řekl, že všichni kluci s vystříhanými vlasy jsou neonacisté. Jak byste na takové tvrzení reagovali?“
- Učitel 4: „Uměl by někdo z vás na takovou otázku odpovědět? S jakými odpověďmi se setkáváme například v novinách?“

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

Příklad z pilotního semináře:

Jedna z účastnic semináře uvedla konkrétní příklad situace, do které se se svou třídou dostala. Při návratu z divadelního představení měli její žáci na ulici dva romské chlapce. Z hloučku jejich pátáků se v tu chvíli ozvalo: „uhlí, uhlí!“

Učitelka se dostala do situace, kdy řešila dvě dilemata. Jak se má v této situaci zachovat? Nabízelo se několik možností – řešit nevhodné projevy žáků přímo na ulici, nebo až ve třídě, a to buď se všemi žáky nebo jen s těmi, kteří na romské kluky pokřikovali. Druhou otázkou bylo, jakým způsobem debatu s těmito žáky vést?

Na semináři se nad těmito otázkami otevřela živá debata. V případě první otázky se názory lišily. Jedna účastnice zastávala názor, že by z třídního hloučku vytáhla děti, které pokřikovaly, a nechala je, aby to samé zakřičely znovu, ale přímo před romskými chlapci sami za sebe a ne jako součást skupiny, za kterou se v daný okamžik skrývaly. Donutila by je tak v dané chvíli přijmout zodpovědnost za vlastní chování i s možnými negativními následky. Jiná učitelka by děti v „bezpečí“ bez vyvolávání možných konfliktů dovedla do školy a při nejbližší možné příležitosti by o incidentu mluvila s celou třídou. Další názor směřoval k pokárání dětí, které pokřikovaly, mimo kolektiv třídy, tak aby tím ostatní děti nebyly zatěžovány. Způsob řešení této situace přímo navazoval na osobní zkušenosti pedagogů a pedagožek a zároveň souvisel s jejich osobním postojem k dané situaci. Nelze říci, které řešení je špatné a které dobré. Každé z nich může v určité situaci a za určitých okolností zafungovat dobře, ale také nemusí.

V případě druhé otázky se účastníci semináře víceméně shodli na tom, že základem je poukázat na jednání a konání jednotlivce, nikoli skupiny.

Důležité ovšem je dětem, které na romské chlapce pokřikovaly, dát možnost své počínání vysvětlit. Určitě se může stát, že mají s Romy svoji osobní negativní zkušenost. V takovém případě by měly mít možnost o ní v rámci bezpečného prostředí třídy promluvit a nebýt vystaveni pocitu, že se „o tom nemluví“. Ve chvíli, kdy žáci mají možnost ventilovat svoji negativní zkušenost, snáze přijmou fakt, že ji mají s konkrétním jednotlivcem či skupinou konkrétních lidí s konkrétními jmény, nikoli však s Romy jako jednou etnickou skupinou. Stojí před námi dvě ústřední kategorie 1.) skupina, 2.) krade, nepracuje, jsou s ní problémy atd. Vycházíme z toho, že sociální svět je složen ze skupin, které nějakým způsobem (špatně, dobře) jednají. Ale skupina není monolitický subjekt, který jedná! Tak jsme se jenom o světě naučili – nekriticky, nereflexivně – uvažovat. Nezměnitelně definované skupiny a jejich vlastnosti jsou součástí našeho pohledu na svět, nikoli světa samotného – a právě to by si měli žáci a studenti z výuky odnést.

JAK OTEVŘÍT DISKUSI NA TÉMA EXTREMISMU, XENOFOBIE A INTOLERANCE ?

Nejvhodnější chvílí pro otevření tématu extremismu ve třídě je doba, kdy se touto otázkou intenzivně zabývají média, nebo při příležitosti výročí historických událostí (Osvobození Osvětimi – 27. ledna 1945, Křišťálová noc – 9./10. listopadu 1938, Mnichovská smlouva – 29. září 1938, přijetí norimberských zákonů – 15. září 1935).

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

Vhodnou příležitostí k otevření dialogu o problematice pravicového extremismu může být i chvíle, kdy se ve třídě objeví žák zastávající extremistické, xenofobní nebo intoleranci se blízcí postoje. Velmi důležitá je fáze přípravy na takovou diskusi. Vaše příprava musí být jednak konkrétní a jednak dostatečně transparentní v širších souvislostech. Pokud se rozhodnete zapojit do diskuse celou třídu, může vám to přinést řadu zajímavých zjištění. Můžete se například zorientovat v tom, co je skutečně pro školní kolektiv v tématu nosné a co méně naléhavé. Otázky a odpovědi i v tak obtížných tématech nejsou vždy jednoznačné a některé z nich si заслужují zvláštní pozornost.

Můžete se setkat:

- S tím, že žáci používají hesel nebo symbolů, které se váží k neonacistickému či nacionalistickému hnutí bez znalosti konkrétního významu daných hesel a bez porozumění tématu. Je dobré si nechat od žáků konkrétní symboly vysvětlit spolu s důvody jejich užití. Následně sami informovat o těchto symbolech a upozornit na souvislost s uctíváním hnutí, které mělo za následek zločiny proti lidskosti, a nechat působit sílu těchto argumentů. Můžete přinést materiály a připravit práce ve skupinách, aby konkrétní význam zjistili žáci sami. V dalších hodinách v podobných tématech zjišťovat citlivě, bez zdůrazňování a připomínání minulé situace, stav postojů a názorů žáka. (V dnešní době je časté, že žáci používají různé symboly a neznají jejich konkrétní význam – o tomto problému je třeba s žáky mluvit a upozornit na nebezpečí této situace a možnost zneužití).
- S přímými rasistickými nebo jinak nežádoucně orientovanými názory žáka, které jsou opřeny jen o pár slabých argumentů nebo vyjadřují pouze nenávistný a odmítavý postoj typu – „cizinci mi prostě vadí“, „nemají tu co dělat“ a ještě agresivnější výroky. Právě v tomto případě žáci často přímo odmítají jakékoliv racionální argumenty. Je nutné se o dialog sice pokoušet, ale právě zde jen racionální argumentace a rozhovor nestačí. Zde je dobré pracovat se zážitkem. Také je vhodné citlivě zařadit témata lidských práv, jejich porušování, pracovat s příběhy konkrétních lidí. Diskuse s lidmi, kteří jsou pro studenty zajímaví a které přijímají, jež prošli nějakou náročnou situací, odmítáním v zahraničí apod. I zde je třeba být připraven na různé možnosti, včetně toho, že žák stále deklaruje nezměněný stav svého postoje. Je nutné si uvědomit, že i přiznání změny postoje vyžaduje určitou osobnostní zralost. Učitel by měl vždy velmi citlivě sledovat celkovou situaci v celém kolektivu třídy. Pokud je ve třídě jeden žák s kontroverzními názory, je dobré využívat argumentačního a emocionálního potenciálu třídy. Vy sami pak řídíte diskusi a necháte zaznívat různé názory. Není však dobré přímo postavit jednoho žáka proti celé skupině. Důležitá je také reflexe každé aktivity.

Kromě sdělení ve třídě je možné pracovat s názory žáka v psané podobě. Při psaní musí žák lépe formulovat své názory, má více času a musí zvolené téma více promýšlet. Na psaný projev můžete reagovat opět písemně nebo máte v ruce konkrétní podklad pro osobní rozhovor.

Pokud žák **dlouhodobě používá** rasistické, extremistické a jiné výroky, které jsou v rozporu s naším právním řádem, je třeba i na tuto skutečnost výrazně upozornit. Např. „Vaše výroky jsou v rozporu s listinou základních práv a svobod (se kterou jsme pracovali) a jsou trestně postížitelné.“

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

DALŠÍ TECHNIKY UMOŽŇUJÍCÍ OTEVŘENÍ DISKUSE:

Jsou situace, kdy dialog neplní svůj účel. Učitel nemůže nechat jednoho žáka svým chováním rozložit třídu nebo nechat žáky pokřikovat ve škole rasistická hesla. Žáci musí vědět, že určité věci je nutné postihnout, ne tolerovat nebo diskutovat.

Pokud potřebujete ve třídě otevřít téma s problematikou extremismu, xenofobie nebo intolerance, můžete využít následující techniky:

Brainstorming

Na úvod je vhodná technika brainstormingu, kdy určíme nosné téma a zapisujeme k němu všechny myšlenky navrhované žáky na připravené, všem viditelné archy papíru. Jako vedoucí brainstormingu byste si měli být vědomi nutnosti dodržování několika zásad:

- čím více výroků, tím lépe;
- žádný výrok není kritizován ani hodnocen,
- každý výrok je veřejně zapsán na flipchartový papír,
- jsou zapisovány i modifikace výroků již řečených nebo zapsaných,
- je vhodné podporovat okamžité výroky,
- je možné zapisovat výroky i s chybami.

Proces brainstormingu sestává ze sbírání výroků, z výběru výroků, se kterými budeme dále pracovat, ze stanovení kritérií, podle kterých budeme tyto výroky zkoumat, a ze zkoumání výroků dle těchto kritérií. A zde v poslední části se nachází prostor pro týmovou práci žáků a studentů k tvorbě výstupů a formulace finálních myšlenek, které jednotlivé kategorie výroků po zpracování obsahují.

Swot analýza

Jinou metodou je Swot analýza – tedy myšlenkové zastavení se nad tématem z hlediska jeho silných stránek, slabých stránek, jeho rizik a nebezpečí a jeho příležitostí. Zpracování jednotlivých kategorií je rovněž úkolem týmů z řad žáků či studentů a jeho cílem je tvorba závěrečného komuniké k tématu.

Myšlenkové mapy

Pro záměrné otevření náročných témat je rovněž použitelná metoda myšlenkových map. Napište do prostřed flipchartu určitý pojem, například extremismus, a nechte studenty doplňovat další charakteristiky, které jsou s ním spojené. Napojte přitom k původnímu termínu další a další vlákna a hledejte mezi nimi vzájemné souvislosti. Obdobu může tvořit i „koláč“ extremismu, případně xenofobie, intolerance – z jakých částí je složen, včetně jejich pojmenování.

SPOLUPRÁCE S RODIČI

Pro rodiče i pedagoga se při řešení takového problému jedná o významnou otázku. Motiv k tomu, aby pedagog i rodiče usilovali o vzájemnou pomoc a podporu, je tak velmi silný. Ovšem silný bývá i motiv rodičů bránit své dítě a proti němu stojící motiv pedagoga docílit změny u žáka. Podstatné je, aby obě strany, rodiče i pedagog, měly zájem na změně. Rodič by vámi neměl být v žádném případě obviňován z toho,

Pedagogická práce

Diskuse s extremisty v třídním kolektivu

že za názory svého dítěte může výhradně on sám. Oproti tomu vy jako pedagog byste neměli připustit, že za názory žáka může jen a pouze prostředí školy, vliv vrstevníků či případně dalších osob se školou spojených. Na úvod je tedy důležité si ujasnit, jak vidí situaci rodiče a jak vy.

V případě, že rodiče jsou ochotní spolupracovat, cílem vašeho rozhovoru by měla být dohoda o tom, co jedna či druhá strana podnikne, aby se kontroverzní názory žáka staly tématem, o kterém mohou rodiče i vy se žákem bezpečně hovořit. Dohoda by měla obsahovat, co je v moci jedné či druhé strany a co do kdy jedna či druhá strana udělají a jakým způsobem se budou navzájem informovat o výsledku. Úspěšná spolupráce s rodiči tkví v navázání vztahu s rodiči, ve kterém se nebudou cítit ohroženi, a v udržení jejich motivace pro to, aby se něco změnilo.

Můžete také navázat spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou, která již často s rodinou dlouhodobě pracuje.

KDE HLEDAT POMOC

V České republice nejsou k dispozici intervenční specializovaná pracoviště pro řešení problematiky extremismu, xenofobie a intolerance mezi dítětem a rodičem či žákem a pedagogem. Dosud neexistuje ani propracovanější metodika, jak pracovat s žákem inklinujícím k extremistickým názorům. Svůj postup tak můžete konzultovat s kolegy v rámci supervizního setkání, můžete si sami začít získávat informace o podstatě toho či onoho extremistického hnutí, orientovat se ve filozofii, kterou to či ono hnutí vyznává, můžete konzultovat problém s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny. O pomoc můžete požádat i odborníky – mediátory, kteří se profesionálně zabývají interetnickou mediací. Uvedení odborníci a uvedená pracoviště se s extremismem, xenofobií a intolerancí v různé podobě a různých souvislostech setkávají, ale jednoznačný recept k eliminaci těchto jevů v okamžiku, kdy se plně projeví, nemají. Další informace o činnosti a ideologii různých extremistických skupin můžete načerpat na seminářích pořádaných různými neziskovými organizacemi (Člověk v tísni, Multikulturní centrum, Židovské muzeum v Praze, atp.).

Podrobný seznam organizací, na které se můžete obrátit s žádostí o pomoc nebo o poskytnutí podrobnějších informací o různých formách extremismu, najdete v příloze Seznam organizací na str. 194.

Pedagogická práce

Myšlenkový svět pravicových extremistů

Při pochodu pravicových radikálů Plzní 14. března 2009 se sešlo téměř 200 příznivců ultrapravice. V čele průvodu nesli transparent s fotografií íránského prezidenta Ahmadenížáda a nápisem „Svět bez sionismu“. Foto: Petr Eret, ČTK

MYŠLENKOVÝ SVĚT PRAVICOVÝCH EXTREMISTŮ

Miroslav Brož, Úřad vlády ČR

Tento text poukáže na několik hlavních témat z myšlenkového světa dnešních pravicových extremistů, s nimiž se můžete setkat při jejich veřejných aktivitách, ale i při diskusi s konkrétními jedinci ve škole nebo ve třídě. Dnešní sympatizanti krajní pravice vychází ve svém světonázoru z velké části ze světonázoru německých nacionálních socialistů dvacátého století. Tento světonázor mírně modifikovali, tak aby dával jednoduchá vysvětlení na mnohé palčivé otázky dnešní doby. Zároveň se v ideologii krajní pravice objevily nové trendy, jako například přísné vegetariánství,³ odmítání globalizace, nadnárodních institucí (především EU, MMF, NATO) a podpora režimů, které vystupují nepřátelsky vůči Izraeli (židům).

ŽIDÉ

Jedním z hlavních témat extrémní pravice jsou stále židé. Její příznivci je vnímají jako organizovanou skupinu, která přinejmenším již od konce druhé světové války vládne celému světu a přináší mu neštěstí. Pohled neonacistů na židy se dá shrnout tak, že židé jsou od narození špatní, což má genetické příčiny a znamená to, že jejich špatné povahové rysy se nedají napravit.

³ Viz. <http://h8edgereich.wordpress.com>.

Pedagogická práce

Myšlenkový svět pravicových extremistů

Sympatizanti extrémní pravice mimo jiné tvrdí, že:

- Na židy je nutno pohlížet nikoliv jako na jednotlivce, ale jako na skupinu.
- Židé pro okolní společnost nezbytně zůstávají cizinci.
- Židé svým „hostitelským společenstvem“, případně celému světu přinášejí neštěstí, což dělají tajně, takže se NS aktivisté⁴ cítí být povinováni k odhalování spikleneckého špatného židovského charakteru.⁵

Na webových stránkách provozovaných sympatizanty krajní pravice je prosazována teorie, že dnešní demokracie v západním světě je pouze loutkovláda řízená z Izraele a že židé ovládají organizace jako OSN i Spojené státy americké (a jejich prostřednictvím NATO). Tento stav pravicoví extremisté označují slovem „židokracie“ nebo ZOG (Zionist Occupation Government – židovská okupační vláda).

České sympatizanty krajní pravice však pohled na dění v Izraeli a Palestině značně rozděluje. Národní strana hájí Izraelce a chválí je, že bojují proti „zlým muslimům“. Naopak pro Dělnickou stranu je každý, kdo bojuje, nebo hlásá nenávisť proti židům, hrdina a spojenec. Na webech českých neonacistů se tak objevují také vlajky Hamásu, či Hizbaláhu a pro nacionálně socialistické aktivisty je velmi uznávanou osobou iránský prezident Mahmúd Ahmadínežád. Při pochodu Plzní s názvem „Proti sionismu“ v roce 2009 nesli demonstrující obří transparent s jeho fotografií a citátem: „Svět bez sionismu“.

ANTIKAITALISMUS

Moderní ultrapravicové hnutí v sobě nese silný antikapitalistický náboj. Kapitalismus je považován za nespravedlivý systém, který vede k vykořisťování většiny hrstkou vyvolených finančníků (za ty jsou velmi často pokládáni židé). Tématem volebních materiálů Dělnické strany jsou proto dluhy a půjčkové společnosti, které jsou podle národních socialistů vlastněny židy. Pravicoví extrémisté mluví o „potřebě totální přeměny dnešního společenského zřízení směrem k sociálně spravedlivějšímu nacionálně socialistickému zřízení“, kdy ČR vystoupí ze všech nadnárodních organizací (EU, NATO) a vybuduje silnou armádu („musíme být schopni sami zajistit národní bezpečnost“) a zavede rasové zákony.⁶

REVIZE HISTORIE

Pravicoví extremisté se snaží o revizi dějin mnoha období historie, především však doby druhé světové války a předcházejících let. Čeští neonacisté provozují několik česky psaných webů, které se zabývají popíráním holocaustu a zveřejňují zde publikace a filmové dokumenty revizionistů. Autoři těchto textů tvrdí, že je pravda, že nějací židé během války skutečně zemřeli, ale rozhodně to nebylo v poměru více, než u jiných národů, které utrpěly válečné ztráty, a plynové komory údajně neexistovaly. Koncentrační tábory označují za tábory pro osoby práce se štítící, které zde byly na převýchově prací. Podmínky v táborech byly dobré až do závěru války, kdy došlo k narušení zásobování potravinami kvůli angloamerickému bombardování. Díky špatným hygienickým návykům židů a Romů (kteří byli obětí holocaustu stejně jako židé) proběhlo v táborech několik epidemií tyfu, při kterých umírali i němečtí dozorcí. Existu-

4 Neonacisté označují sami sebe jako nacionálně socialistické aktivisty – NS aktivisty.

5 Jde o definici antisemitismu, jak ji nalezneme ve Wikipedii, jen slovo antisemité je zaměněno slovy NS aktivisté.

6 Dělnická strana ve svém volebním programu požaduje, aby měl každý v občanském průkazu uvedenou kromě stávajících údajů i svou etnicitu, stejně jako to vyžadovaly norimberské zákony.

Pedagogická práce

Myšlenkový svět pravicových extremistů

jí desítky knih a stovky hodin filmových dokumentů, které „dokazují tuto verzi holocaustu“.⁷ Práce revizionistických historiků koupíme ve většině českých knihkupectví, čtenáři bez historického vzdělání nemusí vůbec dojít, o jaký druh knihy se jedná a může publikaci snadno považovat za objektivní historickou práci.

Nacionální socialismus podle přívrženců této ideologie přinesl užitek a prosperitu celému světu tím, že nacisté vynalezli nebo například zdokonalili trysková letadla, rakety a díky výzkumům nacistických lékařů (například prý Josefa Mengeleho) na „židovských dobrovolnících“ je dnes možné provádět třeba transplantaci orgánů.

Německo je sympatizanty krajní pravice vnímáno jako hlavní oběť války, která utrpěla krutým a bezdůvodným bombardováním a poválečným rozdělením.

Naopak v růžových barvách je líčen život v Protektorátu Čechy a Morava. Mnozí čeští pravicoví extremisté považují toto období za vrcholné období české historie. V protektorátu byl podle nich klid, Češi nemuseli na frontu, nacisté zavedli pořádek a území mohutně industrializovali. Kdo aktivně nevystupoval proti režimu a byl etnický v pořádku, mohl žít úžasným životem „skoro občana“ Říše.

V současnosti se čeští neonacisté snaží přinést téma revize historie do veřejné debaty. Každý rok uctívají památku hrdinů SS a wermachtu na hřbitově v Jihlavě, v dubnu 2009 proběhl „smuteční pochod za uctění památky obětí spojeneckého bombardování Ústí nad Labem“.

ROMOVÉ

Romové jsou v českém a moravském ultrapravicovém hnutí poměrně novým tématem. „Řešení romské otázky“ se rychle stalo hlavním marketingovým tahákem Dělnické strany.

V České republice panuje z nejrůznějších důvodů napříč společností silná „protiromská nálada. S tímto faktem začali v posledních letech chladnokrevně kalkulovat mainstreamoví politici, kteří zapojili hraní na protiromskou strunu do svých taktik, jak získat přízeň veřejnosti. Dělnická strana nemohla zůstat stranou. Aby zůstala radikálnější než parlamentní politické strany, nespokojila se jen s protiromskými billboardy, ale začala do míst hustě osídlených Romy vysílat své ochranné sbory.“⁸

Romové jsou pravicovými extremisty zobrazováni, podobně jako židé, jako lidé, kteří mají geneticky zakódovanou špatnou povahu, zcela jinou mentalitu, jsou líní a mají zakódován sklon ke kriminalitě, jsou agresivní a nebezpeční, lžou a kradou, jsou hluchí a špinaví.

Jaké řešení mají ultrapravicoví extrémisté, je všeobecně známo z koncentračního tábora Osvětim Březinka.

⁷ Ze známých autorů třeba D. Irwing nebo D. Cole.

⁸ Viz <http://hn.ihned.cz/c1-28576230-hejtman-sulc-a-hitlerova-citanka>.

Pedagogická práce

Myšlenkový svět pravicových extremistů

KOMUNISMUS

Pravicoví extremisté z povahy své ideologie logicky vystupují proti zástupcům krajní levice a levice samotné. Čerstvým tématem českých neonacistů je to, že v roce 1989 došlo k revoluci „jen na oko“ a komunisté zůstali ve skutečnosti stále u moci. Jako důkaz vidí neonacisté například personální složení současné úřednické vlády.⁹ Na seznámech svých odpůrců, které čeští neonacisté publikují na svých webech, se tak často objevují i komunističtí poslanci.

LIBERALISMUS, DEMOKRACIE A NADNÁRODNÍ INSTITUCE

Demokracii pravicoví extremisté hodnotí jako zcela mylný politický systém a slepou uličku dějin. Na jejich webech se dozvíme, že nefungovala ve starém Řecku, ani v jakémkoli jiném období dějin. Údajně jde o systém, který už ve své podstatě obsahuje korupci, nepružnost a neschopnost reagovat na nebezpečí. Zároveň je kolektivní rozhodování (parlament, vláda) mnohem pomalejší a v hledání konsensu obtížnější než uplatnění vůdcovského principu, kdy o všem rychle a jasně rozhodne osvětlený vůdce.

Demokracie sebou také nese ústupky menšinám a toleranci jevů (homosexualita, sňatky mezi příslušníky různých ras...), které jsou z hlediska nacionálního socialismu nebezpečné. Zároveň národní socialisté pravidelně vystupují proti členství České republiky v různých nadnárodních organizacích (Evropská unie, NATO) i proti jejich samotné existenci.

MULTIKULTURALISMUS

Ve svých textech pravicoví extrémisté pravidelně vystupují proti myšlenkám multikulturalismu jako ideologie usilující o bezproblémové soužití příslušníků různých kultur na jednom místě. Tradiční představa národních socialistů je taková, že národ a stát by měli tvořit jen lidé stejné krve (a národnosti).

KULTURA

Pohled na současnou kulturu ukazuje, že neonacistické hnutí v České republice není zdaleka ve všech aspektech jednotné. Na jedné straně najdeme na webu Dělnické mládeže texty,¹⁰ které se pozastavují nad „zkaženým, dekadentním a neestetickým moderním uměním“ a volají po návratu v umění o tři sta let zpět. Na druhé straně přináší autonomní nacionalisté do scény zcela nové kulturní trendy jako nacionálně socialistické graffiti, nazi hip-hop, nazi metalisty či skateboardisty.

Mainstreamovou kulturu a média vnímají pravicoví extrémisté jako jednu z hlavních zbraní mezinárodního židovstva a jeho světovlády. Židé podle nacionálněsocialistických aktivistů ovládají Hollywood a drtivou většinu novin a televizních stanic na celém světě. Tato média mezi sebou nebojují v konkurenčním boji, ale na zakázku židokracie vytvářejí obsah vysílání a novin, tak aby co nejvíce poškodily bílou rasu. Na neonacistických webech se často objevují příspěvky o škodlivosti sledování televize, byla založena akce „bojkot TV vysílání“. Často jsou zde také napadáni takzvaní „protinárodní“ novináři.

9 Premiér Fischer byl členem KSČ, ministr vnitra Pecina členem SSM, náměstek ministra vnitra, který má na starosti boj s extremismem, byl pracovníkem komunistické rozvědky.

10 Radikální mládežnická organizace Dělnické strany.

Pedagogická práce

Jak zpracovat téma extremismus do výuky, ŠVP

Adam Rybák, SŠUD Brno

DRUHÁ ČÁST: VÝUKA O EXTREMISMU

JAK ZAPRACOVAT TÉMA EXTREMISMUS DO VÝUKY, ŠVP

Václav Zeman, Ilona Labuťová, spolupracovníci sdružení Asi-milování

Školský systém v České republice prochází od roku 1989, kdy došlo k výrazné společenské změně a ukončení více než čtyřicetileté vlády komunistické strany, významnými proměnami. Tu nejvýznamnější představuje reforma školství vytvořená na základě takzvané Bílé knihy vydané v roce 2001. Nejvýznamnějším reformním dokumentem je aktuální školský zákon č. 561/2004,¹ který představil významnou změnu v podobě českého vzdělávacího systému. Tento zákon definoval takzvané kurikulární dokumenty pro mateřské školy, základní školy, gymnázia i ostatní střední školy a učiliště. Na národní úrovni jsou tak definovány rámcové vzdělávací programy pro jednotlivé typy škol. Na jejich základě pak školy sestavují vlastní školní vzdělávací program.

Tato částečná volnost, kterou dnes školy mají při tvorbě vlastního vzdělávacího programu na základě rámcového zadání státu, školám umožňuje ve větší míře pracovat s tématy, kterým se v předchozích letech výuka většinou vůbec nevěnovala. Jedním z těchto témat může být i podrobnější seznámení studentů se základním vymezením politického extremismu, a to jak na straně extrémní pravice, tak extrémní levice, i s dalšími tématy spojenými s těmito jevy jako jsou rasismus, xenofobie nebo populismus.

Při snaze o zařazení tématu extremismu do výuky a školních vzdělávacích programů s ním můžeme pracovat podobně jako s takzvanými průřezovými tématy (okruhy aktuálních problémů současného světa jako multikulturní, environmentální nebo mediální výchova, které se mohou průřezově objevovat v různých předmětech nebo dalších částech výuky (projekty, specializované semináře).

¹ Viz <http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon>.

Pedagogická práce

Jak zapracovat téma extremismus do výuky, ŠVP

ZÁKLADNÍMI TŘEMI POSTUPY JSOU:

a) integrace do předmětů

Téma extremismu se můžete pokusit zařadit do stávajících předmětů. Už jen proto, že na několika místech se přímo překrývá se zadáním rámcových vzdělávacích programů. Například u rámcového vzdělávacího programu pro gymnaziální vzdělávání RVP GV:

Vzdělávací oblasti:

5.4.1. Občanský a společenskovědní základ

Objasnění obsahu lidských práv, zvláště pojmů svoboda slova, svoboda shromažďování.

5.4.2. Dějepis

Vysvětlení souvislosti mezi světovou hospodářskou krizí a vyhrocením politických problémů, které byly provázely radikalizací pravicových i levicových protidemokratických sil.

Jak je patrné, nejvhodnějšími předměty pro zařazení témat spojených s extremismem jsou hodiny dějepisu, občanské výchovy/základů společenských věd. Nabízí se však i možnosti zapojit téma extremismu do předmětů, které s tímto tématem na první pohled až tak nesouvisí (český jazyk – rozbor stylistických postupů a skrytých významů a odkazů v extremistických textech, hudební výchova – ukázky a diskuze o agresivní a nesnášenlivosti v písňových textech, výtvarná výchova – zpracování plakátů a dalších reklamních materiálů pro kampaň upozorňující na stoupající aktivitu a společenskou nebezpečnost pravicových extremistů). Extremismus je přímo zmíněn i v tématických okruzích průřezového tématu multikulturní výchova.

Tematické okruhy průřezového tématu:

6.3 Multikulturní výchova:

- Příčiny způsobující etnickou, náboženskou a jinou nesnášenlivost jako možný zdroj mezinárodního napětí (interkulturní konflikt) a jak jí předcházet.
- Postoje a jednání provázející xenofobii, rasismus, intoleranci a extremismus.

b) projekt

Další možností, jak zpracovat téma extremismu pro výuku, je příprava samostatného projektu (krátkodobého, střednědobého nebo dlouhodobého). Krátkodobým projektem může být například uspořádání projektového dne na škole nebo ve třídě, v jehož rámci se s žáky můžete zaměřit na samotné téma extremismu – například nechat studentské týmy, aby si shromažďovaly informace k vybraným tématům nebo historickým obdobím a jejich prezentaci následně nechat doplnit přednáškou přizvaného odborníka. Dlouhodobější projekty se mohou například zaměřit na téma judaismu a pátrání po osudech židovských obyvatel vašeho města za druhé světové války. Příkladem takového projektu může být projekt Zmizelí sousedé,² v jehož rámci pátrají žáci českých škol po osudech studentů svých škol nebo obyvatel obcí postižených nacistickou perzekucí.³ Výsledkem jsou publikace, výstavy, mezinárodní setkání. Projektu se účastní skupiny žáků od 10 let až po maturanty a některé školy na projektu pracují v několika vlnách více let.

² Viz www.zmizeli-sousedce.cz.

³ Jednotlivé školní práce najdete na <http://zmizeli-sousedce.cz/pracestudentu3.html>.

Pedagogická práce

Jak zpracovat téma extremismus do výuky, ŠVP

Příklad z pilotního semináře:

Učitelka jedné plzeňské střední školy zminila příklad práce se třídou, ve které zjistila, že si někteří studenti kreslí po papírech nacistické symboly a vyjadřují se o holocaustu jako o smyšlené „science fiction“. Rozhodla se, že místo vysvětlování, napomínání a přesvědčování vezme celou třídu na exkurzi do Terezína. Nezůstalo však jen u toho. Učitelka si podala projekt, díky kterému získala prostředky také na návštěvu Osvětimi. Jak z vlastní zkušenosti popisovala, jedna osobní návštěva byla daleko účinnější než hodiny vysvětlování ve školní lavici.

Projekt byl natolik úspěšný a u studentů oblíbený, že se postupně rozšířil i na další třídy. V současné době je téma holocaustu celoškolním projektem. Kromě exkurzí jsou součástí projektu též besedy s pamětníky, promítání filmů a práce s literaturou.

Učitelé také často uváděli, že ve výuce pracují s knihou Klid je síla, řekl tatínek, jejíž autorkou je Zdenka Fantlová. Ta v ní popisuje roky strávené v Terezíně a Osvětimi. Zdenka Fantlová žije v Anglii a dodnes jezdí na besedy ve školách a snaží se studentům vysvětlit, co byla Osvětim a jak zabránit tomu, aby se události jako holocaust už nemohly opakovat.⁴

c) program v rámci samostatného semináře

Další možností je zařadit do výuky samostatný seminář (ať už volitelný nebo povinný), který by se podrobněji věnoval některému oboru, do něžž můžeme zařadit program specializovaný na seznámení se se základními formami extremismu. Takovým seminářem může být například seminář politologie nebo etiky pro vyšší ročníky středních škol.

Program zaměřený na některé aktuální aspekty spojené s extremismem můžete sestavit například za pomoci aktivit, které nabízí tato příručka. Zde uvádíme příklady dvou programů pro mladší a starší žáky. Programy jsou připraveny pro seminář v rozsahu dvou vyučovacích hodin.

Seminář pro žáky základních škol

0:00-0:15 Myšlenková mapa

0:15-1:30 Dělnická mládež

Seminář pro studenty středních škol

0:00-0:30 Dražba pojmů

0:30-1:15 Mají neonacisté dostávat prostor v médiích?

1:15-1:30 Závěrečná reflexe

⁴ Besedy s pamětníky vám zprostředkuje Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze, židovské obce nebo Památník Terezín.

Pedagogická práce

Jak zapracovat téma extremismus do výuky, ŠVP

Dovedu to pochopit?

Příkladem materiálu, který můžete využít pro přípravu samotného semináře věnovaného tématům neonacismu a holocaustu, je publikace *Dovedu to pochopit?* (Varianty, Člověk v tísni, o. p. s., 2008). Publikace a CD-ROM⁵ obsahuje program semináře, při kterém se pracuje s videoklipem skupiny The Tchengos k písni *Nedovedu pochopit*.⁶ Průběh semináře přibližuje článek z Hospodářských novin.

Hrobové ticho nikdo nechce narušit. Dvacítka studentů kouká do prázdna. Na plátně se před pár minutami míhaly černobílé záběry těch, co přežili vyhlazovací tábor. Hromadné hroby, nekonečné řady lidí seřazených za ostnatým drátem a kouř z krematorií se prolínají s barevnými ukázkami z nedávných pochodů hajlujících neonacistů s červeno-černo-bílými prapory.

Do toho všeho zní z plátna hlas Anny Hyndrákové-Kovanicové, která vzpomíná, jak mezi patnáctým a osmnáctým rokem svého života prošla postupně třemi lágry, a hodně rytmická muzika kapely The Tchengos. Začala dvouhodinovka na téma holocaustu.

Třetáci na pražském Gymnáziu Sázavská se zúčastnili pilotního promítání videoklipu „Dovedu to pochopit?“ a teď by měli zkusit pracovat se slovy holocaust a neonacismus. Audiovizuální seminář v rámci multikulturní výchovy připravila společnost Člověk v tísni, dva její pracovníci teď stojí před studenty a snaží se, aby se osmnáctiletí lidé osmělili.

Ještě před promítáním jsme se bavili. „Holocaust? No, hlavně utrpení si představuju,“ říká Jana. „Lidi, kteří za nic nemohli.“ I odpovědi jejích spolužáků byly většinou hodně abstraktní. Teď ale vzdálená minulost nabyla ostřejších obrysů. Studenti ve skupinách zapisují slova, která je v souvislosti s holocaustem napadají, následnou diskusi ještě dvakrát na několik minut „přeruší“ paní Kovanicová vzpomínkami, ale také úvahami o současných extremistech.

„Jsou to hlupáci,“ říká na adresu neonacistů Bětko. „Ale trochu chápu, že to prostě pro někoho může být odvaz, že se prostě uvolní.“

Spolužáci přikyvuji. „Málo se o minulosti mluví, lidi nevědí, co se dělo,“ doplňuje Petr. „Jestli nechcete nácky v ulicích, uče dějiny,“ připomíná Petr nedávný pokus neonacistů projít na výročí křišťálové noci pražským Židovským Městem.

/Mahdalová, K.: Dějepis, to je recept proti neonacistům, Hospodářské noviny, 11.12.2007/

5 Publikace je dostupná v elektronické podobě na adrese http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_48.pdf.

6 Videoklip je k vidění na adrese www.varianty.cz.

Pedagogická práce

Jak zapracovat téma extremismus do výuky, ŠVP

ZKUŠENOSTI Z PILOTNÍCH SEMINÁŘŮ

Jak ve školách pracovat s tématy extremismu a neonacismu se věnovaly **tři dvoudenní pilotní semináře pro pedagogické pracovníky**, které během října a listopadu 2009 pořádalo sdružení **Asi-milovaní**.

Účastníky těchto seminářů, které se uskutečnily ve třech městech České republiky (Plzeň, Brno, Jihlava), byli pedagogové základních a středních škol, školní preventisté, policisté a pracovníci psychologických poraden. Každý seminář zahrnoval v rozsahu 16 pracovních hodin teoretické přednášky, práci s interaktivními metodami výuky, sociálním klimatem školy, se strategiemi argumentace i s vlastními postoji, předsudky a motivací účastníků.

Většina účastníků seminářů uváděla při svém závěrečném hodnocení **jako nejtěžší díl programu část zaměřenou na práci se svými vlastními postoji, předsudky a motivací**. Zároveň však většina účastníků uznávala, že právě tato příprava je pro práci s uvedenými tématy zcela zásadní. Vyjasnění vlastních postojů pedagoga je velmi důležité pro jeho autentické a uvěřitelné vystupování před žáky.

Účastníci seminářů uváděli i následující problémy, které mohou jejich snahu o práci s tématem extremismu ohrožovat:

- nedostatek vzorů
- přetíženost pedagogů, chybějící supervize, sdílení informací, psychohygiena
- absence alternativních způsobů výuky a práce se třídou – např. komunitní vzdělávání, rolové hry, práce se sociálním klimatem třídy, ale i školy
- nedostatečně nastavené mechanismy pro prevenci a pro řešení následků
- nedostatečná podpora vedení, ať už na úrovni specializovaného vzdělávání pedagogů, tak na úrovni sdílení informací, podpora pedagogů, kteří využívají netradiční způsoby výuky atd.
- vlastní příklad a vzor pedagoga jako osobnosti není stále chápána jako důležitá součást prevence.

Řada pedagogů uváděla jako problém nedostatečnou podporou ze strany vedení školy a ostatních kolegů. Ti samí pedagogové, kteří se účastní seminářů zaměřených na různá témata a prosazují inovativní postupy a realizaci třídních či celoškolních projektů, jsou často zároveň těmi, kteří jsou na škole pověřeni zpracováním školního vzdělávacího programu. To často vede k jejich přetížení a k nárůstu negativních pocitů směrem k vedení školy nebo k ostatním kolegům.

I při hledání řešení těchto problémů můžeme často začít sami u sebe. Na semináři jsme pedagogům položili čtyři otázky, na které si účastníci měli nejprve sami pro sebe odpovědět a následně své odpovědi sdílet s kolegy a koleyněmi.

Otázky zněly:

1. Co mohu v souvislosti se svou prací změnit sám u sebe?
2. Co mohu změnit v práci se třídou?
3. Co mohu změnit v rámci školy, aby se mi pracovalo lépe?
4. Co v souvislosti se svou prací změnit či ovlivnit nemohu?

Skoro každý z účastníků semináře našel pro každou otázku alespoň jednu drobnost, o které byl přesvědčen, že by ji mohl změnit, aniž by ohrozil sám sebe a zároveň měl z práce lepší pocit a možná k ní našel i novou motivaci.

Pedagogická práce

Jak zapracovat téma extremismus do výuky, ŠVP

Namátkou uvádíme některé z možných změn, které účastníci a účastnice uváděli:

Co mohu změnit sám u sebe?

- naučit se říkat NE;
- říkat si o konzultaci, odbornou pomoc;
- nebrat se tak vážně;

Co mohu změnit v práci se třídou?

- zapojovat žáky a studenty do přípravy některých hodin (především u témat, které jsou nejméně oblíbené a u kterých mají často dojem, že je pedagog učí nezáživně), dávat jim větší zodpovědnost za to, jak výuka probíhá;
- změnit uspořádání třídy (sedět v kruhu nebo v půlkruhu tak, aby nikdo k nikomu nebyl zády);
- autoevaluace třídy (společně se studenty najít optimální stav, ve kterém by se obě strany cítily dobře a dobře se jim společně pracovalo);

Co mohu změnit v rámci školy?

- prosazovat více spolupráce mezi učitelským sborem (formálně i neformálně);
- prosazovat autoevaluaci školy;
- vyzvat vedení školy k řešení prevence a jasnějšímu definování pravidel chování, aby se projevům diskriminace, šikany a extrémnímu chování předcházelo včas a zároveň byl jasně definován postup řešení ve chvíli, kdy k jakékoli extrémní formě chování dojde.

Úmyslně však uvádíme slůvko „skoro“ všichni účastníci našli drobné kroky ke změně. Našli se i tací, kterým se najít možnosti změny nepodařilo, nebo o to už v podstatě nestáli. U čtvrté otázky **Co ovlivnit nemohu?** se nejčastěji objevoval nedostatek času a vysoký počet žáků ve třídě.

Častým požadavkem účastníků pilotních seminářů byly **prosby o dodání podrobných návodných materiálů**, které budou popisovat, jaké situace se v souvislosti s extremismem mohou ve třídě objevit a jak je učitelé podle daného návodu mají řešit. V rámci seminářů i této publikace jsme se však rozhodli, že nebudeme a ani nemůžeme dávat konkrétní jednoznačné návody na reakce a opatření spojené s výskytem extremismu ve školách.

Situace, ke kterým bude docházet při vaší práci s těmito tématy, při interakcích mezi vámi a studenty (ať už budou sympatizanty extremistických ideologií nebo ne), budou tak jedinečné a rozdílné, že na ně nelze dát univerzální návod. Roli bude hrát celá škála aspektů, které jsme se snažili představit v předchozích textech. Spolu s nastudováním odborných textů v publikaci, případně dalších historických a politologických materiálů by vám měly posloužit jako vodítko k co možná nejúspěšnější a nejúčinnější práci s tématem extremismu ve vaší třídě.

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

MYŠLENKOVÁ MAPA

Úvodní aktivita pro vyjasnění základních pojmů vztahujících se k tématu neonacismu a vztahů mezi nimi.

Cílová skupina: žáci a žákyně 8. a 9. ročníků základních škol

Čas: 30 minut

Velikost skupiny: 15-30 žáků

Pomůcky: flipchart, fixy čtyř různých barev

Cíle:

Žáci:

- utřídí si základní pojmy týkající se tématu neonacismu a vztahy mezi nimi

Učitel / lektor:

- zjistí úroveň znalostí problematiky ve skupině

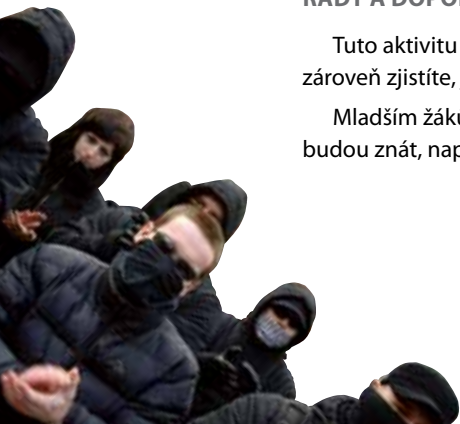
POPIS ČINNOSTI:

- 1.) Rozdělte žáky do čtyř skupin. Každé skupině rozdejte jeden flipchartový papír a fixu jiné barvy.
- 2.) Zadejte každé skupině úkol, aby doprostřed papíru napsala pojem „neonacismus“. Na něj pak žáci začnou napojovat další pojmy, které se podle nich k tomuto tématu vztahují. Na tyto pojmy mohou navazovat další pojmy, které k nim mají vztah (např.: neonacismus – Národní odpor – demonstrace). Cílem je nashromáždit co nejvíce pojmů a vazeb. Žáci mohou také vyznačovat vztahy mezi pojmy z jednotlivých větvi myšlenkové mapy. Případně nechte žáky hned na úvod napsat dva pojmy „Nacismus“ a „Neonacismus“. Poté ať přiřadí, co patří ke každému z nich a co mají společné.
- 3.) Po 10 minutách řekněte žákům, ať si jednotlivé skupiny vymění své papíry po směru hodinových ručiček. Každá skupina teď může do papíru jiné skupiny
 - a) napojovat a doplňovat další pojmy,
 - b) napsat otazníky k pojmům a vztahům, které neznají, kterým nerozumí a které by chtěli od autorů vysvětlit.
- 4.) Po 5 minutách vyzvěte skupiny, aby si opět vyměnily papíry a provedly to samé zadání. To se opakuje, dokud se původní papíry nevrátí ke skupinám, které na ně psaly jako první.
- 5.) Poté vyzvěte zástupce z každé skupiny, aby představil jejich myšlenkovou mapu a jednotlivé větve, které se na ní objevily. Zástupci by zároveň měli vysvětlit místa, která jim ostatní skupiny označily otazníky.
- 6.) V závěrečné části doplňte chybějící informace nebo opravte nepřesnosti, které byly během prezentací vyřčeny.

RADY A DOPORUČENÍ:

Tuto aktivitu je vhodné zařazovat na úvod semináře. Účastníci si díky ní utřídí své znalosti o tématu a vy zároveň zjistíte, jak podrobně jsou účastníci s tématem seznámeni.

Mladším žákům můžete uvést jako základní pojem místo neonacismu nějaký jednodušší výraz, který budou znát, například rasismus, skinhead nebo nacismus.

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

IMAGE EXTREMISTŮ

Aktivita, při které se žáci dozvědí, jak vypadají současní neonacisté a jaké symboly s jakými odkazy používají.

Cílová skupina: žáci a žákyně 8. a 9. ročníků základních škol

Čas: 30 minut

Velikost skupiny: 10-30 žáků

Pomůcky: pracovní listy – Image neonacistů, tužka

Cíle:

Žáci:

- seznámí se s vizuální prezentací ultrapravicového extremismu
- seznámí se s oděvními značkami, které nosí ultrapravicoví extremisté, a symboly, které využívají
- dokáží rozlišit mezi jednotlivými skupinami existujícími v rámci subkultury skinheads (SHARP skinheads, neonacističtí skinheads atd.)
- dokáží rozlišit jednoznačné vizuální signály neonacistů od signálů nejednoznačných

POPIS ČINNOSTI:

1.) Představte žákům téma, kterému se bude aktivita věnovat, a tím je image současných neonacistů, tj. jejich vzhled – oblečení, které nosí, a symboly, které používají.

2.) Rozdělte žáky do 4 až 5-členných skupin. Každé skupině rozdejte Pracovní list – Image neonacistů.

3.) Zadejte žákům následující úkol: Odhadněte, kdo je na fotografiích. Snažte se podle vnějších znaků odhadnout názory zobrazených lidí a ideologie, ke kterým se hlásí. Hlavní znaky těchto ideologií запиšte na pracovní listy pod fotografie.

4.) Nechte skupiny prezentovat jejich výsledky a následně jim představte, kdo je opravdu na fotografiích.

Fotografie č. 1: Autonomní nacionalisté oblečení ve stylu black bloc (foto z demonstrace 1. května 2008 v Praze) – příklady popisu ideologie: neonacista, xenofob, antisemita, antikomunista, vyhraňuje se proti demokratickému zřízení, multikulturalismu, Romům, migrantům.

Fotografie č. 2: S.H.A.R.P. skinheads (foto kapely The Oppressed, která vznikla v osmdesátých letech. Její zakladatel Roddy Moreno stál u zrodu S.H.A.R.P. skinheads v Evropě) – příklady popisu ideologie: anti-rasista, tolerantní k cizincům, vyhraňuje se proti neonacistům a neofašistům.

Fotografie č. 3: Antifašistická akce (foto z demonstrace) – příklady popisu ideologie: odmítají hierarchii, zejména v její společenské podobě, tj. státní moc, formální centralizovanou organizaci a právní řád ve formě zákonů, vytvářených elitou a vnucovaných zbytku společnosti. Cílem anarchismu je uskutečnit společnost, která stojí na vzájemně se podporujících principech rovnosti a svobody.

5.) Položte žákům následující otázky:

- Strefili jste se ve svém popisu situace a ideologie?
- Podle čeho jste se při vytváření popisu řídili?
- Překvapil vás konečný výsledek?

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

RADY A DOPORUČENÍ:

Při této aktivitě je velmi důležité zdůraznit ideologické rozdíly, které existují v rámci hnutí skinheads (levicoví antirasističtí SHARP skinheads a ultrapravicoví neonacističtí skinheads). Připomeňte žákům, že vzhled by neměl být tím rozhodujícím, co určuje, zda člověk, se kterým se setkali, je nebo není členem neonacistického hnutí. Obviňovat člověka v bomberu ze sympatií k neonacismu a naopak si myslet, že člověk ve sportovním nebo černém oblečení neonacistou být nemůže, by byla velká chyba. Do tohoto bloku můžete zařadit i část věnovanou symbolice. Žákům můžete rozdat nakopírované dvoustrany Symbolika neonacistických skupin (str. 194-195) a krátce jim představit jednotlivé druhy symbolů užívané neonacisty (viz Informace pro učitele, str. 92) a to, na co odkazují a s čím byly nebo jsou spojovány.

DOPLŇKOVÉ MATERIÁLY:

- na CD-ROMu najdete audiokázku „Co se nosí u neonacistů“ (z rozhovoru s politologem Janem Charvátem na Radiu Wave)
- v příručce na str. 204 a 205 najdete ukázkou oděvních značek užívaných neonacisty a příklady neonacistické symboliky

SOUVISEJÍCÍ ČLÁNKY:

- Neonacisté v Česku snadno koupí „to pravé“ oblečení (Eichler, P., Vedral, J., iDNES.cz, 8.10.2006) http://zpravy.idnes.cz/neonaciste-v-cesku-snadno-koupi-to-prave-obleceni-f7q-/domaci.asp?c=A061006_150831_krimi_pei
- Změny v image českých neonacistů (Tolerance a občanská společnost, Bulletin o podobách pravického extremismu (nejen) v České republice, číslo 3, květen 2008) http://www.chceteho.cz/content/wp-content/neonacek_c3.pdf
- Výsledky dotazníkového šetření „Víš co nosíš?“ (Kovaříková M., Český helsinský výbor, 2008) http://www.helcom.cz/download/extremismus/DOTAZNIKOVE_SETRENI_PUB.pdf

Pedagogická práce

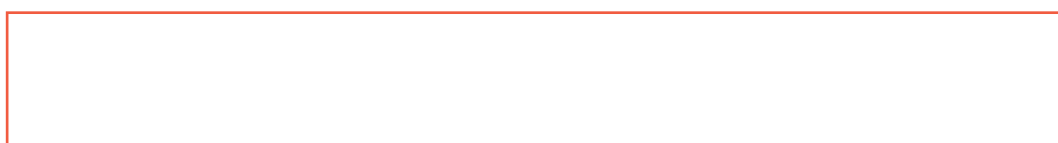
Aktivity pro základní školy

PRACOVNÍ LIST - IMAGE EXTREMISTŮ

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

DĚLNICKÁ MLÁDEŽ

Účastníci se při aktivitě seznámí s obsahem ideových přístupů, kterými se extremistické skupiny snaží oslovit a ovlivnit jednotlivce a skupiny mladých lidí.

Cílová skupina: žáci a žákyně 8 a 9. ročníků základních škol a studenti středních škol

Čas: 75 minut

Velikost skupiny: 15-30 žáků

Pomůcky: počítač s reproduktory, dataprojektor, tužka, papír, flipchartový papír, pracovní list – Program Dělnické mládeže

Cíle:

Žáci:

- analyzují vybrané body programu Dělnické mládeže
- posoudí praktické důsledky, jaké by mělo naplňování stanov Dělnické mládeže
- uvedou, jak se pravicoví extremisté zaměřují na mládež a snaží se mezi mladými získávat sympatizanty do svých řad

POSTUP:

1.) Neprozrazujte žákům, že hodina bude zaměřena na téma zaměřování se extremistických skupin na mladé lidi a nechte je zprvu formou brainstormingu zamyslet se, co se jim vybaví, když uslyší slova jako půda, národ, víra (slova představujte postupně). Na flipchartový papír zapisujte myšlenky žáků.

2.) Představte stručně žákům sdružení Dělnická mládež, které pro své příznivce z řad mladých lidí založila Dělnická strana, která je personálně i ideologicky úzce napojena na extrémní pravici. Poté žákům přečtete úvodní část programu Dělnické mládeže:

„Program mladých národních socialistů, sdružených v Dělnické mládeži, ideově stojí na třech pilířích. Jsou to půda, národ a víra. K plnohodnotnému životu potřebujeme jistotu domova, ve kterém se cítíme dobře. Pokojné vztahy s ostatními od nás vyžadují jednotu myšlení a soudržnost s vlastním národem. K pochopení života a jeho smyslu se neobejdeme bez pevné víry a úcty k tradici a předkům.“

3.) Nechte žáky ve skupinách na papír sepsat jejich návrhy bodů, které by čekali, že se objeví v programu takového sdružení na základě informací, které o Dělnické mládeži mají nebo se právě dozvěděli. Nechte přečíst několik návrhů.

(Tento úkol je vhodný spíše pro žáky středních škol, pokud budete aktivitu realizovat se žáky základních škol, můžete jej přeskočit).

4.) Pustte žákům audioukázku (odkaz: <http://www.vustineonacistynehceme.cz/download/nsdap-03-program-dm.mp3>) herce a aktivisty Achaba Heidlera, ve které satiricky představuje program Dělnické mládeže. (10 min)

5.) Společně diskutujte se žáky nad obsahem audionahrávky. Zeptejte se jich, jestli se v ní objevil nějaký bod programu, který předpokládali, či zda je nějaký bod překvapil. Pobavte se také o tom, jak je zaujal satirický komentář jednotlivých bodů programu. Napadali je i jiné otázky a souvislosti při poslechu audionahrávky? Co podle nich může na programu Dělnické mládeže dnešní mladé lidi přitahovat?

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

6.) Rozdejte žákům pracovní listy s textem programu Dělnické mládeže. Zadejte žákům, ať si každý vybere některý z bodů programu (mladším žákům dejte vybrat ze tří bodů, které předem vyberete), který by chtěli okomentovat. Následným úkolem žáků je napsat esej k vybranému bodu z programu. V eseji je možné zamýšlet se nad vybraným bodem, klást otázky, které žáka v souvislosti s ním napadají, případně celý bod nebo jeho části ironizovat podobně, jako tomu bylo v audioukázce.

7.) Poté žáky vyzvěte, ať se rozdělí do dvojic a vzájemně si přečtou své eseje. Dobrovolníci mohou své eseje přečíst před třídou. Po přečtení může následovat diskuze moderovaná pedagogem.

RADY A DOPORUČENÍ:

Aktivitu je vhodné zařadit po výuce o listině základních práv a svobod nebo po výuce o holocaustu. V rámci programu vzniká prostor pro uvědomění si praktických dopadů realizace politických proklamací na život jednotlivce. Můžete osvětlit, jak realizace některých bodů programu ohrožuje práva a svobody ostatních a jaký vliv by měla na život každého jednotlivce i třídy jako skupiny. Nechte si na závěr programu dostatek času, abyste v případě potřeby mohli vysvětlit souvislosti mezi jednotlivými body programu, uvést konkrétní příklady fungování totalitních režimů a konkrétní fungování jednotlivých nařízení v historických souvislostech (Hitlerjugend, zákazy hudebních, výtvarných stylů, zákazy filmů, omezení výkonu profese a vzdělání bez prokázání ideologické nezávadnosti).

SOUVISEJÍCÍ ČLÁNKY:

- Dělnická mládež si stěžuje na policisty, při razii zabavili databázi členů (iDNES.cz, 24.10.2009)
http://zpravy.idnes.cz/delnicka-mladez-si-stezuje-na-policisty-pri-razii-zabavili-databazi-clenu-1re-/domaci.asp?c=A091024_152916_domaci_pei
- „Dělnický“ dorost chystá časopis Národní odpor, už dostal registraci (iDNES.cz, 2.5. 2009)
http://zpravy.idnes.cz/delnicky-dorost-chysta-casopis-narodni-odpor-uz-dostal-registraci-1d7-/domaci.asp?c=A090502_165933_domaci_pei
- Dělnická mládež chce zakázat cizincům vlastnit půdu (iHNED.cz, 21.3.2009)
<http://domaci.ihned.cz/c1-36008250-delnicka-mladez-chce-zakazat-cizincum-vlastnit-pudu>

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

PRACOVNÍ LIST – PROGRAM DĚLNICKÉ MLÁDEŽE

PROGRAM DĚLNICKÉ MLÁDEŽE

Program mladých národních socialistů, sdružených v Dělnické mládeži, ideově stojí na třech pilířích. Jsou to půda, národ a víra. K plnohodnotnému životu potřebujeme jistotu domova, ve kterém se cítíme dobře. Pokojné vztahy s ostatními od nás vyžadují jednotu myšlení a sounáležitost s vlastním národem. K pochopení života a jeho smyslu se neobejdeme bez pevné víry a úcty k tradici a předkům.

Naše hnutí chce svou kulturní činností a osvětou dosáhnout ve společnosti realizace následujících bodů:

1. *Naše země patří pouze nám, ne přistěhovalcům a lidem odlišné národnosti. Vlastnit půdu a disponovat s ní mohou jen čeští občané. Pro přežití národa je nutné, aby se lidé chovali zodpovědně k dědictví, které pro nás naši předci vytvořili a uchovali.*

2. *Obroda zemědělství, vznik farem a statků, podpora soukromého podnikání drobných zemědělců.*

3. *Přísná ochrana životního prostředí a výsadba lesů. Pouto k přírodě a půdě je základní jednotící pouto národa, proto je třeba dbát na to, aby byl negativní vliv člověka na přírodu minimální. S tím souvisí i podpora venkova, venkovského života a folklóru, jako základ nabytí vztahu k půdě a národní tradici.*

4. *Zákaz lichvy a spekulace, vedoucí ke snížení lidské důstojnosti, pod hrozbou výjimečného trestu.*

5. *Tvořivá práce musí být doménou. Imigrace dává zaměstnavatelům možnost zaměstnání levné pracovní síly, tím je náš dělník znevýhodněn a manuální práce ztrácí na prestiži. Pokud má být národ jednotný, musí ho budovat domácí ruka.*

6. *Šetrnost a uměřenost, omezení spotřeby národa a všeho, co podporuje konzum a lenost.*

7. *Základním článkem národně socialistické společnosti je tradiční rodina, tj. muž, žena a dítě.*

8. *Potírání feministických ideologií a zneužívání žen a dětí v reklamě, což snižuje jejich důstojnost a ohrožuje mravní výchovu. Přísný zákaz jakýchkoliv deviací.*

9. *Zajištění důstojného stáří v kruhu rodiny – součást rodinné politiky státu.*

10. *Způsob rozdělení státní moci vychází z principu rodiny: respekt k hlavním autoritám, poslušnost a řád. Osobní schopnosti a charakterové kvality jsou podmínkou k vedení masy.*

11. *Stát, jehož jediným zřizovatelem je národ a jeho příslušníci, musí být na mezinárodní úrovni absolutně suverénní a nezávislý.*

12. *Důsledná nacionalizace školství a reforma osnov, která povede k efektivní výchově. Odbourání zbytečných oborů, jejichž absolventi nemají uplatnění. Školství musí probouzet v mládeži sounáležitost a hrdost k vlastním předkům, ne vyučovat v duchu kosmopolitismu.*

13. *Důsledná výchova k úctě k životu, od početí až po odchod ze života.*

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

14. Nacionalizace sdělovacích prostředků. Není přípustné, aby byla média v rukou cizinců.
15. Přísný zákaz užívání jakýchkoliv drog i samotné propagace těchto omamných látek. Naším cílem je na-prosto oprostit společnost od něčeho takového a naopak ji vést k duševnímu rozvoji, a ne úpadku.
16. Národ musí mít ke své obraně skutečné národní branné síly, nikoliv žoldácké vojsko.
17. Odstranění všech liberálních přežitků a neřádů, vedoucích k rozštěpení národa a jeho společné vůle. Ideologie či názory, které se snaží jakkoliv národ rozdělit (např. na základě třídy) jsou pro národ zničující.
18. Víru v národní socialismus vidíme jako ústřední ideu, určující existenci a činy národa. Obojí bereme jako dar. Obecný zájem je pro nás kánodem, podle kterého se budeme řídit i v našich skutcích.
19. Garantem historického výkladu je národ a jeho myslitelé, nikoliv menšiny a cizí ideologie, politické nebo náboženské zájmy.
20. Křesťanství respektujeme jako tradiční víru ve své klasické podobě, nikoliv zdeformovanou liberalismem a tzv. mezináboženským dialogem, posilujícím islám a judaismus.
21. Zákaz jakéhokoliv znásilňování a zneužívání historie na úkor dnešních generací a národa. Tyto snahy považujeme za skandální vměšování cizího státu (např. Izraele) a jeho pokrevních i státních příslušníků do kultury evropské civilizace.
22. Svobodné historické bádání celé historie bez výjimky.
23. Rehabilitace a odškodnění všech politických vězňů po roce 1989.
24. Umění musí zušlechťovat lidskou bytost, nikoliv ji záměrně deformovat a představovat dekadenci, ošklivost a úpadek. Člověk skrze umění pocítí národní povědomí a svou lidskost, ne znechucení. Jsme pro podporu českých umělců a obnovu uměleckých cechů.
25. Pozvednutí morálky a etiky. Ctnosti jako kamarádství, pravdomluvnost, poctivost, čestnost, upřímnost jsou podstatou národního socialismu a zdravé společnosti. Jejich vštěpování by mělo být smyslem kulturní činnosti.
26. Vedle pěstování ušlechtilé duše klademe důraz i na fyzickou výchovu mládeže. Jedině tak docílíme harmonie lidské duše. Sport i tělovýchova budou záležitostí masovou a nikoliv jen výběrovou. Na zdravé mládeži závisí budoucnost národa. Mládež musí být fyzicky zdatná a psychicky vyvinutá, vědoma si své zodpovědnosti. K tomu by ji měly vést společenské tábory, zájmové kroužky a především správná výchova na školách.
27. Kulturní a umělecký odkaz našich předků patří především národu. Ochrana kulturního dědictví a zákaz jeho vyvážení do zahraničí.

Brno, 21. března 2009

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

TURNEROVY DENÍKY

Aktivita, při které se účastníci seznámí s kauzou vydání kontroverzního antisemitského románu *Turnerovy deníky* a vytvoří si názor na to, zda by taková kniha měla v ČR vycházet.

Cílová skupina: žáci a žákyně 8. a 9. ročníků základních škol

Čas: 40 minut

Velikost skupiny: 10-20 žáků

Pomůcky: tužka, papír, pracovní list – *Turnerovy deníky*

Cíle:

Žáci:

- seznámí se s kauzou kolem vydání knihy *Turnerovy deníky*
- dovedou identifikovat myšlenky obsažené v této knize
- dovedou argumentovat ve prospěch svého názoru na vydání nebo nevydání této knihy

POPIS ČINNOSTI:

1.) Představte žákům knihu *Turnerovy deníky* jako jeden z konkrétních projevů neonacistické ideologie.

Andrew MacDonald – *Turnerovy deníky*

Turnerovy deníky jsou románem z roku 1978, který napsal William Luther Pierce, vůdce pro-bílé americké organizace *National Alliance*, pod pseudonymem Andrew MacDonald. *Turnerovy deníky* popisují násilnou revoluci ve Spojených státech amerických, která způsobí pád federální vlády Spojených států amerických a posléze vede k vyhlazení všech Židů a nebiých obyvatel Států. Cílem revoluce je, aby na světě zůstala jen bílá populace v počtu padesáti milionů lidí.

Turnerovy deníky jsou uvedeny předmluvou v roce 2099, sto let po událostech, které popisuje kniha. V knize je citován údajný nedávno objevený deník muže jménem Earl Turner, aktivního člena hnutí jménem *Organizace*, jež události v knize popsané způsobila. Kniha líčí násilné svržení federální vlády Spojených států a současně brutální rasovou válku, která se odehrává nejprve v Severní Americe a posléze na celém světě. Deník končí v místě, kdy hlavní hrdina odlétá s letadlem nesoucím atomovou bombu na sebevražednou misi proti Pentagonu, aby zlikvidoval velení zbylé vojenské vlády dříve, než nařídí útok na Kalifornii. Román končí epilogem, který shrnuje, jak *Organizace* pokračovala v boji za dobytí zbytku světa a vyhlazení všech lidí jiných ras. (Viz. str. 33–34 této publikace)

2.) Rozdejte žákům **Pracovní listy – *Turnerovy deníky*** s ukázkou z této knihy a požádejte je, aby si tuto ukázkou přečetli.

3.) Po přečtení ukázky zadejte žákům úkol, aby v pracovním listu podtrhali všechna slova „Žid, židovský, sionistický“. Zároveň je upozorněte na to, aby si všímali kontextů, v jakém jsou tato slova uváděna. Ptejte se, jaký kontext převažuje a proč.

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

4.) Poté položte žákům následující otázku: Jste pro, aby byla tato kniha vydávána a byla volně dostupná v knihkupectvích? Použijte metodu názorové škály a nechte je rozestavit se na přímce mezi dvěma body v místnosti. Na jedné straně přímky budou stát ti, kteří si myslí, že kniha by měla být vydávána, na druhé straně ti, kteří jsou proti jejímu vydávání. Zastánci vydání teď budou představovat vedení vydavatelství, které se zdráhá zařadit tento titul do své nabídky. Ti, kteří říkali „ne“, budou představovat překladatele, který se snaží přemluvit ředitele vydavatelství k tomu, aby knihu vydal. Každé skupině dejte pět minut na to, aby její členové nashromáždili co nejvíce argumentů ve prospěch postoje, který prezentují, a vybrali si svého mluvčího.

5.) Poté vyzvěte mluvčí obou skupin, aby předstoupili před ostatní a v pěti minutách sehráli situaci, kdy mezi sebou diskutuje vydavatel a překladatel o tom, jestli vydat Turnerovy deníky. Oba zástupci by měli zastávat argumenty své skupiny.

6.) Po odehrání této situace zreflektujte s účastníky celou aktivitu. Ptejte se mluvčích v roli vydavatele a překladatele, jak se ve svých rolích cítili, jestli je skupina vybavila dostatkem argumentů. Ostatních se ptejte, zda byli spokojeni s tím, jakým způsobem je zastupovali jejich mluvčí, jestli měli někdy chuť je zastoupit, argumentovat jinak apod.

DOPLŇKOVÉ MATERIÁLY:

- na CD-ROMu najdete audiokázku „Turnerovy deníky“ (z rozhovoru s politologem Janem Charvátém na Radiu Wave)

SOUVISEJÍCÍ ČLÁNKY:

- Rasistická kniha o vládě bílých jde na dračku (Kreč, L., Týden.cz, 14.5.2008)
http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/rasisticka-kniha-o-vlade-bilych-jde-na-dracku_59402.html
- Vydání Turnerových deníků v Česku není podle znalců trestné (Hromádka, M., Rózsová, K., ČRo 1, 3. 8. 2008)
<http://romove.radio.cz/cz/clanek/22046>

Pedagogická práce

Aktivity pro základní školy

PRACOVNÍ LIST - TURNEROVY DENÍKY

Židáci teď dělají hrozný povyk kvůli útoku na jejich velvyslanectví. V médiích se mu přikládá mnohem větší závažnost než úderům na Kapitol nebo na areál FBI. Televize líčí den ze dne všechno stále hrůzostrašněji a znovu se ohívá i stará propaganda s „plynovými komorami“, která jim v minulosti už mnohokrát prokázala tak dobrou službu. Teď si rvou teatrálně vlasy: „Ó běda nám, jak trpíme! Jak jsme zase pronásledováni! Proč se nám to stalo, to ani šest miliónů nestačilo?“

Podívaná k nezaplacení na tolik nevinnosti! Bezmála by se jim podařilo, že bych začal kvílet s nimi. Ovšem na zavraždění dvanácti žen a dětí zuřivým izraelským pistolníkem si už nikdo jaksi nevzpomněl. Vždyť šlo nakonec jen o nežidy!

Přesto nám z akce proti vyslanectví vyplynul nečekaný užitek, protože došlo k ostrým konfliktům mezi negry a jejich židovskými protektory. Zaútočili jsme čistě náhodou jen tři dny před stanoveným termínem celostátní „stávky za rovnost“, tedy jedné z mediálních komedií inscenovaných Radou pro lidská práva, která měla mít podobu „spontánních“ demonstrací současně v mnoha velkých městech. Záměrem bylo spojit černé i bílé občany k apelu na vládu, aby strhla poslední bariéry mezi rasami a zajistila tak černým „naprostou rovnost“.

Ale minulý čtvrtek, kdy jsme Izraelcům udělili lekci, nejvyšší páni z městské rady - samozřejmě Židé - všechno odřekli. Byli toho názoru, že si nemohou dovolit ukázat se spolu s černými ve světle mediální scény dříve, než si odbudou rituální bědování nad vlastním „mučednictvím“.

Ovšem zcela jinak pohlíželi na věc někteří bojovnější předáci černých, kteří věnovali hodně času přípravám stávky za rovnost. Už dávno měli Židům za zlé, jak autokraticky manipulují „hnutím za rovnost“ a využívají je pro své vlastní cíle, a míra trpělivosti u některých prostě přetekla. Došlo k zuřivému obviňování a protiobviňování, které vyvrcholilo v sobotu, kdy hlavní černošská loutka Židů s titulem „Předseda národního svazu rady pro lidská práva“ v interview své mistry tvrdě pranýřovala. Jak řekl, od této chvíle už Rady nebudou přiznávat status menšiny Židům, kteří si jej dosud nárokovali. Bude se s nimi jednat stejně jako s bílou většinou a nadále už nejsou výjmuti z vyšetřování a trestání kvůli rasismu.

Ještě než se náš „strýček Tom“ stačil rozkoukat, byl na dlažbě a jeho místo zaujal poddajnější a ochotnější negr, ale běs byl vypuštěn z řetězu. Po ulicích bloumající bandy černých „pomocných šerifů“ se už pustily do práce a běda každému příslušníkovi samozvané vyvolené národy, který jim padl do rukou! V posledních dnech opravdu už někteří z nich přišli o život následkem obvyklých „výslechů“.

„Tomové“ by se dříve jistě postarali o to, aby jejich rozhněvaní a militantnější bratři nevybočovali z řady, ale mezitím si už Icikové a Bimbové šli po krku jedna radost.

Andrew MacDonald: Turnerovy deníky. Kontingent Press. Praha: 2008.

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

DRAŽBA POJMŮ

Aktivita, při které si účastníci formou hry ujasní a utřídí základní pojmy týkající se tématu pracovného extremismu.

Cílová skupina: studenti a studentky 1. a 2. ročníků středních škol, kteří již se s uvedenými pojmy někdy setkali

Čas: 30 minut

Velikost skupiny: 10-30 studentů

Pomůcky: kartičky s pojmy z pracovního listu – Kartičky s pojmy, stopky, flipchart, fixy, pracovní list – Slovníček pojmů

Cíle:

Studenti:

- dovedou vlastními slovy popsat základní pojmy týkající se témat extremismu a neonacismu

POPIS ČINNOSTI:

1.) Rozdělte účastníky na dvě stejné skupiny. Každá skupina vybere jednoho zástupce. Oba přijdou k vám, vylosují po jedné z kartiček a oba si ji přečtou tak, aby ji neviděli ostatní.

2.) Poté začíná dražba. Určíte základní čas přibližně 1-2 minuty. Tento čas určuje dobu, za kterou má zástupce za úkol vysvětlit pojem, který si přečetl na kartičce, členům své skupiny tak, aby jej uhodli (při popisování nesmí podobně jako v televizní soutěži Kufr použít v žádné z nápověd kořen tohoto slova). Obě skupiny mohou začít nabízet nižší čas než dobu určenou lektorem, za který si myslí, že jejich zástupce stihne slovo vysvětlit tak, aby ho uhodli. Podobně jako v aukční síni vede lektor dražbu a odpočítává jednotlivé nabídky. Skupiny přitom mohou komunikovat se svým zástupcem a zjišťovat, jestli se na jimi zvažovaný čas stále cítí (podle náročnosti slova).

3.) Skupina, která nabídne nejnižší čas, jde do hry. Její zástupce začne s popisováním slova z lístečku. Hádají jen členové jeho skupiny a musí se jim to podařit do času, který vydražili. Pokud slovo ve stanoveném čase uhodnou, získávají bod, pokud se jim to nepodaří, získá bod druhá skupina.

4.) Poté nastupují další dva zástupci, losuje se další kartička, následuje další dražba a po ní hádání.

5.) Na konci aktivity rozdejte studentům pracovní listy Slovníček pojmů, aby si v nich našli pojmy, které neuměli vysvětlit.

RADY A DOPORUČENÍ:

Tato aktivita je určena spíše starším studentům. Předpokládá alespoň základní znalost uvedených pojmů a schopnost je stručně vysvětlit. Je dobré pojmy vysvětlit v některé z hodin před samotným seminářem, případně si pro skupinu, u které předpokládáme, že pojmy nezná, vymyslet vlastní, jednodušší pojmy.

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

PRACOVNÍ LIST – KARTIČKY S POJMY

EXTREMISMUS	NEONACISMUS
NACIONALISMUS	POPULISMUS
ANTISEMITISMUS	ANARCHISMUS
RASISMUS	SOCIALISMUS
FAŠISMUS	SKINHEADS
NACISMUS	HOOLIGANS
NEOFAŠISMUS	PUNK
KOMUNISMUS	BLACK BLOC

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

PRACOVNÍ LIST – SLOVNÍČEK POJMŮ

anarchismus – forma společenské sebeorganizace, která spočívá na dobrovolné dohodě a kooperaci bez vytváření hierarchie zejména v sociální, ekonomické a politické oblasti. Neuznává autoritu a oprávněnost státu.

antisemitismus – rasová nenávisť, nesnášenlivost a předpojatost vůči Židům jako etnické skupině. Antisemitismus může mít různé podoby – osobní nenávisť počínaje a institucionalizovaným antisemitismem konče. Extrémním případem antisemitismu je nacistický antisemitismus, který vedl k holocaustu evropských Židů. Navázal na starší formu nesnášenlivosti vůči Židům na náboženském základě – antijudaismus.

Black block – image původně používaná levicovými radikály na demonstracích proti globalizaci v osmdesátých letech, spočívá v černém oblečení a vytváření takzvaných „černých bloků“, které mají ztížit policistům identifikaci demonstrujících. Dnes je využívána i neonacisty v rámci směru svobodného nacionalismu v Německu a u Autonomních nacionalistů v ČR.

extremismus – pojem, který v oficiálních dokumentech označuje vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým principům. Extremismus lze členit podle různých hledisek, například na extremismus politický, náboženský, ekologický a národnostní. Extremismus není žádná pevně daná politická ideologie nebo doktrína, jedná se o dynamický pojem, který se mění v čase v závislosti na hodnotách, které konkrétní společnost uznává a chrání.

fašismus – pravicová totalitní ideologie hlásající extrémní nacionalismus a rasismus, neuznávající demokratická zřízení. Vznikl ve dvacátých letech minulého století v Itálii. Podporuje silné postavení národního státu vedeného silným vůdcem / diktátorem. Odmítá liberální demokracii s její definicí státu coby instituce určené k ochraně individuálních práv a vnímá stát jako přirozené společenství. Politicky představuje fašismus syntézu expanzivního nacionalismu a antimarxistického socialismu. V jeho jádru nalezneme odmítnutí liberalismu, marxismu a demokracie. Právě odmítnutí liberalismu a demokracie umožnilo propojit zdánlivě neslučitelné doktríny nacionalismu a radikálního socialismu. Kořeny fašismu (a do značné míry i nacismu) jsou tedy v zásadě trojí – nacionalismus (spojený s rasismem, avšak podstatně méně již s antisemitismem), antikomunismus a antidemokratismus. Fašismus je totalitní ideologií ve smyslu podřízení veškeré činnosti člověka státu – mimo stát nemůže mít nic hodnotu. „Všechno ve státě, nic proti státu, nic mimo stát.“

komunismus – ideologický směr vycházející z marxistické filozofie, jejímž cílem je likvidace třídní společnosti a nastolení diktatury proletariátu. Podmínkou uskutečnění je likvidace soukromého majetku.

nacionalismus – ideologie předpokládající, že lidstvo je rozděleno do národů, přičemž každý má svůj jazyk, kulturu a území. Z tohoto předpokladu vycházejí různé hnutí od národních obrození až po fašismus či nacismus.

nacismus – (z německého Nationalsozialismus, česky národní socialismus) je totalitní ideologie propagovaná Adolfem Hitlerem a německou diktaturou prostřednictvím NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana) v letech 1933–1945. Vychází z přesvědčení o nadřazenosti bílé – árijské rasy a z hierarchického uspořádání státu se silným vůdcem. Nacismus v sobě spojoval myšlenku lidového společenství řízeného všesjednocujícím státem v čele s vůdcem Adolfem Hitlerem, s rasistickou vírou v nadřazenost árijské rasy, úsilí o dobytí životního prostoru pro tuto vyvolenou rasu a zajištění nadvlády v Evropě. Nacismus v sobě dokázal spojit některé zčásti protichůdné prvky, které mu zajistily politický úspěch – socialismus, antibolševismus, nacionalismus a antisemitismus. Lze říci, že nacismus sestává z antikomunismu, antiliberalismu a antidemokratismu, dále z nacionalis-

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

mu, rasismu a antisemitismu, agresivní zahraniční politiky, vůdcovského principu, víry v pokrok prostřednictvím agrese a z přesvědčení o nutnosti a blahodárnosti rasového konfliktu v mezinárodním měřítku, jehož vyústěním bude zničení podřadných ras a vytvoření nového nadčlověka“.

neofašismus – směr, který vznikl po druhé světové válce a navazuje na tradice zvláště italského fašismu, nebo režimů v dalších zemích. Klade důraz na jazyk a národ, ale neo- a post-fašisté se snaží distancovat od nacismu odsouzením výlučného nacionalismu, rasismu a antisemitismu.

neonacismus – krajně pravicový ideologický směr navazující na ideologii nacismu, propagující rasovou nenášenlivost a popření demokratických principů s cílem o jeho rehabilitaci a nastolení jako žádoucího politického systému. Politická hnutí řadíme mezi neonacistická i tehdy, když se vysloveně nehlásí k tradici nacionálního socialismu, ale přebírají zástupné symboly, rétoriku, metody zahraničních neonacistických organizací apod.

populismus – styl politické propagandy obracející se na „obyčejného člověka“. Slibuje jednoduchá, rychlá a rázná řešení a tvrdé tresty. Označuje nepřítele.

rasismus – ideologie, která tvrdí, že lidské vlastnosti jsou biologicky – rasově podmíněné, vlastnosti jednotlivých etnik jsou dané a neměnné, přičemž jednotlivé rasy si nejsou rovnocenné, hlásá nadřazenost jedné rasy nad ostatními.

SHARP – Skinheads Against Racial Prejudice (Skinheads proti rasovým předsudkům) – Z hudební scény ne-rasistických skins vznikli v roce 1986 tzv. SHARPs, kteří byli apolitičtí a snažili se upozornit na fakt, že původní skins nebyli rasisté. Mezi nimi a rasistickými skins dochází k násilným konfrontacím.

skinheads – je svým původem subkultura dělnické mládeže vzniklá na konci šedesátých let ve Velké Británii z fotbalových chuligánů (tzv. boot boys), subkultury Mods, zvláště její tvrdé podoby – tzv. Gang Mods vyznávající hudební styly jako americký soul a jamajské ska a z Rude boys, tedy gangů z řad přistěhovalecké dělnické mládeže z Jamajky. K počátkům skinheads patří násilí na fotbalových stadionech i mimo ně. Jednalo se však spíše o rvačky mezi jednotlivými skupinami na bázi teritoria, ale docházelo také k útokům na jiné subkultury a homosexuály. Skinheadské gangy byly mnohdy rasově smíšené, k oblíbenému hudebnímu stylu patřilo také jamajské reggae. Později hudební street-punková a Oi! scéna pořádala tzv. Rock Against Racism (Rock proti rasismu, RAR) koncerty, aby jasně deklarovala svůj odpor k politické profilaci části skinheads.

socialismus – ideologie a politická hnutí, které vycházejí z třídních zápasů dělníků v 19. a 20. století a zdůrazňují socio-ekonomický systém, kde je vlastnictví a rozdělování majetku pod kolektivní kontrolou. V závislosti na dalších postojích se dělí do několika směrů jako marxismus, socialismus sovětského typu, křesťanský socialismus, národní socialismus, castrismus, reformní socialismus – sociální demokracie, anarchismus atd. Jednotlivé směry se shodují v prosazování principů solidarity, obhajobě sociálně-spravedlivé rovnostářské společnosti, prosazování plánovaně řízené ekonomiky, upřednostňování práv a zájmů kolektivu před právy jednotlivce, zespolštění výrobních prostředků a likvidace společenských tříd.

ultrapracivový – krajně pravicový, vyznávající hodnoty, které jsou také součástí fašistické a nacistické filosofie jako krajní nacionalismus, vůdcovský princip, popírající principy demokracie.

Zdroje:

Jan Charvát, *Současný politický extremismus a radikalismus*, Praha 2007

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

STRANA NA HRANĚ ZÁKONA

Aktivita, při které se studenti vyjádří k tomu, zda by v roli soudců Nejvyššího správního soudu byli pro zrušení strany úzce napojené na extremismy, nebo zda by její veřejné fungování povolili.

Cílová skupina: studenti a studentky středních škol

Čas: 75 minut

Velikost skupiny: 15 – 25 studentů

Pomůcky: kartičky z pracovního listu Z programu Dělnické strany, podrobný program Dělnické strany

Cíle:

Studenti:

- analyzují vybrané body z programu Dělnické strany a vyhodnotí jejich možný dopad na fungování demokratické společnosti
- posoudí důvody pro a proti zrušení Dělnické strany
- zaujmou stanovisko k návrhu na zrušení Dělnické strany, které obhajují v diskusi

POPIS ČINNOSTI:

1.) Vyzvete účastníky, ať každý napíše na kartičku svůj libovolný názor, který ho napadne k tématu Dělnická strana. Poté účastníci položí kartičky doprostřed kruhu.

2.) Každý účastník si teď vybere z kruhu jinou kartičku, přečte si text a na druhou stranu napíše svůj komentář.

3.) Poté řekněte účastníkům, ať každý předá kartičku svému sousedovi, který si přečte texty z obou stran kartičky a přemýšlí nad názory, které jsou na kartičkách uvedeny.

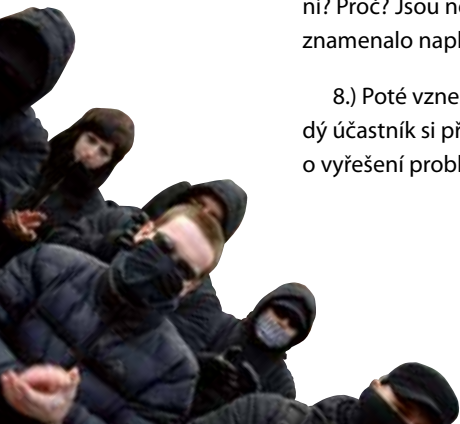
4.) Vyzvete dobrovolníky (stačí tři až pět), kteří přečtou texty z obou stran kartičky nahlas a doplní je o svůj vlastní komentář.

5.) Do krabice dejte kartičky z pracovního listu Z programu Dělnické strany s některými body z programu Dělnické strany. Body programu jsou vždy rozděleny na dvě části. Do krabice dejte tolik kartiček, kolik je účastníků aktivity.

6.) Vyzvete účastníky, ať si každý vytáhne jednu kartičku, přečte si text a hledá partnera, který má začátek nebo dokončení téhož bodu. Nalezená dvojice se posadí a diskutuje spolu o obsahu textu.

7.) Rozdejte dvojicím celý text programu Dělnické strany. Jejich úkolem je seznámit se podrobněji s tímto programem a ve dvojicích diskutovat o jednotlivých bodech. Jaké body jsou pro ně nejvíce kontroverzní? Proč? Jsou některé body programu v rozporu se základními lidskými právy? Pokud ano, které? Co by znamenalo naplnění těchto bodů programu?, aj.

8.) Poté vzneste před účastníky otázku: „Má být podle vás Dělnické straně zakázána působnost?“. Každý účastník si připraví takzvaný **T-graf**. Sám za sebe uvede do T-grafu argumenty pro ANO i pro NE. Nejde o vyřešení problémů, ale o uvedení několika důvodů, proč ano, proč ne.

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

T-graf je tabulka o dvou sloupcích, kde na jedné straně doplňujeme na binární otázku kladné odpovědi (souhlas, pozitivní pohled...), na druhou stranu pak ty záporné (nesouhlas, negativní pohled...).

9.) Poté nechte účastníky vytvořit nové dvojice nebo čtveřice, ve kterých seznámí ostatní se svým T-grafem. Účastníci si mohou vzájemně představovat nové argumenty pro i proti.

10.) Nyní vyzvěte účastníky, aby se každý sám rozhodl pro jednu z odpovědí. Ti, kteří by odpověděli ANO, jdou na jednu stranu třídy, kdo by odpověděl NE, jde na druhou stranu. Nerozhodní mohou zůstat uprostřed.

11.) Následuje aktivita s názvem „Diskuzní pavučina“. Před vámi teď stojí dvě nebo tři skupiny. Každá skupina si shrne nejsilnější argumenty pro svou odpověď a vybere řečníka. Řečník první skupiny během jedné minuty přednese názory své skupiny, zatímco členové druhých skupin do jeho řeči nevstupují a poslouchají. Poté vyzvěte řečníka druhé skupiny, aby představil její argumenty taktéž v jedné minutě a na závěr řečníka třetí skupiny (pokud vznikla). Skupiny si mohou kdykoli vybrat „oddechový čas“, během kterého doplní řečníkovi další argumenty nebo jej vymění. Pokud jeden z řečníků přesvědčil někoho z jiné skupiny, ten může přejít na tu stranu, jejíž postoj ho přesvědčil. Poté následují další kola, celá debata by neměla trvat déle než 15 minut.

12.) Na závěr každý účastník napíše krátkou argumentační esej, ve které vyjádří svou odpověď na danou otázku sám za sebe. Dobrovolníci přečtou své eseje nahlas.

DOPLŇKOVÉ MATERIÁLY:

- Vládní návrh na zrušení Dělnické strany (Aktuálně.cz)
<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=649724>

SOUVISEJÍCÍ ČLÁNKY:

- Druhý návrh na zrušení DS má téměř tisíc stran důkazů (ČTK, 9.10.2009)
http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/druhy-navrh-na-zruseni-ds-ma-temer-tisic-stran-duka-zu/401779&id_seznam=10207
- Dělnická strana podle vlády vyvolává napětí a ohrožuje demokracii (ČTK, 9.10.2009)
http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/delnicka-strana-podle-vlady-vyvolava-napeti-a-ohrozu-je-demokracii/401850&id_seznam=10207
- Proč neprošlo zrušení Dělnické strany? Vláda hledá chybu (iHNED.cz, 4.3.2009)
<http://domaci.ihned.cz/c1-35227800-proc-neproslo-zruseni-delnicke-strany-vlada-hleda-chybu>

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

PRACOVNÍ LIST: Z PROGRAMU DĚLNICKÉ STRANY

Požadujeme zavedení určování národnosti obyvatel republiky a jejího potvrzení do rodných a křestních listů...

... rovněž i občanského průkazu. V tomto smyslu je třeba změnit Ústavu ČR.

Vypovědět ilegální přistěhovalce. Lidé bez státní příslušnosti budou vyloučeni ze všech státních podpor a dotací. Nechceme být „žumpou Evropy“ a zemí plnou imigrantů, přistěhovalců ze států bývalého Sovětského svazu, Balkánu, Asie, Dálného východu apod. Požadujeme zrušení přistěhovalčích táborů a zrušení všech podpor pro přistěhovalce...

... politický azyl či povolení k pobytu může dostat pouze osoba splňující morální kvality a odborné znalosti, u níž je předpoklad, že se přizpůsobí národním tradicím a zvykům občanů České republiky a je zde zárukou plné asimilace do většinové společnosti.

Jednoznačně odmítáme snahy postavit zákonem homosexuální vztahy na stejnou úroveň manželství. Žádáme zrušení zákona o partnerských vztazích. Aktivita pochybných pseudohumanistů jsou mimořádně nebezpečné pro občanský pořádek...

... a přirozený stav společnosti a znamenají postupný morální, ale i fyzický úpadek lidské společnosti. Pohlavní deviace musí být zcela jednoznačně postaveny mimo zákon.

Stát se musí podílet značnou měrou na garanci slušného sociálního zázemí pro zaměstnance, dělníky a jejich rodiny. Zde bude hrát roli národnost dělníka či zaměstnance. Stát nemůže mít zájem na ilegálně přivandrovalých námezdních dělnících. Ale nemůže mu být také lhostejné zbídačení celých sociálních skupin českého obyvatelstva...

... všichni zaměstnanci, nejen dělníci, mají nárok na důstojné životní podmínky a perspektivu zvyšování životní úrovně. Český dělník a řemeslník musí nabýt vědomí, že v případě nouze není sám, že se o něj jeho vláda, potažmo stát důstojně postará. Jen takové vědomí utužuje pocit vlastenectví a národní pospolitosti.

Komplexní národní reforma českého školství. Vytvoření výhodných podmínek pro studium sociálně slabších studentů. Vzdělanost národa je obrazem jeho kvalit a zároveň jeho budoucnosti. České školství musí vychovávat k vlastenectví a úctě k národním tradicím a kulturním hodnotám křesťanství...

... základním pilířem školství musí být školy státní, hrazené z veřejného rozpočtu. Soukromé školy jsou hrazeny pouze ze zdrojů jejich zřizovatelů. Ve školách základního typu je zapotřebí postupně odbourávat systém liberální výchovy a žáky naopak vést k úctě k autoritě, sebeovládání a kamarádství.

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

MAJÍ NEONACISTÉ DOSTÁVAT PROSTOR V MÉDIÍCH?

Cílová skupina: studenti a studentky středních škol

Čas: 45 minut

Velikost skupiny: 10-25 studentů

Pomůcky: kopie článku O čem mluvit s nácky, tabule / flipchart, papír, tužka

Cíle:

Studenti:

- vyjádří svůj názor na poskytování prostoru neonacistům v médiích na základě dosavadních znalostí a zkušeností a na základě informací získaných z textu
- shrnou různé názory uvedené v textu a porovnají je
- vyvodí argumenty, které lze použít pro rozhodování, zda neonacistům poskytovat prostor v médiích

POPIS ČINNOSTI:

1.) Řekněte studentům, aby se zamysleli nad otázkou: Mají neonacisté dostávat prostor v médiích? Svůj postoj vyjádří pomocí názorové škály. Rozestaví se ve třídě na úroveň různých míst pomyslné čáry, jejíž jeden konec vyjadřuje silný souhlas a opačný konec silný nesouhlas, střed čáry označuje nerozhodný názor.

2.) Vyberte postupně zástupce z různých míst názorové škály a ptejte se jich, proč zaujali pozici, na které právě stojí. Jaké jsou důvody jejich rozhodnutí? Těch, kteří stojí blízko dotazovaného studenta, se zeptejte, jestli se důvody jejich rozhodnutí liší. Důvody, které budou studenti zmiňovat, zapisujte do předem připravených sloupců na tabuli: rozhodně ano – spíš ano – nerozhodná odpověď – spíš ne – rozhodně ne. Je možné, že některé úrovně názorové škály nebudou obsazeny a tudíž ani odpovídající sloupce nebudou vyplněny.

3.) Seznamte studenty s kontroverzní situací kolem rozhovoru s neonacistou Filipem Vávrou, který otisknul na svých listech deník MF Dnes.

4.) Rozdejte studentům pracovní list s článkem O čem mluvit s nácky, který vyšel v týdeníku Respekt a který reaguje na zmíněný rozhovor v MF Dnes.

5.) Nechte studenty přečíst si článek a poté vyplnit tabulku, do níž zaznamenají názory na poskytnutí prostoru neonacistům v médiích, se kterými se v článku setkali:

Jméno / profese / instituce	Shrnutí názoru	Zdůvodnění názoru

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

6.) Diskutujte v celé skupině, jaké názory se v článku objevily. Do jaké oblasti názorové škály by je zařadili? O jaké argumenty se jednotlivé názory opírají? Protiřečí si některé názory a v čem případně? O čí pohled by článek ještě mohl být doplněn a proč?

7.) Položte studentům stejnou otázku jako na začátku a vyzvěte je, aby se postavili na to místo názorové škály, které vyjadřuje jejich momentální odpověď.

8.) Zeptejte se, zda se něčí pozice změnila. Pokud ano, jak a co ovlivnilo změnu jejich názoru. Zůstala-li jejich pozice stejná, zjišťujte, jestli jejich rozhodnutí podpořily některé argumenty, které se přímo dozvěděli z článku nebo si sami vyvodili. Studenti mohou případně napsat krátké pojednání, ve kterém uvedou a zdůvodní svoji odpověď na otázku: Mají neonacisté dostávat prostor v médiích?

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

PRACOVNÍ LIST – O ČEM MLUVIT S NÁCKY

O ČEM MLUVIT S NÁCKY

Akademici a novináři řeší, jak by měla česká média informovat o extremistech

Svoboda projevu prochází v Česku zvláštní proměnou. Extremisté, jejichž názory ještě donedávna zaznívaly v plné síle pouze na jejich webech, najednou dostali prostor v seriózním tisku. Co se změnilo a co to znamená?

Normální zpravodajství

První vlaštovkou byl Mostecký deník. „*Jak policie mlátila důchodce a děti, reportáž účastníka pochodu na Janov*,” skvělo se v jeho zpravodajské části loni v říjnu po prvním pochodu neonacistů na litvínovský Janov. Regionální redakce se jako důkaz své nezávislosti rozhodla vydat reportáž člena Dělnické strany a účastníka nepovoleného pochodu **Jiřího Šlégra**. Text byl otištěn hned vedle textů profesionálních autorů a pro laika nebylo úplně snadné jej odlišit.

Mezitím se hodně změnilo, pochody extremistů českými městy se staly hitem jara a nejčtenější seriózní deník Mladá fronta Dnes začátkem května otiskl interview se zakladatelem Národního odporu a jedním z hlavních představitelů neonacistického hnutí **Filipem Vávrou**.

„*Chtěli jsme dát prostor všem bez rozdílu*,” říká do telefonu šéfredaktor Mosteckého deníku **Ondřej Hájek**. Na otázku, proč text, vydávaný za zpravodajský, pracuje s neověřenými informacemi (o bití dětí policií, které je avizováno v titulku, v samotném textu není ani zmínka a nepotvrdili ho ani svědci), ale odpovědět neumí. „*Já tomu textu samozřejmě nevěřím. Byla to hektická doba. Nevěděli jsme, jak na to*,” pokračuje pan Hájek. „*Dnes už bychom si to rozmysleli lépe. Jsme zkušenější*,” dodává závěrem.

Mladá fronta Dnes šla o půl roku později mnohem dál. Celostránkový rozhovor s Vávrou byl prvním interview s představitelem neonacismu v celostátním médiu v Česku. Vávrovi se dostalo stejného prostoru jako týden před ním lídrovi ČSSD **Jiřímu Paroubkovi** či po něm spisovateli **Benjaminu Kurasovi**.

Co se to děje? Diskuse o tom, zda interview s neonacistou vést, byla prý v redakci „složitá“ a nakonec podle šéfredaktora **Roberta Čásenského** zvítězila aktuálnost tématu a potřeba ukázat pravé smýšlení Filipa Vávry, tedy „*rasistické a xenofobní*“. Zvítězil předpoklad, že pokud rozhovor povede zkušený novinář, tak se to podaří. „*A podařilo*,” říká šéfredaktor Čásenský k práci svého zástupce **Viliama Bucherta**.

Šéfredaktor rozhodně nesdílí obavu, že rozsáhlý rozhovor s neonacistou je problém, protože bavit se na rovinu s člověkem, jehož základním cílem je šíření nenávisti, prostě nemá smysl. „*Byl to běžný zpravodajský text*,” odpovídá Buchert. „*Vedou se rozhovory s představiteli komunistické strany, a to jsou také extremisté*.”

Nemá to smysl

Ano, to se občas stane, ale faktem je, že za poslední rok v Mladé frontě Dnes v záplavě hejtmanů, ministrů, osobností kultury a akademické sféry žádného extremistu – včetně komunistů – nalézt nelze.

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

„Krajní pravice by měla v Česku dostávat prostor odpovídající jejím volebním preferencím, tedy minimální,“ říká jednoduše politolog Masarykovy univerzity **Miroslav Mareš**, specializující se na pravicový i levicový extremismus. Navíc Filip Vávra není – aspoň podle svých slov – členem žádné politické strany a v nynějších volbách do Evropského parlamentu nekandiduje. Nutnost (rovné právo informovat v politické soutěži) dát mu prostor jako třeba krajně pravicové Dělnické straně tedy v tomto případě neplatí.

Odborníci upřednostňují zařazování vyjádření extremistů do analytických textů mapujících úmysly či ideologii neonacistů. „Rozhovory jsou nerovný souboj. Proti vám sedí někdo, jehož odpovědi budou od začátku založené na lži, a vy ji musíte neustále vyvracet,“ říká politolog Karlovy univerzity **Jan Charvát**. Pokud už se deník do rozhovoru pustil, měl jít cestou důsledné konfrontace.

To se ale nestalo. „Redaktor nedokázal Vávru konfrontovat, například s jeho násilnickou minulostí,“ naráží politolog na to, že noviny přijaly Vávrovo mlčení, že „není vyznavačem násilí, ale sebeobrany“. Od muže vyšetřovaného za útok na pražský gay club či výtržnictví před synagogou to není vyčerpávající odpověď. A čtenář se nedozví ani to, kvůli čemu se v těchto dvou případech musel „bránit“.

Jak dál

Politologové a lidé z neziskového sektoru mluví v souvislosti s průnikem Vávry do dobré společnosti o potřebě diskuse mezi novináři, jak informovat o extremistech.

Mezi novináři to ale příliš nevěre. „Hromadnější mediální diskuse by byla určitě skvělá, ale nemyslím si, že k ní dojde,“ uvažuje **Jindřich Šídlo**, šéfredaktor domácího zpravodajství České televize – a svého času specialista na pravicový extremismus. Důvody proti jsou podle něj čistě praktické (časové), ale své hraje i konkurenční nesnášenlivost či zbytečná loajalita k ostatním členům cechu. Místní novináři prostě nejsou zvyklí věcně polemizovat a u jednoho stolu se zpravidla sejdou jen tehdy, když je něco ohrožuje (třeba nedávný případ tzv. náhubkového zákona).

Zároveň na scéně přetrvává názor, že demokratická společnost se s jakýmkoli názory vypořádá sama a svoboda projevu je nekonečná. „Jakkoli to novináři neradi slyší, tak vytvářejí veřejné mínění, a za něj jsou tedy spoluzodpovědní. Pokud udělá nejčtenější seriózní deník rozhovor s Filipem Vávrou, legitimizuje tím jeho názory a dělá z něj významnou osobnost,“ říká právnička **Klára Kalibová**. A dodává, že nosí v hlavě nápad na multimediální přednášku pro novináře. Problémem jsou samozřejmě peníze, a taky fakt, že kvůli účasti neziskového sektoru by debata ztratila punc nezávislosti.

Pohyb je alespoň na akademické půdě: sociolog Ivan Gabal společně s Karlovou univerzitou připravuje pro novináře na konec května workshop. Gabal je zastáncem dávání prostoru neonacistům v médiích, jen pokud se jedná o hlubší vhledy do jejich sociálního, politického a násilnického zázemí. „Pokud se této ambice média vzdají, stávají se jen hláskou troubou zcela nepřipustné tolerance a rasismu, který nás už jednou dostal do hrozné války a který se znovu obrodil v devadesátých letech na Balkáně a vedl k Srebrenici.“

Kateřina Čopjaková

Článek byl uveřejněn 17. 5. 2009 v týdeníku Respekt.

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

SHROMAŽDOVACÍ ZÁKON

Aktivita, při které se studenti seznámí s problematikou shromažďovacího zákona a vyjádří se k tomu, zda souhlasí s jeho současnou podobou, nebo zda by podle nich měl být tento zákon nějak upraven.

Cílová skupina: studenti a studentky středních škol

Čas: 40 minut

Velikost skupiny: 10-20 studentů

Pomůcky: pracovní list – Články o demonstracích, flipchart, počítač s reproduktory, CD-ROM s ukázkou „Shromažďovací zákon“

Cíle:

Studenti:

- seznámí se se shromažďovacím zákonem
- vytvoří si názor na míru svobody slova a shromažďování, kterou jsou ochotni tolerovat, a dovedou argumentovat ve prospěch svého názoru

POPIS ČINNOSTI:

- 1.) Pusťte studentům ukázkou – **Má být změněn shromažďovací zákon?** Představte jim téma aktivity.
- 2.) Rozdělte žáky do tří skupin. Každá skupina dostane jeden ze článků, které se nacházejí v **pracovním listu – Články o demonstracích**. Úkolem každé skupiny je přečíst si článek a zjistit důvody, proč byla tato akce svolána.
- 3.) Rozdejte každé skupině výtah ze současného shromažďovacího zákona. Úkolem studentů je rozhodnout, zda akce, o které si právě přečetli, byla podle jejich názoru v souladu se současným shromažďovacím zákonem. Zástupci skupin představí rozhodnutí své skupiny ostatním skupinám. Důvody ke svolání akce i rozhodnutí jednotlivých skupin zaznamenejte na flipchart.
- 4.) Následně vedte nad výsledky se studenty debatu. Můžete použít následující otázky:
 - Pokud odhlédnete od zákonného vymezení, pokud byste například takový zákon sestavovali vy sami, jaké důvody ke svolání akce by pro vás byly nepřijatelné? Jak byste je v zákoně definovali?
 - Souhlasíte se současnou podobou shromažďovacího zákona, nebo byste navrhovali jej změnit? Jak?
 - Jste zastánci absolutní svobody slova a práva na shromažďování nebo byste je v některých případech omezili? V jakých? Zdůvodněte svůj názor.

RADY A DOPORUČENÍ:

Tato aktivita je náročnější na čtení. Měli by s ní pracovat studenti, kteří jsou schopni číst delší texty. V závěrečné debatě je důležité podrobně se věnovat poslední otázce, tématu svobody slova a shromažďování. Je důležité studentům uvést, že každé omezení těchto svobod může být zneužíváno (například komplikace při snaze pořádat demonstraci k aktuálním událostem, pokud by se v zákonu posunula doba, kterou má úřad na to, aby rozhodl o nepovolení nahlášené akce).

DOPLŇKOVÉ MATERIÁLY:

- na CD-ROMu najdete audioukázku „Má být změněn shromažďovací zákon?“ (z rozhovoru s politologem Janem Charvátem a odborníkem na pravicový extremismus Ondřejem Caklem na Radiu Wave)

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

SVITAVY: NEONACISTÉ MÍŘÍ DO SVITAV. PODPOŘÍ VĚZNĚNÉHO KAMARÁDA

Michal Pavec

Článek byl uveřejněn 26. července 2008 na zpravodajském serveru Aktuálně.cz.

Svitavy - Zatímco si Vlastimil Pechanec odpykává ve vězení 17letý trest za rasově motivovanou vraždu Roma Oty Absolona, uspořádají jeho sympatizanti z řad krajní pravice už třetí ročník pochodu na jeho podporu.

Protest otevřeně podporovaný neonacistickým hnutím Národní odpor se uskuteční tuto sobotu ve Svitavách na Pardubicku, kde v roce 2001 k zabití třicetiletého Absolona došlo.

Pořadatelé akce tvrdí, že se Pechanec stal obětí justičního omylu, a žádají obnovu jeho procesu. Sejit se jich má podle oznámení svolavatele okolo dvou stovek a dohlížet na ně bude zhruba padesát policistů.

At' radši v poklidu projdou

Přestože je svolavatelkou pochodu Iveta Machová z Ostravy – která už v minulosti oficiálně zaštiťovala některé neonacistické akce – a podporuje ho i Národní odpor, má město jen velmi omezené možnosti, jak pochodu extremistů zamezit.

„My se musíme řídit současnými zákony, které nám neumožňují shromáždění zakázat. Z oznámení nelze vyvozovat, že se jedná o příslušníky nějakého hnutí, skupiny či organizace,“ vysvětluje mluvčí města Kamil Vařeka. V předchozích letech ale tvořili většinu účastníků pochodu příznivci krajní pravice.

Aby mohly Svitavy o zákazu pochodu vůbec uvažovat, musely by do tří dnů od oznámení pochodu najít zákonný důvod, který by neonacistům průchod městem znemožňoval.

Proto se bude městský úřad soustředit především na to, aby vše proběhlo bez jakýchkoliv incidentů. Zasáhne pouze v případě, že při akci dojde k porušení zákona.

Výjimkou tak zůstávají některá neuskutečněná shromáždění pravicových extremistů v Praze a Plzni, kterým magistráty těchto měst v posledním roce zamezily. Oba úřady pak ale musely podstoupit – a v některých případech neúspěšně – soudní řízení.

Města se tak logicky bojí nepříjemných soudních tahanic s nejistým výsledkem.

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

Politolog: Chybí tu právní jistota

Opatrný postoj svitavské radnice chápe i politolog Miroslav Mareš. „Je obtížné najít v současných zákonech nějakou právní jistotu. Problémem je například prokázat, že je nahlášený účel v rozporu se zákonem.“

Ačkoliv se sám jako odborník na pravicový extremismus podílel na analýze, která přispěla k zákazu pražského prvomájového pochodu neonacistů, připouští, že ne každý má takové možnosti nechat si rychle vypracovat posudek, jako to udělalo hlavní město.

Kvůli současné právní úpravě je podle něj postoj Svitav nejlepším řešením. „Vzhledem k zákonům by bylo nejlepší nechat je v poklidu projít městem a situaci monitorovat. Zákaz předem či rozhánění bez právního důvodu by mohly mít problematický efekt,“ myslí si Mareš.

Sedmé výročí uvěznění

Zatím nic nenasvědčuje tomu, že by se v sobotu na východě Čech schylovalo k nějakým násilnostem. Sami extremisté na stránkách Národního odporu vyzývají účastníky akce k dodržování zákonů ČR.

Protest pořádají u příležitosti sedmého výročí Pechancova uvěznění, ke kterému došlo v červenci 2001. Za mřížemi by měl strávit ještě deset let.

Podle výroku soudu zabil Pechanec Absolona dvěma ranami nožem na jedné ze svitavských diskoték. Jeho čin byl podle rozsudku rasově motivovaný.

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

BRNO: PRŮVOD HOMOSEXUÁLŮ PŘEKAZILI EXTREMISTÉ, ÚTOČILI PĚSTMI I SLZNÝM PLYNEM

Tereza Strnadová, Vladimír Vacátko

Článek byl uveřejněn 28. června 2008 na serveru iDNES.

Brnem prošel první průvod gayů a leseb v české historii. Kvůli útokům pravicových extremistů ho organizátoři nejprve odvolali, nakonec ale na pět stovek gayů a leseb prošlo alespoň zkrácenou trasou. Výtržníci pak zaútočili slzným plynem. Policie předvedla celkem patnáct lidí.

Na náměstí Svobody se po poledni sešly asi tři tisíce lidí. Zhruba pět set účastníků Queer Parade, další se přišli podívat. Centrem Brna zněly populární písničky, třeba Duhová víla, transvestita zpíval písně Heleny Vondráčkové, vystoupil i Pavel Vitek.

Přišli ale také odpůrci akce. Po náměstí chodil s dvoumetrovým křížem brněnský páter Libor Halík, známý svým postojem proti interupcím. „Svatá Maria, matko Boží, ochraňuj nás před homosexuálními pedofily,” volal Halík do svého megafonu.

Extremistů dorazilo asi sto padesát. Další stohlavá skupina příznivců Národního odporu čekala na Zelném trhu, kam měl průvod dojít, s transparenty No way for gay (doslova Žádná cesta pro gaye). Skupinka skinů byla uzavřena i v Orlí ulici. Podle informací MF DNES chtěli pravicoví extremisté do průvodu proniknout. Přichystali si také vajčka.

Vzhledem k napjaté situaci ve městě organizátoři krátce po druhé hodině pochod z bezpečnostních důvodů zrušili. „Účastníci měli zůstat v okolí náměstí Svobody,” potvrdila mluvčí strážníků Denisa Kapitančíková. Dopravní podnik na dvě hodiny přerušil tramvajový provoz na náměstí.

Průvod gayů a lesbiček nakonec přece jen do okolních ulic vyrazil. Zvolili si ale mnohem kratší trasu Masarykovou ulicí k hlavnímu nádraží a zpět. V čele šli ministryně pro lidská práva Džamila Stehlíková, gay aktivista Jiří Hromada i brněnský zelení politici Martin Ander a Kateřina Dubská.

V ulicích dohlíželo před dvě stě policistů včetně těžkooděnců, připraveno měli i vodní dělo. Pravý chaos propukl po ukončení průvodu. Extremisté se rozdělili na skupinky a působili výtržností.

Nejprve pravděpodobně někteří z nich hodili do průchodu Domu pánů z Lipé slzný plyn. Nadýchalo se ho asi třicet lidí a zasahovat musela záchranná služba. Další tři plechovky s plynem zamořily Masarykovu ulici. „Desítky lidí slzí,” hlásila z místa redaktorka MF DNES.

Pedagogická práce

Aktivity pro střední školy

Strážníka, jemuž se udělalo nevolno, záchranka převezla do nemocnice. „Zkolaboval v okamžiku, když se shýbal pro dítě, které chtěl z domu vynést,” přiblížila Kapitančíková. Policie pak u zadržených zajistila slzotvorné prostředky.

V České ulici radikálové napadli čtyři arabské mladíky. „To není vaše země, spleťte si zemi,” křičeli na ně, hodili po nich rajče a tloukli je. Chlapci se schovali ve vchodu jednoho z domů.

Policie předvedla patnáct lidí. „Po ověření totožnosti jsme dva obvinili z výtržnictví, zbylí zadržení spáchali pouze přestupky,” informovala mluvčí Andrea Procházková. Policisté zůstávají ve střehu i večer, kdy se koná doprovodný program Queer Parade v klubu Fléda.

Pravicoví radikálové dávali už předem najevo, že nenechají akci homosexuálů v klidu proběhnout. Ve čtvrtek se v Brně objevily vylepené plakáty s nápisem Teplouši, táhněte. Den nato se na webových stránkách neonacistické organizace Národní odpor objevila videopozvánka, která lákala extremisty do Brna.

Na záběrech se střídají obrázky líbajících se homosexuálů a jejich krvavého lynčování ve východní Evropě. „Srbsko a Rusko se jim postavily. A co my?” říkalo se na videu. Účast slibovali i členové dalšího extremistického sdružení Dělnická strana a občanského sdružení Akce 99 národní obnovy.

Uspořádat v Brně paralelní protestní akci magistrát a radnice městské části Brno-střed zakázaly. „Nic takového mne ale od účasti na pochodu nemůže odradit. Nebojím se. Byl jsem na podobné akci v polském Krakově. A tam je ta nesnášenlivost ještě větší,” řekl před pochodem homosexuálů MF DNES Aleš Rumpel, který patří k pořadatelům festivalu filmů s gay tematikou.

Pedagogická práce

Aktivitty pro střední školy

PRAHA: PRAHA ZAKÁZALA RADIKÁLŮM POCHOD. JDE O PROVOKACI, ŘEKLA

Michal Pavec

Článek byl uveřejněn 5. května 2008 na zpravodajském serveru Aktuálně.cz.

Praha - Úřady zakázaly extrémistům další pochod ulicemi města.

Pražský magistrát označil jako protižidovskou provokaci shromáždění, které si na den výročí založení státu Izrael naplánovali příznivci hnutí Národní odpor 14. května na Letné.

Trasa pochodu, jak ji ohlásili pořadatelé, měla vést kolem izraelského velvyslanectví v Báděniho ulici. Organizátoři průvod nahlásili jako Shromáždění osob židovského původu k 60. výročí vzniku Státu Izrael.

Podle úředníků magistrátu i židovské obce se jedná jednoznačně o fiktivní účel.

Spálená vlajka

Svolavatel akce, Petr Kalinovský, je známým příznivcem extremistického hnutí Národní odpor. V minulosti stál za několika shromážděními této organizace, a na jednom z nich podle policie dokonce pálil izraelskou vlajku.

Jako svého zástupce navíc organizátor Kalinovský označil Erika Sedláčka, známého jako pořadatele zakázaného pochodu extremistů na výročí tzv. křišťálové noci, který se měl uskutečnit loni v listopadu v centru Prahy.

Jednoznačná provokace, míní židé i město

„Shromáždění je pouze fiktivní a jeho skutečný účel má vzhledem k organizátorům shromáždění a jejich výše popisovaným dosavadním aktivitám směřovat k provokaci vůči osobám židovského původu,“ zdůvodnil rozhodnutí magistrát.

S tím souhlasí také předseda Židovské obce v Praze František Bányai. „Akce má rasistický podtext, je to jednoznačná provokace,“ řekl Aktuálně.cz.

Nelze také vyloučit, že by se průvod neonacistů mohl u velvyslanectví setkat s židy oslavujícími 60. výročí založení Izraele. Židovská obec zatím ještě přesně neví, která místa si pro své setkání vybere.

Jen deset účastníků?

Jednou z nahlášených lokalit je právě Báděniho ulice, kudy chtěli projít i radikálové. Židé na dohodu s organizátory jejich pochodu nepřistoupili.

„Nebyli bychom rádi, aby se na těchto místech a v těchto dnech shromažďovali neonacisté,“ vysvětlil předseda židovské obce Bányai.

Bányaiovi se také nezdá předpokládaný počet účastníků, který svolavatel stanovil na deset osob, počet pořadatelů označených bílou páskou pak na devět.

PŘÍLOHY

Přílohy

Seznam organizací

SEZNAM ORGANIZACÍ

na které se můžete obrátit s žádostí o podrobnější informace týkající se pravicového extremismu i v případě, že budete řešit problémy s výskytem sympatizantů pravicového extremismu ve své škole

STÁTNÍ INSTITUCE:

Název	Popis činnosti	Web	Kontakt
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, skupina pro sociální programy ve školství	Sociální programy ve školství má na MŠMT na starosti skupina 6 pro sociální programy ve školství. Skupina tvoří dva odbory: odbor rovných příležitostí ve školství a odbor prevence, speciálního vzdělávání a institucionální výchovy. Do agendy prvně jmenovaného odboru spadají i témata Interkulturní vzdělávání a extremismus. Do agendy druhého odboru pak prevence rizikového chování.	www.msmt.cz/socialni-programy	tel. 224 398 228
Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky	Odbor bezpečnostní politiky je věcným gestorem problematiky extremismu v rámci Ministerstva vnitra. Tento odbor například plní funkci výkonného sekretariátu Meziresortní komise pro boj s extremismem, rasismem a xenofobií. Dále je národním bodem pro kontakt s Úřadem pro demokratické instituce a lidská práva Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.	http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-bezpecnostni-politiky.aspx	Tel. 974 832 037 E-mail: obp@mvr.cz
Ministr pro lidská práva a národnostní menšiny	Resort se zabývá tématy, která se dotýkají každodenního života a mezilidského soužití všech občanů země. S týmem vládních úředníků a odborníků se zabývá dodržováním lidských práv, rozvojem občanské společnosti a nestátního neziskového sektoru, záležitostmi romské komunity a národnostních menšin a systematicky napomáhá usnadnění života zdravotně postižených občanů.	http://lidskaprava.vlada.cz/	Tel. ústředna Úřadu vlády: 224 002 111

PEDAGOGICKO PSYCHOLOGICKÉ PORADNY:

Název	Popis činnosti	Web	Kontakt
Pedagogicko-psychologické poradny	Pedagogicko-psychologická poradna Vám pomůže v řešení výukových, výchovných, osobních problémů žáků a studentů.	http://www.scio.cz/in/2ss/ppp.asp	

Přílohy

Seznam organizací

ODBORNÁ PRACOVÍŠTĚ:

Název	Popis činnosti	Web	Kontakt
Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, Oddělení bezpečnostních a strategických studií	Fakulta sociálních studií se zabývá širokým spektrem výzkumné a vývojové činnosti v řadě oborů. V současné době se zaměřuje na výuku v oborech sociologie, politologie, psychologie, sociální politiky a sociální práce, mediálních studií a žurnalistiky, environmentálních studií, mezinárodních vztahů, evropských studií a nově také genderových studií, sociální antropologie. Tématu extremismu se věnuje především Oddělení bezpečnostních a strategických studií.	http://www.fss.muni.cz	tel.: 549 495 143 Garant: As-soc. Prof. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.
Univerzita Karlova v Praze, Institut politologických studií	Institut rozvíjí vědeckou činnost v politologii a mezinárodních vztazích, zvláště se zaměřením na obecnou politologii, politickou filosofii, komparativní politologii, politickou geografii a geopolitiku; na obecnou problematiku a teorii mezinárodních vztahů, dějiny mezinárodních vztahů a na otázky současného vývoje Evropy a proces evropské integrace. K problematice extremismu se vztahují vyučované předměty Současný politický extremismus a Politický extremismus a terorismus v Evropě.	http://ips.fsv.cuni.cz	tel: 251 080 214 Garant: Jan Charvát, Ph.D., Mgr. et M.A.
Vysoká škola ekonomická v Praze, katedra politologie Fakulty mezinárodních vztahů	Uskutečňuje akreditované studium bakalářského, magisterského i doktorského studia oboru politologie. Dále zajišťuje výuku odborných předmětů z oblasti dějin politických teorií, československého a českého politického systému, zahraničních politických systémů, evropské politické integrace atd. pro další obory Fakulty mezinárodních vztahů a nabízí i celoživotní volitelné předměty.	http://kpol.vse.cz/	Garant: Prof. PhDr. Jan Rajtář, CSC

Přílohy

Seznam organizací

NEVLÁDNÍ ORGANIZACE

Název	Popis činnosti	Web	Kontakt
Asi-milovaní	Nevládní nezisková organizace, která se zabývá výchovou k aktivnímu občanství.	www.asi-milovani.cz	Asi-milovani@se- znam.cz Tel.: 602 317 920
Český helsinský výbor	Český helsinský výbor je nevládní neziskovou organizací pro lidská práva.	www.helcom.cz	sekr@helcom.cz tel.: 257 221 142
Česko-německý fond budoucnosti	Finančně podpořil informační kampaň „Chce to práci poznat nazi“.	www.fondbudoucnosti.cz	
Člověk v tísni o.p.s.	Největší nezisková organizace v ČR, kromě humanitární a rozvojové pomoci a podpory lidských práv podporuje obce v oblasti sociálních politik a sociální integrace a realizuje několik vzdělávacích projektů na českých školách.	www.clovekvtsni.cz www.varianty.cz	mail@pinf.cz
In IUSTITIA, o.s.	Poskytuje právní pomoc jednotlivcům a komunitám ohroženým násilným rasismem a neonacismem. Veřejné správě nabízí poskytnutí konzultací nebo uspořádání semináře v oblasti práva shromažďovacího nebo násilí motivovaného nenávistí.	www.in-iustitia.cz	
Romea o.s.	Provozuje zpravodajský a informační portál www.romea.cz , zabývá se také ochranou jednotlivců před diskriminací.	www.romea.cz	in-ius@in-ius.cz
Společně k bezpečí	NNO, která se zabývá prevencí pro obce, školy a policii.	www.spolecnekbezpeci.cz	
Tolerance a občanská společnost, o.s.	Organizace se dlouhodobě zabývá monitorováním a analyzováním aktivit krajní pravice ve veřejném prostoru. Ve prospěch veřejné správy může poskytnout konzultace či uspořádat semináře zabývající se bezpečnostními riziky veřejné činnosti krajní pravice.	www.tolerance.cz	mail@rasismus.cz
V Ústí neonacisty nechceme	Občanská iniciativa, která volně sdružuje instituce a jednotlivce, kteří se rozhodli dát nenásilnou a veřejnou formou najevo svůj nesouhlas s tím, aby jejich městem pochodovali (neo)nacisté.	www.vustineonacistyne- chceme.cz	

Přílohy

Seznam organizací

Židovské muzeum
v Praze

Židovské muzeum v Praze od října 1994
působí jako nestátní, českou židovskou
komunitou řízená samostatná instituce.

www.jewishmuseum.cz

[education@
jewishmuseum.cz](mailto:education@jewishmuseum.cz)

Tel.: 222 325 172

POLICIE ČR

Při zájmu o besedu nebo diskusi se můžete obrátit na příslušné oddělení Preventivně informačního oddělení Krajského ředitelství policie.

Přílohy

Shromažďovací zákon

Zákon o právu shromažďovacím

Citace pův. předpisu: 84/1990 Sb. Částka: 19/1990 Sb.
Datum přijetí: 27. března 1990 Rozeslána dne: 29. března 1990
Datum účinnosti: 29. března 1990
Změny a doplňky předpisu:
zákonem 175/1990 Sb. 1. července 1990
zákonem 259/2002 Sb. 1. července 2002
zákonem 151/2002 Sb. 1. ledna 2003

ZÁKON o právu shromažďovacím

Federální shromáždění Československé socialistické republiky se usneslo na tomto zákoně:

Úvodní ustanovení

§ 1

- (1) Občané mají právo pokojně se shromažďovat.
(2) Výkon tohoto práva slouží občanům k využívání svobody projevu a dalších ústavních práv a svobod, k výměně informací a názorů a k účasti na řešení veřejných a jiných společných záležitostí vyjádřením postojů a stanovisek.
(3) Za shromáždění ve smyslu tohoto zákona se považují též pouliční průvody a manifestace.
(4) Ke shromáždění není třeba předchozího povolení státního orgánu.
(5) Jsou zakázána shromáždění v okruhu 100 m od budov zákonodárných sborů nebo od míst, kde tyto sbory jednají.

§ 2

Za shromáždění ve smyslu tohoto zákona se nepovažují:

- a)
shromáždění osob související s činností státních orgánů upravená jinými právními předpisy;
b)
shromáždění související s poskytováním služeb;
c)
jiná shromáždění nesloužící účelu uvedenému v § 1 odst. 2.

§ 2a

Působnost ve věcech práva shromažďovacího v přenesené působnosti vykonává

- a)
obecní úřad, v jehož územním obvodu se má shromáždění konat,
b)
pověřený obecní úřad, přesahuje-li místo konání shromáždění územní obvod obecního úřadu,
c)
krajský úřad, pokud místo konání shromáždění přesahuje správní obvod pověřeného obecního úřadu,
d)
Ministerstvo vnitra, pokud místo konání shromáždění přesahuje hranice kraje
(dále jen „úřad“).

Svolání shromáždění

§ 3

Shromáždění může svolat občan starší 18 nebo právnická osoba se sídlem na území České republiky, anebo skupina osob (dále jen „svolavatel“).

§ 4

- (1) Shromáždění musí být oznamována úřadu s výjimkou:

Přílohy

Shromáždovací zákon

- a) shromáždění pořádaných právníckými osobami přístupných jen jejich členům či pracovníkům a jmenovitě pozvaným hostům;
- b) shromáždění pořádaných církvemi nebo náboženskými společnostmi v kostele nebo v jiné modlitebně, procesí, poutí a jiných průvodů a shromáždění sloužících k projevům náboženského vyznání;
- c) shromáždění konaných v obydlích občanů;
- d) shromáždění jmenovitě pozvaných osob v uzavřených prostorách.

(2) Na shromáždění, které podléhá oznamovací povinnosti, může úřad vyslat svého zástupce, jemuž je svolavatel povinen vytvořit podmínky pro řádné plnění jeho úkolů, zejména mu umožnit sledování průběhu shromáždění a provedení úkonů nezbytných k případnému rozpuštění shromáždění.

(3) Rada obce může ve svém územním obvodu nařízením určit místa, kde lze konat shromáždění k účelu uvedenému v § 1 odst. 2 bez oznámení. Přitom může stanovit dobu, v níž se taková shromáždění konat nesmějí.

§ 5

(1) Svolavatel je povinen shromáždění písemně oznámit úřadu tak, aby úřad oznámení obdržel alespoň 5 dnů předem. Úřad může v odůvodněných případech přijmout oznámení i v kratší lhůtě. Za právníckou osobu předloží oznámení ten, kdo je v této věci zmocněn jednat jejím jménem. Oznámení může být předloženo též osobně v pracovní den v době mezi osmou a patnáctou hodinou. Úřad vytvoří podmínky, aby oznámení mohla být řádně přijímána.

(2) K oznámení, které svolavatel podá dříve než 6 měsíců přede dnem konání shromáždění, se nepřihlíží.

(3) V oznámení musí svolavatel uvést:

- a) účel shromáždění, den a místo jeho konání a dobu zahájení; jde-li o shromáždění na veřejném prostranství, též předpokládanou dobu jeho ukončení;
 - b) předpokládaný počet účastníků shromáždění;
 - c) opatření, která provede, aby se shromáždění konalo v souladu se zákonem, zejména potřebný počet pořadatelů starších 18 let, které k organizaci shromáždění určí, a způsob jejich označení;
 - d) má-li jít o pouliční průvod, výchozí místo, cestu a místo ukončení;
 - e) jméno, příjmení a trvalý pobyt svolavatele, u právnické osoby její název a sídlo a jméno, příjmení a trvalý pobyt toho, kdo je zmocněn v této věci jednat jejím jménem;
 - f) jméno, příjmení a trvalý pobyt toho, kdo je zmocněn jednat v zastoupení svolavatele.
- (4) Má-li se shromáždění konat pod širým nebem mimo veřejná prostranství, je svolavatel povinen k oznámení přiložit souhlas toho, kdo je vlastníkem, případně uživatelem pozemku.
- (5) Je-li oznámení předloženo osobně, úřad to svolavateli písemně potvrdí s uvedením dne a hodiny, kdy byla oznamovací povinnost splněna.
- (6) Neuvede-li svolavatel údaje podle odstavce 2 a odstavce 3 anebo jsou-li uvedené údaje neúplné nebo nepřesné, úřad na to svolavatele při osobním předložení oznámení upozorní s tím, že nebudou-li tyto vady odstraněny, nepůjde o platné oznámení. Svolavatel je oprávněn na místě oznámení potřebným způsobem doplnit nebo upravit. Bylo-li oznámení předloženo jiným způsobem, úřad svolavatele na vady neprodleně písemně upozorní. Povinnost svolavatele podle odstavce 1 je splněna, jestliže vady oznámení byly odstraněny ve lhůtě tam uvedené.

§ 6

Oprávnění a povinnosti svolavatele

(1) Svolavatel je oprávněn činit všechna opatření ke svolání shromáždění. Zejména je oprávněn v souladu s oznámeným účelem shromáždění osobně či písemně nebo jinak zvát k účasti na něm. Svolavatel má též

Přílohy

Shromažďovací zákon

právo, aby pozvání na shromáždění bylo ve vhodném čase vyhlášeno místním rozhlasem. Úřad podle možností a okolností poskytuje svolavatelům pomoc.

(2) Oprávnění svolavatele podle odstavce 1 zaniká, nebyla-li platně splněna oznamovací povinnost podle § 5 nebo bylo-li shromáždění zakázáno.

(3) Je-li důvodná obava, že shromáždění bude rušeno, může svolavatel požádat úřad nebo příslušný útvar Policie České republiky, aby shromáždění byla poskytnuta ochrana.

(4) Svolavatel vydává přímo nebo s pomocí pořadatelů účastníkům pokyny k zajištění řádného průběhu shromáždění.

(5) Svolavatel je povinen

a)

poskytnout úřadu na jeho žádost součinnost nezbytnou k zajištění řádného průběhu shromáždění a splnit povinnosti stanovené zvláštními právními předpisy;

b)

zajistit potřebný počet způsobilých pořadatelů starších 18 let;

c)

řídit průběh shromáždění tak, aby se podstatně neodchylovalo od účelu shromáždění uvedeného v oznámení;

d)

dávat závazné pokyny pořadatelům;

e)

dbát o pokojný průběh shromáždění a činit opatření, aby nebyl narušován;

f)

shromáždění ukončit.

(6) Nepodaří-li se svolavatelům při narušení pokojného průběhu shromáždění zjednat nápravu, požádá bez zbytečného odkladu o potřebnou pomoc úřad nebo příslušný útvar Policie České republiky a vlastními prostředky vyzve účastníky k obnovení pokojného průběhu shromáždění. Může tak učinit též, jestliže se účastníci po ukončení shromáždění pokojně nerozejdou.

(7) Vzejde-li ze shromáždění petice, postupuje se podle zvláštních předpisů.¹⁾

(8) Ustanovení předchozích odstavců se přiměřeně vztahují i na shromáždění, která podle § 4 nemusí být oznamována.

§ 7

Povinnosti účastníků shromáždění

(1) Účastníci shromáždění jsou povinni dbát pokynů svolavatele a pořadatelů podle § 6 a zdržet se všeho, co by narušilo řádný a pokojný průběh shromáždění.

(2) Po ukončení shromáždění jsou jeho účastníci povinni se pokojně rozejít. Je-li shromáždění rozpuštěno, jsou povinni neprodleně opustit místo shromáždění. V rozchodu jim nesmí být žádným způsobem bráněno.

(3) Účastníci shromáždění nesmějí mít u sebe stříelné zbraně nebo výbušniny. Rovněž nesmějí mít u sebe jiné předměty, jimiž lze ublížit na zdraví, lze-li z okolností nebo z chování účastníků usuzovat, že mají být užity k násilí nebo pohrůžce násilím.

(4) Účastníci shromáždění nesmějí mít obličej zakrytý způsobem ztěžujícím nebo znemožňujícím jejich identifikaci, je-li proti shromáždění prováděn zákrok útvaru Policie České republiky.

Působnost úřadu

§ 8

Úřad může s ohledem na místní podmínky nebo na veřejný pořádek navrhnout svolavatelům, aby se shromáždění konalo na jiném místě nebo v jinou dobu.

§ 9

Úřad může svolavatelům uložit, aby shromáždění konané ve večerních hodinách bylo ukončeno tak, aby nedošlo k nepřiměřenému rušení nočního klidu.

§ 10

(1) Úřad, jemuž bylo shromáždění oznámeno, je zakázáno, jestliže by oznámený účel shromáždění směřoval k výzvě:

Přílohy

Shromáždovací zákon

- a)
popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení nebo k rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti z těchto důvodů:
- b)
dopouštět se násilí nebo hrubé neslušnosti;
- c)
jinak porušovat ústavu a zákony.
- (2) Úřad shromáždění zakáže též tehdy, jestliže
- a)
se má konat na místě, kde by účastníkům hrozilo závažné nebezpečí pro jejich zdraví,
- b)
na stejném místě a ve stejnou dobu se má podle dříve doručeného oznámení konat jiné shromáždění a mezi svolavatelem nedošlo k dohodě o úpravě doby jeho konání; nelze-li určit, které oznámení bylo doručeno dříve, rozhodne se za účasti zástupců svolavatelů losováním.
- (3) Úřad může shromáždění zakázat, má-li být konáno v místě, kde by nutné omezení dopravy a zásobování bylo v závažném rozporu se zájmem obyvatelstva, lze-li bez nepřiměřených obtíží konat shromáždění jinde, aniž by se tím zmařil oznámený účel shromáždění.
- (4) Úřad nemůže shromáždění zakázat z důvodů uvedených v odstavcích 2 a 3, jestliže svolavatel přijal návrh úřadu podle § 8.

§ 11

- (1) O zákazu shromáždění (§ 10) nebo době jeho ukončení (9) rozhodne úřad bezodkladně, nejpozději však do tří pracovních dnů od okamžiku, kdy obdržel platné oznámení.
- (2) Úřad písemně vyhotovení rozhodnutí vyvěsí na své úřední desce a rozhodnutí vyhlásí místním rozhlasem nebo jiným obdobným způsobem; pokud se má shromáždění konat na území dvou nebo více obcí, úřad zajistí, aby jeho rozhodnutí bylo vyhlášeno v obcích, v nichž se shromáždění má konat. Pokud o to svolavatel požádá, zašle mu úřad současně s vyvěšením rozhodnutí na úřední desce písemné vyhotovení na vědomí. Vyvěšením na úřední desce je rozhodnutí svolavatelé doručeno. Na žádost svolavatele mu úřad vydá písemné vyhotovení rozhodnutí. Pokud úřad ve lhůtě uvedené v odstavci 1 nevyvěsí písemné vyhotovení rozhodnutí na své úřední desce, může svolavatel shromáždění uspořádat.
- (3) Proti rozhodnutí úřadu podle odstavce 1 může svolavatel do 15 dnů od doručení podat opravný prostředek²⁾ u soudu, k němuž přiloží písemné vyhotovení rozhodnutí.²⁾ Pro řízení platí obdobně ustanovení občanského soudního řádu o přezkoumání rozhodnutí jiných orgánů.²⁾ Opravný prostředek nemá odkladný účinek. Soud rozhodne do tří dnů. Rozhodnutí zruší, jestliže nebyly dány důvody k zákazu shromáždění. Svolavatel je pak oprávněn shromáždění uspořádat podle původního oznámení nebo později tak, aby shromáždění bylo uskutečněno do 30 dnů od právní moci rozhodnutí soudu. Jestliže shromáždění uspořádá v pozdější době, vyrozumí o tom úřad nejpozději 1 den před konáním shromáždění.

§ 12

- (1) Jestliže se shromáždění koná, ačkoliv bylo zakázáno, zástupce úřadu vyzve svolavatele, aby shromáždění neprodleně ukončil. Pokud svolavatel neučiní účinná opatření, aby se účastníci pokojně rozešli, sdělí zástupce úřadu účastníkům, že shromáždění je rozpuštěno a vyzve je, aby se pokojně rozešli. Sdělení musí obsahovat důvody k rozpuštění a upozornění na následky neuposlechnutí této výzvy a musí být učiněno takovým způsobem, aby bylo účastníkům srozumitelné a aby se s ním všichni účastníci shromáždění mohli seznámit.
- (2) Za nepřítomnosti zástupce úřadu může shromáždění uvedené v odstavci 1 rozpustit způsobem tam stanoveným i příslušník Policie České republiky ve službě.
- (3) Shromáždění, které se koná, aniž bylo oznámeno podle § 5, bude způsobem uvedeným v odstavci 1 rozpuštěno, jestliže nastaly okolnosti, které by odůvodnily jeho zákaz podle § 10 odst. 1 až 3. To platí i pro shromáždění, která nebyla svolána. Odpovědnost svolavatelů za přestupek není dotčena, i když shromáždění nebylo rozpuštěno.
- (4) Způsobem uvedeným v odstavci 1 se postupuje i tehdy, jestliže shromáždění konané ve večerních hodinách pokračuje i po stanovené době ukončení (§ 9).
- (5) Shromáždění, které bylo oznámeno a nebylo zakázáno, může být způsobem uvedeným v odstavci 1 rozpuštěno, jestliže se podstatně odchýlilo od oznámeného účelu takovým způsobem, že v průběhu shromáždění nastaly okolnosti, které by odůvodnily jeho zákaz podle § 10 odst. 1.

Přílohy

Shromažďovací zákon

(6) Shromáždění uvedená v odstavci 3 a v odstavci 5 může zástupce úřadu rozpustit způsobem stanoveným v odstavci 1, jestliže účastníci shromáždění páchají trestné činy a nápravu se nepodařilo zjednat jiným způsobem, zejména zákrokem proti jednotlivým pachatelům. V nepřítomnosti zástupce úřadu tak může učinit velící příslušník Policie České republiky.

§ 13

Proti rozpuštění shromáždění může svolavatel nebo účastník shromáždění do 15 dnů podat námitky u soudu. Soud rozhodne, zda shromáždění bylo nebo nebylo rozpuštěno v souladu se zákonem. Pro řízení se jinak přiměřeně použijí ustanovení soudního řádu správního.²⁾

§ 14

Přestupek proti právu shromažďovacím

(1) Tomu, kdo svolává nebo pořádá shromáždění, aniž splnil oznamovací povinnost, nebo pořádá shromáždění, které bylo zakázáno, anebo poruší povinnost stanovenou v § 6 odst. 4 a 6, může být uložena pokuta do 5 000 Kč.

(2) Přestupku se dále dopustí ten, kdo

a)

neuposlechne pořádkových opatření svolavatele anebo určených pořadatelů shromáždění nebo těmto osobám brání v plnění jejich povinnosti;

b)

neoprávněně ztěžuje účastníkům shromáždění přístup na shromáždění nebo jim v tom brání;

c)

jako účastník shromáždění má u sebe střelnou zbraň nebo výbušninu anebo jiné předměty, jimiž lze ublížit na zdraví, a lze-li z okolností nebo z jeho chování usuzovat, že mají být užity k násilí nebo pohrůžce násilím;

d)

jako účastník shromáždění má obličej zakrytý způsobem ztěžujícím nebo znemožňujícím jeho identifikaci, je-li proti shromáždění prováděn zákrok útvaru Policie České republiky,

e)

neoprávněně vnikne do shromáždění;

f)

nepřístojným chováním brání účastníkům ve splnění účelu shromáždění;

g)

brání účastníkům, aby se pokojně rozešli,

h)

neoprávněně úmyslně zabrání jinému v podstatném rozsahu ve výkonu práva shromažďovacího.

(3) Za přestupek podle odstavce 2 písm. a) a b) lze uložit pokutu do 5 000 Kč, za přestupek podle odstavce 2 písm. c) a d) lze uložit pokutu do 10 000 Kč a za přestupek podle odstavce 2 písm. e) až g) pokutu do 7 000 Kč.

(4) Jinak o přestupku a jeho projednání platí obecné předpisy.³⁾

Společná ustanovení

§ 15

Na shromáždění občanů k účelu uvedenému v § 1 odst. 2, která nebyla svolána (§ 5), se vztahují § 1, 2, § 4 odst. 3, § 7, § 12 odst. 3 a 6, § 13 a 14.

§ 16

Pro řízení podle § 11 tohoto zákona platí ustanovení § 3 odst. 1 až 3, § 46, 47 a 52 zákona o správním řízení.⁴⁾ Řízení se považuje za zahájené dnem, kdy úřad obdržel oznámení; účastníkem řízení je svolavatel.

§ 17

Je-li v tomto zákonu lhůta určena počtem dnů, rozumí se jedním dnem doba 24 hodin od události, k níž se lhůta váže.

§ 18

zrušen zákonem č. 259/2002 Sb.

Přílohy

Shromažďovací zákon

§ 19

Ustanovení zákonů o mimořádných opatřeních v době vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu a o opatřeních proti šíření přenosných nemocí nejsou tímto zákonem dotčena.

§ 20

zrušen

§ 21

Zrušovací ustanovení

Zrušují se:

1. zákon č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních, ve znění pozdějších předpisů, pokud jde o shromáždění;
2. vyhláška ministra vnitra č. 320/1951 Ú. I. (č. 348/1951 Ú. v.) o dobrovolných organizacích a shromážděních, ve znění pozdějších předpisů, pokud jde o shromáždění;
3. § 1 a 3 zákona č. 126/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních k upevnění veřejného pořádku;
4. § 40 zákon a č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti.

§ 22

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

- 1) Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním.
- 2) § 65 až 78 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.
- 3) Zákon č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád).
- 4) Zákon č. 71/1967 Sb.

Čl. V zákona 259/2002 Sb.

Přechodné ustanovení

Čl. V

Oznámení podaná přede dnem účinnosti tohoto zákona se považují za oznámení učiněná podle tohoto zákona. K oznámením podaným podle dosavadních právních předpisů, v nichž se oznamují shromáždění, která mají být konána po lhůtě 6 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se nepřihlíží.

Přílohy

Extremistická symbolika

Nazi symbolika

hákový kříž
(svastika):

pravotočivá
svastika

SS Totenkopf

znak SS

znak SA

Oregon

Runy

Odal Rune

Sig Rune

Leben Rune

Todes Rune

Vlčí hák

Thor Steinar
(staré logo)

Číslo

14

14 slov

18

Adolf Hitler

28

Blood
& Honour

88

Heil Hitler

168:1

počet obětí amerického
teroristy Timothy McVeigha
při útoku na budovu
federálního úřadu
v Oklahoma City v roce 1995

Organizace

Blood & Honour

Combat 18

Anti-Antifa

Národní odpor

GNLS

Klansmana
(Ku Klux Klan)

Dělnická strana

Národní
strana

Národní
korporativismus

Autonomní
nacionalisté

Právo
a spravedlnost

Vlastenecká
fronta

Kalibová, K., Čákl, O.: Symbolika ultrapravicových hnutí, in:
Bulletin č. 3: O pravicovém extremismu (nejen) na území ČR, www.chcetehe.cz

Přílohy

Extremistická symbolika

Organizace

Národní odpor

Národní korporativismus

Autonomní nacionalisté

Číslovky

Thor Steinar

nové logo

staré logo

Nazi Street oblečení

Grassel

Eighty Eight

Nibelung

Blackblock

Jihlava 2008

Praha 2008

Plzeň 2008

Přílohy

Slovníček pojmů

SLOVNÍČEK POJMŮ

Ahnenerbe (něm. Dědictví předků) – neonacistická organizace působící v ČR od roku 1999.

Ideové zázemí českého neonacismu budovala s využitím germánské mytologie. V současnosti se zabývá hlavně propagandistickou činností.

Altermedia – český zpravodajský server přinášející informace ultrapravicového charakteru.

anarchismus – forma společenské sebeorganizace, která spočívá na dobrovolné dohodě a kooperaci bez vytváření hierarchie zejména v sociální, ekonomické a politické oblasti. Neuznává autoritu a oprávněnost státu.

Antifa – název vznikl zkrácením německého slova Antifaschismus. Používají jej některé antifašistické skupiny – jejich název je pak doplněn jménem města či regionu, kde operují (např. Antifa Přerov, Ostrava atd.). Antifa skupiny obvykle zastávají takzvaný militantní antifašismus.

Anti-Antifa – kampaň neonacistů, která vznikla v Německu a je uplatňována i v ČR. Její příznivci monitorují osoby vystupující proti neonacismu, příslušníky ultralevice, lidskoprávní aktivisty, aktivity etnických a imigrantských organizací, novináře, policisty, politiky a snaží se o jejich diskreditaci.

antifašismus – vymezuje se proti autoritářským ideologiím a skupinám usilujícím o jakoukoliv formu útlačku.

Antifašistická akce (AFA) – organizace, která reprezentuje radikální antifašistický odpor. V ČR byla založena v roce 1996, proti neonacismu postupuje různými způsoby – od politické a kulturně-politické agitace až po přímé násilí.

Antisemitismus – rasová nenávisť, nesnášenlivost a předpojatost vůči Židům jako etnické skupině. Antisemitismus může mít různé podoby – osobní nenávisť počínaje a institucionalizovaným antisemitismem konče. Extrémním případem antisemitismu je nacistický antisemitismus, který vedl k holocaustu evropských Židů. Navázal na starší formu nesnášenlivosti vůči Židům na náboženském základě – antijudaismus.

Autonomní nacionalisté – neonacistické skupiny vycházející ze směru, který vznikl v Německu kolem roku 2003. Je charakteristický volnou buňkovou strukturou, image stylu Black Block a symbolikou. V českém prostředí autonomní nacionalisté přejali výše zmíněnou image, část z nich se však ideově zařadila spíše na pozici tradicionalistického českého fašismu.

autonomní nacionalismus – směr, který vznikl v Německu kolem roku 2003. Vyznačuje se nejen volnou buňkovou strukturou, kterou navázal na svobodný nacionalismus, na jehož platformě vznikl, ale i novou image a symbolikou. Ta byla okopírována od levicových autonomů. Spočívá mj. v černém oblečení a vytváření tzv. „černých bloků“ (Black Block) na demonstracích, ve využití prvků moderní grafiky i graffiti, ve využití anglických hesel a v přebírání hudebních prvků hip-hopu či technu s cílem získat pro neonacismus i mládež z příslušných subkultur.

Přílohy

Slovníček pojmů

Black block – image původně od osmdesátých let používaná levicovými radikály, uplatnila se zvláště na demonstracích proti globalizaci od roku 1999. Spočívá v černém oblečení a vytváření takzvaných „černých bloků“, které mají ztížit policistům identifikaci demonstrujících. Dnes je využívána i neonacisty v rámci autonomního nacionalismu v Německu, v ČR a na Slovensku.

Blood & Honour – mezinárodní síť neonacistických organizací, která byla založena v roce 1987 ve Velké Británii. Název – v češtině Krev a čest – je překladem hesla nacistické mládežnické organizace Hitlerjugend.

Blood & Honour Division Bohemia – česká pobočka mezinárodní sítě Blood & Honour, vznikla v roce 1996, v letech 1996–1999 dominovala české a moravské neonacistické scéně.

Bohemia Hammerskins – česká sekce mezinárodní sítě neonacistických organizací Hammerskins Nation, vznikla v roce 1993. Na české a moravské neonacistické scéně byla dominantní organizací v letech 1993–1996. Její členové organizovali koncerty a obchod s neonacistickými materiály a šířili militantní propagandu.

Combat 18 – mezinárodní teroristická síť, ozbrojené křídlo britské neonacistické organizace Blood & Honour. Její členové útočí především na přistěhovalce, homosexuály a příslušníky levice. V ČR se objevilo od poloviny devadesátých let několik pokusů etablovat C 18, k teroristickým akcím však zatím nedošlo.

Český svaz válečníků – kolaborantská organizace, která vznikla v roce 1941. Měla sdružovat vojáky bývalé Rakousko-uherské armády a legionáře. Převážná většina legionářů účast odmítla.

demokracie – způsob vlády, kdy zákonodárnou moc vykonávají volení zástupci lidu. Tito jsou voleni ve svobodných pluralitních volbách.

Dělnická strana – česká neparlamentní, nacionalisticky a populisticky orientovaná politická strana. Vznikla v lednu 2003, předsedou je Tomáš Vandas. V roce 2008 narůstá její propojení s českou neonacistickou scénou včetně propojení personálního.

diktatura – autoritativní, nedemokratická forma vlády. Státní moc je ovládána jednotlivcem nebo skupinou autoritativně prosazující své přesvědčení a zájmy.

Evropský národní front – mezinárodní platforma sdružující od roku 2003 radikální a extremistické ultrapravicové strany z několika evropských zemí. Proklamovaným cílem je chránit evropskou křesťanskou kulturu před cizími vlivy, globalizací a nekontrolovanou migrací.

extremismus – pojem, který v oficiálních dokumentech označuje vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým principům.

fašismus – pravicová totalitní ideologie hlásající extrémní nacionalismus a rasismus, neuznávající demokratická zřízení. Vznikl ve dvacátých letech minulého století v Itálii. Podporuje silné postavení národního státu vedeného silným vůdcem / diktátorem.

Přílohy

Slovníček pojmů

Hammerskins Nation – mezinárodní neonacistická organizace, která vznikla koncem osmdesátých let v USA. Česká sekce Bohemia Hammerskins působila v ČR v letech 1993–1996.

Holocaust / šoa – systematické masové vyvražďování Židů nacisty v době druhé světové války s cílem úplně vyhladit evropské židovstvo. Vyžádal si 6 000 000 obětí.

hooligans – menšina fotbalových příznivců, která vyhledává násilné střety s podobně zaměřenými fanoušky soupeře.

integrální nacionalismus – přesvědčení o výjimečnosti vlastního národa, jehož existence je nejvyšším smyslem bytí. Integrity jednotlivce je pohlcována národem, za nějž stojí za to obětovat život. Projevuje se militantně voláním po expanzi a válce.

Kališníci – na počátku devadesátých let dominantní část skinheadské subkultury v ČR hlásící se k českému nacionalismu inspirovanému tradicemi husitství.

kališníci nebo **utrakvisté** – české náboženské hnutí, které vzniklo v 15. stol. odtržením od katolické církve; umírněná odnož husitů. Značná část kališníků se v 16. století stala členy jednoty bratrské. Menší část splynula s katolíky. Symbol kalichu dodnes využívají české protestantské církve. S neonacistickým či extremistickým nacionalistickým hnutím nemají žádnou spojitost.

komunismus – ideologický směr vycházející z marxistické filozofie, jejímž cílem je likvidace třídní společnosti a nastolení diktatury proletariátu. Podmínkou uskutečnění je likvidace soukromého majetku.

Komunistický svaz mládeže – volné sdružení lidí komunistického smýšlení ve věku 15 až 35 let, založeno bylo v roce 1990. V říjnu 2006 bylo jakožto občanské sdružení ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb. úředně rozpuštěno, fakticky však působí bez uznané právní subjektivity nadále.

Kuratorium pro výchovu mládeže – organizace pro mládež od 10 do 18 let působící za Protektorátu Čechy a Morava. Vznikla vládním nařízením na jaře 1942 a byla pro českou mládež povinná. Cílem bylo vytvořit masovou kolaborantskou organizaci. Na základě postojů a činnosti měli být vybráni jednotlivci vhodní pro germanizaci, pro vysídlení a pro likvidaci. Účel organizace byl zastírán sportovní činností.

levicoví autonomové – levicoví radikálové zaměřeni především na boj s kapitalistickým státem a s ultrapravicovými seskupeními. Součástí jejich činnosti jsou násilné akce.

liberalismus – ideologie, která požaduje omezení státní moci, uznání práv jednotlivce, rovnost před zákonem, možnost svobodné soutěže a odstranění privilegií pro některé vrstvy.

Liga proti bolševismu – vznikla v protektorátu v prosinci 1943. Byla zaměřena proti všem silám, které nebyly pod bezprostřední kontrolou Berlína, zejména však proti smlouvě uzavřené mezi ČSR a SSSR v Moskvě.

multikulturalismus – myšlenkový směr, podle kterého jsou všechny kultury stejně hodnotné a vzájemné soužití nositelů více kultur je dobré a vzájemně obohacující. Prosazuje uznání práva na kulturní odlišnost.

nacionalismus – ideologie předpokládající, že lidstvo je rozděleno do národů, přičemž každý má svůj jazyk, kulturu a území. Z tohoto předpokladu vycházejí různé hnutí od národních obrození až po fašismus či nacismus.

Přílohy

Slovníček pojmů

nacismus – (z německého Nationalsozialismus, česky národní socialismus): totalitní ideologie propagovaná Adolfem Hitlerem a německou diktaturou prostřednictvím NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana) v letech 1933–1945. Vychází z přesvědčení o nadřazenosti bílé – árijské rasy a z hierarchického uspořádání státu se silným vůdcem.

nacistický pozdrav – natažená pravice vztyčená šikmo před sebe spojena s provoláním hesla „Sieg Heil“ nebo „Heil Hitler“.

Národně demokratická strana Německa (Nationaldemokratische Partei Deutschlands – NPD) – krajně pravicová strana v Německu, úspěšná v zemských volbách v Sasku v roce 2004 a Meklenbursku – Předním Pomořansku v roce 2006. Vznikla již v roce 1964, v druhé polovině šedesátých let měla zastoupení v několika zemských parlamentech, pak byla nevýznamnou okrajovou stranou až do znovusjednocení Německa. Od té doby vzrůstá její vliv v hospodářsky méně vyvinutých oblastech.

Národně socialistická německá dělnická strana (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – NSDAP) – německá politická strana, která vznikla 24. února 1920 přejmenováním Německé dělnické strany. Její 25bodový program stavěl na principu antisemitského rasismu a vizi Velkého Německa, které se mělo stát světovou velmocí. Prostřednictvím NSDAP zavedl Hitler v Německu nacistickou diktaturu (1933–1945). V roce 1945 byla Mezinárodním vojenským tribunálem během Norimberského procesu prohlášena za zločineckou organizaci.

Národně sociální blok (NSB) – česká politická strana, vznikla v březnu 2001 sloučením Vlastenecké republikánské strany (VRS), Národní aliance (NA) a sympatizantů organizace Národní odpor (NO). Byla prvním výraznějším pokusem o průnik neonacistů do stranické politiky v ČR, název Národně sociální blok (NSB) však ministerstvo vnitra nepovolilo s poukazem na podobnost názvu s historickou nizozemskou ultrapravicovou organizací a strana se přejmenovala na Pravou alternativu (PA).

Národně vzdělávací institut (NVI) – český ultrapravicový osvětově-intelektuální projekt, jehož internetová stránka obsahuje velké množství neonacistické, revizionistické, rasistické, antisemitské a obdobné literatury.

Národní aliance – první ideově a organizačně konsistentní registrovaná organizace, v níž se seskupili čeští neonacisté. Byla založena jako občanské sdružení v roce 1998. Sdružení bylo v roce 2000 rozpuštěno ministerstvem vnitra, nejprve se proti rozhodnutí odvolalo a počátkem roku 2001 se samo rozpustilo.

Národní garda – polovojenská jednotka založená 28. října 2007 českou krajně pravicovou Národní stranou. Garda má být založena na přísném vojenském principu a náplní její činnosti má být pomoc a služba vlasti. Je silně nacionalisticky orientovaná a vymezuje se zejména vůči Romům a cizincům. Již dříve vznikly podobné paramilitární oddíly v Maďarsku, v Bulharsku, v Srbsku i některých dalších zemích.

Národní korporativismus – neoficiální politické sdružení fungující v letech 2005–2007. Sdružení bylo úzce napojeno na českou nacionalistickou i neonacistickou scénu, pořádalo protestní pochody a demonstrace často navštěvované neonacisty i nacionalisty.

Národní obec fašistická – česká fašistická politická strana, která působila v období první republiky, druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava, vůdčí síla prvorepublikového fašismu. Byla vedená generálem Radolem Gajdou.

Přílohy

Slovníček pojmů

Národní odpor – dominující struktura neonacismu v ČR, neregistrované hnutí vzniklo na přelomu roku 1999, kdy navázalo na činnost Blood and Honour Praha. Hnutí vychází z tradic nacionálního socialismu, je mu vlastní rasismus, antisemitismus a anticiganismus, usiluje o kulturně a biologicky čistý národní stát, nezávislý na nadnárodních politických strukturách a koalicích, pod hlavičkou NO působí skupiny v řadě měst ČR, nejaktivnější jsou pobočky v Praze a na Vysočině.

Národní souručenství – hlavní politická organizace v době Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945), sdružovala téměř všechny státní příslušníky protektorátu.

Národní strana – česká ultrapravicová strana, která sama sebe označuje za národně-konzervativní. Vznikla v roce 2002. Odmítá členství v Evropské unii, usiluje o národní stát a minimalizaci vlivu zahraničních politicko-ekonomických subjektů na chod českého státu. Vystupuje proti současné přistěhovalecké politice České republiky. Užívá protiromských a islamofobních vyjádření.

National Resistance Women Side (NRWS) – mezinárodní ženská neonacistická organizace, která působí také v ČR. Významnou část její aktivity tvoří pomoc vězněným ultrapravicovým aktivistům, tzv. „válečným zajatcům“.

Nazi-Punk – malá část punkové subkultury, která se hlásí k neonacismu či extrémnímu nacionalismu.

neofašismus – směr, který vznikl po druhé světové válce a navazuje na fašistickou ideologii. Klade důraz na jazyk a národ. Neofašistické aktivity korespondují do značné míry s neonacistickými.

neonacismus – krajně pravicový ideologický směr navazující na ideologii nacismu propagující rasovou nesnášenlivost a popření demokratických principů.

Německá dělnická strana (Deutsche Arbeiterpartei – DAP) – malá německá strana založená v lednu 1919. Brzo po vzniku se jejím členem stal Adolf Hitler. Po ovládnutí strany Hitlerem tento 24. ledna 1920 přejmenoval stranu na Národně socialistickou německou dělnickou stranu (NSDAP).

Německá národně socialistická strana dělnická (Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei – DNS-AP) – sudetoněmecká národně socialistická strana v Rakousko-Uhersku a později v Československu, úzce spolupracující s Hitlerovou NSDAP v Německu. Vznikla roku 1919 v návaznosti na Deutsche Arbeiterpartei, neuznala začlenění Sudet do pohraničního pásma, ani existenci československého státu. V českém pohraničí zřídila vlastní fašistické milice Volkssport. Poté, co byla roku 1933 zakázána, přešla členská základna do Sudetoněmecké strany.

Nová česká jednota – první politická organizace elity kališnických skinheads v Československu, založena již v roce 1990.

Orlík – hudební skupina, která vznikla koncem roku 1988. Založili ji pražští herci Daniel Landa a David Matásek. Stála u rozvoje skinheadské subkultury v Československu, hlásila se k českému nacionalismu inspirovanému tradicemi husitství, ale nehlásala neonacistickou ideologii. Její desky vydala oficiální distribuční firma Monitor a obou alb se prodalo 180-200 000 kusů.

populismus – styl politické propagandy obracející se na „obyčejného člověka“. Slibuje jednoduchá, rychlá a rázná řešení a tvrdé tresty. Označuje nepřátele.

Přílohy

Slovníček pojmů

Pravá alternativa – česká politická strana, vznikla v roce 2002 přejmenováním z původně plánovaného názvu Národně sociální blok (NSB), který nepovolilo ministerstvo vnitra s poukazem na podobnost názvu s historickou nizozemskou ultrapravicovou organizací. Kvůli vnitřním rozporům však do voleb v roce 2002 strana vůbec nenastoupila a byla rozpuštěna.

rasismus – ideologie, která tvrdí, že lidské vlastnosti jsou biologicky – rasově podmíněné, vlastnosti jednotlivých etnik jsou dané a neměnné, přičemž jednotlivé rasy nejsou rovnocenné, hlásá nadřazenost jedné rasy nad ostatními.

racionalismus – moderní rasistická teorie, která tvrdí, že mezi jednotlivými rasami jsou biologicky dané nepřekonatelé rozdíly. Pod záminkou zachování diversity a kulturního dědictví žádají segregaci jednotlivých ras.

Resistance Women Unity (RWU) – ženská neonacistická organizace působící v ČR. Významnou část její aktivity tvoří pomoc vězněným ultrapravicovým aktivistům, tzv. „válečným zajatcům“.

revizionismus – směr usilující o změny, úpravu nebo nové pojetí stávajícího stavu nebo názoru. Historický revizionismus usiluje o změnu výkladu dějin tak, že dochází k překrucování nebo popírání historicky doložených událostí. Významným projevem revizionismu je např. popírání holocaustu.

Rytíři slunečního kruhu – neonacistická organizace fungující především v letech 1998–2001 s členskou základnou na severní Moravě a ve Slezsku, od té doby je její činnost málo významná.

Sdružení pro Republiku – Republikánská strana Československa (SPR-RSČ) – česká ultrapravicová populistická strana, v letech 1992–1998 byla zastoupena v parlamentu. Členy mládežnické organizace této strany, občanského sdružení s názvem Republikánská mládež, bylo několik příslušníků české neonacistické scény.

socialismus – ideologie a politická hnutí, které vycházejí z třídních zápasů dělníků v 19. a 20. století a zdůrazňují socio-ekonomický systém, kde je vlastnictví a rozdělování majetku pod kolektivní kontrolou. V závislosti na dalších postojích se dělí do několika směrů jako marxismus, socialismus sovětského typu, křesťanský socialismus, národní socialismus, castrismus, reformní socialismus – sociální demokracie, anarchismus atd.

Jednotlivé směry se shodují v prosazování principů solidarity, obhajoby sociálně-spravedlivé rovnostářské společnosti, plánovaně řízené ekonomiky, upřednostňování práv a zájmů kolektivu před právy jednotlivce, zespolečenštění výrobních prostředků a likvidace společenských tříd.

Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei – SdP) – politická strana reprezentující sudetoněmecké politické hnutí v předválečném Československu. Vznikla 30. dubna 1935 z Sudetoněmecké vlastenecké fronty. Strana vytvářela vlastní ochranné složky (Ordner Dienst, tzv. „Ordneři“), vystupovala proti existenci Československa a v září 1938 ozbrojeně vystoupila proti československému státu. Po zabrání Sudet Německou říší byla včleněna do NSDAP.

Sudetoněmecká vlastenecká fronta (Sudetendeutsche Heimatsfront – SHF) – součást sudetoněmeckého politického hnutí v předválečném Československu, založena 1. října 1933, vznikla z iniciativy vedoucích činitelů nacionálních politických stran DNSAP a DNP.

Přílohy

Slovníček pojmů

Sudetoněmecký dobrovolnický sbor (Sudetendeutsches Freikorps – SDFk) – ve třicátých letech 20. století součást sudetoněmeckého politického hnutí, paramilitární organizace řízená z Německa, v září 1938 ozbrojeně vystoupila proti československému státu.

Svatoplukovy gardy – paramilitantní organizace Českého národně-socialistického tábora známá pod názvem Vlajka působící v období Protektorátu Čechy a Morava. O obnovu SG se pokoušeli i někteří členové Národní aliance.

Šovinismus – víra v nadřazenost vlastního národa. Hlásá nacionální výlučnost a nadřazenost vůči ostatním národům.

svobodný nacionalismus – neonacistický proud, který je projevem decentralizace nacistické scény. Vznikl v devadesátých letech v Německu. Umožňuje široké spektrum činností od podpory politických stran až po teroristické aktivity. Je tvořen volnými lokálními a regionálními buňkami. Jeho součástí jsou i autonomní nacionalisté.

trockismus – odnož marxismu, která vznikla jako protiváha stalinismu. Hlásá permanentnost a globalitu socialistické revoluce.

ultrapracovný – krajně pravicový, vyznávající některé pravicové hodnoty v extrémní podobě, např. národní zájmy převedené do netolerantního nacionalismu, důraz na silný stát vedoucí k diktátorství a vůdcovskému principu apod. Součástí krajní pravice jsou i fašistické a nacistické proudy.

Vlajka – česká fašistická organizace, založena v roce 1930. Původně stála na pozicích protiněmeckého šovinismu, v duchu českého fašismu. Po okupaci 15. března 1939 převzala program NSDAP při zachování snahy o českou autonomii.

Vlastenecká fronta – české vlastenecké, nacionalistické a radikálně pravicově orientované občanské sdružení, které bylo založeno 17. června 1993 v Brně. Je pro omezení imigrace z neevropských zemí, odmítá multikulturalismus, je proti členství České republiky v Evropské unii i NATO, proti registrovanému partnerství, požaduje obnovení trestu smrti a je pro ochranu českých podnikatelů v rámci volného trhu.

Vlastenecké sdružení antifašistů – antifašistické sdružení, jehož členy jsou především bývalí komunističtí odbojářci a jejich sympatizanti.

White Power Music – extrémně pravicová, rasistická a xenofobní odnož rockové scény.

Witiko-Bund – krajně pravicová složka Sudetoněmeckého landsmanschaftu (SL). Vznikla v roce 1950 jako organizace bývalých nacistů navazujících na Sudetoněmeckou stranu. V současnosti se pohybuje v okoli pravicově extremistického spektra. Snaží se o revizionistický pohled na německé a československé dějiny z období 1918–1948.

ziny – neonacistické subkulturní časopisy, před rozšířením internetu dominantní propagační prostředek neonacistických skupin.

ZOG – Zionist Occupation Government – neonacistické označování vládních struktur, které popisují jako organizace ovládané sionisty, resp. Židy a považují za ně všechny vlády euro-amerických států, OSN, NATO.

Přílohy

Literatura a prameny

LITERATURA

- Černý, Jan, Hrubý Miloš (ed.). *Nezvaní hosté, sborník textů pro města a obce, které se zamýšlejí nad možností aktivně bránit shromážděním z nenávisti*, Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2009
http://www.varianty.cz/download/pdf/texts_159.pdf
- Černý, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. C. H. Beck, Praha 2008
- Danics, Stefan/Kamín, Tomáš: *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Policejní akademie ČR, Praha 2005
- Demjančuk, Nikolaj/Drotárová, Ludmila: *Vzdělání a extremismus*. Epoque, Praha 2005
- Eisner, Will. *Spiknutí – Tajný příběh Protokolů sionských mudrců*. Academia, Praha 2008
- Frajdl, Jiří. *Henleinofasismus v pohranici v roce 1938*. 2002
- Hate Crime – Zapomenuté oběti. *Průběžné závěry výzkumu mapující situaci osob ohrožených nebo postižených násilím motivovaným nenávistí z hlediska poskytovaných služeb v ČR*. Český helsinský výbor, Praha 2008. <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2009112701>
- Herczeg, Jiří. *Zločiny z nenávisti*. ASPI, Praha 2008
- Holas, Jakub a kolektiv autorů. *Extremismus mládeže v České republice. Institut pro kriminologii a sociální prevenci*, 1997 <http://www.ok.cz/iksp/docs/207.rar>
- Charvát, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Portál, Praha 2007
- JUDr. Jan Chmelík. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha 2001
- *Informace o problematice extremismu na území ČR*. MVČR, Praha 2004
- *Informace o problematice extremismu na území ČR v roce 2004*. MVČR, Praha 2005
- *Informace o problematice extremismu na území ČR v roce 2005*. MVČR, Praha 2006
- *Informace o problematice extremismu na území ČR v roce 2006*. MVČR, Praha 2007
- *Informace o problematice extremismu na území České republiky v roce 2007*. MVČR, Praha 2008
<http://www.mvcr.cz/dokument/2008/extrem07.pdf>
- Kostlán, František. *Neonacismus a rasismus v ČR*. www.kostlan.blog.cz, 2.11. 2006
- Kovaříková, Markéta. *Výsledky dotazníkového šetření „Víš co nosíš?“* Český helsinský výbor, Praha 2008
http://www.helcom.cz/download/extremismus/DOTAZNIKOVE_SETRENI_PUB.pdf
- Kraft, David. *Politická emigrace – sociální demokracie*. In Kraft, David (ed.). *Exil v Praze a v Československu 1918–1938*. Pražská edice, pp. 120–127, Praha 2005
- *Manuál pro obce k zákonu o právu shromažďovacím*, NVČR, Praha 2009
<http://www.mvcr.cz/soubor/manual-pro-obce-k-zakonu-o-pravu-shromazdovacim-273915.aspx>
- Mareš, Miroslav. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Barrister & Principal, Brno 2003
- Mareš, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Centrum strategických studií, Brno 2005
- Mareš, Miroslav. *Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti*. MVČR, Praha 2006
- Mareš, Miroslav. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Barrister & Principal, Brno 2003

Přílohy

Literatura a prameny

- Marešová, A., Kotulan, P., Martinková, M., Mikule, V., Novák, K.. *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999 <http://www.ok.cz/iksp/docs/233.pdf>
- *Metodický pokyn MŠMZ k výchově proti projevům rasismu xenofobie a intolerance*. Čj.: 14423/99-22
- Miľo, Daniel a kol. *Nemaj trému z extrémů*. Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, Bratislava 2007
- Molthagen, Dietmar/Klärner, Andreas/Korgel, Lorenz/Pauli, Bettina/Ziegenhagen, Martin (Hrsg.). *Gegen Rechtsextremismus. Handeln für Demokratie*. Friedrich Ebert Stiftung, Bonn 2008
- Nakonečný, Milan. *Český fašismus*. Vodnář, Praha 2006
- *Neztratit víru v člověka.../ Protektorát očima židovských dětí*. Židovské muzeum v Praze, Praha 2007
- Pavlát, Leo a kol. *Židé – Dějiny a kultura*. Židovské muzeum v Praze, Praha 2007
- Rataj, Jan. *O autoritativní národní stát*. Karolinum, Praha 1997
- Rataj, Jan. *Vize české nacionální politiky v soudobých koncepcích krajní pravice v České republice*. In: Němec, Jan/Šůstková, Markéta (eds.), *III. Kongres českých politologů*. Olomouc 8. – 10. 9. 2006. Česká společnost pro politické vědy, pp. 170-191, Praha, Olomouc 2006
- Sander, Rudolf. *Vojensky organizovaná protistátní činnost sudetských Němců v předmnichovském Československu*. Historie a vojenství, Jg. XLII, Nr. 2, pp. 68-90, 1993
- *Soubor pedagogicko-organizačních informací na šk. r. 2007/2008*, MŠMT, č.j.: 935/2007-20
- Státník, Dalibor. *Československé zpravodajské hry v Rakousku v počátcích studené války. Exilové skupiny, západní výzvědné služby a jejich infiltrace československými agenty*. Soudobé dějiny, Jr. X, Nr. 4, pp. 487-518, 2002
- *Strategie boje proti extremismu*. MVČR, Praha 2009
<http://www.mvcr.cz/soubor/strategie-boje-proti-extremismu.aspx>
- Šišková, Tatiana. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Portál, Praha 2008
- Špaček, Jan, Valeš, František a kol. *Monitoring internetového extremismu*. Český helsinský výbor, Praha, 2008. http://www.helcom.cz/download/extremismus/PUBLIKACE_MONITORING_PRAVO.doc
- Zach, Tomáš. *Antinazi comics pro nadaci Člověk v tísni*. Komiks.cz, 2.7.2003
- *Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 1999*. MVČR, Praha 2000.
- *Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2000*. MVČR, Praha 2001.
- *Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2001*. MVČR, Praha 2002.
- *Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002*. MVČR, Praha 2003.
- *Zpráva o stavu diskriminace, rasismu a xenofobie v České republice v roce 2007*. Člověk v tísni, 2008
<http://www.clovekvtsni.cz/download/pdf/135.pdf>

Přílohy

Literatura a prameny

INFORMAČNÍ A PODPŮRNÉ WEBOVÉ STRÁNKY

- www.amcr.cz – Asociace mediátorů ČR
- www.annefrankguide.com/cs-CZ/index.asp – interaktivní vzdělávací portál v češtině
- www.asi-milovani.cz – o.s. Asi-milování
- www.barevnaplaneta.cz – Poradna pro integraci Brno
- www.clovekvtisni.cz – Člověk v tísní, o.p.s.
- www.czechkid.cz – Czechkid - projekt pro výuku multikulturní výchovy
- www.helcom.cz – Český helsinský výbor
- www.holocaust.cz
- www.in-iustitia.cz - In IUSTITIA, o.s.
- www.inach.net – International Network Against CyberHate
- www.komiks.cz/galerie.php?action=galerie&id=103 – Antinazi comics
- www.msmc.cz/socialni-programy – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, skupina pro sociální programy ve školství
- www.mvcr.cz/bezpecnost/extremismus.html – Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra České republiky
- www.ok.cz/iksp/index.html – Institut pro kriminologii a sociální prevenci
- www.neztratitviru.net – projekt Neztratit víru v člověka... – Protektorát očima židovských dětí (ŽMP)
- www.pamatnik-terezin.cz – Památník Terezín
- www.poradna-prava.cz – Poradna pro občanství, občanská a lidská práva
- www.r-mosty.cz – Občanské sdružení R-MOSTY
- www.rasizmus.sk
- www.rexter.cz/ – Rexter – odborný časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu
- www.varianty.cz – projekt Varianty při Člověku v tísní
- www.zmizeli-sousedé.cz – projekt Zmizelí sousedé

Přílohy

Odborná recenze

Přílohy

Odborná recenze

Přílohy

Odborná recenze

ODBORNÁ RECENZE

ZEMAN, V. (ED., 2009): HROZBY NEONACISMU - PŘÍLEŽITOSTI DEMOKRACIE. ASI-MILOVANÍ, O.S. ISBN: 978-80-254-7147-0, 222 S.

Mgr. et Mgr. Petra Vejvodová (Fakulta sociálních studií, katedra politologie, Masarykova univerzita v Brně)

Předkládaná publikace představuje aktualizaci příručky „Dovedu to pochopit? Hrozby neonacismu“ vydané v rámci programu Varianty společnosti Člověk v tísni. Aktualizace vydání se ujalo občanské sdružení Asi-milovaní. Na zpracování příručky se podíleli autoři jako Miroslav Brož, Ondřej Čákl, Jaroslav Holek, Jan Charvát, Klára Kalibová, Pavel Košák, Ilona Labuťová, David Lebeda, Miroslav Mareš, Jana Skácelová, Štěpán Smolík, František Valeš a Václav Zeman.

Aktualizace příručky se týká především metodické části, do které se autoři snažili zapracovat poznatky a zjištění získaná během odborných seminářů o pravicovém extremismu, prováděných na českých školách v rámci projektu Dovedu to pochopit? a ze seminářů pro pedagogické pracovníky prováděných v rámci projektu se stejným názvem jako aktualizovaná publikace. Cílem příručky je tedy poskytnout učitelům a dalším pedagogickým pracovníkům informace o pravicovém extremismu a odpovídající metodiku, aby se neobávali toto téma při své výuce otevírat. Doplněné texty popisují možnosti spolupráce s tématem extremismu v rámci školy, jaké možnosti pedagog má při práci se školním kurikulem, na co by se měl připravit, než s takovým tématem začne pracovat či jaké jsou možnosti prevence inklinace žáků a studentů k extremismu.

První kapitola se věnuje ideologii pravicového extremismu a autor Jan Charvát zde představuje pojmy jako ultralevice a ultrapravice, nacionalismus (od liberálního, konzervativního, přes expanzivní a protikolonialní, k etnickému a kulturnímu), antisemitismus (antijudaismus, rasový antisemitismus a nový antisemitismus v podobě antisionismu a popírání holocaustu). V případě nacionalismu je důležité, aby byl tento fenomén vnímán nejen jako prvek extremistických ideologií, ale rovněž jako konformní forma lásky k vlasti. Je tedy potřeba rozlišovat jeho podoby. Poměrně obsáhle se autor věnuje také pojmu rasismus v jeho historickém vývoji a spojení s nacistickou ideologií a představuje i současné „moderní“ formy rasismu jako je kulturní rasismus (vedoucí ke xenofobii) a racialismus. Autor správně uvádí, že současní moderní rasisté hledají nové přístupy, které by jim umožnily hlásat rasovou nerovnost a zároveň je okamžitě politicky nebo společensky nediskvalifikovaly (s. 20). Další část textu se věnuje fašismu a nacismu z hlediska historie a ideologie a rovněž jsou představeny základní odlišnosti těchto dvou ideologií. V praxi totiž často dochází k chybné interpretaci rozdílů fašismu a nacismu nebo nejsou rozdíly vůbec vnímány.

Přes tento úvod se autor dostává k současné krajní pravici, kterou rozděluje na tři skupiny: neonacisté, neofašisté a reakční populisté. V rámci reakčního populismu je velmi dobře ukázána taktika, kterou tito aktivisté zastávají, především z hlediska využití témat „běžné“ politiky, na kterých se profilují a tím částečně maskují opravdové cíle. Jako příklady takových subjektů uvádí autor např. Front National z Francie či z českého prostředí Národní stranu a Republikánskou stranu. Zde je na místě upozornit na nepřesnost – autor by měl uvést plný název subjektu: Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa. V rámci neofašismu a neonacismu autor uvádí základní symboliku, která je využívána. Jak je v textu uvedeno, řada

Přílohy

Odborná recenze

symbolů je zástupných, tzn. že nemají přímou spojitost s historickými symboly, a řada symbolů je využívána i hnutími a skupinami, aniž by měly souvislost s extremistickými ideologiemi; viz keltské symboly jako Thórovo kladivo (s. 38).

Další část první kapitoly se věnuje i radikální levici, v jejímž rámci je uveden komunismus a anarchismus. Tato část je ale vzhledem k zaměření publikace stručnější než pravicově extremistická tematika. Závěr kapitoly patří subkulturnímu prostředí, které podle Charváta tvoří významnou součást v rámci šíření politického extremismu (s. 44). Představeni jsou skinheads, hooligans (tedy fotbaloví chuligáni) a punková subkultura.

Autorem druhé kapitoly je Miroslav Mareš a věnuje se (neo)nacismu v českých zemích. Zde by v úvodní pasáži mohlo být zmíněno v souvislosti se sebeoznačováním, že řada takového sebeidentifikace (jako třeba Svobodná mládež) pochází ze zahraničí, kde se takto neonacisté mezi sebou označují. Autor následně sleduje historické tradice na českém území v období 1918–1939 (tedy první a druhá československá republika a především odkaz na Radolu Gajdu), 1939–1945 (protektorátní období), 1945–1946 (dozvuky nacismu a skupinky Werwolf) a vývoj do roku 1989. Mareš uvádí, že výraznější rozvoj neonacismu je v českém prostředí spojen až s příchodem mládežnických subkultur v osmdesátých letech 20. století (s. 53). Další období je ohraničeno lety 1990 a 1998, kdy dochází k masivnímu rozvoji skinheadské subkultury a její nacífikaci. Poslední období od roku 1998 začíná vznikem Národní aliance (první ideově i organizačně konzistentní organizace) a pokračuje přes založení Národního odporu. V rámci podkapitoly Současná neonacistická scéna v ČR autor uvádí nejdůležitější struktury jako Národní odpor, Autonomní nacionalisty a ženskou organizaci Resistance Women Unity. Uvedeny jsou i nové strategické, organizační změny a novodobá image neonacistů, což je důležitá součást poznání současné scény, ať v ČR nebo v zahraničí. Právě v této části je zmíněna Dělnická strana, která vzhledem k prosazovaným zájmům představuje prostor pro neonacisty, kteří mají zájem se politicky realizovat (spolupráci mezi Dělnickou stranou a českou neonacistickou scénou potvrdil i Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí o rozpuštění této politické strany ze dne 17. února 2010). Autor se pokouší o analýzu české neonacistické scény z hlediska počtu, věkového a genderové rozložení a stejně tak i podle socioekonomických ukazatelů (s. 60). Jak sám ale podotýká, jedná se pouze o odborný odhad, protože provést podrobnou analýzu složení celé scény je v podstatě nemožné. Průměrného českého neonacistu nelze jednoznačně vytipovat (s. 61). Následuje podkapitola podávající přehled témat, kterým se neonacisté věnují. Tato část se částečně překrývá s textem v předchozí kapitole a část informací se opakuje. Nemělo by se to dít ve velké míře, nicméně lze to omluvit faktem, že se na publikaci podílí velké množství autorů. Mareš v rámci kapitoly také stručně představuje i další možné varianty politického extremismu na území ČR (levicový, etnický, náboženský). Rozhodně přínosné je shrnutí hrozeb plynoucích z přítomnosti neonacismu, které může posloužit pedagogickým pracovníkům ve výuce a práci s touto tematikou. Dobře a srozumitelně je popsána i státní politika proti neonacismu, resp. proti extremismu, ale jak autor podotýká, důležitou roli hraje právě i role školství a práce s mládeží. Skrze vzdělávání je potřeba omezit inklinaci k extremismu a pedagog musí být schopen dostatečně obhájit demokratické hodnoty (s. 81).

Třetí kapitola se věnuje aktivitám českých neonacistů na internetu a problémům spojeným s tímto jevem (především ztížená možnost postihu zřizovatelů nesnášenlivých webových stránek a odstraňování takových stránek z internetu). Autorem je František Valeš a vychází z monitoringu Českého helsinského výboru, který na základě zadávání klíčových slovních spojení a využití propojenosti jednotlivých serverů

Přílohy

Odborná recenze

rů sestavil tři kategorie těchto zdrojů: 1. tendenční a ryze nacionalistické nebo vlastenecké, 2. nesnášenlivé – ryze nesnášenlivé nebo krajně nacionalistické a 3. neonacistické. Obecně metoda vyhledávání podle klíčových hesel je v pořádku, nicméně nikde není uvedeno, jak se výzkumníci vypořádali s odfiltrováním webových stránek, která pojmy jako národní zájmy, češství, nepřítel k EU obsahovaly, ale nejedná se o extrémně nacionalistické zdroje. Řada těchto pojmů se totiž používá v běžné společenské diskuzi a nemusí se jednat nutně o diskuzi mezi nacionalisty či extrémisty.

Následující kapitola, jejímiž autory jsou Ondřej Cakl a Klára Kalibová, je zaměřena na symboliku neonacistických skupin. Jak je v kapitole uvedeno, důležitým úkolem je pochopení symbolů v historickém, politickém a sociálním kontextu, protože samotné použití není trestné. Postih je možný za účel, k jakému byl symbol použit (s. 92). Symbolika hraje v rámci neonacistického hnutí důležitou roli, a to jako prostředek vytváření tradice, jako způsob vnější identifikace a projevení sounáležitosti a za třetí způsob prezentace myšlenek.

Další kapitola se věnuje protiextremistickým aktivitám Ministerstva vnitra ČR a Policie ČR, jež je v současné době možno lépe identifikovat i vzhledem k vydání ucelené koncepce „Strategie boje proti extremismu“ v roce 2009. V rámci kapitoly jsou rozpracovány nejzásadnější problémy, kterým společnost ze strany neonacistů čelí, a jaké postupy v uvedených případech aplikuje policie (antikonfliktní týmy, mediace, dostatečné poskytování informací občanům, semináře). Důležitým bodem textu je i uvědomění si, že je potřeba vychovat policisty profesionály s dostatečnými historickými a politologickými znalostmi, kteří budou extremismus schopni rozeznat. Zaznívá zde rovněž důležitá pointa, že významnou roli v boji proti extremismu sehrává sama společnost, protože pokud se neonacisté nedočkají souhlasné reakce široké veřejnosti, jejich aktivita oslabí (s. 109). Obsahem kapitoly je i prakticky využitelná informace, jak by mělo vypadat trestní oznámení.

Druhý blok publikace se zaměřuje na metodiku – jak by pedagogové měli přistupovat k tématu extremismu a jak by měli při výuce pracovat s žáky a studenty. Jak již v úvodu zaznívá, cílem příručky není přinést konkrétní postupy a návody, jak si poradit v situaci, kdy má pedagog ve třídě sympatizanta extremistické ideologie, či jak správně o extremismu vyučovat (s. 116). Cílem je přinést pedagogům podněty a inspiraci pro jejich činnost.

Autorem první části, Pedagogické postupy proti extremismu, je Miroslav Mareš, který zdůrazňuje především individuální přístup k jedincům, kteří inklinují k neonacismu, a argumenty podloženou diskuzí s nimi, nikoli hrozit právním postihem. Psycholog Štěpán Smolík v další části rovněž zdůrazňuje individuální příběh každého, kdo s tématem extremismu pracuje, tzn., že postoj k extremismu vychází z našich prožitků. Smolík dále správně uvádí, že je důležité znát rodinu dotyčné osoby a názory panující v rodině, stejně tak vrstevnickou skupinu či školní třídu, svoji roli hraje i tzv. filozofie školy (s. 125). Přínosné a problematiku dokreslující jsou boxy s konkrétními příklady či poznatky z již proběhlých seminářů v rámci projektu. Následně na téma jak pracovat s extremismem v rámci škol navazuje Pavel Košák, který uvádí nutnost školy jasně deklarovat hodnoty, které škola prosazuje, a stanovit si řád a postupy (platný jak pro žáky, tak zaměstnance), aby byla škola připravena, pokud se mezi žáky objeví projevy extremismu. V rámci prevence extremismu v třídním kolektivu David Lebeda vyzdvihuje problematiku informovanosti o extremismu. Řada mladých lidí se kvůli nízké informovanosti přikloní právě k extremismu jako formě protestu, či z důvodu, že v takové skupině nalézá pochopení a seberealizaci. Důležitým poznatkem je, že prevence se ne-

Přílohy

Odborná recenze

smí zaměřovat pouze na žáky a studenty, ale také na skupinu rodičů, pedagogů a veřejnost. Dále Lebeda nabízí postup práce s extremistou v třídním kolektivu. Jarmila Prošková z Pedagogicko-psychologické poradny následně diskutuje zapojení pedagogicko-psychologických poraden do problematiky extremismu, které vychází z praxe. Jaroslav Holek a Jana Skácelová se věnují otázce, jak v třídním kolektivu diskutovat s extremistou. Představují několik technik a způsobů, jak vést diskuzi, aniž by byla konfrontační (provokativní) a chaotická. Stejně tak je podle nich potřeba využít a rozvíjet emotivní složku (četba knih s emočním nábojem, návštěva Terezína či Osvětimi), což je tedy dlouhodobá záležitost. Holek a Skácelová dále uvádějí několik způsobů, jak ve třídě otevřít diskuzi o extremismu (brainstorming, Swot analýza, myšlenkové mapy). Tato část příručky se tedy jeví jako přínosná a praktická, nicméně opět závisí na konkrétní situaci, do níž se pedagog dostane a stejně tak i na síle jeho osobnosti udržet diskuzi v rovině, jak radí autoři. Myšlenkový svět extremistů – názory, s nimiž se většinou ze strany pravicových extremistů setkáváme, rozvádí Miroslav Brož. Přehledně zpracované, jen by možná za zmínku stálo přidat i téma muslimů v Evropě, což je rovněž profilačním tématem některých pravicových extremistů.

Důležitou část metodického oddílu příručky představuje problematika výuky o extremismu. Václav Zeman a Ilona Labuťová rozvádí, jak téma extremismu zapracovat do výuky (integrace do existujících předmětů, samostatný projekt, samostatný seminář). I zde jsou uvedeny zkušenosti z pilotních seminářů. Poslední dvě kapitoly v rámci metodické části se potom věnují konkrétním metodám a cvičením, které pedagogičtí pracovníci mohou při práci využít, a to buď na základní škole (myšlenková mapa, image extremistů, Dělnická mládež, Turnerovy deníky) nebo na střední škole (dražba pojmů, strana na hraně zákona, mají neonacisté dostávat prostor v médiích?, shromažďovací zákon).

K příručce patří i přílohová část, ve které nalezneme seznam organizací, na které se pedagogové mohou obrátit v případě zjištění výskytu extremistických názorů ve škole. Tento seznam rozhodně přispívá k usnadnění procesní stránky řešení problému. Dále je zde uvedeno znění zákona o shromažďovacím právu, seznam extremistické symboliky a slovníček pojmů (v případě pojmu Komunistický svaz mládeže je namísto dodat pro úplnost, že v lednu 2010 bylo rozhodnutí o jeho rozpuštění soudně zrušeno). Problémovým pojmem ve slovníčku je popis nacistického pozdravu jako „natažená pravice vztyčená šikmo před sebe“ (s. 209). Tento popis je silně zkreslující, jelikož nacistický pozdrav se skládá ze dvou částí: zdvižená pravice a provolání hesla „Sieg Heil“ nebo „Heil Hitler“.

Celkově se jedná o povedenou příručku a aktualizace jen přispěla k zvýšení kvality. První část týkající se poskytnutí informací o extremismu v podstatě zůstala nezměněna (přidány byly např. aktivity policie a MVČR), ale metodická část doznala výrazných úprav. Vysoce přínosné jsou především příklady a praktické zkušenosti z pilotních seminářů, které celou problematiku více konkretizují a přibližují problémy, se kterými se účastníci seminářů v praxi setkávají. Stejně tak je na místě ocenit komplexní přístup k práci s mládeží inklinující k extremistickým myšlenkám, kdy práci nelze nechat pouze na pedagogovi, ale je nutné zapojit právě rodinu či instituce jako pedagogicko-psychologické poradny.

Přílohy

Poznámky

WWW.ASI-MILOVANI.CZ